

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

I.M.Priskorn

HUGO LÜTZOW
en Mecklenburger

1.bd.

...
Med et udtryk som en såret rejsende
der en forårsdag henunder aften
ankommer til en lille landsby i bjergene
og dør, uden at have fået fortalt,
hvem han er, og hvor han kommer fra
- således taler dit billede til os.

...
Henrik Nordbrandt: Opbrud og ankomster, 1974.

1984

Han gispede efter vejret, da han endelig fik hovedet fri af det strømmende vand. Han kiamrede sig med begge hænder til vantet, mens han søgte at vende skulderen til det kolde udstrømmende søvand, der var ved at ruske ham løs og skylle han overbord. Han var ved at have lært det nu, men han havde også både slugt og gylpet en masse vand forinden.

Det var dengang skibet fra Lübeckerbugten løb ud i Mecklenburger bugt, det var begyndt at tage vand ind over stævnen. Sydosten, som havde stormet i en uge, var løjet af, men var nu afløst af en frisk vind fra syd.

Der gik stadig en svær dønning, og da den mødtes med søgangen fra syd, opstod der gang på gang forkerter søer, og da skibet huggede i dønningen som en pælerammer, blev forskibet ustandselig oversvømmet.

Højt, højere, højest, løftede bovsprydet sig med galionen og tegnede sin profil mod den blege høsthimmel, så styrtede den nedad, ned i den næste sø i et øjeblik uden ende.

Skipperen var selv på broen i det urolige farvand. Det høje agterkastel slingrede voldsomt i den uberegnelige søgang, men var dog i hvert fald fri af det overskyllende vand.

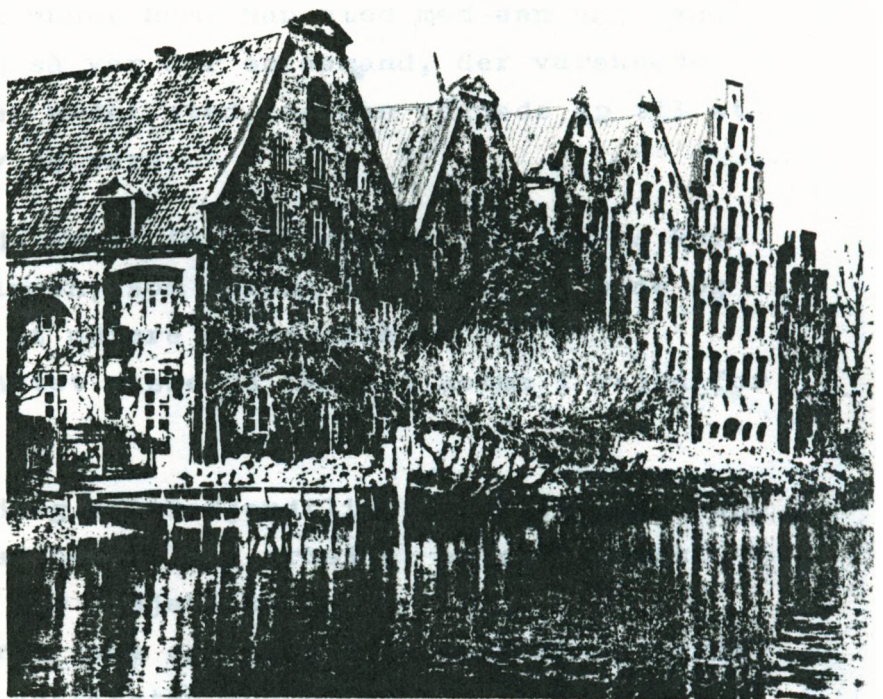
Den lille dækspassager, der stod og hang i bagbords vant, havde det sletikke godt.

Da hans mor i den tidlige morgen havde fulgt ham ned til kajen i Lübeck, til saltpakhusene ved øvre Trave, havde skibet forekommet ham uoverskuelig stort i morgentågen. Master, ræer og tovværk ragede i vejret og forsvandt op i disen, og det høje agterkastel forekom ham stort som et hus.

Et vældigt fartøj havde han tænkt, da han stod og skulle ombord til sin første sørejse. Tretten år var han. Han skulle forlade sin mor, sit hjem, sit land.

Om morgenen, før fortøjningerne blev kastet, var der blevet afholdt andagt ombord. De rejsende og besætningen havde givet almisse til de fattige i Lübeck. Hugos mor havde givet en halv mark, vel den sidste hun ejede, tænkte han.

3.

Saltpakhusene ved øvre Trave i Lübeck.

4.

Man havde sunget en salme, og skipperen havde bedt en bøn for sikker overfart, og så havde de været på vej.

Da skibet var bommet ud, følte Hugo det, som hans hjerte blev revet ud, og da strømmen tog skibet, og afstanden til bryggen øgedes, kunne han pludselig ingenting se for tårer.

Han gned utålmodigt sine øjne, og mens søfolkene under sang satte sejl, og skibet tog fart, holdt han blikket på sin mor i den sorte kjole, der småløbende søgte at holde trit med skibet i snublende fart over stenpikning, græstuer og brædestumper.

For små sejl gled skibet ind i den første krumning af Travefloden, og bryggen forsvandt med sine takkede gavle. Over byens volde og bastioner kunne han nu kun se spirene af Mariakatedralen, så forsvandt også de i morgendisens.

Det brunlige flodvand med smalle grønne striber af græstang gled småklukkende forbi under ham. Han stod med den ene hånd i vantet - fortabt. Men så var der en sømand, der varskoede ham om at forhale til et andet sted, og han vågnede op til et helt nyt og fremmed liv og røre

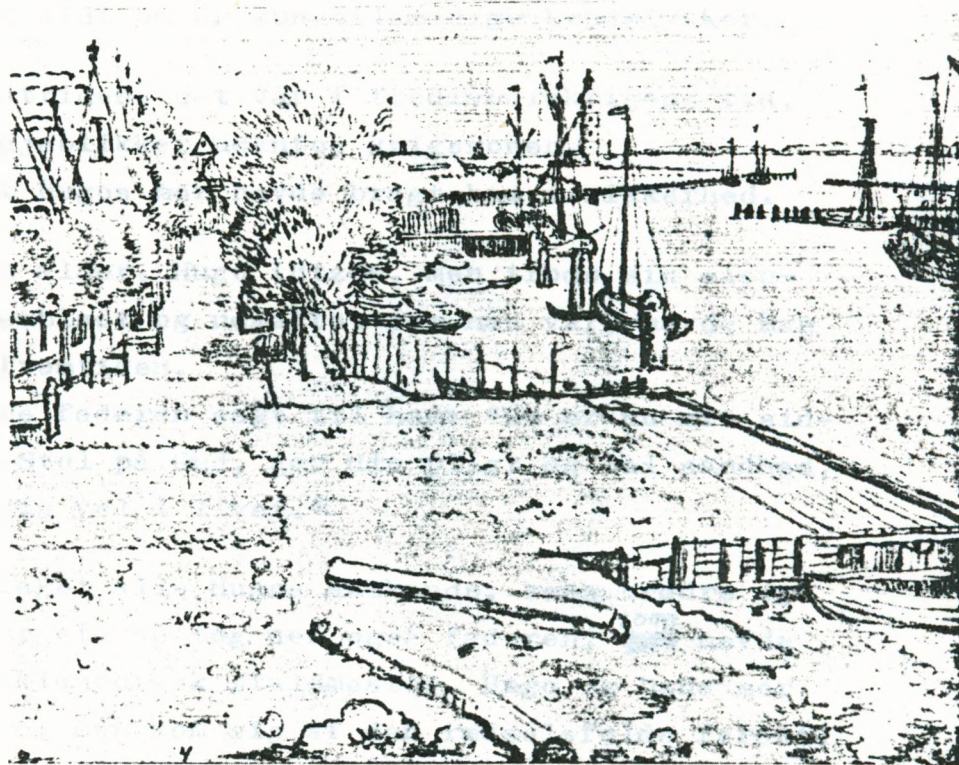
Turen ned ad Trave havde været fuld af spænding. Lodsens korte kommandoråb, besætningen, som sprang fra side til side og fra for til agter, for at udføre manøvrerne.

Han havde hele tiden måttet passe på ikke at komme i vejen for nogen.

Man holdt hele tiden udkig efter fjendtlige patruljer, men oppe i landet kunne man se høstfolk i arbejde, en god garanti for, at der ingen fare var i øjeblikket.

Sidste vinter havde været lang og hård, og i juni måned havde der været stormflod på vestkysten med omfattende oversvømmelser, der havde ødelagt kornet, så der ville blive gode priser på brødkorn.

Hugo blev grebet af rejsens spænding, af de mange fremmedartede indtryk og det frie udsyn, som han så længe havde måttet savne.

Travemünde skanse tegnet af Johan Philip Lemke, der på den tid stod i svensk tjeneste.

Han glemte for en tid sig selv og sin sorg. Herregud, han var jo bare tretten år, og der skete så meget omkring ham.

Ude i Lübeckerbugten havde skipperen holdt sig tæt under land for at undgå den værste dønning, men så havde vinden været noget springende og ustabil.

Så var der kommet et sprøjt vand ind over dækket, en advarsel før den hårde tørn, der skulle komme.

Vinden var gået stik i syd, og med en kurs nordnordøst lå skibet nu nogenlunde roligt i de lange dønninger, selv om der nu og da stadig kom en forkeret sø og skyllede dækket.

Det værste var overstået.

Den lille Mecklenburger Hugo von Lützow var på rejse til et nyt livsafsnit, en helt ny tilværelse i et Danmark, som han kun havde hørt meget lidt om og kun tilfældige brudstykker.

Det var i 1630 i høsttiden, det var i trediveårskrigen tid, og Danmark var for øjeblikket udenfor krigszonen.

Alting tydede på, at Hugos mor havde bragt ham i sikkerhed.

Han var lille af sin alder, Hugo Lützow, men trods sin elendige tilstand, gennemblødt og udmattet som han var, havde han det bedste håb for fremtiden.

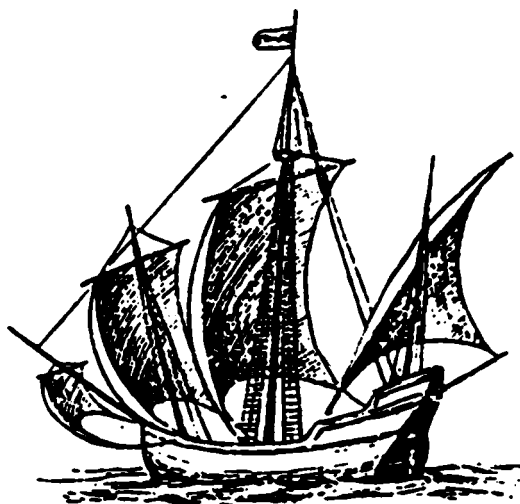
På sit dødsleje havde faderen sagt til ham: "Du er nu mit sidste og eneste barn. Stol på Gud, gør din pligt og tal sandhed, så skal det nok gå dig vel i livet."

Pesten havde først taget alle Hugos søskende, seks brødre og ~~fire~~ søstre, et efter et, så tog den også faderen, ~~der~~^{som} havde været hertugelig mecklenburgsk staldmester. Hugo og hans mor havde også været syge, men kom sig af den rædselsfulde farsot.

Med sine valne hænder knugede han om det ru tovværk. Han var godt klar over nu, at det var en elendig lille skude, han havde betroet sit liv til.

7.

Skib paa et Mars.

Det var kun et lille skib
der bragte den lille Hugo
von Lützow til Danmark.

Hugo Lützow havde nok at gøre med at holde øje med bølgerne, der truede med at skylle ham overbord, og så var han forresten så optaget af det kommende, at han næppe tænkte den tanke, at han skulle se sit fædreland synke under horisonten bag sig.

Havde han set sig tilbage for at se Mecklenburg fra søsiden, så ville han snart have opdaget, at det land han forlod, i det store og hele lignede det, han kom til.

Mecklenburg er et lavt sletteland ligesom Danmark. Fra nord-vest til sydøst gennemløbes landet af en lav højderyg, som kan nå en højde af ca 180 m flere steder.

Det er i virkeligheden fortsættelsen af den østjyske israndslinje, og øst for Mecklenburg løber den videre til Litauen.

Mecklenburg havde en udstrækning på godt 15000 km², dvs som alle danske søer tilsammen, sådan cirka. Landet var et hertugdømme under det hellige tysk-romerske kejserrige, men netop på den tid var hertugerne i opposition til kejseren, Ferdinand den Anden.

Hertugerne ja, for der var to.

Da hertug Johann den Syvende af Mecklenburg døde i året 1592, var hans to sønner, Adolf Friedrich den Første og Johann Albrecht den Anden henholdsvis 4 og 2 år gamle, og deres onkler, hertugerne Ulrich og Karl dannede formynderregering for dem. Da de unge hertuger selv tiltrådte regeringen, viste der sig en række uoverensstemmelser imellem dem, og til trods for stændernes modstand krævede og gennemtrufede Adolf Friedrich en deling af hertugdømmet.

Adolf Friedrich var langt den mest karakterfulde af de to. Han var handlekraftig i sin politik. I det daglige kunne han være ganske voldsom. Han har således selv indført i sin dagbog, at han engang uddelte en ørefigen ved sit tafel, at han personligt havde banket en tjener, og at han ved lejlighed havde givet sin kansler en regulær skideballe.

Som dommer var han ubestikkelig. Selv et femten år gammelt drab på en fæstebonde, som var begået af herremanden, måtte denne betale med sit hovede.

En anden adelsmands ægteskabsbrud kom også til at koste denne livet til trods for, at ægtehustruen og børnene gik i forbøn for den dømte, ja selv hertugen af Slesvig-Holsten intervenserede til fordel for manden.

Denne karakterfasthed gjorde ham da også til et skattet medlem af den nedersachsiske kreds, hvori han fik tildelt tillidshvervet som kredstilsforordnet.

Han gjorde et alvorligt stykke arbejde for kredsen, men endnu et tillidshverv - som udsending til kejseren - betakkede han sig dog for.

Den nedersachsiske kreds var dannet af de nordtyske protestantiske lande, som i modsætning til calvinisterne helst så, at religionsstriden kom til en fredelig løsning.

Der var dog medlemmer af kredsen - som f.eks. hertugen af Slesvig-Holsten - der var nærmest forrædderiske overfor kredsen i deres stadige forsikringer til kejseren om deres ubrødelige og stedsevarende troskab.

I 1624 forhandlede den nedersachsiske kreds med Christian den Fjerde af Danmark om, at han som kredsoberst skulle træde ind i den krig, som nu syntes uafvendelig også for de protestantiske stater.

Den 20.marts 1625 mødtes bl.a. også de mecklenburgske brødre i Lauenburg med Christian den Fjerde, og den 25.s.m. udkom den såkaldte Lauenburgske recess, der udtalte, at Christian den Fjerde som kredsoberst skulle stå for forsvaret af de nedersachsiske lande og med magt forhindre kejserlige gennemmarcher og indkvarteringer med kontributioner.

Betingelsen var, at England og Frankrig, som var de egentlige anstiftere af modstanden, skulle yde økonomisk hjælp til den kommende krigsførelse.

Johann Albrecht stod helt i skyggen af sin storebror, og man kan få det indtryk, at hans overgang til Calvinismen er et desperat forsøg på at frigøre sig fra broderens indflydelse. Han var gift tre gange. Første gang, da han var 18 år gammel, med sin slægtning den 24årige Margaretha Elisabeth af Mecklenburg, anden gang med Elisabeth af Hessen, som også døde ung. Sit tredje ægteskab indgik han i 1627 med Eleonore Marie af Bernburg.

Først efter 10 års forhandlinger, politiske ^{tr}trkasserier, mageskifter og tovtrækkerier i en uendelighed lykkedes det endelig for Adolf Friedrich den Første at gennemføre den deling af hertugdømmet, som han havde arbejdet så ihærdigt for. Enkelte enklaver forblev under fællesstyre, andre lå stadig som øer i modpartens arvepart, men i det store og hele lå Mecklenburg nu delt - mirakuløst nok i to storhertugdømmer, Mecklenburg-Schwerin i vest til Adolf Friedrich den Første og Mecklenburg-Güstrow i øst til Johann Albrecht den Anden.

Efter at denne sag nu var ført til ende, tog Adolf Friedrich fat på et nyt problem, som hans faster, enkedronning Sophie af Danmark havde påført ham, da hun havde fået anbragt en af sine yngre sønner på Schwerins bispesæde. Den godbid ønskede Christian den Fjerde ikke at give fra sig, da hans lillebror døde barnløs.

Der, hvor i længst forsvundne tider de tyske delstater: Mecklenburg, Brandenburg og Braunschweig-Lüneburg stødte op til hinanden, netop der, hvor Elben modtager tilløb af bifloden Elde, der lå og ligger endnu den lille by Dömitz på en lille ø i Elben. Her var Mecklenburgs sydligste punkt, en udørk.

Selve øen var knap 3 km lang og ca 750 m bred på det bredeste sted. I den vestlige ende af øen lå i sin tid fæstningen eller kastellet, et lille pentagon, som var ca 135 m i tværmål. Kommandantboligen var ca 30 m lang og halvt så bred, 3 etager i højden og med et tårn, der gav godt overblik over omegnen.

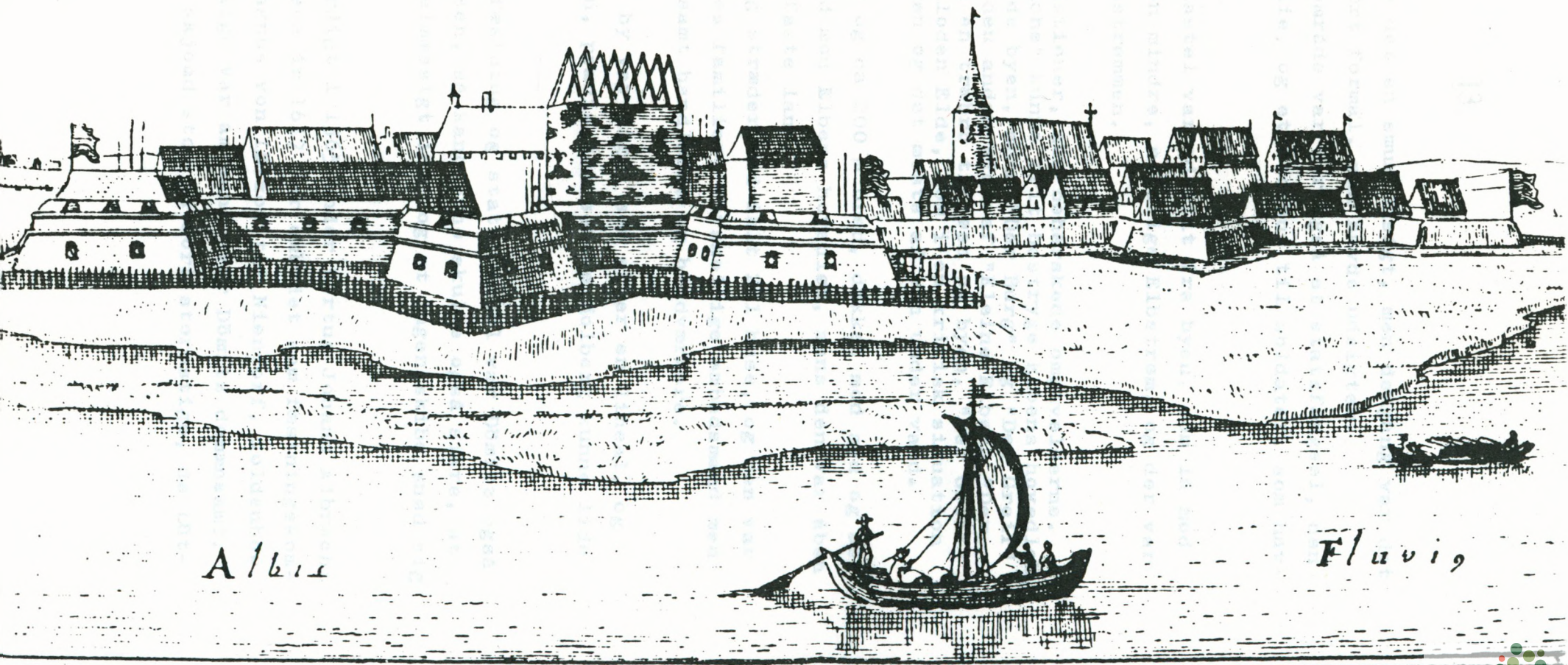
Dömitz

11.

Seit 1259 ist Dömitz als Stadt bezeugt. Die wohl planmäßige Anlage zeigt ein unregelmäßiges Fünfeck mit gitterförmigem Straßennetz. An der Stelle der alten Johanneskirche, 1277 genannt, entstand nach einem Brand von 1664 eine neue Kirche, die im 19. Jahrhundert wegen Baufälligkeit abgerissen wurde. Die mittelalterliche Burg wurde 1558/70 zu einer Festung umgebaut.

*Kupferstich aus „Topographia Saxoniae Inferioris“.
Franckfurt. Bey Matth. Merians S. Erbe. 1653*

Dömitz

Albis

Fluvio

Civilister ville kalde det en smuk udsigt, men dengang var det udelukkende til militært formål, man havde udsigter.

Inden for kastelets område var der også et statsfængsel, den mecklenburgske bastillie, og et stokhus til soldater, som havde forset sig.

Det lille femkantede kastel var adskilt fra byen, som lå mod øst. Det lå ind mod den mindre, nordlige Elbstrøm, og der var små 400 m ud til hovedstrømmen.

Kastellet havde fem bastioner, som beherskede omgivelserne. "Der Held" og "Der Drache" kunne frit bestryge Elbens hovedløb, "Le Cavalier" overvågede byen, mens "Der Burg" og "Der Greif" beherskede sletten på den anden side af "Kleine Elbe", "Der Burg" især adgangen ad en træbro til søen og byen, "Der Greif" især den sluse for bifloden Elde, som i en kritisk situation kunne sætte hele sletten og det meste af søen under vand.

Byen var ca 270 m lang og ca 200 m bred, dækket mod syd og øst af volde, som vendte ud mod Elbens hovedløb, mens den var åben mod nord over mod det faste land.

Den rummede ni gader og stræder med ialt 211 huse, og den var hjemsted for soldaternes familier, forskellige embedsmænd med familie, 16 skippere, samt handlende og håndværkere.

Alle gader i den lille by var lige, som efter en lineal, og vinkelrette på hinanden, præcis som senere Holberg kunne lide det.

Foruden at være grænsefæstning og statsfængsel var Dömitz også toldsted for Elbsejladsen, så kanonerne skulle også sikre, at toldafgifterne gik regelmæssigt ind, og at ingen skibe snød sig fra at betale.

Hele dette anlæg lå færdigt i 1565 under hertug Johann Albrecht den Første. I det Herrens år 1617 var embedet som fæstningskommandant varetaget af Magnus von Lützow til Niendorf, Goldenbow og Backendorf, som tillige var amtmand over Dömitz domæneamt. I kommandantens gyldne skjoåd stod en sort stormstige, de Lützowers våben.

Hovedformålet med fæstningsanklægget var imidlertid et andet og mere end det lokale forsvar.

Wismars gamle handel med Lüneburgersalt til de baltiske stater var blevet overtaget af Lübeck, som havde skaffet sig forbindelse med Elben ved en kanal, så saltet kunne føres frem ad søvejnen til en billigere pris end Wismar kunne levere til.

Dette forhold havde længe generet de mecklenburgske hertuger, men det projekt, der foresvævede dem, var så stort og kostbart, så det varede 150 år, før det endelig kom igang.

Det var omkring ved midten af 1500'erne, man gik i lag med at regulere floderne Schaale, Stör og Elde og forbinde dem med kanaler, så man kunne sejle fra Østersøen ved Wismar til Elben, og det var netop ved Dömitz, denne vigtige sejlroute udmundede i Elben. Det sidste stykke var en lang kanal med en halv snes sluser, der løftede skibene op over den lange Mecklenburgske äs, hvor de passeredes af den modgående trafik, som alt efter vindens retning gik for sejl eller blev trukket af heste.

Den 1. marts 1617, i Fiskenes tegn, fødtes i kommandantboligen på denne lille, men vigtige grænsepost et drengebarn, der antagelig er blevet hilst med salut af kastelets kanoner.

I dåben fik han navnet Hugo, et navn som forekommer gennem 400 år i hans mødrene slægt, delvis i formen Hugold.

Moderen, Dilia von Behr var datter af Hans von Behr til Huggoldsdorf, Katzenow og Kavelstorf, og hun var således af pommerisk afstamning. Slægten førte en sort bjørn i sølvskjold.

Den lille fyr skulle imidlertid ikke komme til at træde sine barnesko under krinsen af træer i det lille kastel. Allerede som spæd blev han efter gammel skik sendt til sin fars familie i Bachendorf, hvor han fik sin første opdragelse af sin faster Magdalena von Lützow og sin farbror Christoff.

Ved den endelige deling af hertugdømmet, hvor Bachendorf kom til at ligge i Mecklenburg-Güstrow, blev Hugo hentet hjem til sine forældre for at gå i skole sammen med sine søskende, seks brødre og fem søstre. Han var da fire år gammel.

De havde sejlet i en evighed, syntes han, hele tiden gennem skov, der strakte sig til begge sider for kanalen. Det vrimlede med vildt derinde, hjorte, vildsvin, rådyr, harer, ræve og en masse forskellige fugle. I begyndelsen havde han råbt og peget, men så blev han træt. De mange sluser, hvor vandet brusende og rislende løftede skibet op, så det kunne sejle videre, havde også været spændende, men den stadige brusen virkede søvndyssende, og midt i det hele faldt han i søvn.

Familien havde stået rejseklar, da han ankom til Dömitz efter to dages rejse med postvogn, sortklædte i sorg. Det var Hugos morbror, den storhertugelige geheimeråd Samuel von Behr, der var død, og der var straks blevet taget mål af den trætte mandsling til et sæt sørgetøj, før man begav sig op ad Eldekanalen i det skib, der lå klar ved skibsbroen. De første par sluser havde været ude i det åbne smilende land, men så var de ind i det vældige skovområde, der til sidst var blevet for meget for den lille fireåring. En af pigerne bar drangen nedenunder, mens farten gik videre - sluse efter sluse - gennem de endeløse skove.

Samuel von Behr havde været hovmester for den unge Adolph Friedrich på dennes store dannelses- og uddannelsesrejse, der var gået gennem Tyskland og Svejts til Italien og videre gennem Frankrig og Nederlandene hjem.

Det fællesskab, de havde haft på rejsen, havde skabt en fortrolighed mellem dem, så da Adolph Friedrich blev hertug i 1608, havde han beholdt sin gamle hovmester hos sig, og begunstiget ham på alle måder, men nu var geheimeråden død, ~~og hans nærmeste familie var på vej til hans begravelse.~~

Den anden dag om aftenen nåede skibet frem til Schwerinersøen, hvor de blev overrasket af en hård blæst fra øst. Hele dagen havde de ligget i læ af vidtstrakte skove, der strakte sig ved østbredden af Störfloden, og det var kun lette pust, der havde nået dem på floden, men her var søen i oprør, så det var for meget for den lille flodbåd. Skipperen kastede anker inde i den lille bugt, hvor der var læ, og man gjorde klar til natten.

Natten før havde de overnattet i Grabow, hvor Magnus von Lützow havde gjort enkehertuginde Anne sin opvartning på slottet, og ved middagstid havde de gjort ophold i Neustadt, hvor Lützow havde været oppe for at se på slotsbyggeriet, som nylig var sat igang, så han kunne give hertugen besked om arbejdets fremgang, når de kom til Schwerin. Her havde de spist til middag hos præsten Ulrich Giesenhagen, en betydelig mand, som nok skulle gøre sin lykke. Magnus von Lützow lovede sig selv at nævne ham for hertugen.

Hidtil var alt gået civiliseret til, men nu så det ikke så godt ud. Flodbåden var ikke egnet til at krydse søen i dette vejr, og den var for stor til at gå ind til søbredden, da vandet var for grundt, når man kom udenfor sejlruten.

Der lå en lille by inde på vestbredden, og de kunne se bønderne more sig med at spille kegler på bygaden, de kunne høre deres råb og latter ud over søen, men de kunne ikke komme derind.

At vende om og gå op i floden igen for natten kunne være farligt, da der altid var mulighed for røvere. Også her måtte de sætte vagter ud.

Fru Dilliane fik redt en seng op i kaptajnens kahyt, hvor hun og de to mindste skulle sove. Alle de øvrige rejsende måtte så finde sig i at sidde op under dæk og sove.

Kun besætningen måtte opholde sig på dækket, hvor vagten blev inddelt og sat.

Det var svært at sove under så uvante og ubekvemme forhold, når sulten gnavede, og luften var fuld af ukendte lyde. Træer knagede under stormens pres, en skræppende og baskende and blev trukket ned af en stor gedde, oddernes fløjten og mærkelige barnegråd gjorde det hele så uhyggeligt, og rørdrummens skrig fik alle til at fare sammen. Hvad var det for lyde, sjæle i nød eller røvere, der signalerede til hinanden?

Der kom dønninger helt ind i den lille vig, og båden begyndte at rulle. Det var mørkt, månen var ikke stået op, og på et vist tidspunkt slap ankeret grunden, og de begyndte at drive.

De kunde se bønderne spille kegler inde på bygaden.

De var drevet helt ud i vigens munding, da ankeret fik fat igen. Her tæt ved sydkysten under skoven der var dønningen stærkere, og der var næppe andre end Hugo og hans lillesøster, der sov på den nye liggeplads.

Da månen kom frem, kastede den et klart lys over deres første ankerplads og afslørede en stimmel af småbåde, mens de selv lå i skygge af sydskoven.

Skipperen hentede hovedsmanden strenge Magnus Lützow op på dækket, og de blev snart enige om at kappe ankertovet og prøve lykken i stormen frem for at vente på, at røverne skulle finde dem her.

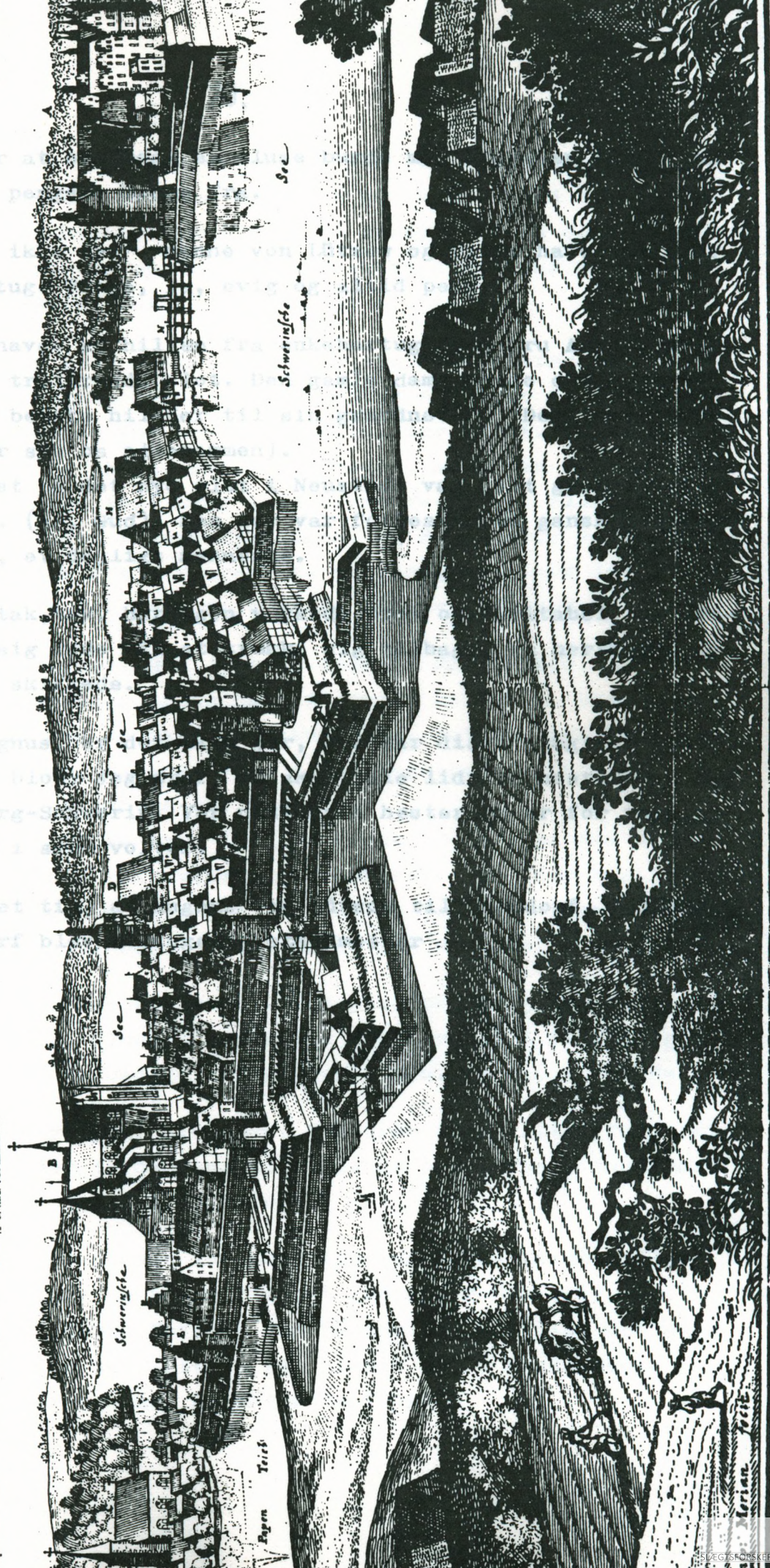
Sådan gik det til, at hovedsmanden på fæstningen Dömitz, amtmand over Dömitz domæneamt, strenge og velbårne Magnus Lützow med sin velbårne familie ankom til Schwerin i den tidlige morgen, før fanden havde fået sko på, og i en mildelst talt derangeret tilstand, der gjorde det umuligt for dem at fremstille sig for deres nådige hertug.

Hertugen var alt andet end nådig. Hans brors trakasserier var taget til, jo mere tiden nærmede sig for den endelige, fuldstændige og absolutte deling af hertugdømmet, og Adolph Friedrich I. var ikke nogen tålmodig mand.

Hvad var nu det for en historie om hertugens bønder i Fehr? Skulle de have optrådt som røvere på sejlruuten - hertugens egne folk - nonsens. En misforståelse simpelthen - for megen fantasi. Han ville ikke høre mere om det. Hvordan stod det til i Dömitz kærester Magnus. Hvormeget havde de engelske lejetropper huseret, da de sidste år besatte byen, uden at hertugens hovedsmand havde fundet det passende at oversvømme søen og hindre landgang?

Magnus von Lützow havde god samvittighed. En oversvømmelse ved beskydning af nederste sluse ville betyde en lukning af sejlruuten til Wismar. I forvejen var den nederste sluse vanskeligt sejlbar ved lav vandstand i Elben, den næste sluse umulig.

Prospect der Fürstl. Mecklenb. Resid. Stadt
Schwerin

Der Fürstlich Schole
Die Trunk Kirche

C. Kirche auff der Schole
D. Das Rathhaus

E. Der Bischoffs Hoff
F. Fürstliche Cantelley

G. Fürstlicher Rathsell
H. Das Kornbey

I. Gerber Hoff
K. Die Mühle

L. Müllers Thor
M. Schwedens Thor

N. Bruns
O. Bruns

I stedet for at ødelægge en sluse burde man bygge en mere, men hvor skulle pengene komme fra.

Stod han nu ikke der - denne von Lützow og ville have ret over for sin hertug. Penge, ja, evig og altid penge.

Men Lützow havde en hilsen fra enkehertuginen fru Anna i Grabows smukke tretårnede slot. Den gamle dame havde det godt og sendte sine bedste hilsner til sin grandneveu. (Den gamle hejre overlever sgu os allesammen).

Men byggeriet på det nye slot i Neustadt var helt gået i stå af pengemangel. (Åh, Gud). Men der var forresten en ganske fortræffelig præst, et dejligt menneske.

Ja, ja, ja, tak, tak. Hertugen virkede træt og irriteret, og Lützow gjorde sig rede til at trække sig tilbage, da hertugens ansigt med et skiftede.

Hør kære Magnus, er det ikke jer, der har disse prægtige heste med arabisk blod? Jeg tror, vi skal tale lidt om hesteavlens her i Mecklenburg-Schwerin. Vor nationale hesterace er for tung og for langsom i sine volter.

Sådan gik det til, at Magnus von Lützow til Niendorf, Goldensee og Bachendorf blev hertugelig staldmester

Regnen strålede ned. Dag efter dag var det det samme. Ingen kunne snart huske, hvordan solen så ud, eller hvad farve himlen havde. Når hestene skulle ud at røres, fik de det allertarveligste seletøj på, og det var snart opløst af al den væde. Det var næsten ikke til at holde med fedt.

En tiårs dreng stod i stalddøren og stirrede mistrøstigt ud i gården, hvor regnen havde lavet en stor sø, hvor dråberne hele tiden sprang op for hver regndråbe, der faldt. Han stod og gned på et af de gamle, våde hovedtøjer, mens han skuttede sig i sit eget klamme tøj. Hans seks storebrødre var allerede færdige og løbet over i hovedbygningen, og Hugo havde mest lyst til at bande som stalddrengene og rideknægtene, men det kunne bare ikke gå an for ham, velbyrdige Hugo von Lützow.

Men hvad var nu det? Han lyttede spændt. Han syntes, han havde hørt hastige hovslag af en hest i strakt karriere. Hvem kunne det være, der red en hest så hårdt. Nej, det var nok bare indbildning, og dog, nu kom lyden igen. Hugo hængte hurtigt hovedtøjet fra sig og løb ud til porten.

I det samme sprængte hans far ind gennem porten på den brune hingst Alert, der var dækket af skumfråde efter det hastige og hårde ridt. Faderen sprang af og løb op til hovedbygningen, mens han råbte til Hugo om at skynde sig med ind.

Hugo greb først hestens tøjle. Den stod med hængende hoved og sitrende lemmer. Pludselig kastede den hovedet i vejret, og i det samme brød forbenene sammen under den, og den styrtede.

Hugo Lützow for op af sin søvn. Den drøm igen. Altid forfulgte den ham. Det var jo dengang alle ulykkerne styrtede ind over familien, så det var ^{nu}ikke så sært.

Rideknægtene var kommet løbende, faderen havde kaldt utålmodigt, syntes han, og han var løbet ind efter ham.

Og her havde faderen fortalt den forsamlede familien det ulykens budskab, at Wallenstein var trængt ind i Mecklenburg og havde afsat hertugerne. Nu måtte de flygte.

I det samme sprængte hans far ind gennem porten på den brune hingst Alert

Alle forberedelserne havde han glemt. Han var jo kun ti år gammel, men alt var gået i en forfærdelig fart. Alt af værdi, som på nogen rimelig måde kunne bringes med i husets vogne, blev på bedst mulig måde stuvet ned, og med regnen trommende på kalecherne drog vogntøget afsted fra hjemmet med hele koplet af hertugens heste bagefter.

Han huskede, hvordan han havde siddet i den rumlende og slingrende karosse og kigget ud i de begsorte mørke. Og han huskede sin lillesøsters gråd, som ikke ville holde op.

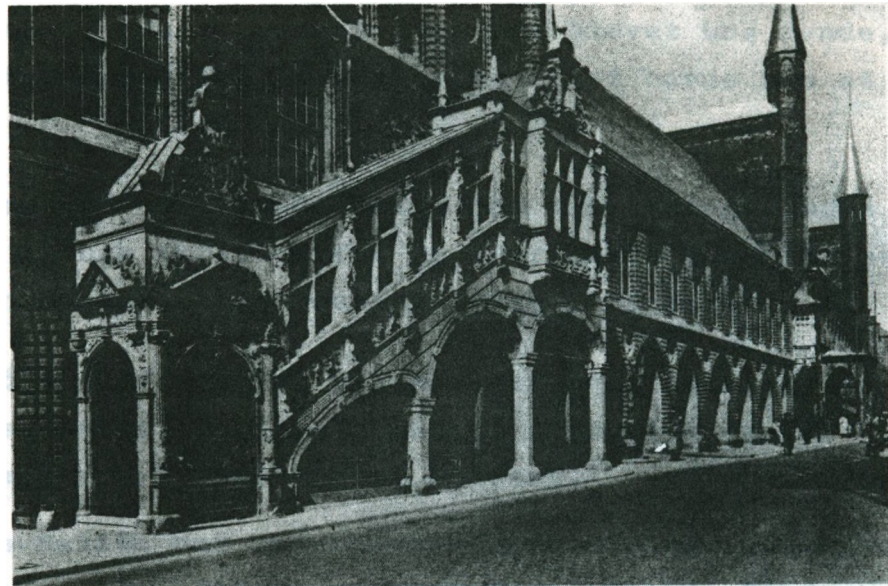
Rejsens mål, familiens tilflugt i ulykken, var hansestaden Lübeck, der havde holdt sig neutral i religionskrigen, men stadig forsikret kejseren om byens loyalitet, dens ubrydelige loyalitet. I Lübeck fandt familien et sikkert værn mod forfølgelserne, og her kom også hertugen til at opholde sig, når han ikke var ude på diplomatiske rejser.

Lübeck blev også stedet for fredsforhandlingerne med den danske konge, Christian den Fjerde, og her blev freden sluttet mellem ham og kejseren i 1629.

Opholdet i Lübeck blev af lang varighed. Wallenstein syntes at finde sig godt tilrette i Mecklenburg, hvor han satte mange anlægsarbejder i gang, og der var ikke meget, det tydede på, at de gamle hertuger skulle blive taget til nåde af kejseren, så lidt som deres trofaste tilhængere.

Lübeck var som en belejret by i disse år. Omgivet af krigszoner på alle kanter var byen vanskelig at forsyne med den nødvendige proviant. Den megen regn, der faldt så vedholdende i disse år, betød misvækst i store dele af nabolandene, og det betød dyrtid i almindelighed, men især betød det en rædsom dyrtid i den tætpakkede hansestad, der havde åbnet sine porte for så mange flygtninge.

Lidt efter lidt svandt det i den hertugelige staldmester Magnus von Lützows kostbarheder, lidt efter lidt kølnedes de handlendes elskværdighed overfor staldmesteren.

Denne smukke renessancetrappe pryder Lübeck rådhus, der var mellem de gamle bygninger, som blev beskadiget under luftangrebet i 1942. Rådhuset er fra 13.-15. århundrede.

I Lübeck fandt familien et sikkert værn

Kostbarhederne forsvandt lidt efter lidt. Vognene forsvandt og faderens heste. Så måtte de flytte fra den smukke gård, faderen havde købt, til et gæstgiveri, senere til nogle kvistværelser. De mørkkådede borgere, som i begyndelsen kom og købslog om de kostbare ejendele, familien havde med sig, blev borte, og familien måtte selv gå ud og forsøge at sælge af deres klæder og andre brugsgenstande for at få penge til føden.

Så kom pesten. Da Hugo kom sig så meget, at han kunne opfatte sine omgivelser, var alle hans seks brødre og ~~fem~~ søstre døde. Kun hans mor _____ og han selv havde overlevet pesten. Da hans far havde følt sygdommen komme, havde han bedt hertugen tage sig af sin familie, og så var han gået hjem for at dø.

Seks uger efter faderens død blev der sluttet fred mellem kejseren og Danmark. Da Hugos mor var kommet sig så meget, at hun kunne gå ud, gik hun til hertugen og fortalte ham om familiens sørgelige tilstand. Kun en gammel amme var blevet hos hende, alle de øvrige tjenestefolk var borte, og intet havde hun at leve af.

Så længe hertugen var uden land, kunne han ikke antage nogen i sin tjeneste, og han skrev derfor en introduktionskrivelse for Hugo til sin kusine, enkedronning Sofie i Danmark.

I høstens tid 1630 skaffede fru Dilliana von Behr skibslejlighed til sin eneste overlevende søn med et skib, som skulle levere firs lammeskind i Nykøbing på Falster.

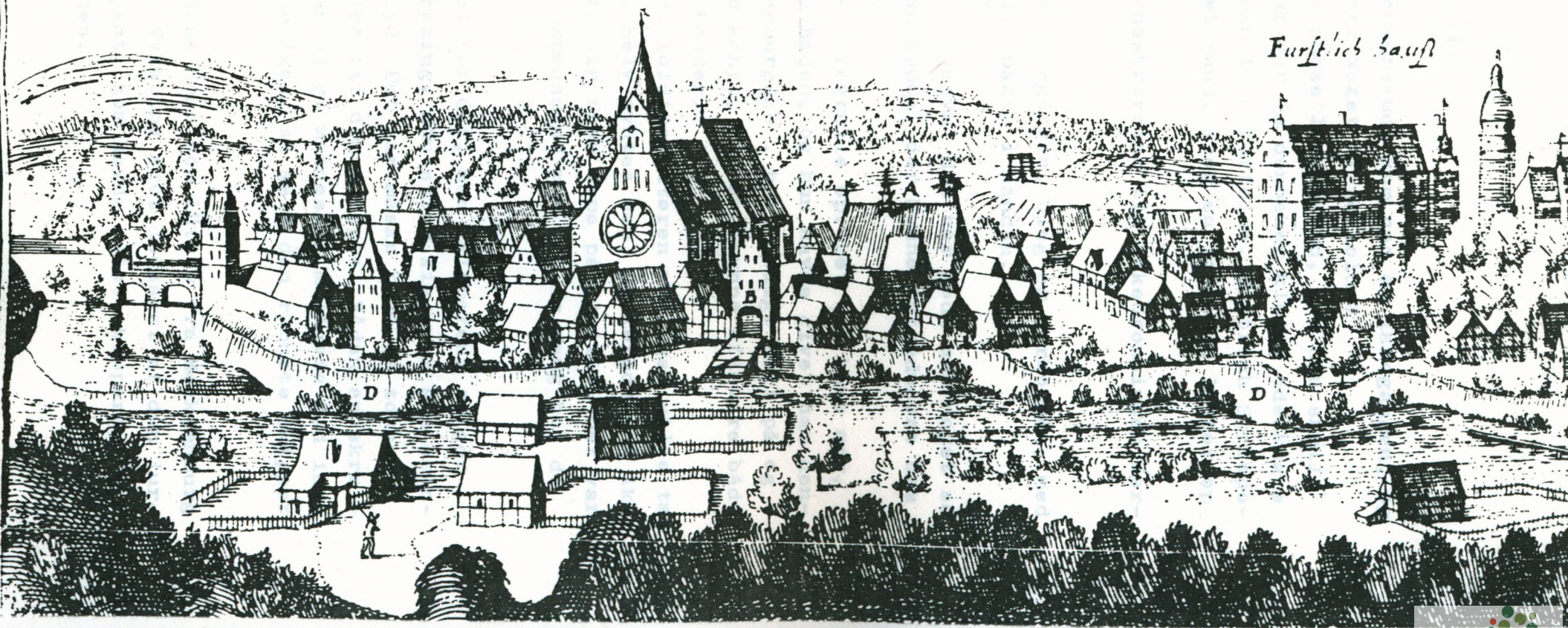
I kirken i Gros-Salitz nær Gadebusch hænger der to epitafier over slægten Lützow. Det ældste er over Hugo Lützows farfar, Lüder von Lützow og farmor, Magdalene von Bülow. Det yngste er over hans forældre, Magnus von Lützow og Dilliana von Behr, men dødsdatoen mangler for begge forældre på dette epitafium. Der har ikke været nogen af slægten tilbage i sognet, der kunne bringe dette i orden.

- A. Rathhaus
- B. Lubecksch Thor
- C. Wismarsch Thor
- D. Gade Fluß

Gade

busch

Fürstlich Sauff

Skipperen på den lille Lübeckerskude kom ned ad landgangen, og toldereren mødte ham neden for: Noget af fortolde?

Jo, skipperen havde da fire snese lammeskind, som han skulle levere i Nykøbing, og så var der jo denneher klæine edelknabe med brevet, men ham ville han ikke fortolde. Dietrich Striepederock, som var en lille tæt mand, slog en larmende latter op og holdt sig på maven.

Knaben havde en introduktionsskrivelse til enkedronningen deroppe på slottet.

Der kom en lille fyr ned ad landgangen, bleg og forkommen, med vådt, krøllet tøj og en lille pakke i hånden.

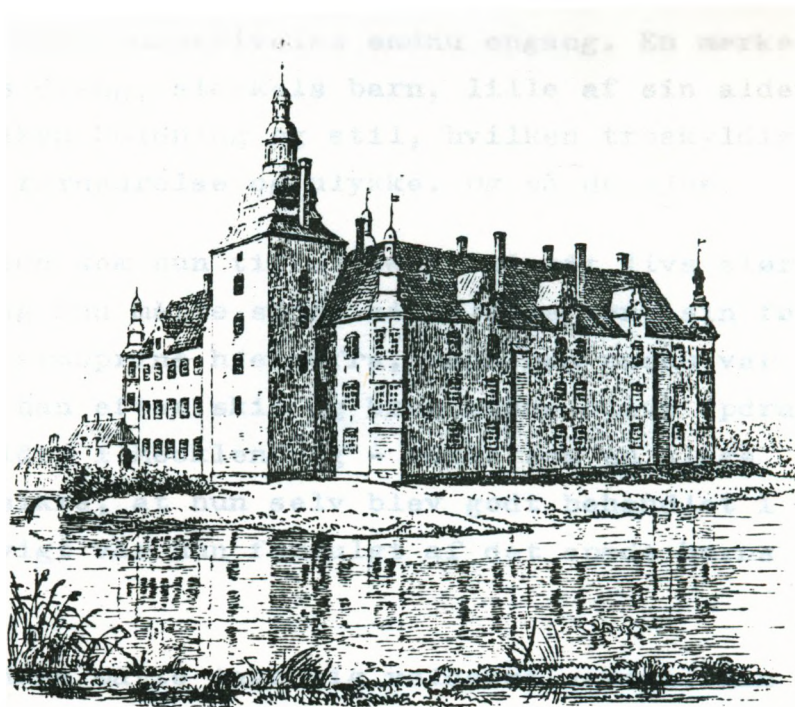
De to mænd tog ham kritisk i øjesyn. Han var godt nok noget sølle at se til. Hvem kunne han kende, der kunne introducere ham til hendes nåde på slottet?

Skipperen holdt en forseglet brevrulle op. Det var hans mor, der havde bragt ham ned til båden, og hun havde givet ham denne brevrulle med det Mecklenburgske, hertugeelige segl på og bedt ham opbevare den i sin kahyt, til han kunne aflevere både knaben og hans brev i gode hænder.

Var det måske sådan, at herr toldinspektøren venligst ville tage sig af brevet og barnet. Selv syntes han, Striepederock ikke, at det gik an, han førte sig frem oppe på slottet. Det var vel en sag for en kongelig embedsmand med daglig gang hos de fornemme.

Toldbetjenten var ikke meget for det, men skipperens smiger undlod ikke at gøre sin virkning. Han strøg sig over sin stubbede hage med en raspende lyd. Det var måske ikke så tosset endda, at have en forhindelse til dem deroppe. Sådan en skrælling kunne vel også blive en slags menneske, muligvis med indflydelse. Han strøg stubbene igen, så selv den robuste skipper kom til at gyse.

Sådan gik det til, at velbårne Hugo von Lützw fra Mecklenburg mødte op ved slotsporten på Nykøbing slot ledsaget af den lurvede og ubarberede toldbetjent, som havde slået skipperen for en halv mark for ulejligheden.

Nykøbing slot på dronning Sofies tid

Sofie af Mecklenburg, Frederik den Andens enke og mor til den danske konge, Christian den Fjerde, var en overordentlig nøgtern dame, der styrede sit livgeding, Lolland-Falster, med fast hånd, så det gav hende selv et godt udbytte, øernes fæstere og selvejere en tryk tilværelse og Christian den Fjerde et godt sted at låne penge, når det kneb.

Det var ikke få penge, hun havde ude på rente i Kiel den samme dame. Ingen skulle beskylte hende for sentimentalitet, men der var noget over den lille, ynkelige skikkelse foran hende, der havde fanget hendes opmærksomhed, distraheret hende.

Sandt at sige så han ikke ud af noget, som han stod der i sit våde, krøllede tøj, bare med en ren, tør kniplingskrave over skuldrene.

Men den fine gratie, han havde hilst hende med, det åbne, rolige ansigt og øjnene, der så så direkte på hende, når han ikke slog dem ned i høflig afventen på et nyt spørgsmål.

Hun læste hans introduktionsskrivelse endnu engang. En mærkelig skæbne, stakkels dreng, stakkels barn, lille af sin alder og spinkel, men hvilken holdning og stil, hvilken troskyldig sikkerhed i al hans fornedrelse og ulykke. Og så de øjne.

På en eller anden måde kom hun til at tænke på sit livs største sorg, på den gang hun måtte sende sin ældste søn, sin førstefødte, den lille kronprins hjemmefra, mens han endnu var ganske spæd, for at han efter skik og brug kunne blive opdraget hos hendes forældre i Mecklenburg - måske som en slags gidse, der skulle sikre, at hun selv blev godt behandlet i det fremmede. Men evigt var hun forfulgt af det spæde barns troskyldige øjne.

Den strenge, gamle dame måtte tage sig voldsomt sammen. Hun så op fra papiret, blændet af uventede tårer. Hvad var det med drengen, han svajede jo.

En. Bærentzen & Co. lit. Inst.

DRONNING SOPHIE

Frederik den Anden^s Gemalinde.

Efter en Copie af Maleriet paa Frederiksborg.

Pludselig syntes han, dronningens ansigt begyndte at vokse og komme nærmere og nærmere, så svandt det ind og blev fjernt, og hendes stemme lød, som om den kom fra en kælderhvalving. Det blev sort, han vaklede og faldt forover. Kræfterne var udtømt. Strabadserne, kulden, sulten og tørsten krævede nu deres.

Den gamle dronning var lige ved at springe op af sin stol, men tog sig i det. De tililende pager fik besked på at tage sig af den nyankomne og sørge for hans forplejning og hvile, sidenhen ville dronningen tale med den unge knabe igen.

Hun læste hans introduktionsskrivelse endnu en gang. En mærkelig skæbne, en mærkelig dreng, tretten år, intet hjem mere, intet fædreland, faderløs, moderen uden midler i Lübeck. Hun måtte huske at sætte et beløb af til hende.

Stakkels barn, lille af sin alder, men hvilken holdning og stil og hvilken troskyldig sikkerhed.

Og så de øjne, dette mærkelige blik.

Den gamle dame besluttede at antage ham som edelknabe ved sit lille hof.

Hun havde krydsforhørt ham om hans liv og hans slægt, og han havde svaret beredvilligt og udførligt på alt med en fin destinkt stemme, som nu og da blev afbrudt af hoste.

Hun tilkaldte hofmarskallen Hartvig Lützow. Kendte han mon en vis Magnus von Lützow, søn af Lüder von Lützow til Dutzow? Jo, Lüder von Lützow til Dutzow var da hans fætter. Hofmarskal Lützow bukkede.

Så har jeg en ung slægtning til ham, som med det første skal optages blandt mine edelknaber. Tag denne skrivelse og find det unge menneske, som knaberne har bragt ned i spisesalen.

Den gamle herre, som havde gjort tjeneste i over fyrretyve år ved det danske hof, glemte næsten sin værdighed, da han ilede afsted efter sin lille slægtning.

Den sædvanlige spisetid var forpasset, men i et sådant tilfælde af hunger måtte nøglen til fadeburet skaffes tilveje.

Nykøbing på Falster var ikke nogen stor by, så det fyrstelige hof hos enkedronningen blev altdominerende i byens hverdag. Den gamle dame havde selvfølgelig først og fremmest omgivet sig med Mecklenburgere, de besad de højeste stillinger, i næste rangklasse kom folk fra de andre tyske lande, og først nede i bunden kom nogle af byens borgere, især dog koner og piger til det grovere.

Da tysk var det sprog man talte i de højere luftlag, blev dette sprog nødvendigvis det fineste, og alle, som havde deres gang på slottet, benyttede sig af dette sprog for at synes finere, end de var. Og sådan gik det til, at slottets vaskerkoner og køkkenpiger nede i byen optrådte som slotsfrøkner med tysk tale og tyske manerer.

Enkedronningens livgeding omfattede øerne Lolland og Falster, med undtagelse af byerne Nakskov, Saksø, Nysted, Stubbekøbing og Maribo. Bortset fra told og accise, adelens rostjeneste og samme adels friheder og privilegier var øerne ellers stort set fuldstændig undergivet den gamle dame, som styrede alt med grundigt indseende og stor dygtighed.

Det fortælles om hendes mor, at hun stod tidligt op om morgenen og sammen med nogle få hofdamer gik ud i omegnen af den øjeblikkelige residens for at kontrollere om bønderne var i arbejde straks fra morgenstunden.

Slottets hovedbygning udgjorde på den tid en stor uregelmæssig firkant, alle fire fløje i tre stokværk. Der var ottekantede trappetårne inde i gården, tre små og et stort, og karnapper på de udvendige hjørner. I det ene hjørne af den ydre borggård var et stort tårn, kaldet "Fars Hat". Det blev brugt til fangetårn og var en del af det gamle slot, hvorfor det også blev omtalt som det "gamle tårn".

I dronning Sofies kammerregnskaber figurerer cirka et hundrede personer, der lønnes af hende, og da en væsentlig del af disse må formodes at være forsørgere, betød det en befolkningsforøgelse på flere hundrede personer.

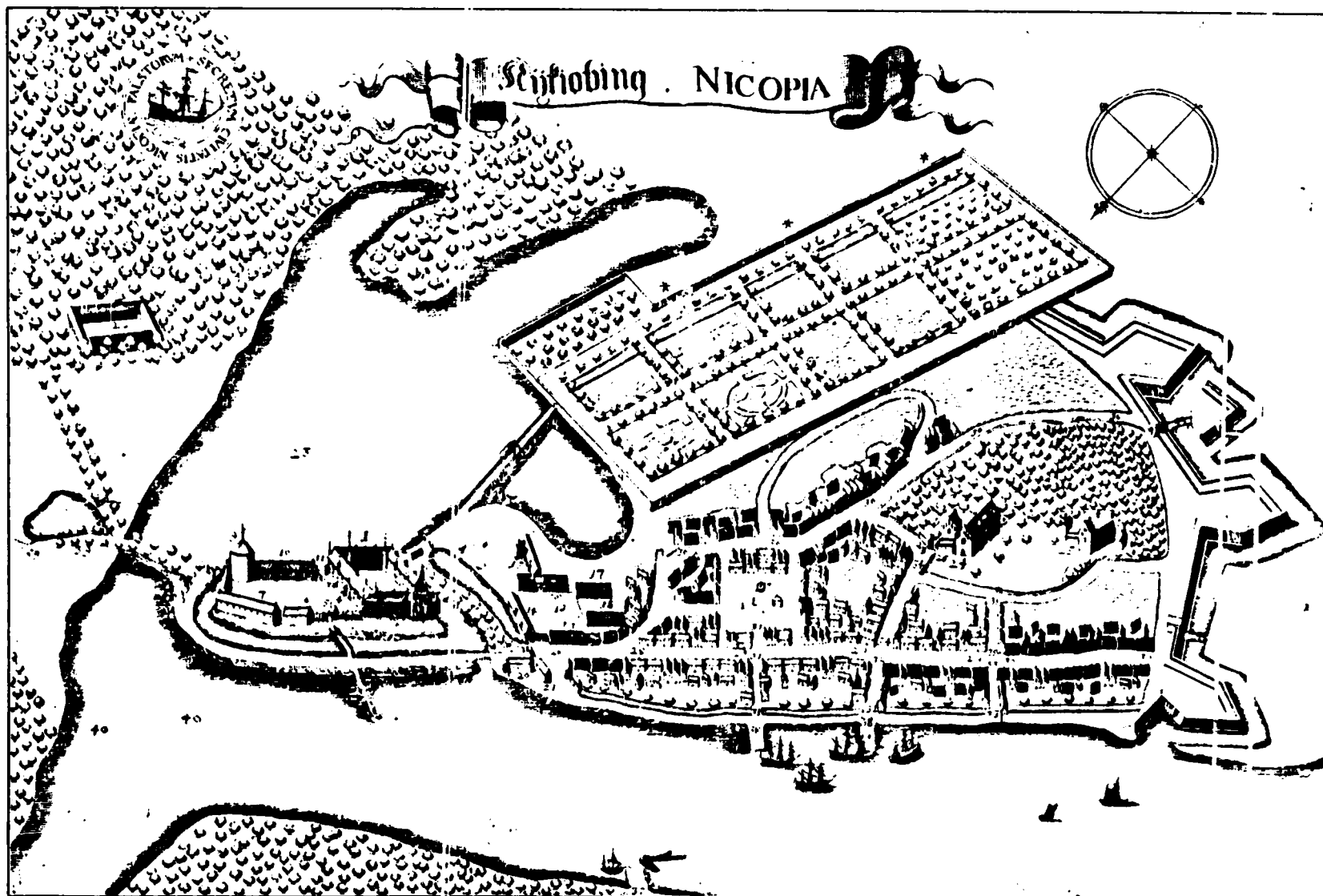

Fig. 33. Nykøbing Slot og By. Efter Resens Atlas.

1. Nykøbing Slots Kirke og der paa Dansesal med andre smaa C :makker. - 2. Audienssalen og derunder Køkkenet, Bagerset og Udspisningskælder. - 3. Adskillige Gemakker og derunder Sukkerbageriet, Doctoris og Chlrurgi Residenser og atter derunder Vinka deren. - 4. Dronningens egne Gemakker og Fruentimmerets - 5. Portners Logement. - 6. Husfogedens Residens. - 7. Provianthuset med Bødkerhuset derunder. - 8. Køkkenskrivers og Vinskænkerens Logement. - 9. Fars Hat, et Fangetaarn. - 10. Skriversstuen, Bryggeret og Salthuset. - 11. Vaskehuset. - 12. Staldgarde. - 13. Kornhuset og Sukkerhuset. - 14. Arbejds-Hestestald. - 15. Livstalden. - 16. Kustestalden. - 17. Ridehuset. - 18. Vognhuset. - 19. Vandmøllen. - 20. Hestemøllen. - 21. Smedien. - 22. Ladequæren. - 23. Den ferske Sø. - * Dronningens Have. - 24. Kirken, som kaldes Græslundre. - 25. Hoapitalet. - 26. Raadhuset og den latinske Skole. - 27. Den danske Skole. - Torvet. - 28. Slottegade. - 29. Lange gade. - 30. Frisegade. - 31. Færgestræde. - 32. Badstuebrostræde. - 33. Troldestræde. - 34. Store Kirkestræde. - 35. Lille Kirkestræde. - 36. Østergade. - 37. Nykøbings Færg i La:land. - 38. Skibsbruerne. - 39. Vejen til Stubbekøbing. - 40. Guldborgfjord.

Først på fortegnelserne over dronningens hoffolk møder vi hofmesterinden, så følger to kammerjomfruer, 2 kammerpiger, 2 vaskepiger, 1 syerske, 1 oldfrue med 2 piger samt 2 spindepiger. Desuden en kammerjunker, en hofmarskal, en husfoged, fire hofjunkere, en sekretær, en kammerskriver, et par bude, 2 kopister og en rentemester. Fra 1626 nævnes en kansler, Christoffer von der Lippe. Hofpræst var fra 1621 magister Nicolaus Wismar, som holdt to prædikener om ugen, om søndagen over evangeliet og om onsdagen en forklaring af epistlen. Hofmedicus var fra 1612 Andreas Skytte(Toxotius), som døde af pest i 1631.

Så var der en hofbarber, en apoteker Valentin Heinrich Kneytel og en konditor tidligere apoteker Martinus Binus. Der var en hofsnedker, en hofskrædder, en vinskænk, en sølvsvend, en køkkenskriver, adskillige kokke med deres svende og drenge, en hvidbager, Jacob Schlüter med tre karle og en dreng, (Schlüter er det samme som slutter) og de stod for fangehullet, bryggers og bageri. Der var en møller, en bødker, en murer, diverse jægere og skytter, en fuglefanger, adskillige fyrbødere, en dugsvend, der vartede op, to gartnere, tre fiskere, en fodermarskal, forskellige smede, en stodemester, fjorten staldkarle, otte stald drenge, en skorstensfejer og en svinesnider.

Det nævnes ingen steder, hvor mange ædelknaber, der var antaget ved dronningens hof. Derimod ved vi en hel del om den hoforden, som Hugo Lützw måtte indordne sig under.

Først indskærper dronningen, at man ikke må være efterladende i kirkegang, man skal ikke lade sig drik og andet, hvormed Kristi fjender forlokker mennesket, være kærere end saligheden. Man må ikke glemme bøn og taksigelse til Gud ved måltidets begyndelse og slutning. Enhver formaner til et fredeligt forhold, til ikke at slås eller kives eller drage værgerne. Har nogen noget udestående med en anden, skal det meddeles til hofmarskallen, som igen skål berette det for dronningen.

Der er selvfølgelig adskillige bestemmelser om forholdet ved måltiderne, der holdes om morgenen kl.9 og om aftenen kl.4.

260 Adelsmanden med skæg à la
Henrik IV, bredskygget »Rubenshat« med fjør,
hvid, stivet krave uden kniplinger, vide
knæbukser, brede strømpebånd, bundet i
sløjfer; han er hyllet i en pelsbræmmet kappe
og har båndrosetter på skoene.

Det var fodermarskallens opgave at påse, at ingen uvedkommende fik adgang til måltiderne. Så snart maden var anrettet, skulle porten lukkes og nøglerne afleveres til hofmarskallen eller fodermarskallen. Under måltidet måtte ingen uden særlig tilladelse lukkes ind eller ud.

Ved dronningens eget bord blev der morgen og aften serveret 12 retter mad. Når hun havde taget fra, hvad hun ønskede at spise, blev alle retterne bragt til hofjunkernes bord, og de fik her til serveret øl og brød efter behov.

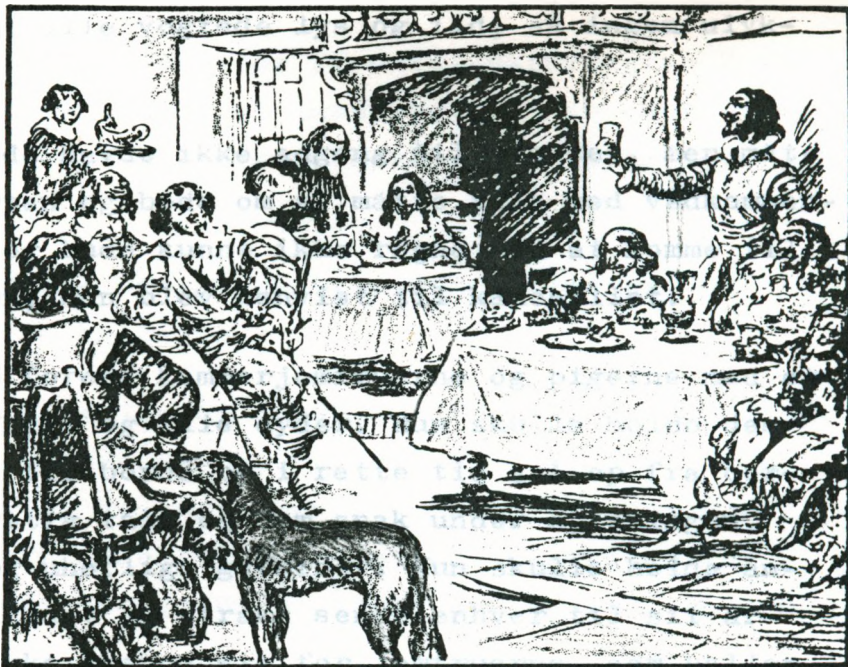
Desuden fik de hver dag tilsammen 3 potter Rhinskvin fra vinkælderen, som de kunne få morgen eller aften efter ønske. Hvis de en dag ikke ønskede at drikke vin, kunne de ikke senere kræve dobbeltration, der var ikke noget, der hed at spare op til større drikkegilder. Dog kunne hofjunckerne, hvis de blev på slottet om aftenen, rekvirere øl efter behov fra ølkælderen indtil kl.otte. Klokken ni blev slotporten lukket, og nøglerne afleveret til dronningen.

Når hofjunckerne havde fået, hvad de kunne spise, blev resterne bragt til ædelknaberne i hofstuen, hvor de spiste sammen med vinskænken, sølvsvenden og dugsvenden. Også her blev serveret øl og brød efter behov, men det var naturligvis ikke sikkert, at der var 12 retter mad tilbage, når levningerne var nået så langt. Der er dog ingen grund til at tro, at Hugo har lidt nogen nød.

I Fruentimmeret hos hofmesterinden og kammerjomfruerne blev der om morgenen serveret syv og om aftenen seks retter, og her fik damerne dagligt $1\frac{1}{2}$ pot Rhinskvin.

Levningerne fra dette bord blev givet til de serverende piger og til fyrbøderne.

I oldfruekammeret serveredes morgen og aften fire retter mad for vaskepigerne og for oldfruen og hendes piger, og det samme får slutteren og hans folk samt hvidbageren og bødkeren i bryghuset. Portneren og portholderen, der spiser i porthuset, får også fire retter, men de må holde hus med en tønde øl månedlig.

Når hofjunkerne havde fået, hvad de kunde spise, blev resterne bragt til ædelknaberne i hofstuen.

Endelig var der et bord mere i hofstuen, hvor slotsskriver, ridefoged, fodermarskal, køkkenskriver, skrædder og nogle andre spiste. De fik fem retter til hvert måltid, og levningerne fra dette bord blev bæret over til et sidebord med underordnet personale.

Efter måltidet, når porten er åbnet, tager de tjenere, der bor ude i byen, deres forordnede drik øl med sig, mens de, der bor på slottet, om sommeren tager deres øl med på deres kammer, mens de om vinteren får deres aftenøl på hofstuerne, vel fordi der ikke er ovne i kamrene.

Der var tre køddage, søndag, tirsdag og torsdag, hvor der dog også kunne vanke en fiskeret eller to, og fire fiskedage, hvor der normalt også blev serveret mindst en kødret.

Hofmarskallen, Hugos grandonkel, boede ikke på slottet om natten, og der var en kammerjunker, som førte tilsyn med, om alle om aftenen var på deres rette sted, at logementerne lukkedes i rette tid, og at alle vogtede lys og ild, så ingen ulykke kunne opstå.

Tjenerskabets pårørende havde ikke adgang til slottet, men måtte henvende sig i porten og bede om at måtte tale med vedkommende. Tilrejsende folk og bude kunne ikke regne med at komme til at tale med dronningen, men blev henvist til kancelliet.

Hofmesterinden skulle foregå kammerjomfruerne og pigerne med et godt eksempel i gudsfrygt og alle dyder. Hun skulle holde dem øil i rette tid at gå til bords og i rette tid stå op fra bordet, ikke tillade unyttig tale og dum snak under spisningen, ikke tillade slemme og uhøflige gebærder. Hun skulle holde andagt før og efter måltidet og straks sende enhver til sit arbejde, da lediggang ikke anstod sig for jomfruerne, som heller ikke måtte kives indbyrdes, men leve fredeligt og venligt med hinanden. De skulle gå isneg og stå op i rette tid og ikke tilbringe den halve dag eller nat med påklædning og afklædning.

Hvis junkerne kom ind i jomfrukammeret, måtte jomfruerne ikke anstille sig for dristige, men forholde sig ærbart, som det anstod sig. De måtte ikke svare på spørgsmål og ikke lade sig forlede til letfærdig tale eller letfærdige gebærder.

Hver aften skulle hofmesterinden lukke jomfrukammeret og tage nøglen med sig, så kun hun kunne komme ind og ud.

Ædelknaberne måtte til stadighed opvarte i dronningens forgemak, og hun havde selv opsyn med dem, passede på at de blev holdt til Guds frygt, læsning og skrivning, og hver lørdag overhørte hun selv, at de læste evangeliet, epistlen og katekismus.

Det var hofmarskallens pligt at holde justits på slottet, og han havde ret til at dømme hoftjenerne til tårnet eller den spanske kappe. Mindre forseelser kom næppe ham for øre, men blev straffet i de enkelte sektioner med klø eller ekstraarbejde, måske nedskæring i madrationerne eller bøder. Forbrydelser, der ikke kunne sones med de nævnte forholdregler, skulle for dronningens egen domstol.

Dronningen havde mange dyr, Først og fremmest naturligvis heste, men også alt, hvad der hørte til et landbrug. Men derudover var der hunde og katte, mindst en marekat og en masse fugle i adskillige fuglebure.

Og så var der en kvindelig dværg, om hvem det fortælles, at hun syede kraver til ædelknaberne.

Ved højtiderne kom latinskolen og opvartede dronningen med sang. Første gang, Hugo overværede dette, var Mortensdag. Siden kom de igen til jul, nytår og Helligtrekonger. Måske var det Hugo, der fik lov til at overbringe rektor betalingen/almissen for den smukke sang. For der var jo en bagtanke med sangen. Skolen manglede ~~alt~~ altid penge.

Der blev delt mange almisser ud af dronning Sofie. Hun var ganske vist yderst økonomisk i sin husførelse, men hun var aldrig nærig, og hun blev daglig løbet på dørene af folk, der havde tilegnet hende en bog eller et digt, eller plukket en buket.

Ædelknaberne opvartede i dronningens forgemak. De hjalp til med serveringen ved taflet, de holdt vaskefadet og håndklædet for gæsterne, de åbnede og lukkede dørene, også vogndørene, de holdt døre, de løb ærinder, de motionerede hestene, de passede jagthundekoblet, de spillede brætspil, og måske kort i smug, de læste højt af bibelen og af opbyggelige skrifter, de sang og musikerede, de dansede ved festlige lejligheder, de fortalte sikkert historier og eventyr.

Hugo var kun i Nykøbing en enkelt vinter, men en af disse vinteraftener, hvor mørket rugede udenfor, hvor stormen susede og peb i alle sprækker, hvor skodderne raslede, og hvor ilden i kaminen blussede kraftigt, kan han have fortalt, da det blev hans tur, om de to bortførelser, der var gået ud over hans aner i Mecklenborg.

Den første var såmænd ikke så usædvanlig. Hans morfars farfar, ridder og hertugeelig råd, Mathias von Bülow til Pokrent m.m. var blevet taget til fange i en regulær slægtsfejde, og familien måtte punge ud med 4000 guldgylden i løsepenge, før han blev sluppet fri.

Den anden historie var derimod ikke helt almindelig. Den var overgået hans mormors far, Achim von Levetzow til Lunow nær ved den pommerske grænse.

Hugo så sig om på tilhørerne, der sad omkring ham og passede hver sin aftensyssel.¹⁾ Det var en aften ligesom i aften, det er nu netop 90 år siden. Oldefar sad foran kaminen på sin gård, omgivet af sine kære. Hans hustru, velbårne Cathrine von Smecker af Wüstenfelde, sad med et broderi, mens deres datter Anne stod hos sin mor og læste højt af salmebogen.

Så bankede det på slottets port. Et rejseselskab på syv heste bad om husly for natten. De havde forvildet sig, og vejret var meget hårdt. Det syntes at være en mand af gæv adelige stamme med sine folk, og Achim Levetzow mente nok, han kunne huse dem for en nat.

Det kunne være nyttigt at høre nyt fra omverdenen. Man kunne måske tage et spil kort og en kande vin. Den fremmede herre virkede meget civiliseret. Nu blev vejret også værre. Levetzow lod vindebroen gå ned, og de fremmede red ind i borggården, hvor tililende husfolk fik besked på at anvise de fremmede tjenestefolk kvarterer, mens han selv ledsagede den fremmede adelsmand ind i borgstuen, hvor han præsenterede ham for sin hustru og datter.

Pludselig lød der råb og våbenklirren udenfor, og den fremmede trak sit svær og råbte; Nu er I min fange. Hvis I rører Eder, vil Eders hustru og datter være dødsens.

Det var den frygtede røverridder, Franz von Holstendorf, som i en årrække allerede havde ført formelig krig med hertugen af Mecklenborg, som han påstod at have nogle fordringer på.

Det lykkedes oldefar at overrumple sin modstander, men i det samme stormede dennes hjælpere ind, og spillet var ude. Oldefar blev slemt mishandlet, men først, da røverne truede med at tortere hans hustru, røbede han, hvor hans guld og sølv var gemt. Nu plyndrede røverne slottet for alt af værdi og næste morgen drog de afsted med oldefar bagbundet i sin egen vogn.

Løsesummen, røverne forlangte, blev efter for^hndling fastsat til 2800 guldgylden, som blev skaffet til veje af slægten. Det varede endnu næsten ti år, før Franz von Holstendorf kom til at stå til regnskab for sine forbrydelser."

Alle var enige om, at det var en lærerig historie. Man skal aldrig indlade ukendte fremmede, hvis man ikke har rigeligt med våbenføre mænd på sin gård.

Et pludseligt stormkast slog røgen ned i skorstenen, og de der sad nærmest kaminen sprang op, da aske og gnister fløj ud i rummet.

Den gamle hofmarskal klappede i sine hænder: Så er det tid til at trække sig tilbage til nattekvarterene.

Der blev skicket bud efter dronning Sofies .
børn - først og fremmest kong Christian IV

Der var så trygt her bag slottets mure, og Hugo begyndte så småt at komme sig efter sin sorg og sine lidelser.

Rideøvelserne gik meget fint, når man tog hans størrelse i betragtning, men han fik ofte nogle slemme knubs under våbenøvelserne, hvor det godt kunne gå hårdt til.

Da han aldrig ømmede sig eller skulkede fra træningen, blev han efterhånden accepteret også af de andre ædelknaber og hofjunkerne. Kvinderne havde han jo straks vundet for sig.

Hans trygge tilværelse skulle imidlertid ikke komme til at være stort mere end et år.

Enkedronningen var gammel, over 70, og hendes helbred var ikke godt mere. Kongen sendte ofte sin livlæge, Henning Arnisæus ud til Nykøbing slot for at tilse den gamle dame og ordinere mediciner og andre kure. I efteråret 1631 var han atter i Nykøbing. Dronningens tilstand var nu meget dårlig, og der blev skikket bud til hendes børn, først og fremmest kong Christian den Fjerde, der var i Nyborg senest den 21. september.

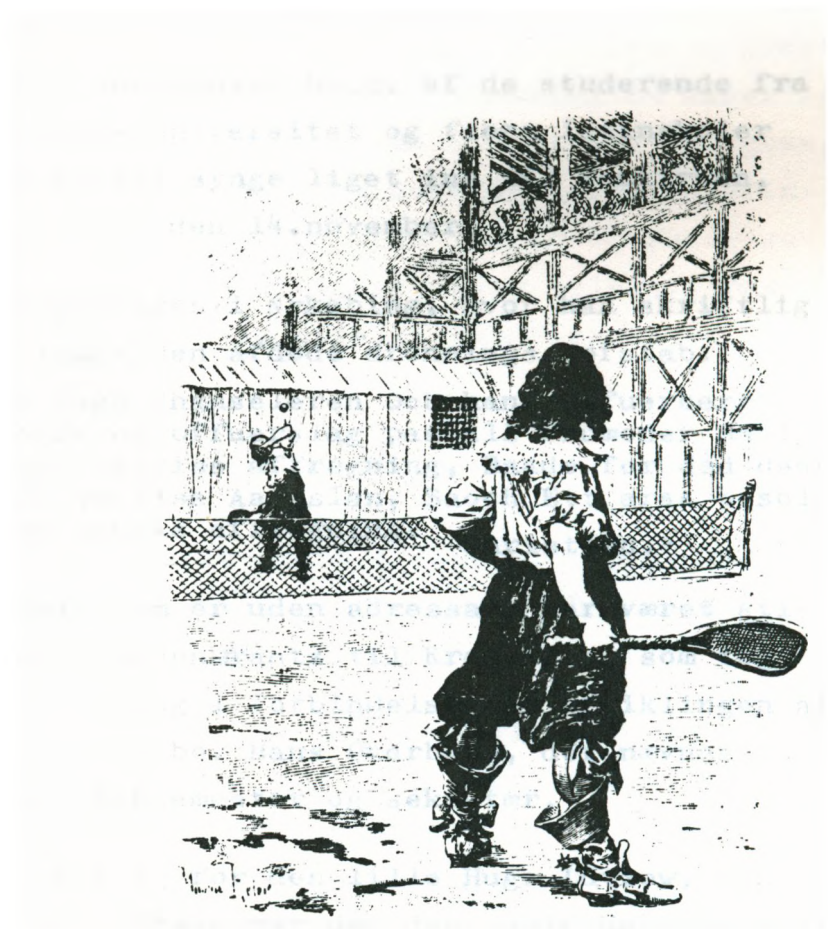
Også hertuginde Augusta af Slesvig-Holsten-Gottorp nåede frem i tide, og hende pålagde kongen at samle alle nøgler til moderens gemmer.

I et brev den 3. oktober skrev kongen bl.a.: "weil nit andertz nuhmer zu hofften ist dann der gewisser todt", og dagen efter døde Sofie af Mecklenborg.

Det var et lammende slag for Hugo Lützow. Han var nu 14 år, men i et fremmed land, som han kun kendte lidt til, uden herskab, uden værge og beskytter, og han kunne ikke vende hjem og ligge sin fattige mor til byrde i Lübeck.

Men først blev han revet med i den travlhed, der fulgte efter dødsfaldet. Snedker og maler skulle igang med dronningens ligkiste, ligbør og ligvogn. I kirken skulle der opsættes et paulun, som blev overtrukket med sort klæde, og her blev dronningen hensat i sin åbne kiste, på castro dolorum.

Kuskvogn og hestetøj skulle overtrækkes med sort klæde, og skrædderen fik travlt med at sy sørgekklæder til alle dronningens folk.

Blandt de idrætter ædelknaberne skulde øve, var også boldspillet tennis.

Han måtte have tre svende og en dræng i arbejde. Også ædelknaben Hugo, som sikkert har gået i sørgeklæder hele året, måtte have taget mål til et nyt sæt, som skulle være uniformt med resten af hofstaben.

I begyndelsen af november var alt klar til at overføre liget til Roskilde domkirke. Først gik turen fra Nykøbing til Gaabense, hvor ligvognen var ledsaget af hele dronningens hofstab: "fornemme hofsinder, opvartere og hoftjenere", så blev vognen overført til Vordingborg, hvor den kongelige familie modtog det store sørgetog den 9. november, og nu gik toget igen ad landevejen, hvor dag for dag flere sluttede sig til følget, alt på det nøjeste tilrettelagt af kongen selv inclusive indkvartering af det stadig større antal personer.

Udenfor Roskilde mødtes sørgetoget bl.a. af de studerende fra Sorø akademi og Københavns Universitet og flere latinskoler med deres lærere, som skulle synge liget ind til domkirken, hvor begravelsen fandt sted den 14. november.

Den 30. november er kongen igen i Nykøbing, hvor han skriftlig giver ordre til at aftakke den afdøde dronnings hofstab.

"Du Skaldt strax tage Chanseleren Och hans Offuerberg till Dig, och görre et Offuerslag paa all frumoder Saligs folck, Att dy faar derriss affregning, Baade for ded den nom kan reste aff derriss Aarssløn, Saoch Ett arss besolding till derriss ganske affregning. Christian."

Man formoder, at brevet, som er uden adressat, har været stillet til lensmanden Palle Rosenkrantz til Krenkerup, som tog sig af alle de praktiske ting i forbindelse med afviklingen af den afdøde dronnings hof og bo. Hans Overberg, der nævnes i brevet, var dronningens rentemester og sekretær.

Situationen tegnede alvorlig for den lille Hugo Lützow, men han var ikke uden venner. Måske var det den gamle Hartvig Lützow, der forøvrigt selv blev pensioneret, som har talt drengens sag for Palle Rosenkrantz og for kongen, for skønt han var lille af sin alder, blev han antaget som ædelknabe af kongen.

Nu begyndte et nyt livsafsnit for den lille ædelknabe, helt forskelligt fra de to-tre første.

Enhver, som ville opnå ridderværdigheden, måtte fra sit syvende til sit attende år tjene ved en fyrstes hof som ædelknabe, eller page, som det kom til at hedde.

Hans stilling var som en tjeners. Han ledsagede sin herre på rejser, på jagter og i krig. Han opvartede ham ved bordet og bragte ham håndklæde og vaskefad efter måltidet osv.

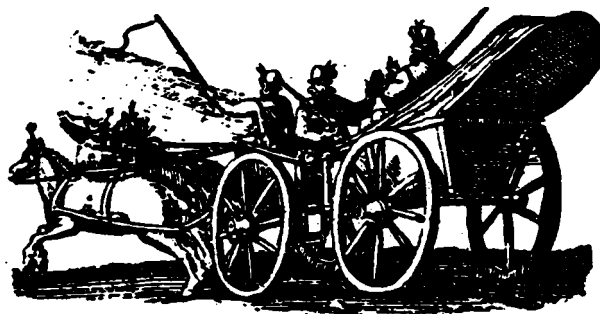
I de følgende fire år fulgte Hugo Lützow kongen på hans rejser og lærte på den måde sit nye fædreland at kende på kryds og på tværs, til lands og til søs.

Det ser ud til, at kongen og hans søstre ikke kan komme overens om delingen af moderens efterladenskaber, og Christian den Fjerde fortrækker til Gaabense færgegård, hvorfra han skriver hvert andet brev til Palle Rosenkrantz. Han er i Nykøbing om dagen og i Gaabense om natten. Søstrene må ikke sejle bort med det gods, de har fået bragt ombord, det skal altsammen udløses og bringes op på slottet igen. Alt endte dog vist i fred og fordragelighed. Og så gik turen til Frederiksborg, hvor julen fejres. Her oplever Hugo modtagelsen af en engelsk subdelegat, og redder måske nogle drikkepenge.

Efter jul var kongen en tur til Kronborg, hvor han konstaterer at kobbertaget er utæt og skal repareres. Han vendte dog straks tilbage til Frederiksborg. Først sidst i februar rejste han til København, hvor Rigsrådet var kaldt til samling. Dette var Hugos første møde med hovedstaden og med Københavns slot.

Den 29. februar tiltrådte kongen en længere rejse i riget med 14 vogne, hvoraf de tre var rustvogne, dvs bagagevogne. Til turen var tilforordnet 28 personer: Overskænken med hjælpere, kamertjeneren, fyrbøderen, skrædderen, to ædelknaber, badskæreren, herrekokken med hjælpere, køkkenskriveren med en dreng, kældersvenden med en dreng, den tyske sekretær med en dreng, fire drabanter, to tromperere, vognmesteren med vognsmøreren og en hjælper, fureren med en hjælper.

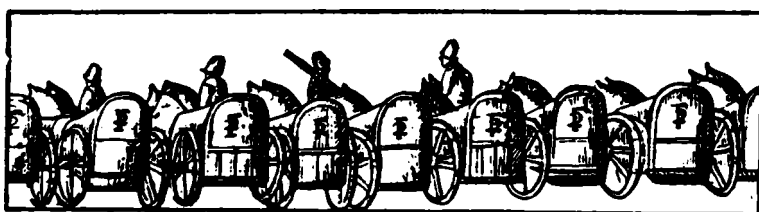
Kuskvogn med kalecher for og bag.

Karosse.

Firhjulede Bøndervogne, de fleste forspændt med fire Heste, udskrevne til at transportere Hoffets Gods. (Efter Resen: Frederik II's Krønike).

Tohjulede Rustvogne med Frederik den Andens Navnetræk paa Bagsækkene. (Efter Resen: Frederik II's Krønike).

Den 29. februar tiltrådte kongen en længere rejse i riget

Gammel Vej med Vaested

Christian den Fjerde var en kæmpe på tre danske alen i højden, dvs en meter og otteogfirs, og hans drøjde kender vi fra mange portrætter. Han har været et chok at møde første gang for enhver, og så da Hugo Lützow, der var lille af sin alder.

Men han må have svaret godt for sig, med store forskrækkede øjne, men med kæk holdning og ivrig for at overbevise. Måske havde Christian den Fjerde en svaghed overfor de små og svage.

Den anden ædelknabe, der kom med på turen hed Christian Rab.

Fredag den 2.marts om morgenen var der travlhed på slotspladsen med at spænde de tilsagte bondeheste for de mange vogne, og snart gik det op gennem strøget og ud ad Vesterport. De to trompetere red i spidsen, og de fire drabanter dannede bagtroppen. Laurits herrekok blev samlet op i Roskilde, hvor man holdt rast, før rejsen gik videre til Antvorskov.

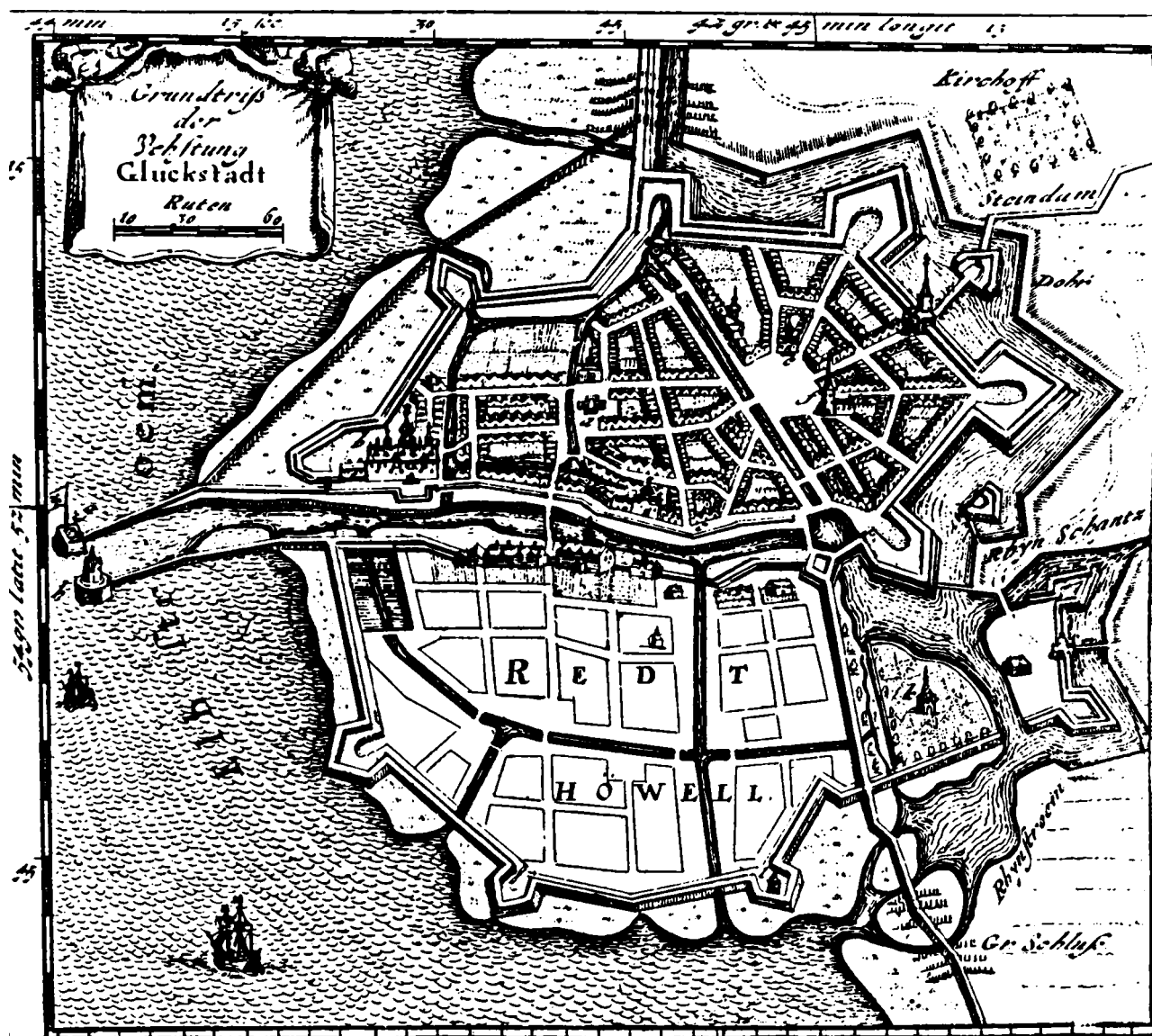
Turen er efter al sandsynlighed gået helt til Glückstadt ved Elben, muligvis med et ophold i Krempe, som jo var befæstet af kongen, men vi har ingen livstegn fra kortegen før den 30.marts i Haderslev. Den 4.april er kongen med sit følge i Odense, hvor han skriver til Rigsrådet, at han frygter et angreb fra Sverige og ønsker midler til at befæste Christianspris.

Den 23.april er man i Kolding, men den 18.maj er rejsen endt, og kongen er tilbage på Frederiksborg.

Det blev en våd og kold sommer med silende regn dag efter dag, og det varede helt til juli, før kongen begav sig på rejse påny. Den 12.juli skrev han et brev dateret Tryggevalde. Ti dage senere skrev han fra Glückstadt, hvor han havde sit hovedkvarter indtil den 14.september. Han udfolder her en livlig diplomatisk aktivitet.

Den 16.september er det et brev fra Krempe, den 26.september et fra Rendsborg, hvor man opholder sig indtil 16.oktober. Også høstperioden var våd det år, og høsten ringe.

Alle kongens fæstninger bliver grundigt inspicerede.

Plan der Stadt 1652

Hjemrejsen til hovedstaden skete i strålende solskin, men vejret var koldt. Kongen skød et par hjorte ved Antvorskov, og hele karavanen var i København den 23. oktober.

Den 5. november om aftenen havde kongen et møde på Rosenborg med sin svigersøn, rigshofmester Frantz Rantzau, der fik mad og vin sammen med Christian den Fjerde.

Da rigshofmesteren skulle hjem den aften, ville han først inspicere volden omkring Rosenborg og bad sine tjenere vente ved porten. I mørket kom han til at træde forkert og gled ned i voldgraven, hvor han druknede. Kongen selv bragte sig i livsfare i forsøget på at redde ham. Også Hugo Lützow må have været involveret, om ikke med andet så med en lygte eller en fakkell.

Vi ved, det havde været et ualmindelig regnfuldt år, og vi må antage, at volden har været fedtet og glat. Frantz Rantzau har måske ikke været helt ædru, og vandet i voldgraven var jo koldt i november. Klædedragten var næppe velegnet til at røre sig i, når den først var blevet gennemblødt.

Det triste dødsfald gjorde et dybt indtryk på kongen, og det er oplagt, at Hugo Lützow har sørget over den unge, højt begavede og elskværdige rigshofmester, der havde charmeret alle, han kom i kontakt med. Rig, som han var over al måde, havde han også været gavmild mod de unge adelknaber.

Hans trolovede, prinsesse Anna Cathrina skrev et sørgedigt over ham. Hun døde ^{året} kort efter, som det formodes af sorg.

Da Christian den Fjerde den 7. november lod bud gå ud til alle lensmænd i landet, at alle forfaldne skatter og afgifter plus indholdet af toldkisterne skulle sendes ind til rentekammeret inden 3 uger før jul, er det nok muligt, at Hugo har været mellem de kongelige kurerer, og omkring den 1. december er så de mange pengeforsendelser begyndt at strømme ind til hovedstaden.

Julen blev dette år holdt i København og på Frederiksborg.

Efter nytår er kongen på Frederiksborg, hvor han den 5. januar bliver opsøgt af den polske gesandt Gerhardt von Dönhoff, som i den følgende uge boede med sine folk i den gamle kro ved Frederiksborg. Samtidig ankom en afsending fra kurfyrst Johan Georg af Sachsen, en herre ved navn Fr. Lebzelter, som var kurfyrstens kammertjener, og som skulle bede Christian den Fjerde om et lån. Adelsknaberne har været benyttet flittigt som budbringere til de fremmede gesandter, og Hugo Lützow har sikkert fået nogle gode drikkepenge.

Den 21. januar blev kongens trompeter Hans Kyhn sendt til Tyskland, hvor han skulle opsøge Henrik Holck, der stod i Böhmen, hvor han havde opnået stor indflydelse hos Wallenstein. Trompeteren fik 60 rigsdaler med til fortæring på rejsen.

I februar blev Frederik Günther sendt til Tyskland for at forhandle med kurfyrsterne om fredsværket og Glückstadtolden. I marts havde kongen besøg af en kejserlig russisk kurer, der som gave fik 3 forgyldte kredensbægre og 40 rosenobler.

Måske var Hugo Lützow med kongen ude på Bremerholm for at se på orlogsflådens tilstand. Kongen skulle udpege, hvilke skibe, der skulle holde søen.

Hugos 16 års fødselsdag tilbragte han på Frederiksborg, men det er nok uvist, om den blev fejret på nogen måde.

Kongen tilbragte sin fødselsdag den 12. april på Københavns slot og benyttede dagen til at skrive to breve til Rigsrådet, som vel var mødt for at gratulere monarken.

Den 16. april tager kongen med sit hof til Lundebyen ved Helsingør, men den 19. april er man tilbage på Frederiksborg, få dage efter gik turen til København, og den 26. april skriver den hvileløse konge et brev fra orlogsskibet Archen.

Turen med Archen gik syd om øerne til Kiel, den 7. maj skriver Christian den Fjerde fra Glückstadt, hvortil han synes at have sat Frederik Günther stævne.

Den 26.april skriver den hvileløse konge
et brev fra orlogsskibet Archen.

Den 1.juni skriver kongen brev fra den lille holstenske by, Nordtoft, og allerede den 3.juni er han i Frederiksborg. Der blev tid til en tur til København, og et par dage på Lundehuset i Helsingør, før det blev nødvendigt at vende tilbage til hovedstaden, hvor rågsråderne var begyndt at indfinde sig til herredagen, som var berammet til den 17.juni.

Ved denne tid fik karlene og drengene i kongens stald nye røde kapper med gule kanter, så de kan se godt ud til herredagen.

Endnu midt i juli 1633 har kongen ikke skiftet sin mødrearv med sine søstre, idet han mistænker sin søster, kurfyrstinde Hedevig for at have til^hegnet sig moderens testamente.

Herredagen holder kongen og hans stab tilbage i København indtil slutningen af juli måned, men den 27.juli er han igen tilbage i Holsten.

Både i august og september er han i Glückstadt, som han tænkte på at gøre til et nyt Hamborg, idet han havde planer om en kanal tværs igennem Jyllands rod.

Det har været her, han har modtaget meddelelsen om, at hans søn Ulrik var blevet snigmyrdet den 11.august i Schlesien. Samme måned var det, at også prinsesse Anne Cathrine døde.

I anledning af den obligate hofsorg fik Hugo Lützow nu atter et sæt sort tøj.

Den 7.oktober skriver kongen fra Rosenborg til Frederik Urne på Frederiksborg om en dør, der skal gøres bredere ind til slotskirken, så prinsessens kiste kan komme derind ved begravelsen. Det kan være, at det var Hugo Lützow, der red op med dette brev.

Endnu den 14.oktober var kongen i København, men den 16.- 27. oktober var han på Frederiksborg, så gik rejsen igen mod vest, og den 29.-30.oktober var han i Antvorskov, men allerede samme dag den 30.oktober var han i Hafreballegård ved Århus. Der må have været ualmindelig god bær fra Korsør den dag.

Den 3.november var man i Skanderborg for at holde jul der.

Frøkenerne var også blevet hentet til Skanderborg. Sofie Elisabeth, Leonora Christine, Elisabeth Augusta, samt tvillingerne Christiane og Hedvig. Den ældste var 14 år, de to yngste var 7. Alle var de klædt i sorg for deres afdøde søskende, ligesom jo hele hofstaten og kongen selv.

Opholdet i Skanderborg kom til at vare i godt fem måneder, kun afbrudt af en enkelt afstikker til Dronningborg ved Randers. Det var yderst sjældent, kongen lå stille så længe, men det har været sorgen over de døde børn, den sorg, der slet ikke omtales i et eneste bevaret brev, men han har ønsket at have sine levende børn omkring sig i denne svære tid.

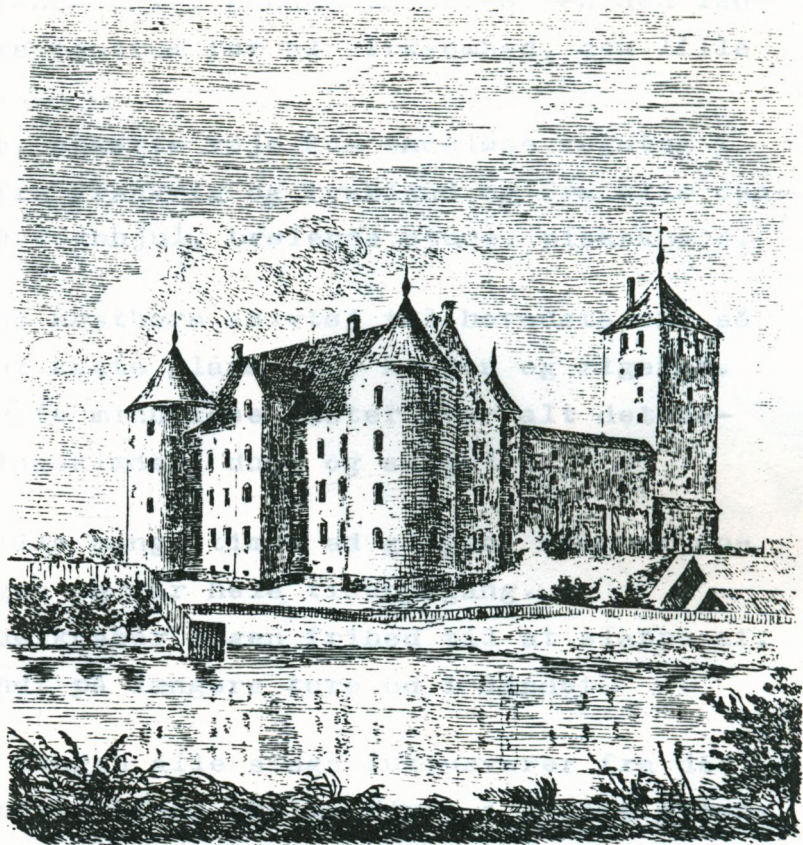
Alligevel skulle der jo regeres, og kongen skrev da også breve, ikke hver dag, men gennemsnitlig et hver anden dag blev det til. Der var jo også en masse, der skulle ordnes i forbindelse med den udvalgte prins Christians forestående bryllup, og det dertil knyttede bryllup for frøken Sofie Elisabeth.

Hugo har stået bag majestætens stol med sandhornet parat til at drysse på det våde blæk, når brevet var færdigt, men han har nok også måttet opvarte frøkenerne, og de var ikke nemme. Især var den ældste frøken Sofie Elisabeth vanskelig, ja hun kunne være ligefrem farlig i sine uberegnelige raserianfald. Hugo Lützow overlevede dog prøvelserne.

Også påsken blev fejret på Skanderborg slot, men den 10.april var Christian den Fjerde i Haderslev, den 14.april i Glückstadt, hvor han så dybt i toldkisterne. Den 1.maj var han i Christianspriis, hvor planerne om en kanal igen blev vurderet, men igen gemt til side. Pengene havde anden adresse det år.

Den 16.maj var man tilbage på Rosenborg, og den 19.maj blev den unge hertug Ulrik begravet i Vor Frue kirke. Det var dog kun en parantes i de hektiske forberedelser til det store bryllup, som skulle stå den 5.oktober under overværelse af alle europæiske potentater - så vidt muligt under de rådende krigstilstande.

Opholdet i Skanderborg kom til at vare
i godt fem måneder

Allerede straks efter troloveisen i Dresden den 26. september begyndte Christian den Fjerde forberedelserne til det bryllup, der står som det mest storslåede i Danmarks historie.

Selv under sørgetiden i Skanderborg skrev han ordrer om diverse arbejder til begivenheden.

Efterhånden blev der en usædvanlig uro på alle veje. kongelige kurerer sprængte forbi en på landevejen, de trængte sig frem i køen ved alle byporte, de fyldte op på gæstgivergårdene og fik friske heste ved kroerne. Alle hovedlenene fik dem på visit, og fra lensmændene galoperede andre kurerer ud i alle retninger.

Fremmede folk drog gennem landet. Indforskrevne musikere, perlestikkere, possementmagersvende, guld- og sølvsmede, skræddere, vævere osv. kom sejlene eller gående på deres ben den lange vej til det magnetiske centrum for al virksomhed, den lille renæssanceby, København.

Ad støvede eller plørede, opkørte veje kom endeløse vogntog i retning mod København, fra Frankrig og Tyskland og fra alle danske landsdele. Knirkende vognhjul, brølende stude, piskekald.

Adelen måtte bringe deres kostbare sølvtøj til hovedstaden, så det kunne være med til at kaste glans over kongen og rigerne. De adelige dragefruer førte minutiøse lister over alt det udlånte sølv og guld og drageklæder, duge og sengetøj.

Kongens pen var ikke stille mange timer ad gangen. Han var oppe klokken tre hver morgen og var hele tiden igang.

Han levnede ikke sine ædelknaber megen frihed til at slappe af, undtagen når de blev sendt på længere ture ud i landet.

I Helsingør rekvirerede kongen alle slags luksusvarer fra de skibe, der passerede Sundet. Vinen skulle flyde i stride strømme. Og masser af stærkt øl skulle der brygges.

Ferskvandfisk blev fanget i uhyre mængder og opbevaret i hyttefade. Der var så at sige ingen ledige hænder i hele landet, da alle på en eller anden måde blev sat i sving for sagen.

MAGDALENA SIBYLLA,
DANÆ, & NORWEGIÆ,
Electa Principissa, &c.

S. Jurey.

Excudit.

Christianus quintus, Daniæ, Norvegiæ,
Vandalorum, Gothorumque Princeps
Electus, nec non Slesuici, Holstun. Stor.

Og bygningshåndværkere skulle der bruges, murere, stenhuggere, kalkslagere, gibsere, tømrere og malere. Københavns slot lignede en gammel røverrede og skulle pudses op overalt og hvidtes. Indvendig skulle der bygges om og males. De pragtfulde gobeliner med kongeportrætterne blev hentet på Kronborg og ophængt.

Broerne til slotsholmen blev stensat og gjort bredere. Brolægningen blev forbedret. Rendebanerne skulle være i tiptop stand.

Der gik til stadighed breve fra kongen til toldstederne om at sende alt, hvad der var i toldkisterne.

Der skulle også indrettes et særligt køkken til den konditor, der skulle fremstille skueretterne. Karel van Mander fik ordre til at gøre tegningerne til den store balletforestilling. Gartnerne fik strenge ordrer til at sørge for at haven ved Rosenborg kom i en sådan stand, at kongen ikke havde skam af den.

Der blev samlet umådelige mængder af hø til hestefoder på Frederiksborg, som siden blev udleveret fra Københavns slots staldetat.

Den 16.maj var kongen tilbage på Rosenborg, den 19.maj blev den myrdede hertug Ulrik begravet i Vor Frue kirke. Adelen fik besked på at øve sig flittigere i dans og våbenidræt, end hidindtil sket er.

Den 30.maj bestilte majestæten æresklæder til sin hofstat.

Bort nu med sørgeklæderne. Kun gejstligheden og professorerne ved universitetet skulle klædes i sort. Professorerne dog med guldbesætninger på dragten.

350 personer blev udstyret med nye klæder til festen, mange med to sæt, og de allerfleste skulle bære de oldenborgske farver rødt og guld eller gult.

Også ædelknaberne, pagerne, som de nu skulle kaldes, blev udhalet i nye dragter, som afløsning for de sørgeklæder, de havde båret i et halvt års tid.

Og håndværkere skulle der bruges, murere,
stenhuggere, kalkslagere, gibsere...

"Sex mijne Eddelknaber, Nii aff prindtzens Eddelknaber, Tree Hertug Frederigs Eddelknaber: Skal giffues thuende kleninger, en udaff kleede, den anden aff fløiiel."

På det smukke kobberstik fra oktober samme år, hvor kongen i sit forgemak på Københavns slot slår 12 adelsmænd til riddere af elefanten, ser man i det nederste højre hjørne en gruppe på tre pager, som ikke forekommer særligt interesserede i det, der foregår bag deres rygge. Der kan vi se de to dragters snit. Den ene, der bærer støvler, er formentlig iklædt den udendørs klædesdragt, mens de to andre med hvide silkestrømper og spændesko er i den fløjels til indendørs tjeneste. Både kniplingskraverne og den glatte hørlærredskrave var selvfølgelig hvide.

Den 5.juni blev der udstedt ordre til musikanterne om daglig at spille til adelsmændenes danseøvelser. Der blev bygget en musiktribune til 24 mand.

Alle møbler i slottet blev repareret og mange nye møbler blev købt ind. Der kom således 300 fine polstrede stole fra Holland til slottet. Brudesengen, som var af sølv blev hentet på Frederiksborg til Københavns slot.

Hele hovedstaden stod på den anden ende på grund af festforberedelserne. Så skulle der ryddes op her, så skulle der bygges om der. Hist skulle der gøres en ny passage, her skulle der foretages en afspærring.

Hugo vom Lützow og hans fem medpager havde alle nok at rende om i denne tid, så til fods og så til hest, så skulle det ene hentes, så det andet bringes

En dag kom der meddelelse om, at man havde fundet nogle gamle pergamenter i et nedlagt kloster, og Christian den Fjerde gav ordre til, at de skulle bringes til fyrværkerimesteren, som skulle lave bomber og raketter af dem til det store fyrværkeridrama, som man aldrig havde set magen til.

Måske har Hugo, som nu var 17 år, været en af dem der bragte de uerstattelige dokumenter til ødelæggelsen.

Her står
pigerne.

kongen havde ønsket at se alle Europas kronede hoveder repræsenteret, og han fik vist sin lyst styret. Ganske vist kom der ingen fra hans svoger i England, og hertugerne af Mecklenborg bar sorg efter Albert Friederichs hustru og datter, som var døde i januar. Efter bisættelsen var deres kister brudt op af de svenske, der søgte kostbarheder, og deres døde kroppe var kastet ud til hundene, der havde sønderrevet og ædt dem. De kunne ikke lade sig repræsentere ved gilde.

Men den franske gesandt kom den 14. august og fik ophold på det kongelige slot, den 26. august kom den polske gesandt, den 29. kom Philip af Oldenburg, den 6. september anløb den spanske gesandt havnen, den 22. september ankom den svenske, og den 3. oktober holdt den kejserlige gesandt, hertugen af Holsten, med sin bror, biskoppen af Lübeck sit indtog, ledsaget af de tre hertuger af Sønderborg og greven af Mansfeld.

Der var et virvar af mennesker i byen og på slottet. Audienser, visitter, genvisitter, rangstridigheder, forhandlinger, parader, præsentation af flåden og fanden og hans pumpestok.

Rangstridighederne førte til, at den spanske gesandt rejste igen før festen, den svenske gesandt blev i sit kvarter, og kongen selv blev borte fra hovedmåltidet på selve bryllupsdagen.

Midt i det hele grasserede der en lettere tyfusepidemi, som også angreb den vordende brudgom, den udvalgte prins, Christian kaldet den Femte.

Hugo lå syg nede i byen, men fik al bysladderer af sine venlige værtsfolk. Husmoderen fortalte med store øjne om den franske gesandt, der var så rangsyg, at han end ikke ville vige for den kejserlige gesandt. Drengen Henrik viste, hvordan de polske herrer gik, hvordan de svingede med kroppen og stoltserede som kalkunske haner, hver rangklasse på sin specielle maner. Han hylede selv af latter, men Hugo kunne kun smile blegt af hans narrestreger. Forresten var polakkerne meget afholdte for deres fornuftige eftergivenhed i rangspørgsmål.

**Audienser, visitter, genvisitter, rang-
stridigheder, forhandlinger...**

Det var også Henrik, der fortalte om den mærkelige forvirring omkring den spanske gesandt, der havde en række titler så lang som hele katekismen, men som vistnok var æselpasser hjemme, og hvordan man havde forvekslet ham med den munk, der fulgte ham, fordi han hed gudsmænd, som betyder noget helt andet på spansk.

Den 10. oktober, da bruden holdt sit indtog i staden, var Hugo igen på benene, men han var ikke i tjeneste, da hele landets adel var tilsagt til høftjenesten, og han var endnu for svag til at gøre staldtjeneste, som de andre pager, der modtog gæsterne heste og bragte dem til staldetatsens folk.

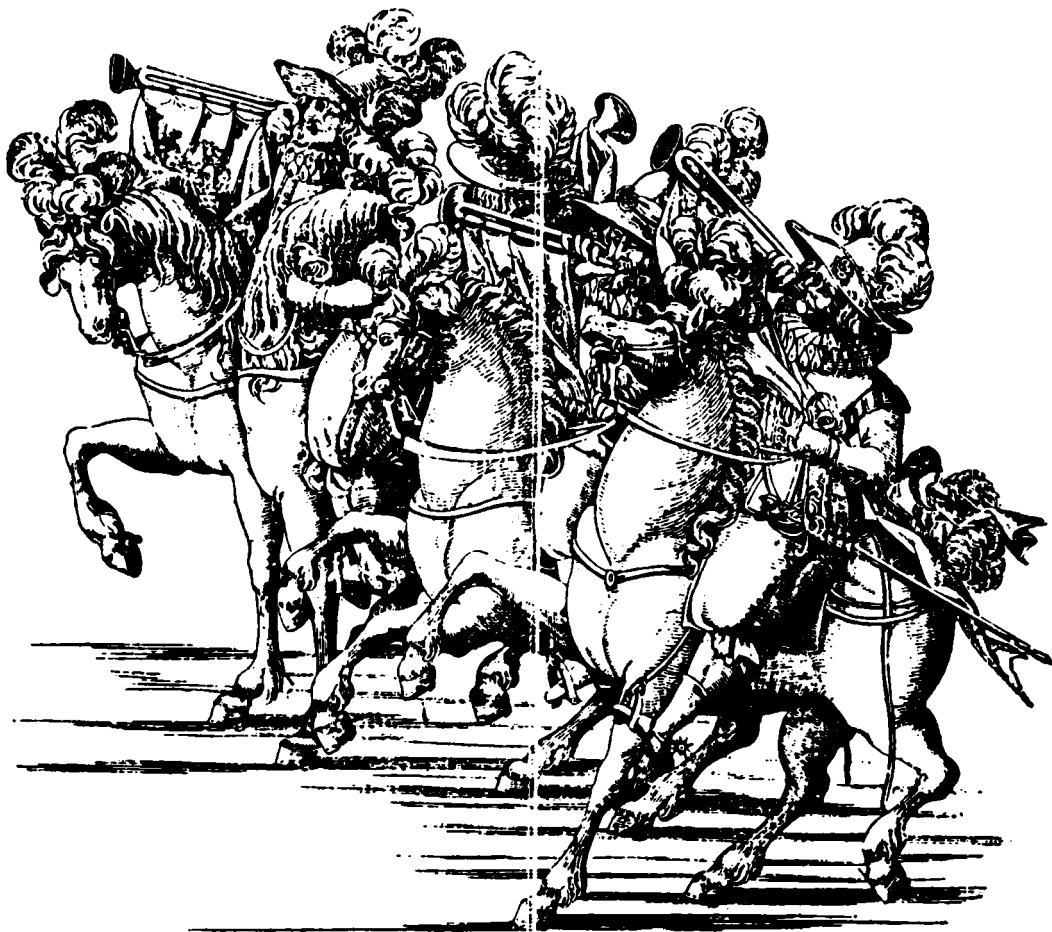
Han var så heldig at få en plads i et vindue på en anden sal mellem nogle borgerkoner, der måske klemte den lille adelsmand lidt mere end strengt nødvendigt, og da han svimlede, var de alle lige ivrige for at løsne hans klæder, så han kunne komme sig igen.

Først da klokken var halv fire kom optøget. Forrest nogle eskadroner dansk rytteri med musik og officerer i spidsen. Så fulgte staldetaten. Forrest en bereden paukeslager, der traktede de to pauker på hestens sider, så de kongelige trompetere med deres prægtige sølvtrumpeter med pragtfulde broderede gehæng, og så - der red hans kammerater - hvor længe havde de ikke øvet dette indtog med vendinger, volter, udfoldninger osv., og nu stod han her som tilskuere, mens de red frem i deres røde silke- dragter med de frygiske huer indvirket med guld og perler som den venetianske doges. I hånden førte de et spyd.

Hugo strakte hals efter dem og havde ikke øje for kongens ædle heste, der førtes ved hånden af beædede staldknægte, fulgt på samme vis af prins Christians stolte gangere.

Så fulgte hele den danske adel anført af fire hofmarskaller, efterfulgt af de fremmede gesandters følger, dog uden gesandterne selv, så kom hertugerne af Oldenburg, Glücksborg, Sønderborg, biskoppen af Lübeck og hertug Frederik af Bremen.

Efter dem fulgte i ensom majestæt den vordende brudgom.

Forrest nogle eskadroner dansk rytteri
med musik og officerer i spidsen

Den udvalgte prins blev ledsaget af en stor skare fodgængere. Så fulgte rigets højeste embedsmænd og rigsråderne efter rang.

Endelig kom så selve brudens følge, anført af en eskadron sachsiske hestfolk med hævede vægger, fulgt af den hertugelige bestand af ædle rendeheste og gangere. Så kom den sachsiske adel, brudens to brødre og endelig den forgyldte triumfvogn trukket af seks heste med den fyrstelige brud, hendes søster og mor, om givet af Svejtsere og lakajer i sort og gult fløjel.

Bag brudens vogn fulgte to tomme vogne, gaver fra brudgommen og den danske konge. Så kom en række vogne med brudens damer. Hele processionen blev afsluttet af dansk rytteri.

Hugos åbenlyse sorg vakte alle damernes medlidenhed, og de var alle ivrige for at bringe ham trøst i hans sorg og svaghed, så husets frue til sidst måtte bede dem alle forlade lokalet, for at den arme dreng kunne få fred, og snart efter havde den moderlige kone trøstet ham så meget, at han blev helt kvik. Hans egen værtinde havde ventet på ham og fulgte ham omhyggeligt hjem og fik ham puttet i seng, hvor hun gjorde ham sin omhyggeligste opvartning.

Den 15. oktober var han i arbejde igen og overværede klokken ti om formiddagen, at kongen i sit forgemak slog tolv af rigets fornemste adelsmænd til riddere af elefanten. Som ordensherre var kongen naturligvis selv iført den hvide guldbroderede ordensdragt med sort fløjelshat med hvide fjer i og karmoisinrød kappe med hvidt foer.

Klokken to om eftermiddagen var gesandterne inviteret til bryllup og modtoges i slotsgården med fanfarer fra utallige trompeter, og på vejen over gården til bryllupssalen hyldedes de af de forsamlede borgere.

I bryllupssalen sad de danske adelsdamer allerede på tribuner og balkoner og gallerier.

Brudgommen, der bar en juvelbesat krone og et juvelbesat sværd, blev ledsaget af sin far kongen og sin bror hertug Frederik.

Den 15. oktober var han i arbejde igen og overværede klokken ti om formiddagen, at kongen i sit forgemak slog tolv af rigets fornemste adelsmænd til riddere af elefanten.

Begge ledsagerne bar hvide sølvorsdragter med indvævede guldblomster, Brudgommen selv var endnu prægtigere.

Efter dem fulgte nu de udenlandske gesandter, de fremmede fyrster og den danske adel efter rang.

Så kom bruden anført af 24 kertesvende, der dannede spalier, og ledsaget af sine to brødre. Så fulgte moderen, søsteren, de øvrige fyrstelige damer og de unge frøkener, kongens døtre.

Midt i salen blev nu tronhimlen sat op, støttet af hertugerne af Sønderborg og greven af Mansfeld. Under salmesang trådte nu præsten hen under tronhimlen og bød det unge par træde frem.

Bagefter besteg brudeparret brudesengen under fløjters og trompeters lyd. Derpå blev der afholdt oratorier af parrets talsmænd, konfekt blev budt om af ædelknaberne og vin i gyldne skåle. Samtidig blev flaget hejst, og da livkompagniet på slotspladsen havde affyret tre salver, drønedes salutten fra henved 300 kanoner på slotspladsen, voldene og orlogsskibene i havnen. Derpå opløstes forsamlingen for en tid, og alle gæsterne gik til deres værelser, men Hugo og de andre ædelknaber havde endnu meget, der skulle passes.

Klokken seks aften kaldte pauker og trompeter igen til taffel. I seks stive klokketimer kom det til at vare, før de stakkels drenge kunne holde fyraften. Ustandselig måtte de bære fade ind og servere, så de tilsidst næppe kunne holde sig på benene af træthed, nogle måske også af for mange vinsjatter. Selv spiste kongen alene på grund af rangstriden. I alle seks timer blev der musiceret af fløjter, strygere og orgel, ledsaget af sangere.

En halv time efter at taflet var hævet, begav alle sig til riddersalen, hvor dansen skulle foregå, bruden med sine kertesvende i spidsen.

Med fire fakkelbærende generalmarskaller som fordansere trådte brudeparret nu ud led^saget af fire kertebærende fyrster. Den fakkeldans, som fulgte, til lyden af trompeter og pauker er alene for konger og fyrster. Almindelige dødelige må lade sig nøje med strengeleg og gige.

Nu trådte også kejserens gesandt og kongen ud i dansen, så indgik også den polske gesandt, og de øvrige fyrster med deres damer fulgte efter i rangfølge.

Hugo og hans medpager løb op og ned ad trapper, til og fra, på ømme, stive ben og med værkende rygge og skuldre. De bragte vin og øste op og skænkede ud og bar konfekt om, og da fyrværkeriet begyndte klokken tre om natten, segnede de om af udmattelse. Der var adskillige, der tidligere var segnet om af druk.

Den 16.oktober klokken tre om eftermiddagen samledes man i den store sal, hvor brudgommen satte sig tilhøjre under tronhimlen, mens bruden sad tilvenstre med kongen og hertug Frederik hver på sin side.

Præsten holdt først en prædiken for parret, så knælede de ned side om side for ham, og han velsignede deres pagt. Derpå blev bruden tilsagt sin morgengave - et fast livgeding, og nu trådte alle gæster frem med deres brudegaver. Først kongen, siden gesandterne, og derefter den fremmødte adel ikke efter rang, men efter ægteskabsanciennitet.

Man begav sig så til taflet, der blev ledsaget af musik og lystige viser, og dagen sluttede med dans.

Efter taflet den 17.oktober blev der opført en alegorisk ballet, som varede to timer, og hvori det gode og det onde kæmpede om overtaget. Det hele sluttede med, at Amor sårede Neptun og Pallas Athene med sine pile, og Apollon kaldte Olympens guder til deres bryllup.

Siden var der atter dans, som blev anført af hertug Frederik og frøkenerne. Kongen sad hos ved skænkebordet og drak alle til.

Den 18.oktober blev der holdt barnedåb i riddersalen, idet hertug Philips nyfødte datter blev givet navnet Christiana.

Efter taflet samme dag blev der opført en tysk pragtkomedie om kong Aquilone, der førte den skønne Orithiam hjem som sin brud.

Efter en hviledag den 19., hvor kun drukkenboltene holdt ud, fejrede man den 20. oktober frøken Sophie Elisabeths bryllup med kommandanten i Glückstadt, Christian Pentz. Klokken ti om aftenen ledsagede man brudeparret fra riddersalen, hvor fakkeldansen havde fundet sted, til sovegemakket, hvor der blev danset og drukket til trompeternes lyd.

Også ved dette bryllup blev der fyret et fyrværkeri af, som varede en times tid. Klokken tre om natten opstod der ildebrand i byen, som ved kongens nærværelse og rigeligt med vand blev dæmpet så hurtigt, at videre skade på byen blev undgået. *Den 21. oktober 1701*

Den 21. oktober blev taflet holdt om middagen, og derpå blev den nye brud ført ind i riddersalen, hvor hun fik sine gaver overrakt.

Om natten rejste der sig en voldsom orkan, som vedvarede hele næste dag. Store oversvømmelser på vestkysten voldte umådelige skader. I byen blæste mange tagsten af husene, masterne knækkede på mange skibe, og mange drev på grund.

Det skib, den spanske gesandt var rejst med, kom ^{senere} tilbage halvt som vrage med knækkede master og rær.

Triumphportene, som var blevet rejst til den næste dags ridderturnering på Amagertorv, blev væltet og knust i stormen. Det er nok tænkeligt, at en og anden har tænkt, at det var Guds straf for kongens overmodige festarrangement.

Dog festen fortsatte midt under orkanen. Om aftenen blev der opført endnu en komedie. På gaden havde otte trompetere og paukeslagere på alle hjørner i byen ved to herolde forkyndt den næste dags turnering og ringrenden, hvortil enhver adventurier, som ønskede at deltage, havde sig at forberede.

Den store ringrenden, som skulle afholdes den 23. oktober og de følgende dage, var forberedt med uhyre pomp og pragt.

På alle gadehjørner i byen havde to herolder forkyndt næste dags turnering og ringrønden.

Det skulle foregå på Amagertørv, byens smukkeste plads, der var kranset af fornemme adelige gårde og smukke borgerlige stenhuse hele vejen rundt, hvorfra hovedstadens fornemme gæster kunne se ned på det pragtfulde skuespil.

Her blev målene stillet op, skrankerne rejst og ringen ophængt mellem to piller.

Indenfor skrankerne stod skildvagter, udenfor stimlede folket sammen for at se de kongelige herrer kappes med enhver, der vovede at udfordre dem.

Det strålende indtog anførtes af en ridende paukeslager og nogle trompetere, så kom kongen og den udvalgte prins i romerske kejserdragter, efter dem red fire ordensmarskaller, hvoraf de to var af de sønderborgske fyrster, så fulgte otte pager, kongens egne hvoriblandt Hugo Lützow, bevæbnet med skjolde, lanser og stave, hvorpå der var anbragt emblemer og tankesprog.

Derefter kom en række triumfvogne med to eller firespand. Nogle af hestene var udklædt i huder som vilde dyr. Vognenes udstyr forestillede haver, bjerge, floder, skibe, galejer, tribuner med musikanter og sangere.

Ringridningen forstsatte hele dagen, så der ikke var afsat tid til at spise, og udfordrerne kom i en stadig strøm, så indtoget sletikke hørte op.

Om aftenen blev alle deltagere overdådigt beværtet i kongens have, det vil sige på Rosenborg.

Ringrendingen fortsatte næste dag med nye optog. De sachsiske fyrster optrådte udklædt som bjergmænd med et kor af sachsiske bjergmænd, der demonstrerede arbejdet i en mine ledsaget af deres sange. Dette optrin vakte stor begejstring hos publikum.

Den 25.oktober blev kongens kammerjunker, herr Otte Tagesen Thott gift med Jytte Knudsdatter Gyldenstjerne under udfoldelse af ny pragt.

Den næste dag fortsatte ringrendingen indtil middag.

Det strålende indtog anførtes af en
ridende paukeslager og nogle trompe-
tere

Om aftenen var der igen dans i riddersalen. Bagefter var der i overværelse af alle deltagerne uddeling af kamppræmierne - dan-kerne - til sejrherrene.

Træffe-danken for flest træffere på ringen, zir-danken for det smukkeste ridt, inventions-danken for bedste påfund til opto- get og jomfru-danken til damernes yndling.

Nu fulgte ved midnatstid et krigerisk skuespil. Midt i slots- gården var opstillet en næsten meterhøj skranke, og fra begge sider af den rykkede tyve panserklædte adelsmænd til fods frem mod hinanden mand mod mand - først med lanse og så med sværd. Bagefter gjalt det alle mod alle - dog stadig med skranken i midten. Under kampen stod soldater rundt om scenen og fyrede geværsalver af i luften, mens der fra skranken brændte alle slags fyrværker af med glimt og brag og flammer.

Til sidst stod kun hertug Frederik tilbage med brændte støvler og med ild i håret. Hermed sluttede denne dag.

Den sidste dag af dette pragtfulde bryllupsgilde, den 27. oktober åbnede med en turnering foran byens rådhus på Gammeltorv, alle deltagere i fuld rustning til hest.

Her viste kongen sig som den stærkeste og behændigste af alle og modstod de voldsomste angreb til største begejstring for de mange tilskuere på torvet og i alle vinduerne i de omgivende huse.

Efter taflet blev sejrpriserne uddelt i riddersalen. Hertug Frederik fik førsteprisen for fodturneringen om natten, mens kongen vandt dagens pris for rytterturneringen, men han lod den gå videre til sin ældste søn, der havde vist sig som den næst- bedste.

Dagen og festen sluttede med musik og dans og optræden af det sachsiske bjergmandskapel, mens kongen drak alle gesandter til i vin af dybe skåler.

Efter denne kraftanstrengelse skulle man have ventet, at den aldrende konge havde holdt sig i ro i et halvt års tid, men inden en måned var han igen på farten til Sønderjylland.

Om aftenen var der igen dans i riddersalen

Denne gang blev jul og nytår fejret på Koldinghus. I april var hoffet tilbage i København og i maj måned gik turen til Norge.

Hugo Lützow har selv oplyst, at han var med kongen på denne Norgesrejse som eneste page, og i Christian den Fjerdes kalenderoptegnelser kan vi følge dem på ruten.

Men nu må vi hellere give ordet til Hugo Lützow selv.

I året 1635 var jeg så lykkelig at få lov til at følge min kongelige beskytter på hans sommerrejse til Norge. Jeg var 18 år og stadig lille af min alder, men ved flid og villighed, havde jeg vundet kongens nåde, så han valgte mig til sin opvartning på denne tur.

Den 22.maj steg vi ned i chaluppen, der lå ved skibsbroen i Helsingør, og blev roet ud til orlogsskibet Arken, der lå for anker på reden med alle flag og vimpler oppe. Kongens ankomst blev hilst med trompeter.

Efter at skibspræsten havde holdt en kort andagt, og vi alle havde bedt en bøn og lagt vor skæbne i Guds hånd, samlede han almisser ind til de fattige, og alle gav deres skærv. Jeg ofrede en halv mark.

Nu gav kongen ordre til afgang. Bådsmanspiberne skingrede, og sejlene gled op under søfolkenes raske opsang, ankeret blev hevet op, og så var vi på rejse. Kanonerne på Kronborg og på Kernen i Helsingborg saluterede hans majestæt, og Arkens kanoner besvarede salutten.

Vinden var flov, og det blev en langsommelig sejlads, der kun blev oplivet ved, at en stor flok hvaler kom springende tæt forbi vort skib, og min herre var så lykkelig at skyde en af dem, så vi fik hvalfisk til middag. Først den 30.maj løb skibet ind til flådehavnen Flekkerø, hvor der lå en gammel skanse. Det var nu kongens tanke at anlægge en ny og større skanse her på øen, og jeg overværede, at han lod skansens omrids stikke ud i marken.

Kjending af norske Kyst. Vestlige Løb til Flækkeseø.

Først den 30.maj løb skibet ind til flåde-
havnen Flekkerø.

Min herre kongen brugte de næste otte dage til at sætte arbejdet rigtigt i gang. Da vi sejlede derfra, efterlod han nogle soldater som garnison på den gamle skanse og nogle kanoner.

Klokken var et om natten den 9.juni, da vi fik god bøl, og kongen lod sætte sejl, hvorefter vi sejlede i øst og nord op langs en vild, forreven klippekyst, som jeg aldrig havde set magem til. Hist og her så man inde i landet bjergtoppe med sne på, da det havde været en meget streng vinter det år. Jeg kunne næppe tro, at der boede mennesker i sådan et land.

Den 11.juni løb vi op i Dramsfjorden og ind i Dramselven, og i Kobbervig på sydsiden af elven lod min herre ankeret falde. Vi takkede Gud for sikker overfart og blev så sat over til Brager-næs på nordbredden.

Folkene der havde for tre år siden fået ordre til at flytte til kongens nye stad Christiania ved Akershus, men på grund af den gode trælasthandel holdt mange af beboerne fast ved deres gamle boplads.

Den 12.juni rejste vi sydpå til Kongø-Seem, en ældgammel kongsgård, der i gammel tid hed Sæheim. Her skal flere hedenske konger være blevet højsat.

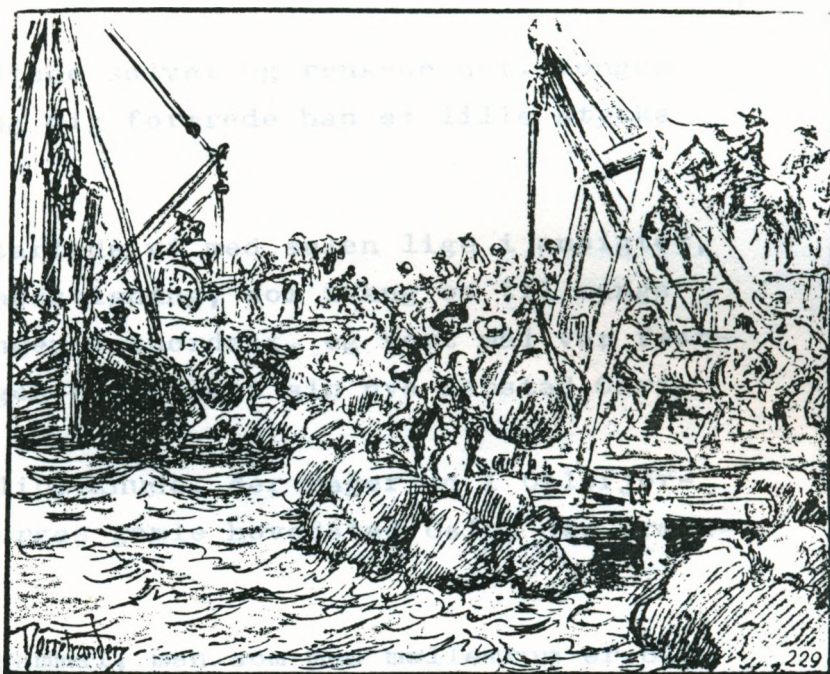
Lensmanden på Seem hed Pros Knutsson Hørby. Han havde kun haft lenet i to år, og han havde ved sin tiltræden meddelt min herre bygningernes brøstfældige tilstand. Nu syntes han dog at have fået nogenlunde skik på tingene.

Der stod fire to étages træhuse med tegltag omkring en brolagt gårdspads med pumpevand i midten. Østlængen havde en vældig, gammel kælder, hvor mange viktualier var samlet.

Uden for gårdspladsen var nogle mindre huse, en smedie og et bryggers bl.a. men alle med tag af træspåner, som det er brugeligt i Norge. Min herre fandt tingene vel udført.

Den 13.juni red vi til sølvbjerget Kongsberg, som var blevet opdaget i 1624 af en norsk gut. I Norge er der kun få køreveje. Her foregår næsten al trafik på hesteryg eller på menneskefod, når det går over land, for både benyttes naturlivis på søerne.

Det var kongens tanke at anlægge en ny og større skanse på Flekkerø, og han lod skansens omrids stikke ud i marken

Min herre kongen brugte de næste otte dage til at sætte arbejdet rigtigt igang

På skyss-stationerne skifter man heste gratis og rider videre frem med stedkendt fører. Vi brugte hver gang tolv heste, og det var vanskeligt, da der ikke hele tiden var så mange heste hjemme. Så måtte min herre vente. Ofte går vejen over rivende vandløb med skummende strømhvivler, ja somme steder var der også hele vandfald. Rejsen gik denne dag mod nordvest i stigende terræn. Hestene her er ret små, men fromme, de går modigt og villigt frem selv under de vanskeligste forhold.

Jeg var spændt på at se sølvbjerget, men fandt kun en snavset by med blygrå malme og sorte slagger. Sølvet findes kun få steder i ren tilstand, som tråde eller som klumper. Der var mange gruber i gang omkring byen, og min herre, som er utrættelig, ville straks til gruberne, da vi ankom.

Dagen efter så vi, hvordan man behandlede malmen, og senere opførte bjerggesellerne en komedie for min herre, som han belønnede med 50 daler.

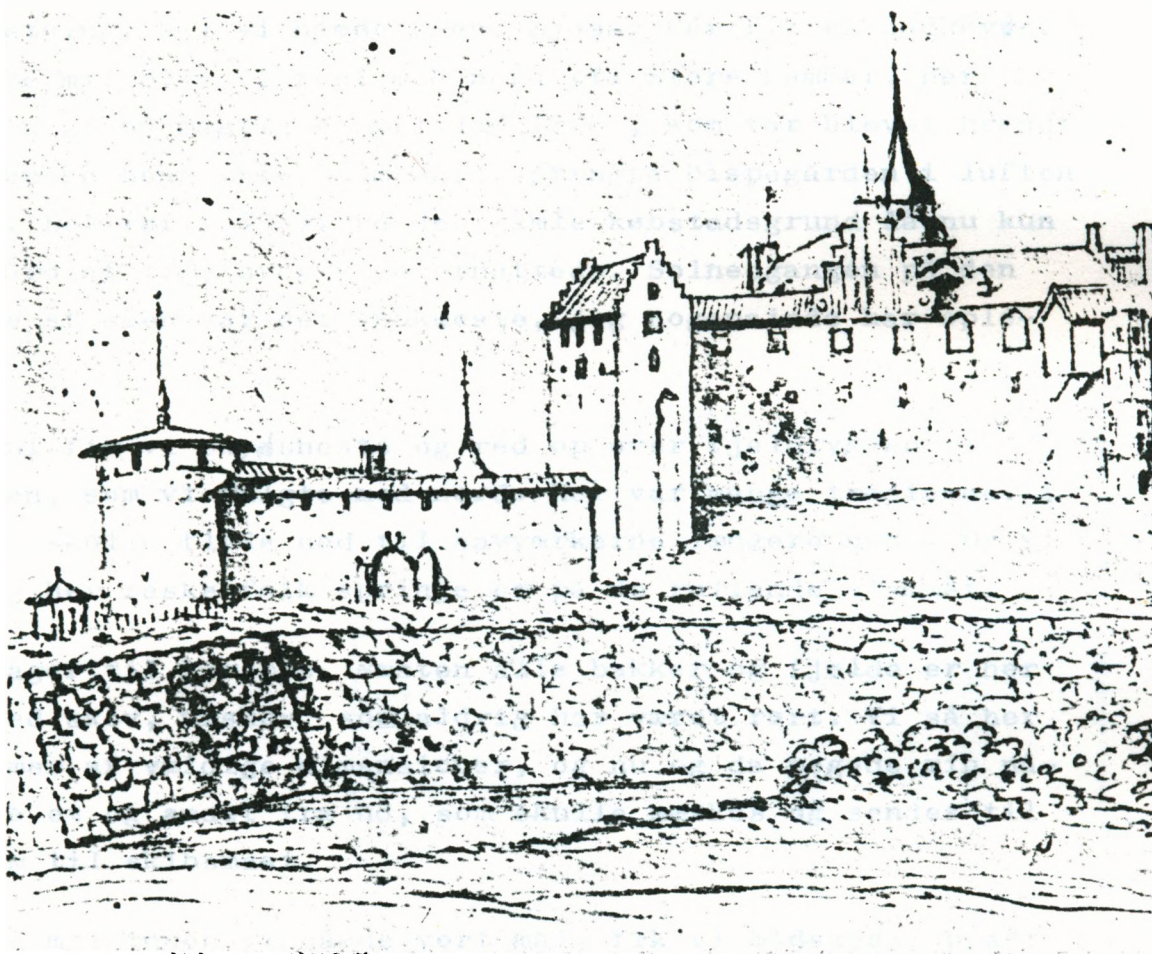
Den 15.juni så vi, de smeltede sølv og rensede det. Kongen gav gesellerne 20 daler, og mig forærede han et lille stykke rå sølv.

Næste dag, den 16.juni, startede vi med solen lige i ansigtet, og vi havde en vanskelig nedstigning, som tvang os til mange volter. Vi rejste i retningen østnordøst, og vort mål var fæstningen Akershus, hvor kongen har anlagt sin nye købstad Christiania.

Fæstningen ligger på en klippeknode, der rager ud i Oslofjorden, som har navn efter Norges gamle hovedstad Oslo, der brændte ned til grunden.

Fæstningen, som er meget gammel, men som med mellemrum er blevet moderniseret og udbygget, er let at forsvare. Men også her fandt min herre meget, som han ønskede ændret.

Tre dage tilbragte min herre her, og jeg fik lov til at se på staden, og jeg fik lejlighed til at skyde en vældig ørn, hvorfor min herre forærede mig med to daler.

Akershus. Søndre del sett fra øst. Utsnitt av pennetegning av Jacob Coning 1698.
Statens museum for kunst, Kbh.

**Fæstningen ligger på en klippeknode, der
rager ud i Oslofjorden**

Den 19.juni startede vi rejsen påny. Vi red i nordøstlig retning og krydsede en mængde vandløb, som de indfødte kalder for elve. Jeg tænkte på Elben, hvor jeg er født. Da vi nåede frem til præstegården i Ullendsager, gjorde vi holdt, og da min herre fandt behag i præstens selskab, blev vi der og overnattede. Præstens hustru var ung og fager, og sommernatten var lun og lys.

Den 20.juni fortsatte vi frem til elven Vormå, som vi fulgte i nordlig retning, til vi nåede søen, Mjøsa. Her fik vi bådskys. Seks danske mil blev vi roet mod nord til Store Hammer. Her var der en ruin af en mægtig gammel domkirke, som var blevet brændt af den svenske kong Erik, som også sprængte bispegården i luften med krudt. Det var i 1567. På den gamle købstadsgrund lå nu kun en kongsgård af træ, hvor vi overnattede. Solnedgangen på den anden side af søen var det smukkeste, jeg nogensinde har oplevet.

Den 21.juni fik vi skysheste og red op over fjeldryggen til Glommadalen, som vi fulgte mod nord. Her var mange træstammer i elven, som skulle flyde ned til savværkerne længere nede. Og vi så hist og her raske folk springe om på de rullende stammer.

Skovene tager til heroppe. Næsten alle bakker og fjelde er her beklædt med skov, urskov, som aldrig har været rørt. Vi så her fyrrestammer af vældige dimensioner, og nu og da pegede min nådige herre et og andet træ ud, som skulle mærkes og sendes til Bremerholm til skibsmast.

Den sidste mil inden vi nåede vort mål, fik vi bådskys op ad elven til gården Amot.* Nætterne er nu så lyse, at det er svært at falde i søvn, men nætterne er kolde heroppe i fjeldet.

Den 22.juni red vi seks mil langs Glomma til Vestgård, hvor vi skulle overnatte. På vejen fik jeg at høre, at vi følger en gammel valfartsrute, som pilgrimene brugte, når de ville til hellig Olav i Tronhjem, som blev dyrket der i den katolske tid. Gud ske tak, at dette papisteri er udryddet.

Hist og her så vi raske folk springe rundt,
på de rullende stammer

Den 23.juni red vi endnu en mil mod nord, før vi forlod Glomma og gik over fjeldkammen mod øst for at komme ned til Storsøen i Renadalen. Her fik vi roskeuds op til nordenden af søen og der fra hesteskeuds endnu en mil til gården Ellevol, hvor vi skulle overnatte.

På vejen over fjeldkammene så jeg flere gange bævner, som stod på steder, hvor de kunne ses viden om, så det hurtigt kan vides i landet, hvis fjenden kommer. Vagterne var altid vågne, når vi kom forbi.

Den 24.juni red vi syv mil. Først fulgte vi Renadalen til Rena fik tilløb af Tyåla, så red vi op ad den bratte skræning til Fonnåsfjeldet, hvis flade top vi fulgte de næste tre mil, som måske var de behageligste på hele rejsen, men koldt var det i 3000 fods højde over havets overflade.

Ved den nordlige ende af fjeldkammen gik det atter brat nedad til Tynset, der ligger ved bredden af Glomma. Min herre spurgte mig, hvor jeg havde lært at ride, og han var så nådig at rose mig for min behandling af hestene.

!

Det var som en stor befrielse efter så lang tids rejse i skov og stenørken og rivende strømme at komme ned i Glommadalen ved Tynset. Her så man heste og køer gå på de brede agre i det varme solskin i læ af bjergene. Grønne, brede agre - det var som en hvile for øjnene.

Min herre tøvede fire dage i Tynset, hvor han modtog mange gæster og søgsmål og holdt ting og ret for den lokale befolkning.

Den 25.juni satte vi over Glomma og fulgte Tonnaelven i nordvestlig retning. Flere steder måtte vi krydse mindre elve, så steg terrænet op mod Stubbsøen, som vi passerede til vi nåede det store vandsekel, Kølen, der deler det norske rige i Vestlandet og Østlandet. Lige på den anden side af Kølen lå vort endemål for denne rejse, kongsgården ved Kvikne, hvor fogden Iver Prip gav os en hjertelig velkomst. !

Her inspicerede nu min herre kongeh' de kobbergruber, som var blevet åbnet i 1631, og fulgte interesseret processerne.

Bellingerne var et markant vejmærke, som kunde ses fra Fonnåsfjeldet

Jeg ville gerne have rejst de sidste femten mil til det berømte Trondhjem, men jeg fik da fri en dag til at ride op på selve Dovrefjeldet, hvor Dovregubben efter sagnet skulle bo. Jeg traf ham nu ikke hjemme og var tilbage i Kvikne den samme dag.

Fire dage tilbragte min herre her i Kvikne. Han syntes meget godt tilfreds med sine undersøgelser, og den sidste aften var han endda så heldig at vinde 28 daler i dobbel, hvad der satte ham i meget godt humør.

Den 29.juni tiltrådte vi tilbagerejsen mod syd. Første dag nåede vi til Tynset, hvor vi overnattede. Den 30. klåtrede vi op på Fonnæsåsen og red gennem femmileskoven ned til Kvarstøen, hvor vi fik bådskys ned ad Rena til Akra, hvor vi fik mad. Så fortsatte vi til hest ned til Storsøen, hvor vi atter fik bådskys hele Storsøens længde og et stykke ned ad Rena igen til gården Løset, hvor vi sov den nat.

Den 1.juli red vi de fire mil til Åmot, hvor vi fik bådskys ned ad Glomma til Grundset. Derfra red vi til Elverum, hvor vi overnattede i præstegården.

Den 2.juli red vi mod vest til Mjøsen, hvor vi fik båd, der roede os ned til sydenden af søen, og her fik vi hesteskyds de sidste to mil til Ullendsager, hvor jeg genså den fagre præstekone, og min herre den rare præstemand.

Vi var tidligt oppe den 3.juli og red ind på Akershus klokken syv om formiddagen. Vi havde da redet fem mil.

Det er mærkeligt, at Hugo Lützow ikke med et ord nævner sæterhytterne og jemterne der, men der går en historie om en ung gut, der red med kongen dengang, der mistede en støvle, som blev ædt af en ged, mens han var optaget andetsteds.

Mærkeligt er det også, at vi ikke hører om elgen og bjørnen, rensdyr og ulve og andre jagtdyr, men rejsen skulle nok gå så hastigt, de mange skydsheste har nok holdt vildtet borte, så der ikke blev mulighed for at se noget til det.

Den 6.juli gik kongen med sit følge ombord på Arken og sejlede til København.

Der går en historie om en ung gut, der rejste
 med kongen dengang, der mistede en støvle, der
 blev ædt af gederne

"Jul. 8: Den Tid Klokken var syv om Aftenen satte jeg ved Toldboden uden for Kiøbenhavn." Så var den rejse slut, men allerede en uge efter var Christian den Fjerde igen på farten, men denne gang var Hugo Lützow ikke med. Kongen havde ikke glemt en dygtig dreng, han havde rost oppe i fjeldet.

Dagen efter, at de var kommet til København, blev staldmester Arent van der Kuhla kaldt op til kongen, der gav ham besked på at tage sig af Hugo, oplære ham i den højere rideskole, og lære ham at tilride heste, så han kunne aflaste staldmesteren.

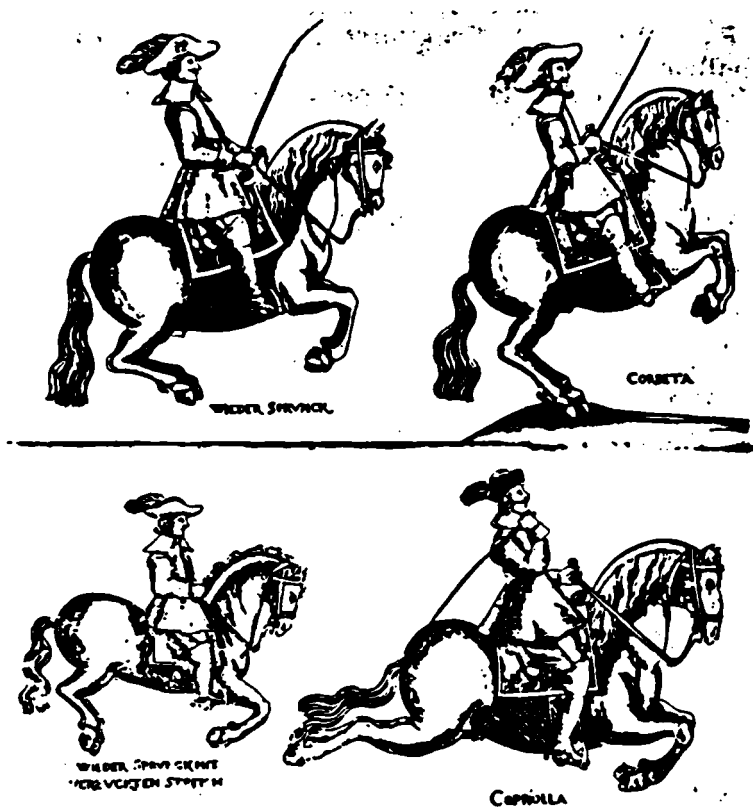
De følgende år blev måske de lykkeligste i Hugo Lützows liv. Sandt at sige havde han ikke haft det for godt med de andre pæger. Han var udlændig, han var faderløs, han var lille, og han var fattig. Det skulle ikke gøre hans stilling bedre, at han havde succes hos kvinderne.

Nu var han kommet på sin rette hylde. Staldmesteren Arndt van der Kuhla var født i Bremen og altså selv nordtysker. Han var en venlig mand, og han elskede Hugo Lützow som sin egen søn. Dertil kom, at de hovne, danske ædelknaber også fandt, at han var på ret vej. I Danmark var staldetaten ikke regnet så højt blandt adelen, som den var længere mod syd. Ved sit valg havde Hugo Lützow handlet klogt. Han var trådt ud af linjen og var blevet specialofficer. Karrieremagerne og hofsnogene frygtede ham ikke mere som konkurrent. Nu var han god nok.

Staldlugten og staldlydene var en nostalgisk tilfredsstillelse for den landflygtige og faderløse dreng. Alting mindede om faderen, og det er ikke sært, at han søgte et faderbillede hos staldmesteren.

Han var hjemme blandt hestene, han var god til at ride, han var modig og tålmodig, stædig og bestemt, og han blev snart så god en berider, at han blev betroet at ride kongens livheste.

Han var lykkelig og nu satte hans forsinkede vækst ind, fordi han var tryk og glad. Inden der var gået et år, havde han indhentet sine jævnaldrende i højde og drøjde.

Kobberstik fra Dehns "Beschreibung von Abrichtung der Rosse", Dresden 1637.

Han var hjemme blandt hestene, han var god til at ride, han var modig og tålmodig

I de næste par år fulgte han så at sige Kuhla i hælene og fik en sådan indsigt i arbejdet, at han i Kuhlas forfald kunne påtage sig staldmesters pligter.

Det var således tilfældet, da Kuhla i 1639 var i Rusland med en hest og nogle hopper til czaren. I de måneder regerede Lützow suverænt over rideknægte, staldkarle, stalddrenge, kuske, heste og hopper, vogne og kaner, stalde og ridehuse.

Det var også i de år, Hugo Lützow måtte rejse rundt i landet på staldmesters vegne for at se til de kongelige stutтерier og andre opstaldede heste. Således stod der 16 af kongens heste hos hr. Jørgen Pedersen Lemvig til Jelling og Hover sogne i Jylland. De skulle tilses og røres. De måtte ikke glemme deres lektier under landopholdet.

Da Christian den Fjerde i 1640 skulle have gesandter både til England og til Spanien, fik rigsråd Corfitz Ulfeldt staldmesteren med til England, og Hannibal Sehested fik Hugo Lützow med sig til Spanien.

I 1640, da jeg blev 23 år, gjorde min husbond og herre, min nædige konge mig værhaftig med sin egen hånd.

En prægtig ny klædning fik jeg, og min herre overrakte mig allernædigst kården med den påmindelse, at jeg ikke skulle bruge den anderledes end til min æres forsvar og min herres tjeneste.

Det var en hård skole, jeg forud havde gennemgået. Skoleridt, ringrenden, hovedrenden, dystrenden, fægtning til fods og til hest, boldspil, dans og andre legemsøvelser. Nu var jeg udlært. Den dag kunne jeg havde stormet enhver fæstning ene mand, hvis min konge havde forlangt det.

Men det var andre opgaver, han havde til mig. Tre prægtige heste havde kongen udpeget, som jeg skulle bringe til kong Filip den Fjerde af Spanien. Dem skulle jeg straks overtage ansvaret for, træne dem op til den højeste ydeevne, pleje og overvåge dem fra det øjeblik, jeg fik dem overdraget, til jeg kunne levere dem til den spanske konge i Madrid.

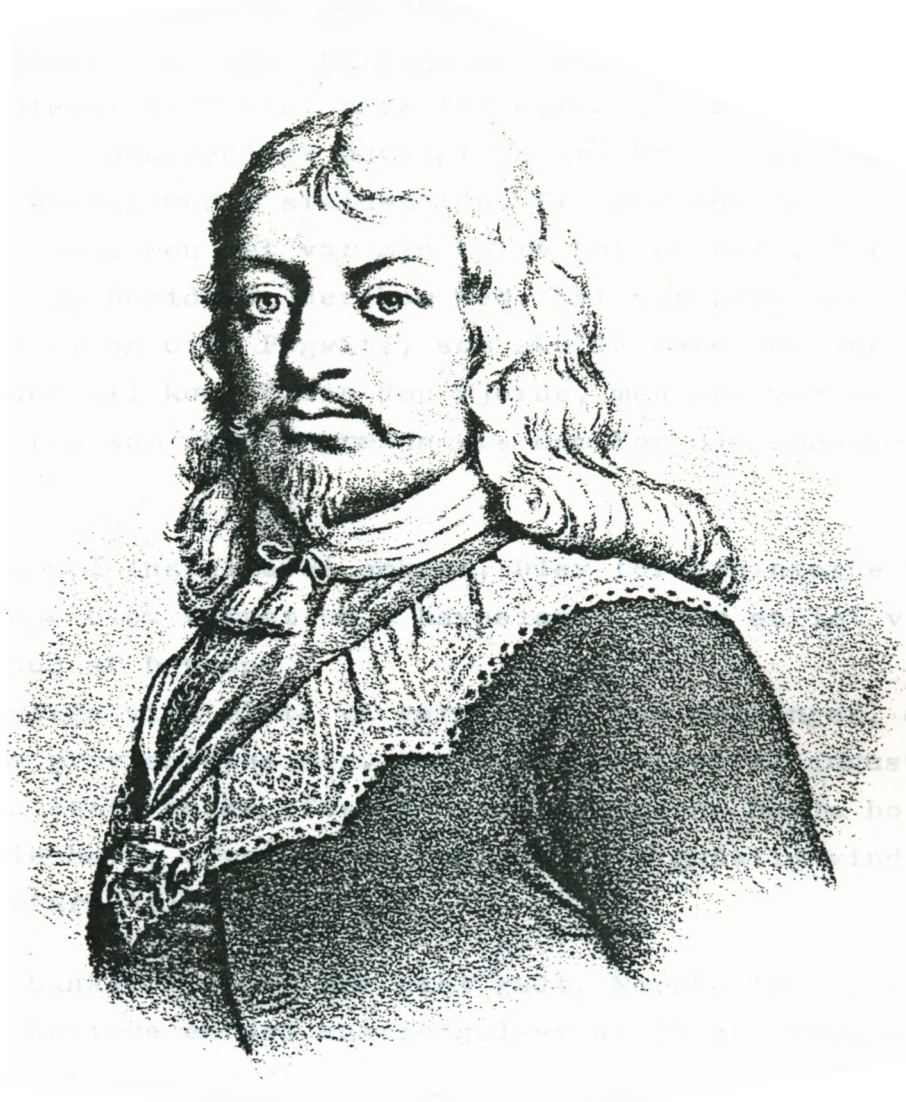
I 1630 havde min herre kongen afsluttet en handelsaftale med den spanske konge, men dels var resultaterne ringe, og det var kun få varer, der kom fra Danmark til Spanien og omvendt, uden det var i hollandsk skib, dels var der sket en del overgreb af spanske kapere på danske, norske og holstenske skibe, og senest var et dansk skib blevet opbragt under Teneriffa på vejen til Ostindien. Dertil kom det spændte forhold mellem Holland og Danmark. Min herre kongen mente nok, Hollænderne kunne have godt af at få noget at spekulere på.

Af disse grunde havde kongen besluttet at sende en ambassade til Spanien, og det var som et led af den, jeg skulle bringe de tre heste med til den spanske konge.

Den mand, kongen havde udpeget til at lede ambassaden, var en mand af gammel dansk adel, en usædvanlig intelligens, en konstruktiv begavelse, en aktiv og dynamisk personlighed, en stor statsmand med en forbavsende intuition, en dristig og resolut mand, der kunne være særdeles forsigtig og varsom, når situationen krævede det, en nøgtern iagttager og en storslået planlægger, et sjældent geni. Han navn var Hannibal Sehested. Han var 31 år gammel, medlem af rigsrådet, erfaren diplomat og kongens svigersøn.

Som chef for den flådeeskadre, som skulle bringe ambassaden til Spanien, havde min herre udpeget sin søn, Hans Ulrik Gyldenløve, der fik titel af admiral, med ordre til straks at vende hjem med skibene, når ambassaden var landsat.

Mere end tres personer var med i sendefærden. Ejler Ulfeldt var udnævnt til fast resident i Madrid, Otto Krag var dansk sekretær, Abraham Gölnitz var den tyske sekretær, Otto Sperling var ekspeditionens læge, men der var også en fransk bartskærer, hvis navn jeg har glemt. Desuden kan nævnes Mogens Ulfeldt, en bror til Ejler Ulfeldt, Erik Rosenkrantz, en søn af den lærde Holger, Henrik Villumsen Rosenvinge, Ove Bjelke, Hans Juul og Otto Pogwich.

Hannibal Sehested med den gyldne Vlies, som han fik
af den spanske konge Filip den Fjerde .

Sidst i juli måned fik jeg ordre til at bringe mine heste til Tøjhushavnen, hvor orlogsskibene "Norske Løve" og "Delmenhorst" lå under udrustning. Hestene og jeg skulle med "Delmenhorst", hvor der var blevet indrettet båse til dyrene, der var meget urolige. Jeg havde omhyggeligt udvalgt de tre bedste staldkarle og den bedste beslagsmed i staldetaten. Tre stalddrenge havde jeg også taget med, men det var min herre kongen selv, der bestemte, hvilke to beridere, der kom med. Det var herrerne Ove Bjelke, Hans Juul og Otto Pogwitz, som skulle føre hestene frem og overdrage dem til kong Filip den Fjerde, men det var mig og mine to beridere, som skulle præsentere dem for den spanske majestæt.

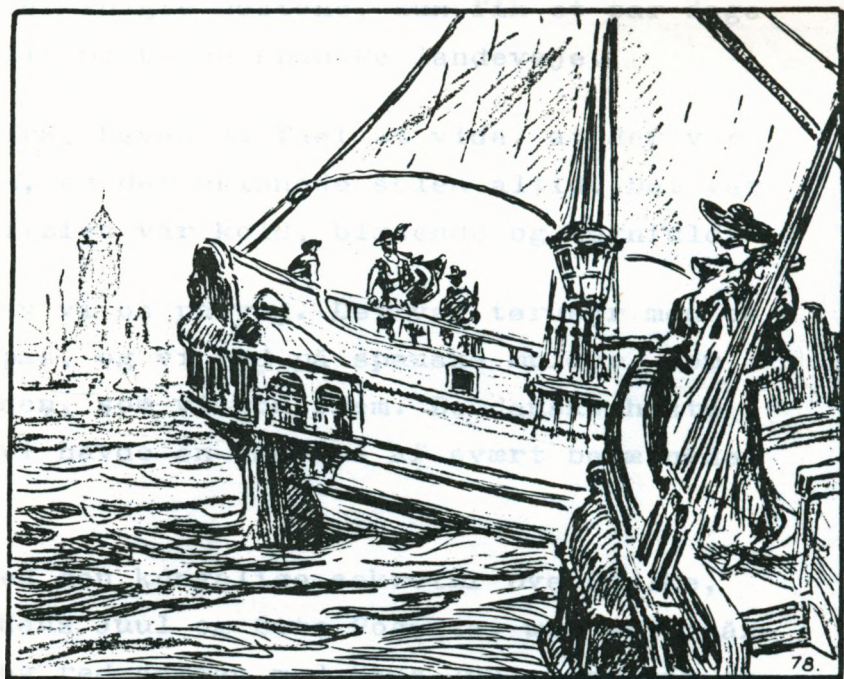
Da hestene var vel installeret ombord, blev fortøjningerne kastet, og skibene blev varpet ud i havneløbet, hvor en let vind førte dem nordud af havnen.

Trods den gunstige vind måtte vi gøre holdt ved Helsingør, da skibene skulle provianteres der, men i begyndelsen af august kunne eskadren lette anker, efter at skibspræsterne havde holdt andagt, og alle havde ofret efter evne, fik vi gunstig vind og en hastig overfart til Spanien.

På de flamske banker var det nær gået galt. Norske Løve gik på grund, og det kostede en del anstrengelser at få det smukke skib varpet af grunden.

Da vi var kommet godt over den biscayiske havbugt og fik den spanske kyst i sigte, vidste den engelske lods ikke, hvor vi var, og Hannibal Sehested sendte da Ejler Ulfeldt og Henrik Rosenvinge i land, da de kunne det spanske sprog. De bragte en spansk lods med ombord, der bragte skibene i havn i Viviero i Galizien. Da skibene kom ind, flygtede alle indbyggerne med kvinder og børn op i bjergene, da de troede, det var tyrkiske sørøvere, der ville bortføre dem til slaveriet. Men da de fik besked om deres fejltagelse, kom de ned igen og bragte friske frugter ombord til os.

Ejler Ulfeldt og Otto Krag blev nu sendt over land til guvernøren over Galizien, som boede i La Corunna.

Da vi var kommet godt over den biscayiske havbugt og fik den spanske kyst i sigte, vidste den engelske lods ikke, hvor vi var

Da de udsendte folk vendte tilbage, var de ledsaget af udsendinge fra den galiziske guvernør, og snart var vi atter under sejl. Havnen i La Corunna er meget stor og ligger godt i læ af høje bjerge, så man kan finde en tryk ankerplads for enhver vindretning. Indløbet er spærret af en kæde, som er næsten en mil lang dannet af tre alen lange bjælker, som er forbundet med korte kæder. I midten kan kæden åbnes, men lukkes straks igen bag den ankomne gæst.

Hannibal Sehested kom til at bo i guvernørens palads, mens alle vi andre fik anvist kvarter i byen. Vi spiste dog ved guvernørens taffel.

Så snart jeg havde fået hestene i land og set dem under god og omhyggelig pleje, begav jeg mig til vor gesandt, Hannibal Sehested for at få oplysninger om hvor lang tids hvile, der blev for hestene, hvor lang rejsen var, hvordan ruten var, og hvor lang tid, der var til rådighed.

Resultatet blev, at vi, der fulgte hestene, kun fik et par dage i La Corunna, før vi skulle ud på de spanske landeveje.

Inden vi rejste fra Danmark, havde vi fået at vide, at der var så dejlig varmt i Spanien, og der skinnede solen altid. Det var en stor skuffelse, at Galizien var kold, blæsende og regnfuld.

Efter tre dages ophold gav vi os på vej. Det var tørvejr men overskyet. Vi havde fået pas, og vi red på spanske muldyr, som vi kunne skifte efterhånden, som vi kom frem. De danske heste førte vi ved hånden, og vi havde en eskorte af svært bevæbnede spanioler med.

Jeg kom godt ud af det med den kongelige sekretær Ove Bjelke, og med de to hofjunkere Hans Juul og Otto Pogwitz, men efterhånden blev det sådan, at jeg red sammen med Hans Juul, som var en munter rejsefælle, mens de to andre herrer red sammen og talte alvorligt. Om aftenene muntrede vi os dog alle samlet.

Det varede ikke mange timer, før vi fik regn. Vi brugte to dage til de femten mil fra La Corunna til Lugo, hvor vi rastede en dag.

Hannibal Sehested kom til at bo i gurver-
nørens palads, mens alle vi andre kom til
at bo i byen

Vi var undervejs drejet mere og mere i sydøst, og fra Lugo gik det nu mod syd via Sarria til Montforte, ti mil på to dage. Nu var vi kommet ned i en smuk dal, hvor floden Sil havde sit leje, og den fulgte vi nu via Quiroga og El Barcia til Ponferrada femten mil på to dage, Så indhentede regnen os igen, og vi holdt en dags hvile.

Vi var nu næsten nået syd om de højeste dele af de kantabriske bjerge. Fra Ponferrada steg vi nu opad, til Bembibre to en halv mil og derfra til Astorga syv mil, ^{i alt ca 10 mil} på to dage. De stejle bjergstier var hårde ved hestene, så vi tog igen en dags ophold.

Igen var vi umærkelig drejet tilvenstre, og da vi startede fra Astorga gik vejen mod øst igen. Gennem et tæppe af regn nåede vi den aften frem til de solbeskinnede sydskrånninger af de kantabriske bjerge og ankom med trætte heste til byen Leon.

Hidtil havde vi kun set fattigdom og snavs i Spanien, fiskere og fårehyrder, zigøjnere og andre lazaroner af mistænkeligt udseende, men i Laon havde den spanske konge et slot med en smuk have, hvor der voksede de dejligste vindruer i store klaser. Der var derfor ingen mukken, da jeg dekretede to dages rast, for at hestene kunne genvinde deres huld.

Jeg må ikke glemme at fortælle om de galiziske og asturiske køretøjer, som er af en meget grov udførelse med to hjul, som er lavet af træplade. De har der den mærkelige skik, at de ikke bruger smørelse til akslerne, så vognene knirker og skriger og hviner, så det kan høres en halv mil væk, og da de trækkes af en enkelt stud, kan de høres en time før, man ser dem. De tror, støjen holder onde ånder på afstand.

Vinen var god her og stærk. Den var ikke som den, vi kalder for spansk vin derhjemme, men af en stærkere rød farve.

Vor eskorte førte os nu i sydøstlig retning to en halv mil til Palanquinos hele tiden nedad. Her overnattede vi. Der er stort kvæghold her og mange får, æsler og muldyr.

En dal i de kantabriske bjerge

Der var mange af os danskere, der led af durkløb, men Ove Bjelke erklærede, at det var meget almindeligt, når man første gang kom til de sydlige lande. Det ville snart gå over.

Da vi startede igen, blev vi overrasket af en syndflod af får, som skulle samme vej som os, men de fulgte mest græsgangene ved siderne af vejen, så vi kom nogenlunde let igennem. Det var får med langt mere uld, end dem vi kender i Danmark. De er oppe i bjergene om sommeren og kommer så ned om efteråret, ligesom det norske kvæg, som er på sæteren.

En anden ting, jeg bemærkede, var en del store sorte tyre, som gik heroppe i højderne. Vores eskorte fortalte os, at de blev brugt til tyrekampe, men det forstod jeg ikke rigtigt, for det var i hvert fald ikke på samme måde som den tyrehidsning med hunde, som man somme tider har set i norden.

Det gik stadigvæk nedad, til Sahagun seks mil og overnatning, til Villada to mil og overnatning, til Palencia seks mil, og nu fik vi igen en dags ophold, da vi havde flere syge.

Så fortsatte vi langs floderne Carrion og Pisuerga til Valladolid syv mil. Der er mange ruiner i dette land.

Jeg har fået mere at vide om fårene. De vandrer hvert år mange mil ned til de sydlige provinser, og fra hvert distrikt i bjergene fører en særlig færesti til syden, som skal gå over græsgange og agre og være 250 fod bred, så fårene kan græsse på deres vandring. Der skal være flere får end mennesker i Spanien, ~~relata~~ refero. Fra gammel tid har dette nomadefolk draget frem og tilbage i landet, men de fastboende har indskrænket deres bevægelsesmuligheder mere og mere. Indtil staten endelig ved lov har sikret hyrdefolket disse afgiftsfri græsningsstrimler, som flyttes hvert år.

Der vogtes nøje på de spanske kvinder. De har kun ringe bevægelsesfrihed.

Vi blev en dag over i Valladolid, som er en stor stad.

Vi fortsatte mod syd idag. Det gik hen over adskillige floder, hvoraf den største hed Duero. Flere steder var der anselige stenbroer fra den mauriske tid, men andre steder måtte vi gennem de stenede flodlejer, hvor en smal strøm pibede gennem et meget bredere leje. På vores venstre hånd har vi en høj bjergkæde, som vore førere siger, vi skal over. Så langt vi kan se i begge retninger, strækker denne bjergkæde sig med evig sne på toppene. Mere end 7000 fod rejser denne frygtelige barriere sig mellem os og vores mål, hovedstaden Madrid.

Vores spanske eskorte forsikrer os, at vi ikke kommer op til den evige sne, da der er lavere passager over bjerget, men vi kan måske blive overrasket af en snestorm oppe i passet, da vi nu er kommet lidt langt hen på efteråret.

Hestene er i god form, men før vi starter bestigningen af bjerget, må jeg hellere lade kursmeden give dem ~~nye~~ nye sko på af den tyske type, så de kan stå godt fast på de stejle stigninger.

Det er en hård varme, der står over højsletten her. I en hel uge har vi nu rejst under en skyfri himmel, hvor en brændende sol ubarmhjertigt sender sine stråler ned over en træløs slette. Der er ikke et sted, man kan søge skygge, før vi når frem til dagens bestemmelsessted.

Vi har ofte mødt zigøjnere på rejsen, men de har holdt sig på afstand på grund af den kongelige eskorte, som er let genkendelig.

Idag nåede vi frem til byen Medina del Campo, et rigtig maurisk navn. Vi er to dages rejse fra foden af bjergene, og imorgen bliver kursen stik vest mod bjergene.

Vi er nu nået til Segovia ved foden af bjergene, som de kalder Sierra Guadarama. Sierra betyder egentlig sav, men bruges meget betegnende om bjergkæder. Jeg har givet hestene en dags ro her i Segovia, imorgen går vi over. Det er helt rart at sidde i skyggen af et træ, som jeg gør netop nu. Bjergsiderne er bevokset med skov et godt stykke op.

Ad stejle, smalle zigzagstier arbejdede vi os op ad bjergkædens bratte nordhæld i snævre sving.

I begyndelsen havde vi høje, slanke fyrretræer på siderne af ruten blandet med enebærbuske og kristtjorn, der gav læ og sikkerhed. Højere oppe kom vi til en hødeagtig bevoksning, som på afstand lignede vores egen lynghede, men af en dybere farve.

Højere oppe var vi stadig udsatte for pludselige stormkast og hårde hvirvelvinde, som gjorde vor fremmarch meget risikabel.

Helt oppe i passet, Puerta da Guadarrama, var en af vor eskorte så heldig at skyde en stenbuk, som gav ham en meget stor bezoarsten, som nok skal indbringe ham en formue.

Ved udgangen af passet blev vi mødt af en hylende snestorm, som dog kun varede, til vi var kommet ud på den sydlige skråning.

Dette sted har en formidabel udsigt. Luften her over højsletten er så klar, at man mod syd kan se Sierra Nevadas toppe, mens man i nordvest kan se de cantabriske bjerge. Man har således på stille dage et diagonalt udsyn over hele den pyrenæiske halvø. Det er ikke mærkeligt, at de kastillianske konger flyttede deres hovedstad til Madrid. Fra dette sted kunne de overvåge hele landet. Ikke en fjendtlig bevægelse på de to højsletter ville træffe dem uforberedte.

Hestene har til nu klaret turen i fin form. Passet ligger i mere end 5000 fods højde. Her i byen Cercedilla er vi stadig højt oppe, men vi er nu på sydsiden, hvor solen har mere magt, så vi fryser ikke. Vi har det værste overstået, og vi kan herfra se vort mål, Madrid.

Her slutter Hugo Lützows dagbog. Vi ved derfor ikke, om denne forudskikkede afdeling holdt sit eget indtog, eller om man ventede på selve gesandtskabet.

Vi ved, at Hannibal Sehested med suite og spansk eskorte ankom til den lille by Caramonciel a Baxo et par mil uden for Madrid omkring 1. oktober. Her ventede han så en tre ugers tid.

Det var et etikettespørgsmål, nærmere bestemt et rangspørgsmål, der forsinkede den danske ambassades officielle indmarch i den spanske hovedstad.

Hannibal Sehested repræsenterede den danske konge og ville ikke vige for nogen. Han krævede samme rang som den spanske konges repræsentant, førsteminister, hertug de Olivarez, El Conde Duca de ~~Albuquerque~~ som han kaldtes.

Denne ~~mand~~ var en klog og erfaren mand, en smidig og dygtig forhandler, en dreven politiker, som ikke var nem at bide skeer med. Han forlangte altid at blive tituleret Excellence af alle udenlandske gesandter, men undte ikke nogen den samme titel.

I Hannibal Sehested, der endnu var en ung mand og uden Olivarez erfaring, havde El Conde Duca imidlertid mødt sin overmand. Tålmodigt ventede han udenfor Madrid, og lod for et syns skyld sy nye dragter til alle gesandtskabets deltagere. Alle breve fra den spanske førsteminister blev besvaret høfligt og sirligt med den klare mening, at Hannibal Sehested ikke rokkede sig en tomme fra sit krav.

Dette tovtrækkeri blev selvfølgelig fulgt med største interesse af de andre fremmede magters lokale residerende, og da Hannibal Sehested fik sin vilje, blev der et ramaskrig, men det var Olivarez fuldstændig døv overfor.

Imidlertid trænede Hugo Lützow med de kongelige heste i alle gangarter og planlagde en smuk forestilling, når hestene skulle præsenteres.

Den 20. oktober holdt Hannibal Sehested sit officielle indtog i Madrid. Han havde nemlig været derinde incognito for at se på indkvarteringsforholdene og forberedelserne til modtagelsen. Han overlod intet til tilfældighederne.

Hele den danske suite blev indkvarteret i hertugen af Archots palads, som var blevet konfiskeret af kongen på grund af hertugens oprør og henrettelse.

I Spanien overrakte Hugo von Lützw 3 smukke heste til kong Philip den Fjerde.

Den spanske førsteminister d'Olivarez, som Hannibal Sehested skulde måle sig med

Her kom nu alle de fremmede ambassadører på officiel visit, og omsider kom også El Conde Duca^Ynde Olivarez på besøg, hvorefter den danske delegation blev kaldt til audi^Xens hos den spanske konge.

Det foregik i et lille, lavloftet og mørkt værelse. Kongen kom frem fra sideværelset, men blev stående i værelsets dør ubevægelig som en statue med den gyldne Vlies orden om halsen.

Hannibal Sehested trådte med hatten på hen til ham og tog først til sin hat, da kongen gjorde en bevægelse med sin arm, og begge hatte kom af og på på samme tid. Hannibal Sehested holdt sin tale på sirlig italiensk, ganske kort, og kongen svarede kort på sit eget sprog.

Derpå vinkede Hannibal Sehested hertug Hans Ulrik frem for at kysse kongen hænder, derefter Ejler Ulfeldt og de andre adelsmænd efter rang til endelig rækken sluttede med Otto Sperling og Henrik Villumsen. Alle blev præsenteret med navn og charge for den spanske majestæt.

Tre dage efter havde ambassadøren audiens hos dronningen, men i et stort, højloftet smukt gemak. Dronningen sad på en forhøjning i sin stol, som hun ikke rejste sig fra, men da Hannibal Sehested tog sin hat af bøjede hun sig let imod ham. Hun var overdådigt smykket.

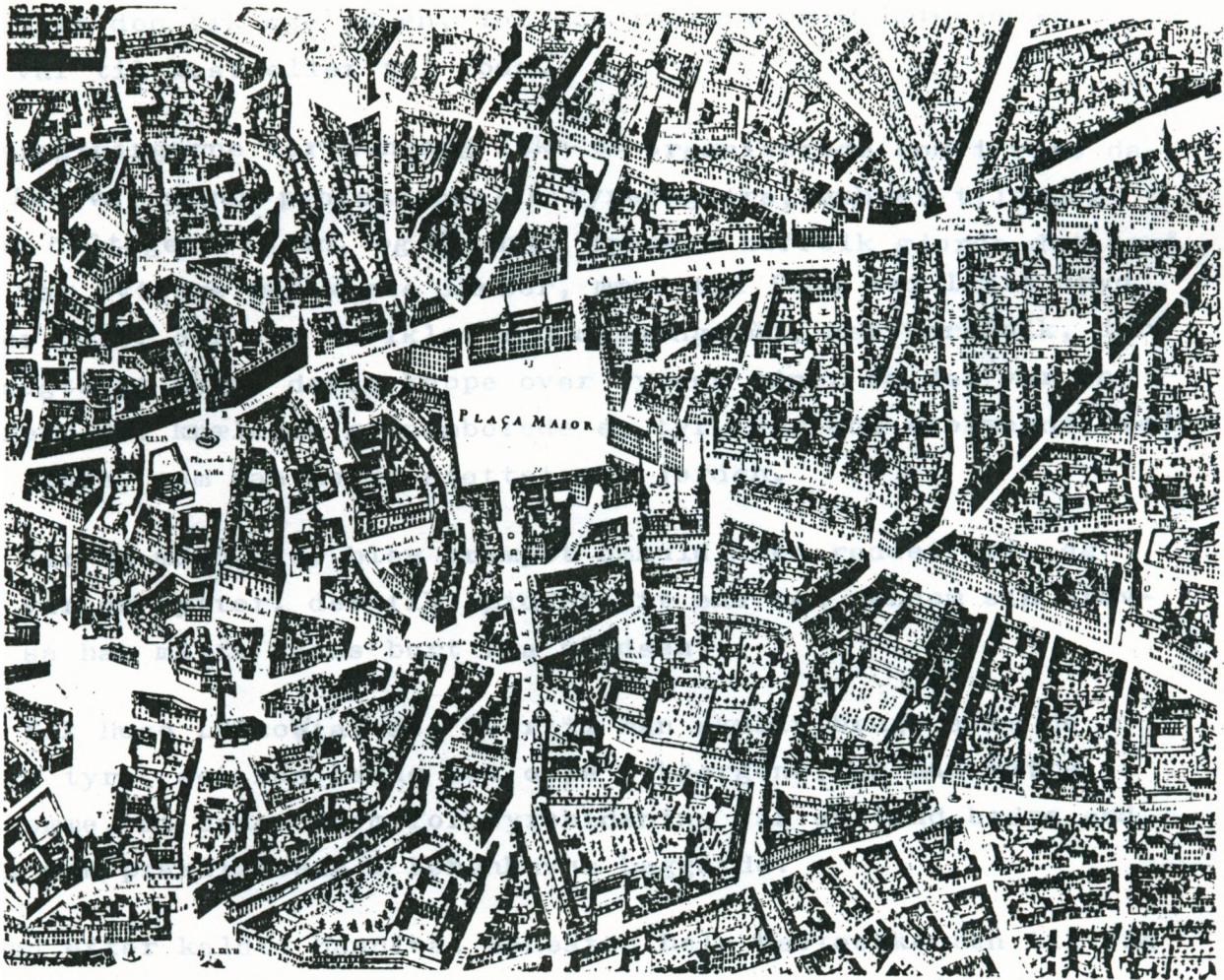
Hannibal Sehested holdt sin tale til hende på spansk, og hendes hofmester besvarede den, hvorpå alle af suiten gik op til dronningen og kyssede det yderste af hendes kjolesøm.

Dermed var de officielle audienser forbi, forhandlingerne kunne begynde.

De to beskrevne ceremonier foregik i det egentlige kongeslot, som ligger i Madrids vestlige udkant.

Den spanske konge, Filip den Fjerde var en beundrer af Christiaan den Fjerde, som han havde kaldt alle kongers fader.

En uge efter indtoget blev de kongelige heste præsenteret og overdraget. Først havde de fået nye, lette sko, så de kunne præsentere sig bedst muligt i hesteballettet.

Madrids bykerne omkring midten af 1600årene

Efter overdragelsen blev delegationen inviteret til tyrefægtning i det kongelige sommerslot, der ligger i Madrids østlige udkant ved en sø og midt i en smuk park. Slottet hedder Buen Retiro.

I en af slotsgårdene var indrettet barrierer til almindelige tilskuere på de tre sider. På den fjerde side var tyrestaldene, hvorfra tyrene blev sluppet ud en ad gangen.

Hver gang døren blev lukket op, kom en tyr springende ud i fuld fart, så standsede den brat op og prustede, skrabede med det ene forben, mens den så sig om efter modstandere.

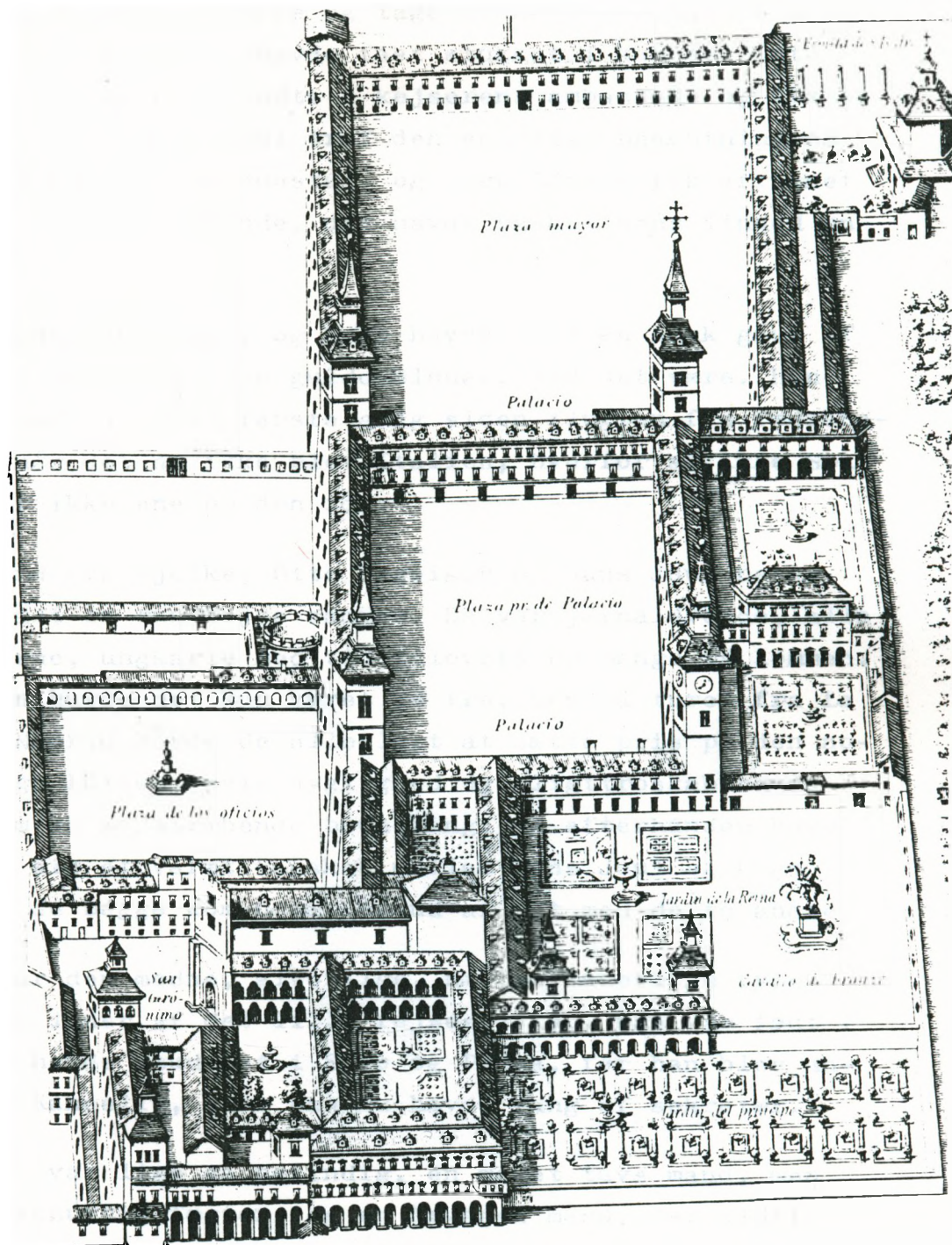
Så snart den fik øje på en, løb den rasende imod ham, enten han var til hest eller til fods.

Tyrefægtningerne var dengang ikke så organiserede som i vore dage. Der var ingen professionelle tyrefægtere, enhver tilskuer kunne deltage i legen, og de unge spanske hoffolk gjorde det også. Der var ryttere med korte lanser, mænd til fods med lette spyd eller pile, der var omviklet med messingtråd, der var folk, der forsøgte at kaste deres kappe over tyrens øjne, og der var en murer, der knælende gennemborede en tyr, der kom stormende, med sin lanse, som han holdt støttet mod jorden.

Der var en mand, der blev trampet omkuld, men reddet fri, og der var en rytter, der fik spiddet sit ene ben gennem sin støvle, så han måtte føres bort fra pladsen.

Der fik Hugo Lützow at se, hvortil man skulle bruge alle de mange tyre, som han havde set oppe i bjergene, og han måtte jo indrømme, at denne form for tyrehidsning var en tand bedre end den, man praktiserede i Københavns baggårde.

Dagen efter kaldte Hannibal Sehested hele hesteeskorten til sig for at meddele dem, at han ikke længere havde brug for dem, så de blev aftakket og hjemsendt med rigelige kostpenge til rejsen. Det havde allerede været nødvendigt at afholde nogle ekstraordinære udgifter, så Hugo Lützow, som skulle have været udrustet med penge og veksler til en Italiensrejse, måtte se dem udsat indtil videre.

BUEN RETIRO

I en af slotsgårdene var indrettet barrierer til almindelige tilskuere på de tre sider

Nu fik de travlt med at pakke og tage afsked. Ove Bjelke skulle hente det portræt, han havde fået stukket i kobber. Otto Pogwisch gik til sine bekendte i kejserens ambassade og fik en god afskedsmiddag. Hans Juul traf den endelige beslutning om at købe en ny kårde i Toledostål, og Hugo Lützow fik afregnet grundigt med den unge kvinde, der havde vasket hans linned under opholdet.

Kostpengene var rundelige, og Hugo havde fået en smuk gave af kongen, nogen siger tredive gulddubloner, lad det være. Han følte sig velhavende for første gang siden flugten fra fædrenehjemmet, og når det nu ikke blev Italien, hvorfor så ikke Spanien. Han var ikke ene om den ide.

De tre hofmænd Ove Bjelke, Otto Pogwisch og Hans Juul havde allerede aftalt en rundrejse sammen. De var jævnaldrende, alle sidst i tyverne, ungarle med tid tilovers og penge på lommen. I begyndelsen havde det kun været de tre, men på turen fra La Corunna til Madrid havde de alle lært at sætte pris på den noget yngre Hugo Lützow, hvis dygtighed og pligt troskab havde aftenet dem en modstræbende beundring, og efterhånden havde der udviklet sig et varmt venskab mellem Hans Juul og Hugo Lützow, mens de begge kom udmærket ud af det med de to andre.

Ove Bjelke var den modne, alvorlige, næsten faderlige type, den naturlige leder af det lille rejseselskab. Han var født i Trondhjem og havde studeret i Sorø og Padua, før han blev ansat i Danske Kancelli, hvor han nu havde rang af sekretær.

Otto Pogwisch var lige så besindig, en meget tavs mand, men han var en lynhurtig fægter, og en årvågen mand, der aldrig lod sig overraske, så han var en betryggelse på rejsen, selv om de alle forstod at bruge en kårde. Også han havde studeret i Sorø, men mere vidste de andre ikke om ham, kun at han var blevet hofjunker i forbindelse med denne spanske ambassade.

Hans Juul var den yngste af de tre, men den mest berejste. Disciple på Sorø, hvor han fungerede som page for hertugerne Frederik og Ulrik.

I Begyndelsen havde det kun været de tre, men på turen havde de alle lært at sætte pris på den noget yngre Hugo Lützow. . .

I 1631 havde han ledsaget sin fætter Malthe Juul på en rejse til Moskva, og i 1633 rejste han til Holland, hvor han havde gjort krigstjeneste i tre år under oberst Holger Rosenkrantz. Siden havde han studeret to år i Paris, før han i 1638 kom hjem og blev hofjunker.

Han var den muntre selskabsmand, der altid havde et smil, en sang, en kvik bemærkning eller et muntert indfald, en lystig rejsefætter.

Hugo Lützow var en alvorlig ung mand, alt for alvorlig, præget af sin families tragedie, men livet og ungdommen krævede sin ret. På denne rejse foldede han sig ud sammen med Hans Juul. De to blev selskabets kommers-råder.

Men Hugo Lützows kvindetække forsvandt i denne periode.

Først gik rejsen nu mod syd. De var blevet enige om, at de i hvert fald skulle se det berømte sommerslot i Aranjuez, med de prægtige haveanlæg, hvor en række af Spaniens konger havde haft deres residens hver sommer.

Bagefter ville de fortsætte til Toledo, det spanske Rom, hvor det især var ^{byen} fæstningen Alcazar, de ville se tronende på sin klippe over Tajoflodens krummede slugt.

Det der imidlertid straks gjorde det største indtryk på dem, var de spanske hunde. På hele den forudgående tur, havde de ikke anset dem, da eskorten havde holdt dem på afstand. Nu havde de dem hele tiden i hestenes haser, og det var kun en gang imellem, de fik ram på et af de bidske bæster med en levade, en pirouette eller en carriol. De mindedes med længsel de lange piske, spanierne brugte til at holde dem væk med. En hel fjerdingvej fulgte de med fra hver eneste landsby, de passerede. Der var jo også risikoen for hundegalskab. Det skete også, de skød en.

I Aranjuez blev de overraskede over at finde en kongelig dyrepark med 100 kameler, der bare gik til pynt.

Derfra havde de en ret bekvem vej langs Tajofloden. Og nu havde de hver en lang pisk med, som de snart lærte at bruge.

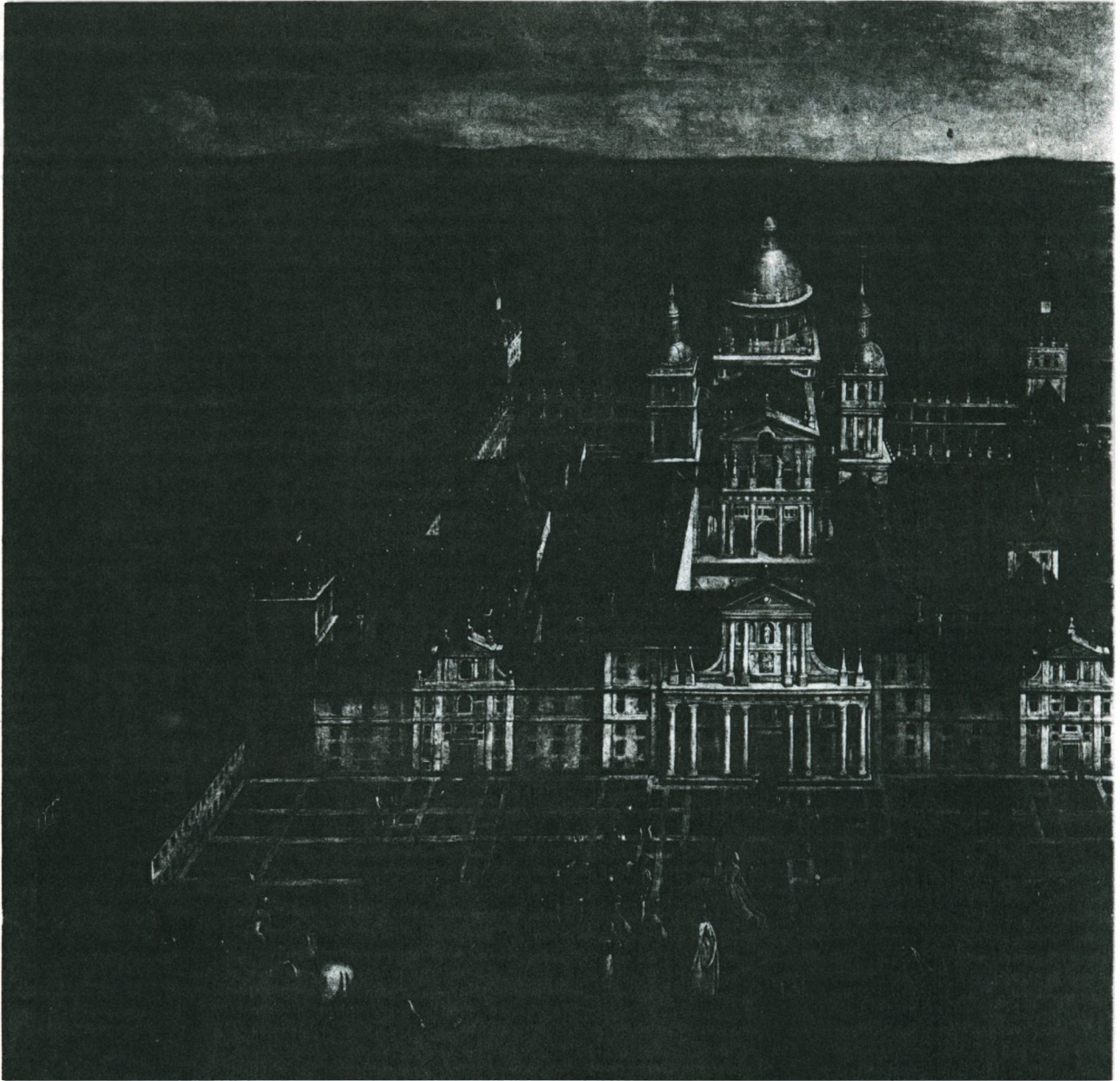
Der var meget at se på under rundturen i Spanien. Vandrende tigermunke, Franciskanere på bare fødder og Capucinere med sandaler, fornemme prælater ridende på små trippende æsler, farvestrælende købmandskaravaner med heste, kameler, muldyr og æsler, med ryttere, bærestole og vogne, hede dage med brændende sol fra en hvid himmel, iskolde, sorte nætter på højsletten, kæmpemæssige klaser af søde druer, saftige meloner, hvidt, duftende brød, sære fremmedartede retter med blæksprutter, snegle og små sardiner stegt i olie, men først og fremmest hed, rød vin i strømme, vilde danseoptrin til hidsende musik, tyrefægtninger under mange forskellige forhold, nogle som de selv kunne tage del i tilhæst eller tilfods, latter og livsglæde.

De passerede Madrid igen på vejen mod nord og aflagde visit og fortalte historier. De besøgte klosteret Escorial med dets vældige bibliotek med mange sjældne håndskrifter. Så krydsede de Sierra Guadarrama for nordgående med Burgos som mål.

Vinteren var for alvor sat ind i bjergene, og de blev nødt til at antage en spansk bjergfører til turen. Nedstigningen på den stejle nordside var vanskelig, da der lå meget sne, og stierne var glatte, når man kunne finde dem. De pludselige stormkast kunne let rive hest og rytter i dybet, men skiftevis dristighed og forsigtighed bragte dem omsider alle sikkert ned på den nordlige højslette.

Det var koldere her end syd for bjergene, og nattefrost var ret almindeligt her i januar måned, men den tørre luft betød, at det ikke føltes så slemt.

De lagde vejen over Avila for at se den berømte ringmur med de mange tårne. Derfra red de nordpå. Segovia, som de havde passeret på nedturen, overraskede dem ved sin beliggenhed set fra syd, da de kom ad en dal, som snævredes mere og mere ind, og i en krumning pludselig sad overfor byens statelige Alcazar, der knejsede på stævnen af den skibsformede klippeformation mellem to strømme, som byen ligger på, og med den gamle aquadukt som en lang skibsbro.

De beså klostret Escorial med dets vældige bibliotek med mange sjældne håndskrifter

De fire danske ryttere havde været forvænt på den forudlagte rute til Madrid, hvor de under eskorte var blevet ført fra det ene overnatningssted til det næste, alle med tidens bekvemmeligheder. Nu var de ude på egen hånd, og de små posadæer, de nu kom ud for, var en uventet oplevelse. I de større byer var der ikke noget at pege fingre ad, men i småbyerne kunne forholdene ikke kaldes komfortable. Fra den lerstampede forstue, hvor hønserne gik og hakkede, førte fire døre til muldstalden, til et brændeskur, til køkkenet, hvor arnen stod midt på gulvet, og hvor røgen selv måtte finde ud gennem lyrehullet i taget, og endelig ind til gæstestuen, hvorfra nogle vakkelvorne stiger førte op til soverummene på kvisten. Alt var yderst fattigt, og kosten mere end spartansk, men serveringen var renlig, og folk var venlige og ligefremme, da spanieren føler sig som aristokrat og fører sig som sådan, selv om han må gå i laser.

Burgos, den tidligere hovedstad for Gammelkastilien, rummede mange, spændende bygninger, men de fire danskere blev forjaget af det slemme vejr.

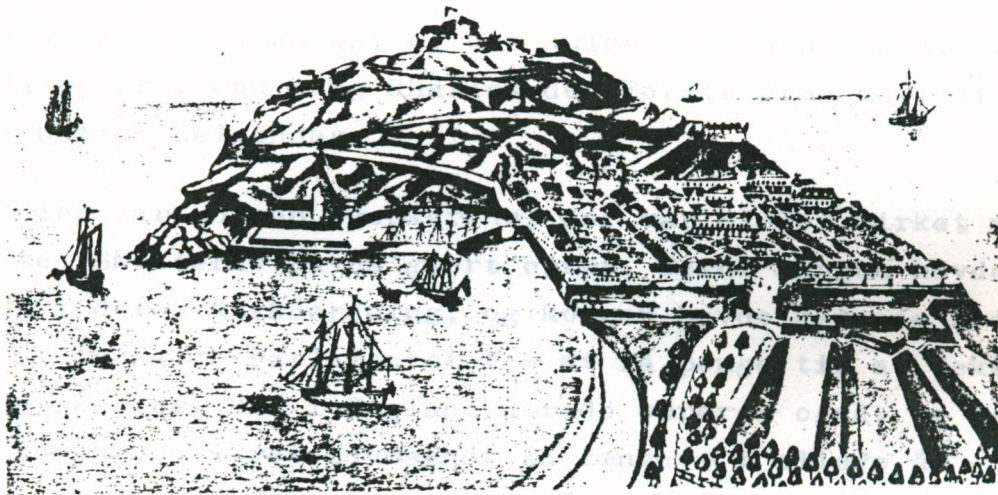
Med en hylende blæst i ryggen og tæt indsvøbt i deres kapper red Hugo Lützow og hans venner op i de kantabriske bjerge for at komme ud til nordkysten, hvor de håbede at finde et mildere kystklima og lunere fondaer og posadæer.

Det er den laveste ende af denne nordlige bjergkæde, der ligger nord for Burgos, og der var da heller ingen stejle stigninger, men klippeformationerne er stejle, og vejen gik i de særeste sving, først hele kompasrosen rundt mod solen, så hele turen tilbage med solen, hele tiden i slud og regn.

I Bilbao ved kysten skiltes selskabet i to par. Ove Bjelke og Otto Pogwisch blev for at søge skibslejlighed hjem, mens Hans Juul og Hugo Lützow havde bestemt sig til at ride østover for at studere de to baskiske fæstninger Fuenterrabia og San Sebastian. I San Sebastian fik de skibslejlighed til Plymouth i England med et baskisk hvalfangerskib, som skulle på Nordatlanten og fiske.

68. Bilbao um 1570.
(Aus dem Städtebuch von Braun und Hogenberg.)

69. San Sebastián vor der Zerstörung von 1813.
(Gemeinde aus der Zeit vor 1813. Aus „Novedades“, Juli 1911.)

70. Burgos. Entwurf für die Bebauung des westlichen Teiles
der Stadt und des Burghügels von Juan Moya.
(Aus „Architectura“, Dez. 1919.)

For en østlig vind lidt agten for tværs gik det ud over den biscayiske havbugt med et skrigende følgeskab af måger og en tavs eskorte af hajer.

Nu og da kom en flok delfiner springende og lagde sig en stund foran skibets bov, inden de igen strøg videre over havfladen.

Selve sejladsen var ret begivenhedsløs. Baskerne skød et par særlig nærgående hajer, og der fulgte straks et voldsomt slagsmål mellem de kanibalske efterladte, og vandet blev pisket til blodigt skum.

Hvalfangerskibet lagde ud fra San Sebastian den 20. januar, som var San Sebastians helgendag, og det anløb Plymouth den 1. februar 1641, da oprøret mod kong Charles den Første brød ud i Irland på Sankt Ignatius helgendag.

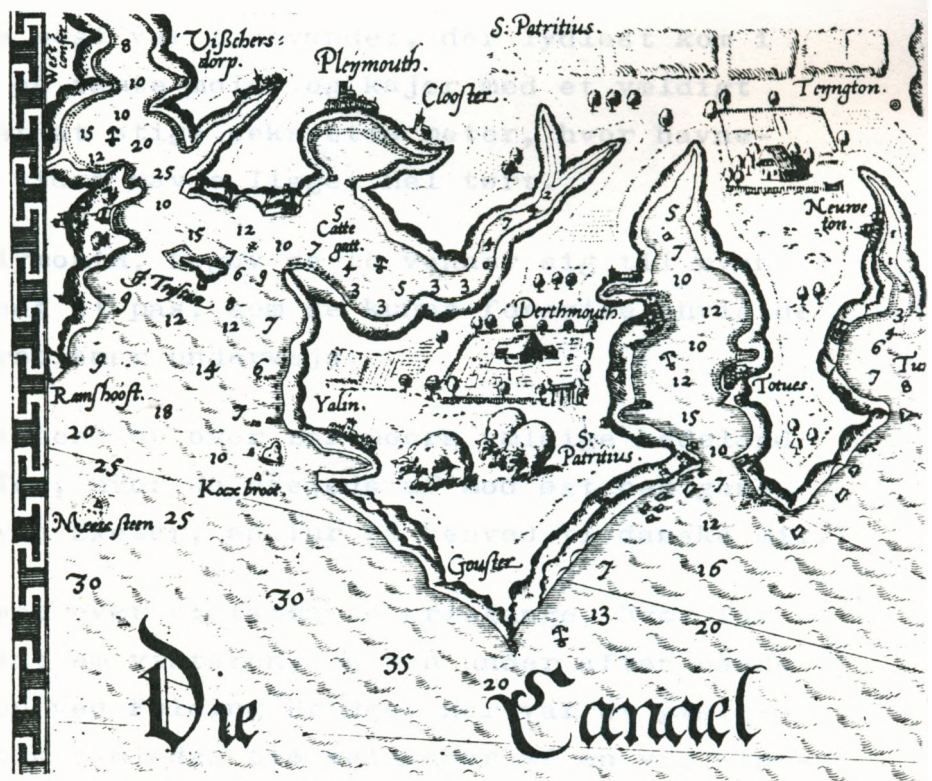
Storbritannien var som en hvepserede, der var blevet pirket ned af sit fæste. Skotterne havde gjort oprør, fordi kongen havde blandet sig i deres kirkeordning, og kongen havde set sig nødsaget til at indkalde Parlamentet for at få penge til at bekri-ge de vrede skotter. Men i England lurede oprøret også, og Par-lamentet, som havde været hjemsendt så længe - i elleve år - havde mange anker mod kongens styre, mens det havde siddet hjem-me. Nu blev kongens bedste ven og mest trofaste rådgiver, lord St^{ra}fford, som havde undertvunget Irland, anklaget af Parlamen-tet for højforrædderi og dømt til døden.

Nu krævede man kongens underskrift.

Nogen økonomisk understøttelse til kongens planer i Skotland var der slet ingen tale om.

Det svirrede i luften med rygter, og på gæstgivergården, hvor de boede, hørte Juul og Lützwow mange beklagelser over kongens politik, somme tider ~~er~~ en provokerende tone, fordi ~~dan~~askerne jo var klædt som kavalierer, ~~der~~ normalt var kongetro.

De blev da også snært enige om, at det gjalt om at komme hjem, inden krudttønden sprang i luften.

Det virkede hjemligt på de to danskere, at indsejlingen til Plymouth gamle havn havde navnet Cattedgat

De gav sig dog tiid til at se på byens gamle fæstning, som havde en glimrende beliggenhed. Den hed Sutton Hoe, idet byen tidligere havde heddet Sutton, ligesom den indre havn hed Sutton Pool. Navnet på indsejlingen lød hjemligt i danske ører. Den hedder Cattedgat.

Her fra Plymouth var allerede mange engelske puritanere udmændret til den anden side af oceanet. De første 101 personer var afsejlet med skibet Mayflower i 1620, og mange skibsladninger var siden fulgt efter. De to unge danskere har selvfølgelig et øjeblik tænkt og talt om mulighederne, men det var for vagt. De vidste, hvad de havde.

Klimaet herude i sydvest var meget mildt. Vintergækken blomstrede allerede i januar, og nu stod den gule Primula og den blå Scilla lige på spring.

Det der dog imponerede mest var tidevandet, der lydløst kom i lange bløde dønninger og ramte moler og kajer med et vældigt skumsprøjt, for fortsat at stige seks-otte meter, hvor havnebassinet for få timer siden havde ligget hel tørt.

Inden de rejste fra Plymouth, begav de to venner sig til byens rådhus for at få udstedt et pas, som de kunne forevise, hvis de skulle komme ud for problemer undervejs.

Og så begav de sig til hest op over Dartmoors vældige hedeland til højdepunktet Yes Tor, hvor de drejede af mod øst ned gennem frodig skov til byen Exeter, en tur på henved ti danske mil.

Næste dag red de mod øst over vidtstrakte græsgange, hvor får og kvæg gik ude her midt om vinteren, og hen under aften nåede de frem til floden Avon ved Folding Bridge. Her var et gæstgiveri, hvor rejsende folk samledes til selskaber af en vis størrelse, før den farlige rejse gennem New Forest, den største skov i England, hvor mange røverbander huserede.

De havde redet 16 danske mil den dag og havde regnet med, at de nok skulle vente nogle dage her, men et større selskab havde allerede aftalt at foretage rejsen næste dag.

THE OLD BARBICAN—1620.

Det var fra denne mole skibet Mayflower
startede til Amerika med pilgrimsfødrene

Gæstgiveren serverede først en fiskepostej med øl og Genever, så fik de en fin, røget skinke med ærter og kål, og tilsidst nogle kramsfugle med svedsker og rosiner og noget hvidt brød. Til det altsammen drak de det gode, stærke øl og Genever, og de fik måske lidt for meget, for de sov for længe, og rejseselskabet var redet afsted for flere timer siden, da de var parat til at give sig på vej.

De stod ude i gården og diskuterede problemet, da der kom en zigøjnervogn forbi. Den standsede op ved broen, og en gammel, svær kone kom hen til dem og brød ud i en rivende ordstrøm på en mærkelig blanding af alle europæiske sprog, men snart slog hun over i et halsbrækkende tysk, idet hun ivrigt opfordrede dem til at lade sig spå.

De så på hinanden. Beslutningen var truffet, de blev og ventede.

Zigøjnersken snakkede stadig. Hun greb Hans Juuls hånd og gjorde gebærder med sin egen fri hånd om at betale, og han gav hende nogle mønter, som hun lynhurtigt lod forsvinde i sine ubeskrivelige, omfangsrige klæder. Så rakte hun hånden frem igen. I betale flere penge, strenge herre, jag sige god skæbne. Han gav hende endnu nogle mønter, som forsvandt ned til de første, og hånden kom frem igen, mens hun messede: Mere, mere strenge herre, I være rig mand, I skal få lykkelig skæbne med familie, I blive meget gammel, men I skal dø fattig omgivet af Eders kære. Hun gjorde stadig gebærder med den frie hånd, og Hans Juul, stak hende lidt ærgerlig endnu nogle skillinger, idet han trak hånden til sig.

Så blev det Hugo Lützows tur. Også han måtte betale, men da hun havde set i hans hånd, stoppede hun sin talestrøm. Hun så op. I være en fattig riddersmand, meget ensom i verden. Der være en stor ensomhed omkring eder. Eders hustruer skal dø, Eders børn skal dø, som Eders familie er død. I skal vokse i velstand og ære, og I skal blive gammel, men I skal være plaget af sygdom, og ingen vil der være at dele Eders minder med. En søn, en eneste skal overleve Eders, men han skal vandre i fremmede lande og være som en fremmed for sin fader.

De drak det gode, stærke øl til maden
og en dunk genever og røg et par piber

Hun næsten kastede hans hånd fra sig og drejede om på hælen og gik uden at vende sig tilbage til sin vogn. Det var, som hun var rystet.

Hugo Lützow stod tilbage. Det var ikke rigtig gået op for ham, hvad hun havde sagt, men Hans Juul så næsten skræmt på ham, og de var tavse, da de gik ind i skænkestuen.

De havde næppe sat sig ned, før Hugo Lützow sprang op, lad os sætte efter de rejsende. Vi skal jo begge blive gamle, så der kan ikke ske os noget.

Det gjorde der heller ikke. De red rask til, da deres mål var Southampton, som lå bare tre-fire mil borte, men det store selskab, som de skulle være fulgt med om morgenen, kom aldrig til Southampton.

De to kavalierer red tavse side om side, hver fordybet i sine egne tanker. Hans Juul tænkte bittert: Skal han være rig og jeg være fattig, skal alting vendes på hovedet? Sådant en sølle tysker, skal han gå frem i magt og ære? og jeg skal ende som en fattig mand?

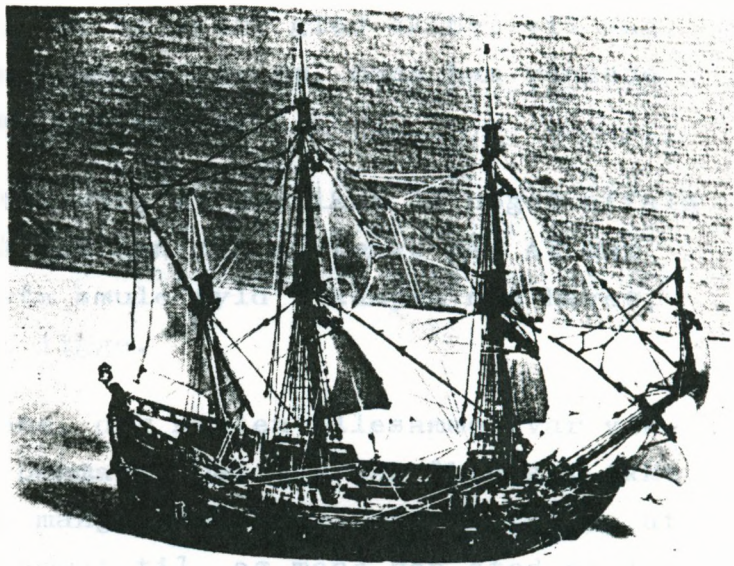
Hugo Lützow tænkte: Hvorfor skal han være lykkelig med familie og venner, mens jeg skal miste alle mine kære. Hvorfor skal jeg dog blive plaget af sygdomme?

Der var ikke meget plads til samtale. Deres fælles interesse begrænsede sig nu til at komme hjem igen hurtigst muligt.

I Southampton fik Hugo Lützow skibslejlighed til Holland, mens Hans Juul ville til London først. De skiltes i god forståelse, begge dog betynget af tanker på fremtiden.

Det hollandske skib, T'Bonte Koo var helt nyt. Det var faktisk skibets jomfrurejse, han var kommet med på, og de uldballer, der fyldte skibets rum, var den første last, det havde haft indenbords. Hugo Lützow var den første passager, og han blev modtaget med stor hjertelighed af skibets reder, som selv havde gjort rejsen med.

Holland var en utrolig oplevelse. Det var umuligt at sige, hvor havet hørte op, og hvor landet begyndte.

I Southampton skiltes deres veje, og Hugo Lützow fik skibslejlighed til Holland

Først var det bare brænding over nogle banker i havet, som lå tørre ved ebbe. Så kom en række øer med klitter, hvor nogle få fiskerfamilier levede. Derpå fulgte større og mindre øer, indrammede med pæle, som holdt på det materiale, floden førte med. Øerne blev større og tættere, og bebyggelsen blev tættere, og pludselig var det hav igen. Kun i det fjerne kunne man skimte et par øer. Skibsrederen fortalte, at hele havbugten mod syd i sin tid var land, men beboerne havde sat det hele under vand under frihedskrigen, for at spanierne ikke skulle få det. Nu arbejdede de ihærdigt på at genvinde det sunkne land fra havet.

Og så nærmede de sig igen landområder, hvor vandfladen snævredes ind, men selv da det var land, så langt øjet rakte, sejlede der skibe allevegne gennem græsmarkerne og vintersæden, og når man så et par heste ude i marken, vidste man ikke, om de trak en plov, en vogn eller et skib.

Og rundt omkring stod vindmøllerne og drejede og drejede og tørlagde de inddæmmede landstrækninger. Skibsrederen pegede. Der har vi nu Rotterdam i sigte, og snart gled skibet til kaj, og Hugo Lützow kunne gå i land og se sig om, mens han ventede på, at hans hest skulle komme fra borde.

Det første han lagde mærke til var, at der ikke lå noget affald og flød nogen steder, men så kom han til at tænke på, at her havde man brug for hver eneste smule fyld i kampen mod havet, så intet kunne få lov til at ligge.

Så undrede han sig over husene, der næsten allesammen var vindde og skæve som bondehuse i Danmark. Det tog man åbenbart ikke så nøje. Så bemærkede han de mange kirkespir, der fortalte, at det var en storby, han var kommet til, og mens han stod og iagttaget livet i gaderne, gled der pludselig et forhæng for enden af en af dem, men da det straks forsvandt, blev han klar over, at det var et skib eller en pram, der var passeret.

Dagdriverne stod op ad husene og snakkede og gloede ugenert på den nyankomne, eller de hang over rækværket på de broer, der gik over kanalerne.

Pludselig sprang en dør op i et af husene, og en mand blev kastet ned ad trappen og ud på gaden, fulgt af sin hat og frakke og en sand syndflod af skældsord, som Lützow ikke fangede meget af, selv om han havde øvet hollandsk sammen med Hans Juul. Det lød for ham som et hundeslagsmål.

Manden rejste sig sindigt op, børstede sin hat og frakke og tog dem på, mens han mumlede et eller andet, før han slingrede sin farlige vej mellem husrækken og kanalen under latter fra de omstående dagdrivere.

Først vilie Hugo Lützow nu besøge Leyden, der for den studerende ungdom i Nordeuropa var blevet næsten som en slags Mekka. De adelige junkere fra de nordiske lande skulie alle heromkring på deres store uddannelsesrejse.

Der var såmænd ikke så farlig langt til Leyden, men det indviklede kanalsystem kunne måske give ham nogle lange omveje, når han ikke var stedkendt, så han installerede sine heste i en af de mange flodpramme i Rotterdam og gav sig igen søen i vold.

Det var først og fremmest Leyden Universitet, han vilie besøge, og frem for alt Theatrum Anatomicum, der var det store trækplaster. Her dyrkede man både dissektion og vivisektion, og det var her den store maler Rembrandt van Rijn havde malet sit berømte billede af de medicinske professorer ved dissektionsbordet, det billede, der for alvor slog hans navn fast.

Der var også en anatomisk, zoologisk samling med adskillige kuriositeter og en botanisk have.

Leyden havde i sin tid fået sit universitet under den store firsårs løsrivelseskrig mod Spanien efter sit heltmodige forsvar mod den spanske besættelsesmagt.

Byen havde lovet Wilhelm af Oranien at holde ud i tre måneder, men holdt ud i endnu fyrrer dage, til Wilhelm af Oranien med en flåde oversvømmede det ene område efter det andet efter at have kæmpet med Spanierne om hvert dige, indtil skibene kunne sejle helt op til byens volde, hvor flådens mandskab kastede brød op til de sultende borgere, der sloges om det.

Her traf Hugo Lützow flere danske adelsmænd og deres hovmestre, og han fik nyheder hjemmefra.

Leyden blev på den tid gennemstrømmet af en arm af Rhinen, den sidste af armene, der stadig ved udløbet bar det stolte navn, dog i formen Gamle Rhin, eller lokalt bare Gamle.

Gennemstrømmet er så meget sagt, for faktisk var der næsten ingen strøm, og Leydens kanaler var sure og stinkende.

Rhinen havde nemlig slet ikke noget udløb. Gamle Rhin løb bare ud i sandet bag de store klitrækker og dannede vidtstrakte, sure sumpe, så det var så som så med søfart og handel.

Den sure luft var heller ikke god for helbredet. Man kunne ganske vist ikke mærke lugten, når man tændte sin kridtpibe, men de onde dunster var der alligevel.

Næh, hvis man ville studere skibsbygning var det nok bedre at rejse til Amsterdam. Endnu en gang stak Hugo Lützow til søs i en flodpram. Hans heste gik forsøgsvis i tøjr bag færgen og græssede, når trækhestene gjorde holdt for at græsse, men de var for urolige, så de måtte tages ombord som første gang.

Amsterdam var overvældende. På selve Dam ved børsen vrimlede det af mennesker af alle hudfarver fra alverdens lande, og der hørttes en babylonisk forvirring af tungemål.

Her så man nationaldragter fra alle de hollandske provinser i skøn blanding med fremmede nationers søfolk med deres nationale særpræg, hollandske sømænd med floshuer, danske med den typiske helsingørhue, baskiske hvalfangere med sorte baskerhuer, alle solbrune med guldringe i ørerne og med rødbarkede hænder.

Bugsvære borgere i sort med gyldne kæder om halsen og med kridtpibe i munden sås side om side med spraglede kavalierer, der udøvede den nye kunst med snustobak, mens de forhandlede en eller anden lånetransaktion.

Mens Hugo Lützow gik stille omkring løb han pludselig lige ind i sin rejsefælle Hans Juul, der var rejst over London til Harwich, hvorfra han havde fået skibslejlighed til Amsterdam. Den fatale spådom var glemt, de tog hinanden under armen og gik.

På et værtshus udvekslede de oplevelser, og der blev de enige om at gå hen og se Rembrandt van Rijns berømte værksted. Der herskede stor travlhed, og de gik rundt og besøgte de igangværende arbejder, men da deres rejsekasse var ved at være tom, gik de igen. Siden var de på rådhuset, hvor der var en smuk samling af de hollandske mestre.

Bagefter gik de ned til kysten, hvor beddingerne lå side om side. Her blev der hamret og savet så det klang langt ud over den store Zuidersø, hvor fugletrækket nu gik mod nord.

De gik lidt og snusede rundt, og nu og da spurgte Hans Juul en af arbejderne om en detalje, men det var begrænset, hvad det sagde selv den sprogkyndige Hans Juul. Fagsproget forblev en gåde for dem begge.

Det var som sagt snart slut med pengene, og de besluttede at rejse sammen over Østfrisland, Oldenburg-Delmenhorst og Bremen-Verden til Hamborg, som de dog endnu ville se inden hjemrejsen.

Da der indløb meddelelser om, at den svenske hær under Banér og den franske hær under Guebriant havde forenet sig i Sydtyskland for at angribe Regensburg, hvor den kejserlige, tyske rigsdag var samlet, skulle det være ganske ufarligt at gennem rejse de nordlige provinser i det tidlige forår 1641.

Ganske vist var der hungersnød i store dele af det tyske rige, og røverbander af desertører og andet rak havde mange steder indrettet sig på en halvt borgerlig tilværelse med fast bopæl i et forladt slot eller lignende, hvorfra de holdt vejene under opsyn, men de to hofjunkere kom igennem uden alvorlige uheld.

Et godt stykke oppe ad Elben, men ikke længere end, at en frisk brise fra havet næsten daglig kunne lufte ud i gaderne, og ikke længere end at selv de største skibe kunne gå der op, men så tilpas langt, at der var opland til alle sider hele kompasset rundt, netop der grundlagde Karl den Store en befæstet by, som skulle holde øje med de undertvungne Sachser og gerne holde de grumme Danere i skak. Denne by hed Hamborg, og selv om Danerne sved den af, kom den igen, beliggenheden var for god.

Hamborg har altid været en moderne by, nu og da næsten for progressiv, ja til tider ligefrem revolutionær. Det skyldes den stadige tilstrømning af folk fra alle kanter, der bringer nye tanker og ideer, som Hamborg danner god grobund for.

I Hamborg hørte de om det mislykkede angreb på Regensburg, den franske hær afmarch og Banérs flugt til Sachsen, hvor han døde, og hvor Guebriant igen stødte til Svenskerne.

Det traf sig så heldigt, at det blev dem, der overbragte kong Christian denne nyhed i Glückstadt.

Desuden kunne de fortælle kongen om Hamborgs fæstningsværker, som var blevet stærkt udbygget og moderniseret med svære voldpartier som i København.

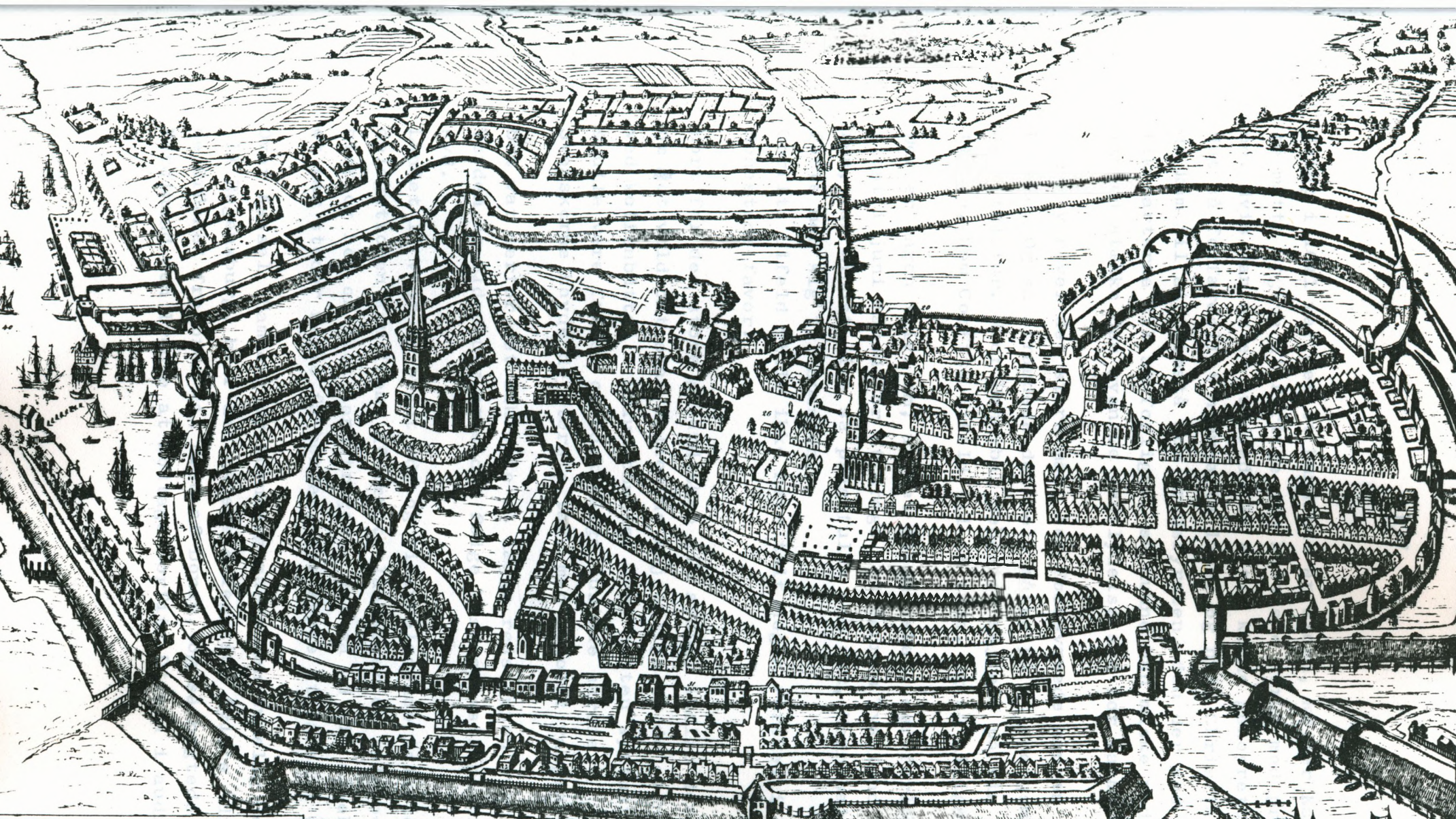
Kongen var meget interesseret og spurgte ud om mange detaljer. Det morede ham, at byens areal var blevet næsten fordoblet, lige som det var sket med København.

Allerede til midsommer måtte Hugo Lützow afsted igen, og forberedelserne til denne nye udenlandsrejse begyndte med det samme.

Var det kongen selv eller Corfits Ulfeld, der havde fået ideen, så var det i hvert fald kongen, der traf beslutningen om at afsende en delegation til rigsdagen i Regensburg under ledelse af Corfits Ulfeldt, og at i denne delegation skulle Hugo Lützow deltage med en gave til den tyske kejser Ferdinand den Tredie af otte pragtfulde rideheste.

Mindre end tre måneder fik Hugo Lützow til at gøre de otte heste færdige til at fremføres for kejseren. Staldmester Arent van der Kuhla var blevet forlenet med Vesterålen og Lofotens len i Norge og kunne ikke deltage i dette arbejde.

Men lad nu bare Hugo Lützow tage sig af hestene og beriderne, så ser vi imens på Regensburg og den tyske rigsdag.

HAMBURG.

1. Neustadt	18. Rindfleisch	25. Kopfsmarkt
2. Spitalacker	19. Petruskirche	26. Schiffbauerdamm
3. Altstadt	20. Marienall	27. Schandische
4. Dammthor	21. Rindfleisch	28. Neue Straße
5. Altonaer	22. Johannis-Kirche u. Markt	29. Der Markt
6. Oberthor	23. St. Nikolai-Kirche u. Markt	30. Der Markt
7. Der Rindfleisch	24. St. Nikolai-Kirche u. Markt	31. Der Markt
8. Peterthor	25. Der Markt	32. Der Markt
9. Hauptthor	26. Der Markt	33. Der Markt
10. Rindfleisch	27. Der Markt	34. Der Markt
11. Rindfleisch	28. Der Markt	35. Der Markt
12. Rindfleisch	29. Der Markt	36. Der Markt
13. Rindfleisch	30. Der Markt	37. Der Markt
14. Rindfleisch	31. Der Markt	38. Der Markt
15. Rindfleisch	32. Der Markt	39. Der Markt
16. Rindfleisch	33. Der Markt	40. Der Markt
17. Rindfleisch	34. Der Markt	41. Der Markt
18. Rindfleisch	35. Der Markt	42. Der Markt
19. Rindfleisch	36. Der Markt	43. Der Markt
20. Rindfleisch	37. Der Markt	44. Der Markt
21. Rindfleisch	38. Der Markt	45. Der Markt
22. Rindfleisch	39. Der Markt	46. Der Markt
23. Rindfleisch	40. Der Markt	47. Der Markt
24. Rindfleisch	41. Der Markt	48. Der Markt
25. Rindfleisch	42. Der Markt	49. Der Markt
26. Rindfleisch	43. Der Markt	50. Der Markt
27. Rindfleisch	44. Der Markt	51. Der Markt
28. Rindfleisch	45. Der Markt	52. Der Markt
29. Rindfleisch	46. Der Markt	53. Der Markt
30. Rindfleisch	47. Der Markt	54. Der Markt
31. Rindfleisch	48. Der Markt	55. Der Markt
32. Rindfleisch	49. Der Markt	56. Der Markt
33. Rindfleisch	50. Der Markt	57. Der Markt
34. Rindfleisch	51. Der Markt	58. Der Markt
35. Rindfleisch	52. Der Markt	59. Der Markt
36. Rindfleisch	53. Der Markt	60. Der Markt
37. Rindfleisch	54. Der Markt	61. Der Markt
38. Rindfleisch	55. Der Markt	62. Der Markt
39. Rindfleisch	56. Der Markt	63. Der Markt
40. Rindfleisch	57. Der Markt	64. Der Markt
41. Rindfleisch	58. Der Markt	65. Der Markt
42. Rindfleisch	59. Der Markt	66. Der Markt
43. Rindfleisch	60. Der Markt	67. Der Markt
44. Rindfleisch	61. Der Markt	68. Der Markt
45. Rindfleisch	62. Der Markt	69. Der Markt
46. Rindfleisch	63. Der Markt	70. Der Markt
47. Rindfleisch	64. Der Markt	71. Der Markt
48. Rindfleisch	65. Der Markt	72. Der Markt
49. Rindfleisch	66. Der Markt	73. Der Markt
50. Rindfleisch	67. Der Markt	74. Der Markt
51. Rindfleisch	68. Der Markt	75. Der Markt
52. Rindfleisch	69. Der Markt	76. Der Markt
53. Rindfleisch	70. Der Markt	77. Der Markt
54. Rindfleisch	71. Der Markt	78. Der Markt
55. Rindfleisch	72. Der Markt	79. Der Markt
56. Rindfleisch	73. Der Markt	80. Der Markt
57. Rindfleisch	74. Der Markt	81. Der Markt
58. Rindfleisch	75. Der Markt	82. Der Markt
59. Rindfleisch	76. Der Markt	83. Der Markt
60. Rindfleisch	77. Der Markt	84. Der Markt
61. Rindfleisch	78. Der Markt	85. Der Markt
62. Rindfleisch	79. Der Markt	86. Der Markt
63. Rindfleisch	80. Der Markt	87. Der Markt
64. Rindfleisch	81. Der Markt	88. Der Markt
65. Rindfleisch	82. Der Markt	89. Der Markt
66. Rindfleisch	83. Der Markt	90. Der Markt
67. Rindfleisch	84. Der Markt	91. Der Markt
68. Rindfleisch	85. Der Markt	92. Der Markt
69. Rindfleisch	86. Der Markt	93. Der Markt
70. Rindfleisch	87. Der Markt	94. Der Markt
71. Rindfleisch	88. Der Markt	95. Der Markt
72. Rindfleisch	89. Der Markt	96. Der Markt
73. Rindfleisch	90. Der Markt	97. Der Markt
74. Rindfleisch	91. Der Markt	98. Der Markt
75. Rindfleisch	92. Der Markt	99. Der Markt
76. Rindfleisch	93. Der Markt	100. Der Markt

Netop i 1641 var det et hundrede år siden, kejser Karl den Femte måtte opgive at forlige den katolske kirke med protestanterne. Hvis man nu et hundrede år efter kunne genoprette freden i det så forfærdeligt hjem søgte land, og hvis Christian den Fjerde kom til at fremstå som fredsfyrsten, den der ved sin mægling fik parterne til at forliges, så kunne han måske ved samme lejlighed stække den svenske indflydelse syd for Danmarks grænse.

Sådan var vel det store mål, der foresvævede kongen og Corfits Ulfeld. Og så strandede det hele måske på et spørgsmål om rang og titulatur. Hvor Hannibal Sehested sejrede på sin standhaftighed, kom Corfits Ulfeld til at tabe, og så alligevel.

Der er ingen tvivl om, at det gesandtskab, der forlod Danmark sidst i juni måned for at drage ned gennem Tyskland til kejseren, var mindst lige så pragtfuldt som det, Hannibal Sehested førte med sig til Spanien.

Corfits Ulfeld ville ikke have tålt nogen forskel i Hannibal Sehesteds favør.

Kort før det store gesandtskab gik sydpå, indløb der meddelelse om et voldsomt slag mellem de kejserlige og de svenske tropper ved Wolfenbüttel i Braunschweig, hvor næsten syvtusinde mand skulle være faldet og adskillige tusinde sårede.

Svenskerne havde de største tab, men beholdt valpladsen.

Det var derfor det sikreste at lægge rejseruten over Bremen - Verden og Oldenburg og siden følge Wesers vestlige bred mod syd.

Landet lå vidt og bredt øde og tilsyneladende folketomt, hvor delegationen kom frem. Afbrændte landsbyer og tilgroede agre, hist og her en flok landstrygere, der så ud til allehånde, og et par steder nogle få bønder, der søgte at få skik på tingene.

Over Kassel, Bamberg og Nürnberg nåede man endelig den 13. juli til Regensburg, hvor den danske delegation fyldte "die steinerne Brücke" fra bred til bred af Donau, og så nægtede kejser Ferdinand den Tredie at modtage Corfits Ulfeld i audiens.

Den 13.juli nåede man endelig til Regensburg, .
hvor delegationen fyldte broen fra bred til bred

Lederen af ambassaden, Københavns statsholder, herre Corfits Ulfeld foretog hele rejsen i sin karet, idet han havde vanskeligheder med sit ene ben, der forhindrede ham i at ride.

Undervejs underholdt han sig skiftevis med sine mange rejsefæller, og Hugo Lützow havde gentagne gange den ære.

Under disse samtaler blev Hugo Lützow informeret om sendelsens formål, og Corfits Ulfeld satte ham ind i forhistorien.

Der havde allerede i flere år været forberedende drøftelser i Hamborg, hvor den danske delegation havde repræsenteret kongen som den suveræne hersker, der stod som den nominelle leder af forhandlingerne.

Nu havde Corfits Ulfeld i sin henvendelse til kejseren tituleret denne "Ewre Liebde und Kaiserliche Würde" som repræsentant for den suveræne konge, mens kejser Ferdinand den Tredie forlangte at blive tituleret "Ewre Kaiserliche Majestät und Liebde", som Christian den Fjerdes lensherre.

Sandt at sige var de vigtigste punkter, der skulle forhandles, sagen om grevskabet Pinneberg, som kejseren krævede som hjemfaldet len, og kurfyrst Friedrich af Pfaltz' genindsættelse i Bayern.

Corfits Ulfeld ønskede ikke at være ringere i sin ambassade, end Hannibal Sehested i Spanien, og det lykkedes ham at dreje sagen så snildt, at han den 28. juli fik forhåndstilsagn om personlig at få rang af kejserlig rigsgreve mod at lade sig nøje med at repræsentere kongen som kejserlig lensmand.

Den 7. august blev den danske delegation så endelig modtaget i audiens hos den kejserlige majestæt.

Efter Corfits Ulfelds fald og landsforrædderi havde Hugo Lützow sin fornøjelse af at fortælle om disse intriger.

Imidlertid skulle de otte rideheste præsenteres og afleveres, og bagefter blev Hugo Lützow aftakket med en smuk gave fra kejseren, og efter aftale før afrejsen fra Danmark havde han nu orlov til at foretage en længere studierejse i udlandet.

Tik kejseren havde Lützow
medbragt en gave på otte
smukke heste.

Corfitz Ulfeld foretog hele rejsen i sin
karet, hvor han underholdt sig på skift
med sine rejsefæller

Man talte dengang i den adelige opdragelse af drengene og de unge mænd om "la grande Tour".

Dette skulle blive Hugo Lützows "grande Tour". De kreditiver og veksler, han skulle have haft året før i Spanien, var nu blevet ham udbetalt, og sammen med den kejserlige gratification var det et anseligt beløb, han havde at råde over.

Sammen med Ebbe Christophersen Ulfeld, der var trolovet med en af kongens døtre, rejste Hugo Lützow nu først ned ad Donau til Wien, den strålende kejserstad.

Her fik han for første gang en fornemmelse af den tyrkiske fare, som truede Europa.

Ganske vist var man altid på vagt til søs mod tyrkiske sørøvere, men her kunne han se, hvordan sultanen havde tvunget kejseren til at sætte den tyrkiske halvmåne på spiret af domkirken.

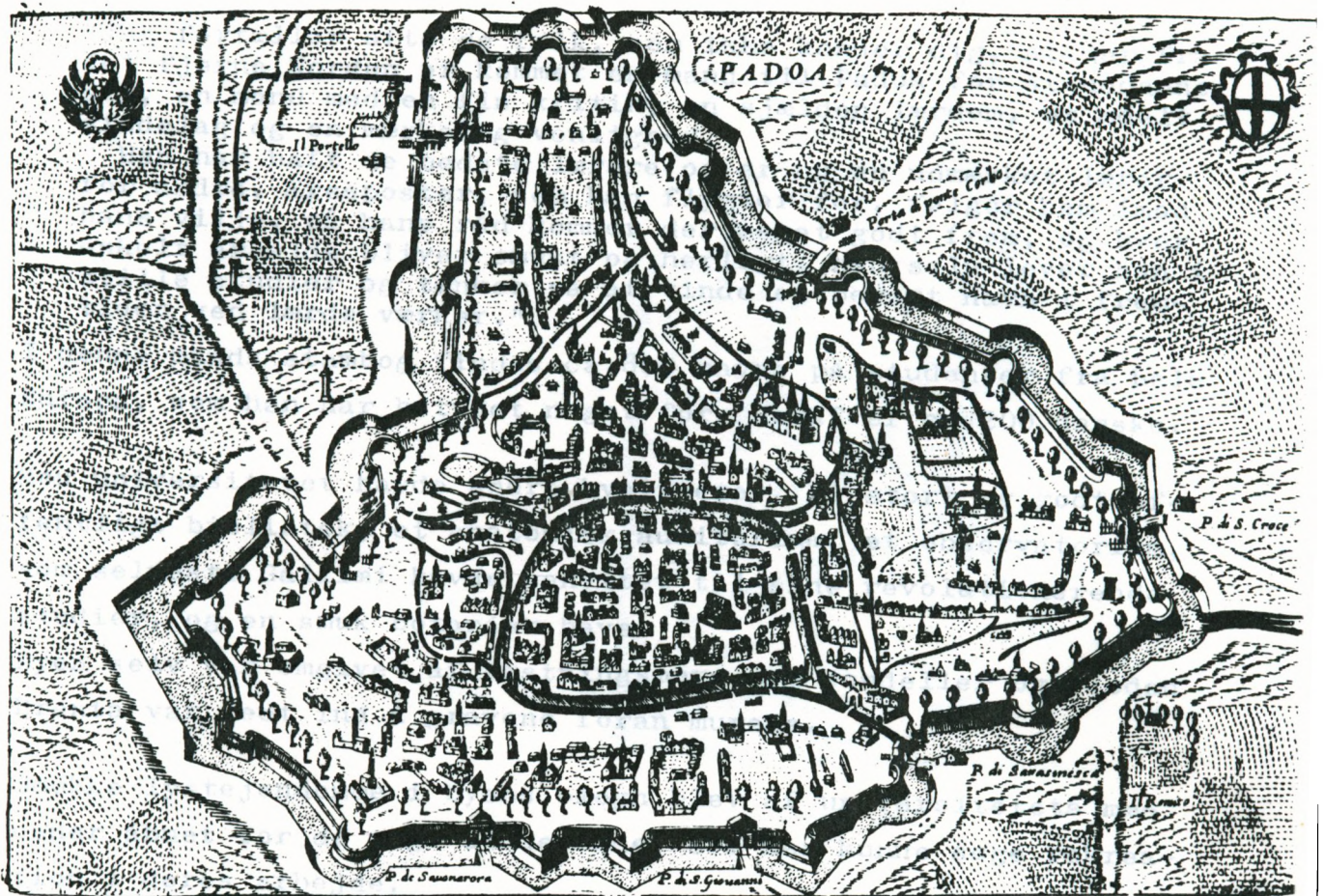
Siden, da han rejste sydpå gennem Steiermark, kunne han se ud over det frugtbare lavland i Karpaterbækkenet, som Tyrkerne havde erobret fra Ungarerne, så disse nu var fordrevet til bjergskråningerne, mens Tyrkerne bredte sig i det fede lavland. Måske var det Hugo Lützows tanker ved dette syn, der senere gav anledning til, at hans ældste søn, Frederik i ti år kæmpede mod Tyrkerne, der i 1683 belejrede Wien.

Efter et kort ophold i Steiermarks hovedstad Graz rejste han til Triest ved Adriaterhavet og derfra til Padua, hvor han tog ophold den vinter.

Padua var dengang det universitet, der var mest besøgt af danske studenter, og det havde været frekventeret af adskillige af det danske hofs mest fremtrædende personligheder.

Byen, der havde sine rødder helt tilbage til 1200 år før Christi fødsel, var egentlig moderby for Venedig, men var på denne tid under Venedigs beskyttelse. Patavia hed den i oldtiden, Padova var navnet på Hugo Lützows tid.

Vel fire danske mil vest for Venedig og lige så langt fra Alpernes fod ligger ved floden Brenta den by, hvor Hugo Lützow lod sig indskrive blandt de studerende af den "tyske nation".

Padua var det italienske universitet, der var mest frekventeret af danske studerende

Her i Padua kunne man studere jura, især Romerretten, medicin, fysik, kemi og botanik, men ikke teologi.

Universitetet var religiøst indifferent, det interesserede sig ikke for sine studenters salighed, et mærkeligt forhold midt under den store religionskrig i Tyskland og Norditalien.

Blandt universitetets seværdigheder var den største attraktion vel nok danskeren Johan Rhode, som i perioden 1622 til 1659, da han døde, studerede og underviste i medicin, samtidig med at han prakticerede i byen som læge.

Bedst er denne mærkelige mand vel blevet karakteriseret af en kollega, som i 1636 skrev følgende linier i et brev til Rhode selv:

"Jeg fortæller ofte de folk, som ikke kender dig, at der fra det fjerne Norden er kommet en mand til Padua for at uddanne sig, en mand med en fin kritik, en sjælden lærdom, et ædelt sindelag og en mærkelig venlighed.

Han har haft de bedste lærere og er nu en udmærket lærer for andre. Æresposter, som han flygter for, følger ham imod hans vilje, på hans råd kommer der meget godt frem, og hver enkelt arbejde bliver smukt og herligt. Men selv lever han i stille studier og tænker på at vinde et berømt navn i fremtiden ved lærde værker."

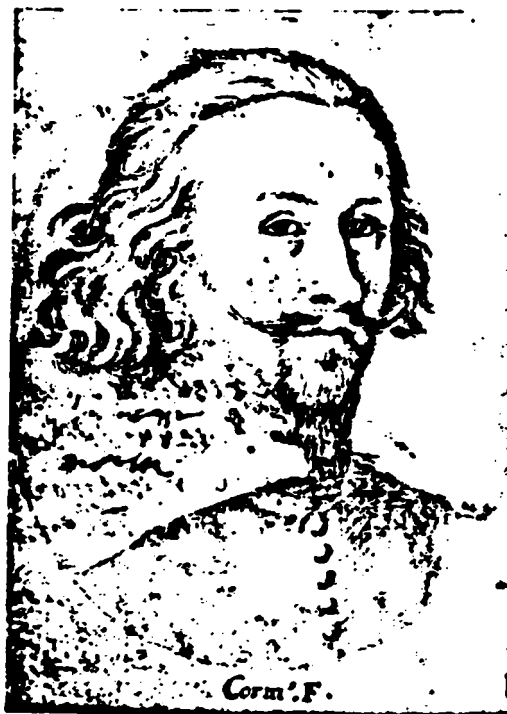
I denne mands stambog findes ca.800 navne på studenter fra hele Europa, som han har betydet noget for. Heraf er ca.200 danske.

Men universitetet havde andre kvaliteter. Et stort og godt offentligt bibliotek, et anatomisk auditorium, et observatorium, som selveste Galilæi havde benyttet til sine revolutionerende studier, og en smuk botanisk have.

Byen selv var omgivet af fæstningsmure med rondeller og floden Brenta var ledt ind i gravene foran murene.

Smukke lystejeendomme i byens omegn blev af universitetets mæcener åbnet for de unge studerende, som her kunne søge rekreation i deres arbejde.

Og så var jo det livlige, det festlige Venedig kun en halv dagsrejse borte, men Padua havde sikkert rigeligt at det, der kunne være tiltrækkende for unge mænd i Venedig.

Joannis Rhodius

Danskeren Johan Rhode - Joannis Rhodius -
studerede i Padua i årene 1622 til 1659

Nok ligger Padua under Italiens sol, men der var hundekoldt den vinter. Vinden kom fortrinsvis fra nord og bragte frost fra før jul og til hen i februar.

Ilden i kaminerne gik sjældent ud, men Hugo Lützow var med et par norske studenter oppe på den anden side af Vicenza for at prøve sneen. Nordmændene havde en slags træskøjter til sne, som de kaldte ski, og Hugo Lützow fik lejlighed til at prøve dem på sneen.

Sidst i februar kom vinden fra sydøst med varme og regn, og inden længe blomstrede det allevegne, og der blev arrangeret udflugter til omegnens lystgårde, hvor vinen løsnede tungebåndene og gav tankerne flugt.

Hver dag tilbragte Hugo Lützow en time hos den berømte fægtemester Giganti, der havde skrevet en bog om sin kunst i 1628. Giganti havde indført særlige øvelsesvåben, de såkaldte floretter, der var knap så tunge som rapieren. Desuden havde han tilført kunsten flere nye detaljer, såsom udfaldet, der gav stødet større kraft end de hidtil brugte marcher, volten, der bestod i et baglæns sidestep, og den første kendte parade med våbnet, secondparaden, der gav sin bruger mulighed for at finte.

Den italienske fægteskole havde i de sidste halvtreds år helt udkonkurreret den gamle spanske skole. Hjemme i Danmark havde Hugo da også lært fægtning efter den italienske skole, men efter afdøde fægtemester Salvador Fabris' metode, der stadig blev praktiseret i Danmark. Efter denne brugte man at bære en kappe på venstre hånd til at kaste over modstanderens våben og således afvæbne denne.

Noget helt nyt ved Gigantis system var, at han helt afskaffede hug og udelukkende ståse på stød. Og det var netop noget, der passede for Hugo Lützow, der jo ikke var af de store og svære.

Hos Giganti tra' Hugo Lützow daglig en fjern slægtning, Claus Christopher von Lützow, som han omtaler som "en berømmelig Cavalier".

Venstre Haand forsynet med Kappe (Alfieri 1640).

Fægtemester Giganti i Padua havde opfundet udfaldet, som gav stødet større kraft

Den nye fægteteknik krævede ligefrem et nyt og lettere våben end den meterlange rapier, og Hugo Lützow kom til at tænke på den lette trekantede kårde, som Spanierne brugte til at give tyren dødsstødet med. Den måtte være svaret på den nye fægtetil. Sådant en måtte han have, så han måtte rejse ned til det spanske Napoli i Syditalien.

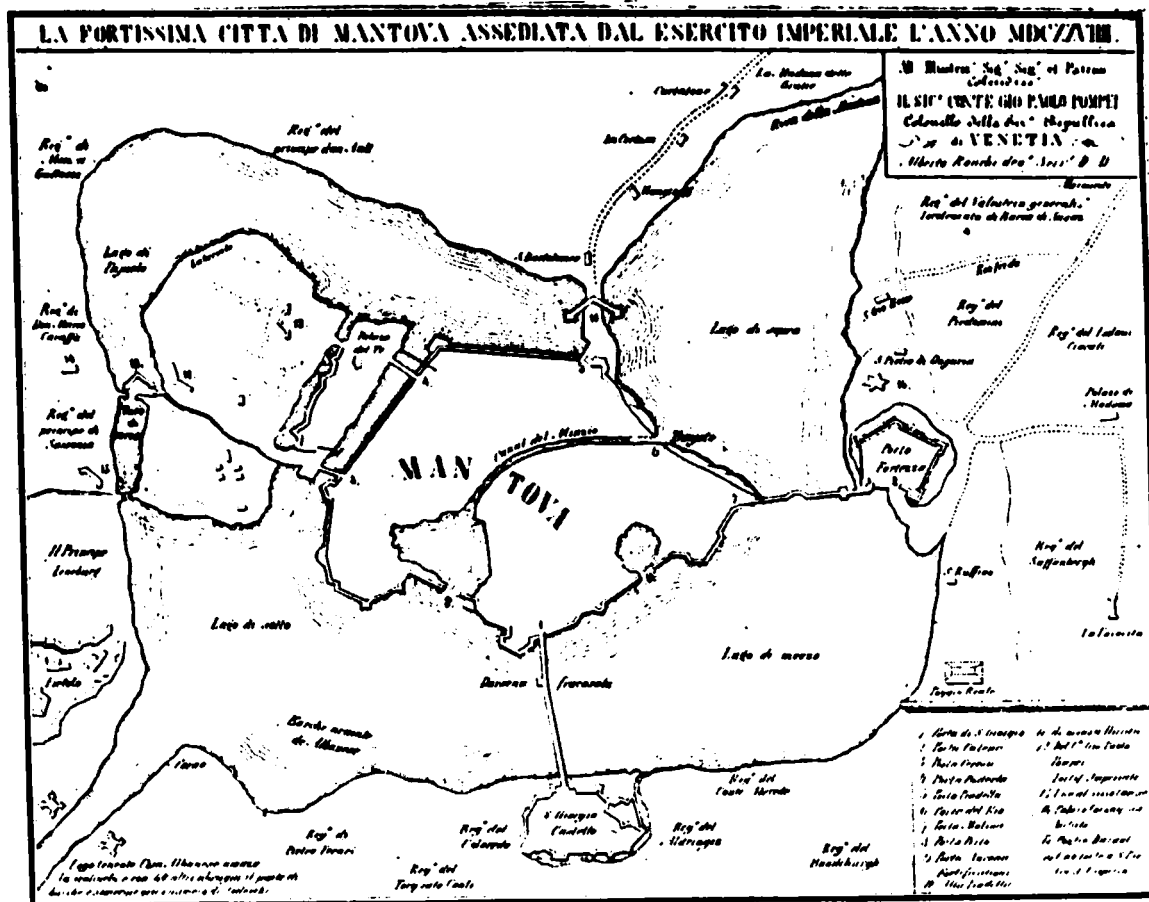
Claus Christopher von Lützow var straks med på ideen, og da foråret satte ind for alvor, begav de sig på rejsen.

Hugo Lützow talte nu flydende latin, tysk og dansk, ~~og~~ taleligt spansk, hollandsk og italiensk, og nogle få brokker engelsk. Hans ledsager talte desuden flydende fransk, så de skulle have gode muligheder for at klare sig med sprog, hvor de kom frem.

Først gik rejsen nu over Vicenza og Verona til Mantua, det berømte, hæderkronede, nu så meget ynkede Mantua, der havde mistet sine kunstschatte, og som havde lidt så forfærdende under arvefølgekrigen, hvor udhungring og pest havde decimeret befolkningen, og hvor fjendens stormløb og rå plyndring havde bragt de overlevende til tiggerstaven.

Her regerede og residerede den sidstestilling af den berømmelige hovedgren af Gonzagaernes slægt, den ^vsmukke Maria Gonzaga, der seksten år gammel var blevet trukket ud af sin seng ved natte tid og kørt til en kirke, hvor hun fik forelagt en pavelig dispensation og et brev, der tilsagde hende moderens tilsagn til ægteskab med hendes fars halvfætter, prins Carlo af Nevers og Rethel, et ægteskab, der blev arrangeret i største hast og hemmelighed inden den daværende hertug Vincenzo den Andens forventede død, der indtraf fire timer senere, altsammen for at sikre arvefølgen for slægten. Moderens tilsagn var et falsum, et af kirkens mindre, men ikke mindre modbydeligt. Ægteskabet blev indgået i 1627 julenat, ægtemanden døde 1631, efter at hun havde skænket ham datteren Eleonora i 1628 og sønnen Carlo i 1629. I 1637 døde hendes svigerfar Carlo den Første af Mantua, og nu havde Maria Gonzaga regeret for sin søn i fem år.

Maria Gonzaga var 30 år gammel og meget smuk.

De kejserliges belejring af Mantova 1628.

Det meste af Italien sukkede dengang under det spanske åg, kun nogle få mindre hertugdømmer var endnu frie og selvstændige. De støttedes af det rige og stærke Venedig, men truedes desuden af Kirkestaten, Frankrig og Tyskland, samtidig med, at de selvfølgelig bekrigede hinanden efter bedste evne.

Mantova var en af de få frie hertugdømmer, mens Monferrato var et af de få heldige, der var opslugt af et frit hertugdømme, nemlig Mantova. Men griske øjne lurede på de to selvstændige hertugdømmer, og mulighederne for deres undergang var mange og truende.

Giftblanding var dengang udviklet og forfinet til en grad, som det aldrig hverken før eller siden har nået. Især i Florens var der giftblandere, der kunne levere gifte, der ikke efterlod sig noget spor i liget. De kunne også levere gifte, der førte til en gradvis død af tæring eller senilitet.

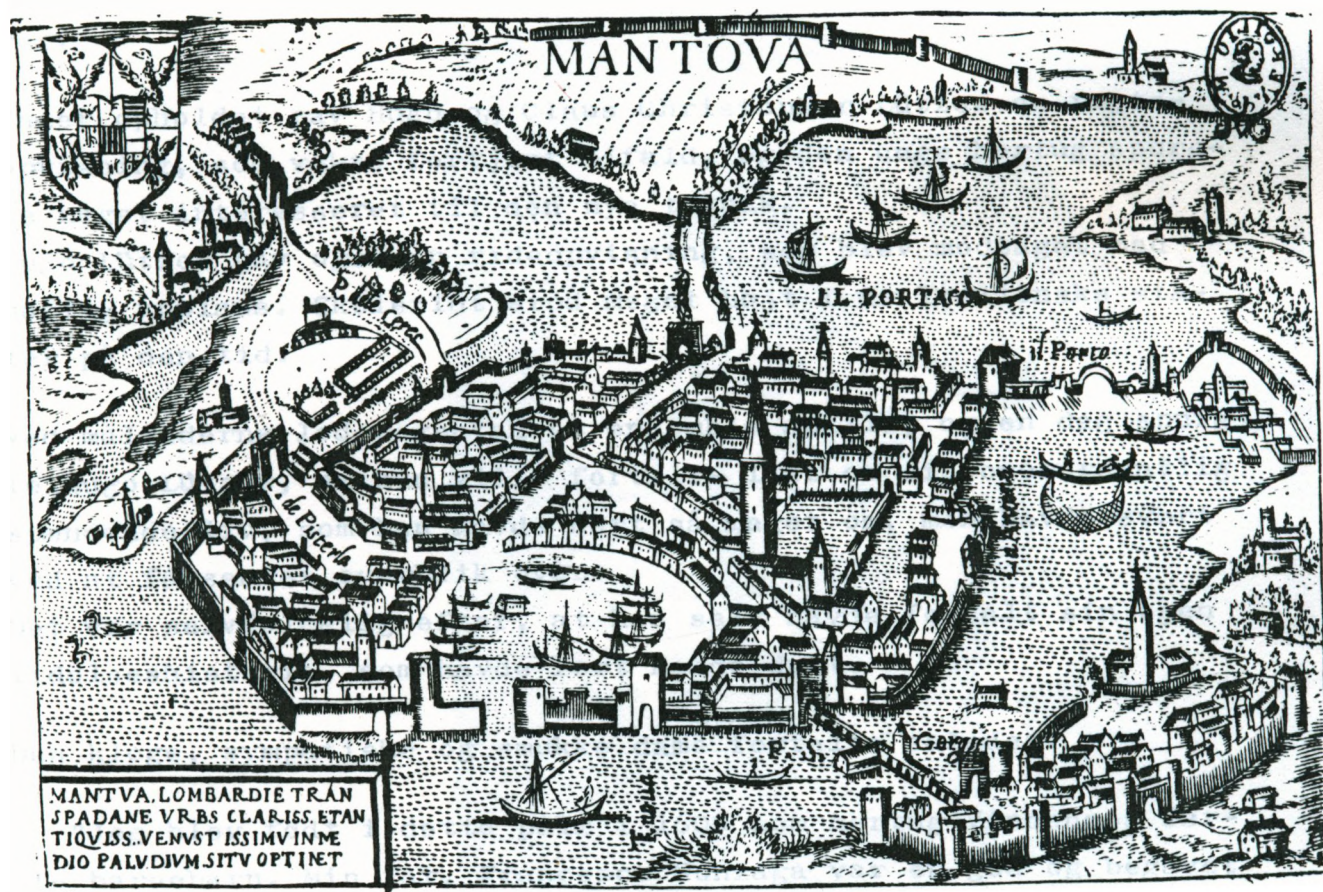
Teknikken var så forfinet, at man kunne dele et æble med den, man ville myrde, og kniven var kun forgiftet på den ene side, så man selv kunne overvære, at den indkøbte gift havde den forventede virkning.

Giftmord var så almindelige, at hustruer forgiftede deres mænd, børn deres forældre, søskende hinanden for at arve. Richelieu rørte aldrig mad, som hans katte ikke først havde spist af.

Det er på denne baggrund, vi skal se den række af pludselige dødsfald i Mantovas hertugslægt Gonzagaerne.

Det begyndte i 1611, da hertuginde døde af apopleksi, eller hvad det nu var. Den 8. februar 1612 døde hertug Vincenzo af en katarrh, som det siges, og blev begravet ved sin hustrus side. I juni måned efter faderens begravelse tiltrådte den ældste søn regeringen som femte hertug af Mantova og tredje hertug af Monferrato. Hans navn var Francesco, han var 26 år gammel. Hans hustru Marghereta af Savoyen havde skænket ham en søn, Lodovico, som var halvandet år gammel.

Han døde af børnekopper den 3. december, og hertugen døde selv den 22. samme måned.

Gonzagaslægtens smukke stad Mantua

Da Hugo Lützow og hans rejsefælle ankom til Mantova, foreviste han Christian den Fjerdes pas, som var blevet påtegnet i Regensburg, wien, Graz og Venedig. De blev derpå vist hen til hertugernes kæmpemæssige, ældgamle slot, La Reggia dei Gonzaga, hvor regenten boede med den endnu umyndige hertug.

De blev førte gennem en masse rum, ad svale søjlegange gennem stille gårde, hvor fuglene sang i træerne, eller fontæner hvi-skede om svundne tiders fest og herlighed.

Endelig fik de foretræde for den smukke enkehertuginde, Maria Gonzaga, som med udsøgt høflighed foreviste sit slots tilbageværende kunstskatte, nemlig alle murfaste malerier og skulpturer.

Under opholdet gav Hugo og Claus Christopher Lützow en fægteopvisning, som vakte fortjent bifald, og den unge hertug spurgte meget interesseret til den nye teknik.

Hugo Lützow gav også en rideopvisning, som blev modtaget med høflig applaus. Skoleridt stod meget højt i de Italienske stater på den tid.

Ved måltiderne lod regenten et ensemble spille, og en dag spurgte Hugo Lützow, om hun ville fortælle lidt om sit overordentlig spændende liv, som han havde hørt så meget om, men havde svært ved at få samlet overblik over.

Det var selvfølgelig efter, at han selv havde fortalt sin egen lidelseshistorie, som havde rørt hende dybt.

Den kloge, sympatiske og smukke dame fortalte således.

"Jeg blev født i dette palæ i 1609 som hertug Vincenzos første barnebarn. Min far, Francesco Gonzaga var en god og begavet mand, efter hvad man har fortalt mig. Jeg husker kun, at hans skæg kildede mig. Han var kun 23 år gammel da jeg blev født. Min farfar hertugen var 47 år og havde ret til at vente sig mange gode år endnu. Min farmor var Margherita Farnese, og de levede mest i villa Madero ved Gardasøens bred. Et aldeles vidunderligt sted, hvor jeg ofte gerne kommer.

Den smukke og dygtige Maria Gonzaga,
der regerede hertugdømmet Mantua på
sin søns vegne i årene 1637-1647

Min mor var Margherita af Savoyen, datter af hertug Carlo Emanuele og Katharina af Spanien.

Far havde to yngre brødre, Ferdinando Gonzaga, der var kardinal i Rom, og Vincenzo Gonzaga.

Mens jeg var ganske lille blev jeg opdraget hos min morfar og mormor i Savoyen, men da min lillebror, Lodovico blev født, kom der bud efter mig, og jeg kom her hjem til Mantova.

Så var det, kort efter, at ulykkerne begyndte at ramme min ulykkelige slægt og mit elskede Mantova. Da jeg var et par år gammel døde først min farmor ganske pludseligt, så fulgte få måneder senere min farfars dødsfald. Da jeg var tre år døde så min lillebror af børnekopper og samme måned døde min far. Hele succesionslinien var uddød indenfor et år. Kun jeg var tilbage, og det viste sig, at jeg var legal arving til Monferrato. Det var der dog ingen, der fortalte mig, og jeg var vist også ligeglad på det tidspunkt. Men min mor flygtede hjem til sin far i Savoyen, og morfar besatte straks Monferrato i mit navn.

I denne vanskelige situation kom kardinal Ferdinando ilende hjem, med pavelig fritagelse for kardinalen og ret til at gifte sig, mens den yngste bror, Vincenzo i stedet lod sig indvie til kardinalværdigheden.

Mens jeg blev anbragt i S.Ursula-klostret, fik onkel Ferdinando kejserlig bekræftelse på begge hertugdømmer, og morfar blev fordrevet fra Monferrato. Det kom dog ikke til at gå helt let, og kampene kom til at stå på i årevis og kostede en masse penge, som onkel dels fik ved skat på ris og fisk, dels ved at låne, så han måtte pantsætte slægtsjuvelerne, og tilsidst var ved at tænke på at sælge slægtens verdensberømte kunstskatte. Dette sidste blev dog ikke til noget.

Min onkel, der havde været kardinal og altid forblev en god katolik, var ikke desto mindre gift to gange, og det blev hans og hertugdømmernes store tragedie.

Da mor rejste til Savoyen, gik det jo i stor hast, og hendes hofstat blev tilbage i La Reggia. Blandt hendes hofdamer var en purung, smuk grevedatter, Camilla de Maa, som sang og spillede så henrivende, at Ferdinando helt tabte sit hjerte til hende. Han forsøgte at forføre hende, men hun var tapper og sagde nej.

Palazzo Ducale i Mantova.

Det hertugelige palads i Mantua - la Reggia

Hendes far, greven var jo også blevet tilbage og støttede hende, men onkel var fast besluttet på at vinde hende, og indlod sig i ægteskab med den smukke pige, men da det var en mesalliance, skulle det holdes hemmeligt, til han sad sikkert i sit hertugsæde. Greven og pigen indvilligede mod, at få en beediget erklæring i skriftlig form som sikkerhed. Det skete, og den lille Camilla fødte ham en søn.

Imidlertid var der stærke kræfter i slægten, der pressede på for at hertugen skulle indgå et politisk ægteskab, som ville være en vigtig støtte under de svære forhold. En langvarig krig med mange udgifter og ingen indkomster fra Monferrato. Ferdinando bøjede sig for presset. Han erklærede overfor paven, at det påståede ægteskab ikke var indgået på lovformelig vis, og at han altså var i stand til at gifte sig. Camilla protesterede overfor ham, men hendes far var død, og hun blev narret til at fremlægge sine beviser, som så blev frataget hende med magt, og hun blev sat i kloster hos mig, mens hendes søn, Giacinto blev opdraget ved hoffet, skønt hans stedmor ikke elskede ham. Da hun forblev barnløs, kom hun til at hade ham, skønt han var både smuk, stærk og rigt begavet.

Da det gik op for min onkel, hvad det var for en umulig situation, han havde skabt for sig selv og sit land på grund af sin svaghed, blev han dybt melankolsk, men der var intet at gøre. Den ægte arving, som kunne have reddet slægten, var erklæret uægte og udenfor arveretten.

Onkel Vincenzo havde hurtigt opgivet den gejstlige løbebane. I løb havde han allerede sagt fra og havde hovedkulds giftet sig med en enke på fyrré år. Det ægteskab skulle ikke give noget håb om arvinger til hertugdømmerne. Selv så jeg ikke meget til mine farbrødre og deres hustruer, men jeg blev holdt godt underrettet fra forskellig side, og jeg led i mit sind for mine elskede lande og for mit folk. Daglig fik jeg at høre, hvad det gjalt. Der var mange, der ventede i baggrunden på, at slægten skulle uddø.

Kejseren ville erklære hertugdømmerne for hjemfaldet len.

Han havde endda giftet sig med min faster i 1621, så han havde allerede en fod i dørsprækken. Så døde hertug Ferdinando i 1626 uden legalt afkom, og han udpegede sin bror Vincenzo som sin retmæssige arving.

Vincenzo var svagelig, præsenil og ødelagt af sære lyster. Han samlede på kvindelige dværge, som han betalte godt for, eller simpelthen lod bortføre med magt eller list, ingen midler var ham hellige. Desuden købte han kostbare, orientalske perler i pundervis til at lave medicin af for sin svaghed. Og så fyldte han huset med papegøjer. Han boede i villa Maderno, som han aldrig forlod.

Her i Mantova samledes i løbet af året 1627 en mængde diplomater fra de europæiske hoffter for at følge sagernes udvikling. For alle var klare over, at hertug Vincenzo ikke ville blive ret gammel.

Alle havde de deres spioner ude for at finde ud af, hvad der skulle ske, når hertugen døde. Kejseren havde sendt sin favorit til hertugværdigheden, en Gonzaga, som jeg ikke kendte ret meget til. Men også hertugen af Nevers og Rethel i Frankrig havde en repræsentant her i staden, nemlig hans søn, Carlo Gonzaga.

Hvem tænkte på mig, der nu havde været begravet i klostret i tretten år. ~~Åhjo~~ Åhjo, jeg var ikke glemt. Jeg husker det endnu, det står uudsletteligt i min erindring, den nat de kom efter mig. Det var selve julenat, midnatsmessen var forlængst forbi, og jeg lå i min uskyldige søvn. Et sekstenårs barn, som trængte til sin søvn, så kom de, og jeg vidste ikke, om jeg skulle dø nu. De forelagde mig en pavelig dispensation til ægteskab mellem mig og min fars halvfætter, Carlo af Nevers, og et brev fra min mor, min længe savnede mor, som levede i Turin og gav sit tilsagn til dette bryllup. Jeg var helt forvirret, jeg havde indstillet mig på at dø, og så skulle jeg i stedet først nu til at leve. Jeg skyndte mig i klæderne og kom ind i den vogn, som holdt udenfor, og så blev jeg da gift julenat 1627.

Den dag i dag forstår jeg det knapt, det gik så forfærdelig hurtigt.

Fire timer efter var hertug Vincenzo død.

**Hugo Lützow var dybt imponeret af la Reggias
pragtfulde staldbygninger**

Jeg hørte bagefter om nogle af intrigerne. Et parti ville have mig gift med min fætter Giacinto. Mere betænkelig blev jeg, da jeg hørte, at min farbror Vincenzo havde anklaget sin hustru for hekseri, så deres ægteskab kunne blive annulleret, for at han kunne gifte sig med mig. Giacinto var en god dreng, ham holdt jeg meget af, men onkel Vincenzo, uha.

Jeg skal nu ikke klage på den mand, jeg fik. Han var god mod mig i den korte tid, jeg fik lov til at beholde ham.

Der var nemlig nogle, der ikke var tilfredse med den løsning på Mantovas arvefølge: kejseren, Spanien og Milano, og så begyndte krigen for alvor. Også Modena angreb vort land, og Francescos tropper hærgede slemt. Frankrigs hjælp indskrænkede sig til at besætte Savoyen og Menferrato, mens vore fjender fik frit spil her. Min svigerfar, hertugen af Nevers og Rethel, hertug Carlo den første af Mantova kom hertil gennem Tyskland og greb tøjlerne. Alt, hvad der kunne gøres i penge med det samme af vore slægtskunstværker blev solgt, for at rejse en hær, men forgæves. Landet blev hærget og byen her indesluttet, stormet og udplyndret. Det var bare på grund af min graviditet, at vor familie fik fri afrejse uden nogen værdier.

Først et år efter anerkendte kejseren arvefølgen og gav min svigerfar investitur, men derfor var krigen ikke forbi.

I 1631 døde min kære husbond, og min kære svigerfar blev så rystet, at det blev mig, der nu måtte tage affære. Lidt efter lidt fik vi fodfæste i vort eget land. I 1635 trådte Odoardo Farnese af Parma ind i krigen på vor side, men det var først, da hertugen, min svigerfar døde i 1637, at vore fjender nedlagde våbne. Min søns arveret var ukrænkelig.

Og nu har jeg forsøgt at regere disse mine hertugdømmer i fem år for min søn, og lidt efter lidt har jeg skaffet nogle af de røvede kunnatskatte hjem igen.

I begyndelsen havde vi slet ingen møbler eller bordservice. Men her hjalp gode venner. Storhertugen af Toskana sendte møbler til to sale, Odoardo Farnese af Parma sendte søvservice, men bedst af alt Francesco d'Este af Modena sendte 100 par okser og 100 mænd.

Det var ikke så sjældent, Hugo Lützow senere talte om denne ædle frue, som til sit smukke ydre, sin charmerende venlighed, kunne føje strålende talent for administration, for det var absolut ikke noget fattigt land, de her besøgte.

Det var først senere, Hugo Lützow hørte, at der til de øvrige rædsler også kunne tilføjes, at Mantova under belejringen blev hærget af pest.

Efter det vellykkede besøg i Mantova, var det de to kavalereers agt at ride til hertugdømmet Parma, der ligger syd for Po. Der er i hele Poflodens længde kun nitten overgange, da floden næsten overalt er omgivet af sumpede engstrækninger, så de måtte krydse floden ved Mantova og derpå ride vestpå.

I Parma regerede den mand, der havde skænket Maria Gonzaga det smukke sølvservice.

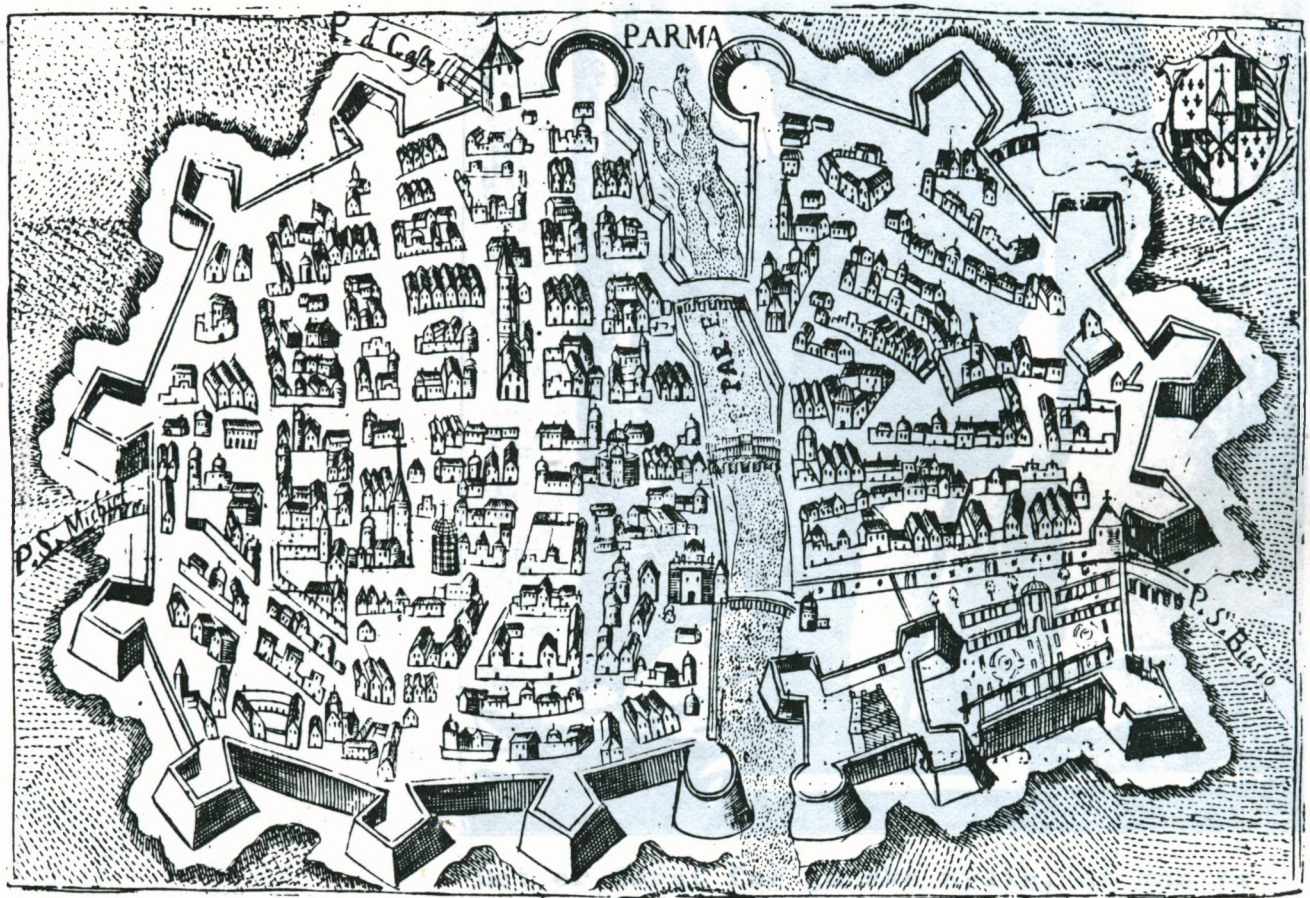
Odoardo Farnese var en lille meget svær mand på 36 år. Han var meget selvbevidst, veltalende, noget satisk og i høj grad selvovervurderende. Han var meget krigerisk, ja han var faktisk i krig med pave Urban den Ottende, da de to venner besøgte ham, men der var fredsunderhandlinger igang, så han var hjemme i sin hovedstad. Hans hustru hed Margherita de Medici, og de havde fire korpulente sønner og to ditto døtre.

De to venner blev ikke længe i dette alt for morsomme hof, hvor man ikke måtte le i utide.

Den tykke hertug ville ordne alting selv. Han forlangte blind lydighed af sine ministre og frabad sig tydeligt alle råd. Hans far Rannuza Farnese havde i sin tid sat sig grundigt i respekt. Han foranstaltede den 19. maj 1612 et fire timer langt blodbad på den lokale adel, hvis overhoveder blev henrettet.

Hertug Odoardo morede sig meget over den nye fægtekunst, som de to venner demonstrerede for ham. Han elskede krig og våhændåd, men hans svære korpus hindrede ham i at deltage mere.

Han havde i 1638 ladet sig portrættere af den spanske maler Velasquez ligesom sin svoger i Modena.

Parma var i krig med kirkestaten, da
Litzowerne gæstede staden

Det er først for ganske nylig, at man er blevet klar over at dette billede forestiller Odoardo Farnese af Parma, som er portrætteret af Velasquez. Man har hævdet at det var en vis Capitano del Borro

På turen fra Parma til Modena red de to kavalierer langs foden af Apenninerne, hvor de passerede en række dejlige slotte.

I Modena og Reggio herskede Francesco den Første af slægten d'Este, som var født 1610, altså først i trediverne. Indtil 1640 havde han været Spaniens ven, og han havde for sin indsats mod Mantova og Parma fået byen Corregio. Men i 1640 havde han skiftet til Frankrig, som han forblev tro imod til sin død. Han var gift med Marie Farnese, en søster til Odoardo. Hendes buttethed var mere klædelig end broderens. Også Francesco d'Este var som nævnt blevet portrætteret af Velasquez.

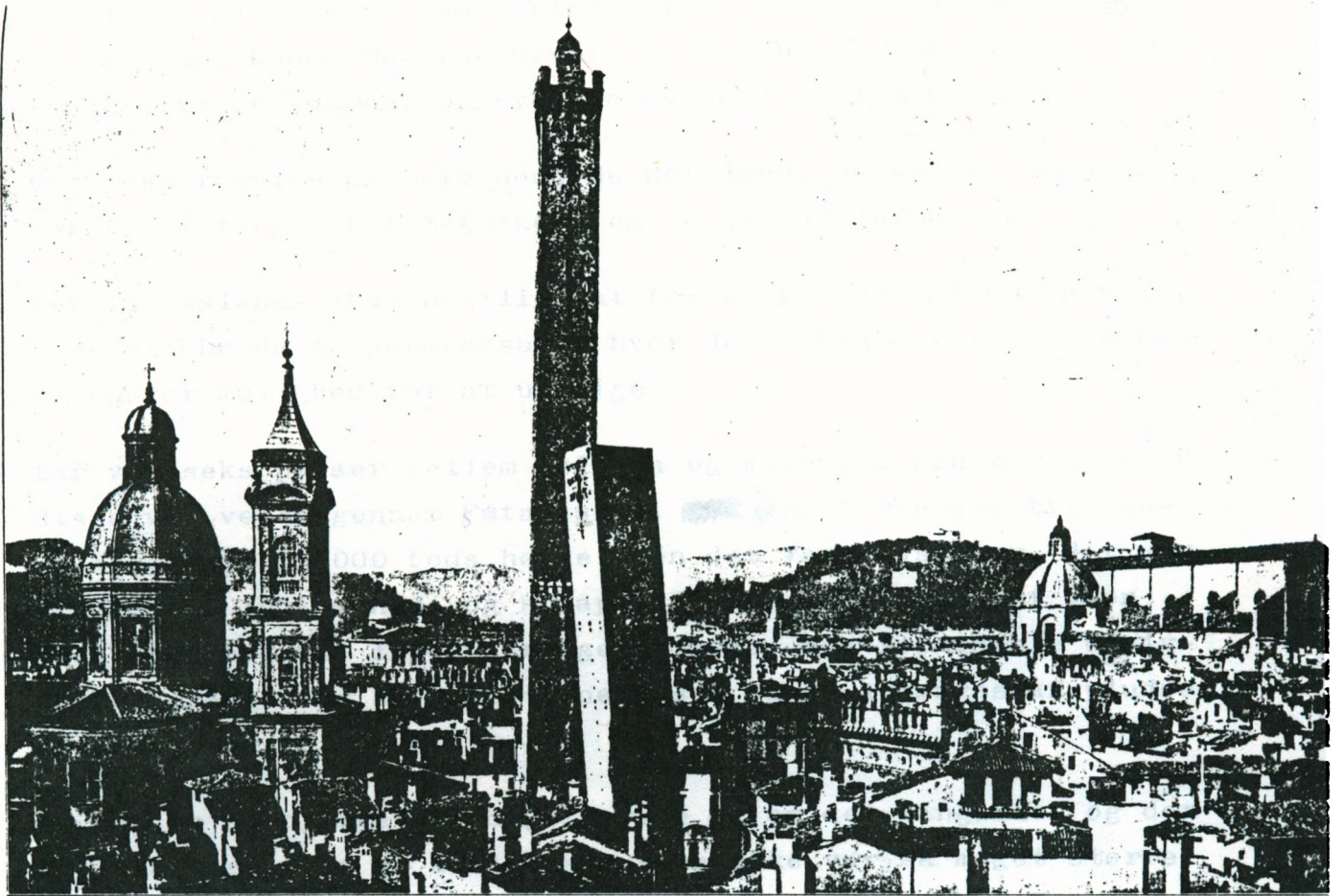
Indtil nu havde det været en stribe af koncerter og teaterforestillinger, hvor publikum til de to nordboers forbavselse ugenert snakkede sammen under forestillingen og gik på besøg hos venner og bekendte i de andre loger.

Malerkunsten var de ikke opdraget til. Et godt portræt kunne de goutere, men kunst for kunstens skyld var fremmed for dem, og vedblev at være det for nordboer længe endnu.

Den religiøse kunst var man forsigtig med i de protestantiske lande, og landskabsmaleri havde ingen interesse. Et historisk motiv eller den græske mytologi kunne nu og da vække deres interesse, men egentlig mere motivet end udførelsen.

Nu gik rejsen videre til Bologna i kirkestaten. En by med 35 km arkader i gaderne, så beboerne altid kunne gå i tørvejr, når det regnede. Her var intet hof, men et universitet, som de aflagde en visit. De kastede et blik på byens to skæve tårne, før de satte kursen mod Apenninerne, som nu skulle krydses, og netop fra Bologna gik de bedste veje over bjergene.

Og der er ingen tvivl om, at de har følt sig usikre overfor alle de nøgenstudier, de blev præsenteret for allevegne. Var det nu noget, man kunne se på uden fare for sin sjæls salighed.

Bologna har ikke bare et, men to skæve
tårne, der tilmed hælder hver sin vej.

På grund af Italiens opdeling i mange små stater med egne toldgrænser, var der en masse smugleri. Da smugleriet gik ud over fyrsterne, blev det straffet lige så hårdt som røvereri. Følgelig blev smuglerne også røvere.

Det er et ubestrideligt faktum, at Italien mere end så mange andre lande var plaget af bandituvæsenet, der blev begunstiget af Apenninernes mange klippehuler, som fremkom på grund af de bløde stenarter, bjergkæden består af.

De langvarige krige, hvor alle våbenføre mænd blev presset til at være soldater, var årsag til at mange flygtninge og desertører søgte op i bjergene og sluttede sig til røverne.

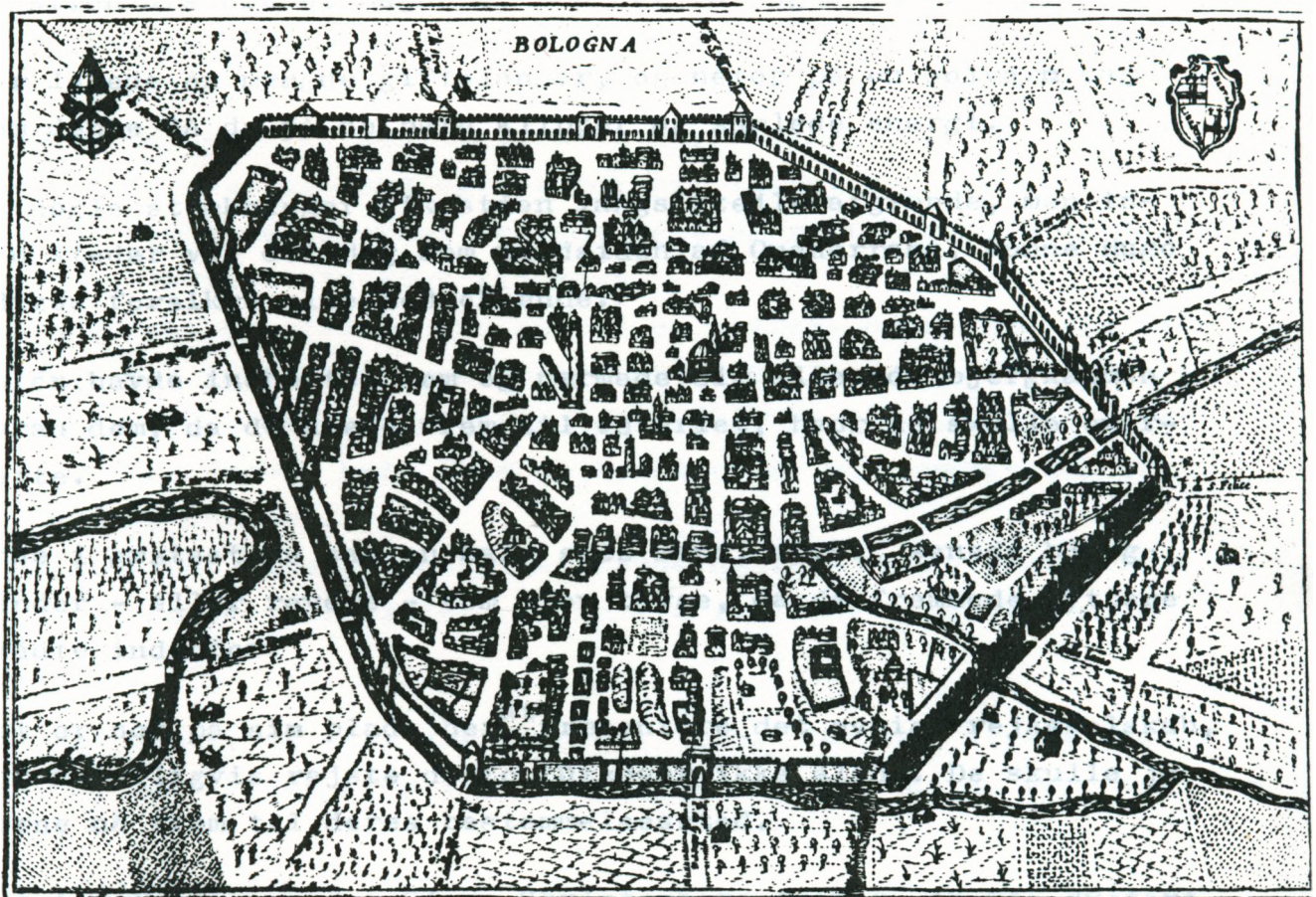
Da samtidig krige og pest epidemier decimerede befolkningen i mange egne, kunne røverne erobre en hel by og leve der, til husesne styrtede sammen, og byen forsvandt fra landkortet.

Ofte led røverne direkte nød, da det land, de skulle leve af, var fattigt og tyndt befolket, og så var de desperate.

Det var således ikke ufarligt at færdes på de italienske veje, og sletikke da i bjergpassene, hvor de rejsende i reglen savnede enhver mulighed for at undvige.

Der var seks passer mellem Bologna og Firenze. Den korteste af disse ^{nåle} var vejen gennem Futapasset, ~~hvor~~ Den førte dem til gengæld helt op i 3000 fods højde, men det var højsommer, det var allerede i juli måned, og Futapasset var meget bekvemt i en bred åben sadel, ingen farlige hulveje, men formidable udsigter og pragtfulde skyformationer, som kunne ledsages af pludselige skybrud.

På vej op ad bjergets fod passerede de en del vingårde, og det slog ham igen, at de italienske vinstokke var så meget større end de spanske. De red i skridtgang, for selv i de bedste sommermåneder er passagen ingen barneleg, og hestene skulle skånes mest muligt. Tæt ved stien eller stierne var der ingen bønder, der arbejdede, men længere borte var høsten i gang, men folkene stoppede arbejdet og stirrede vagtsomt efter de rejsende.

**Bologna havde Europas ældste universitet
udenfor maurisk område**

Højere oppe, hvor vildnisset begyndte, holdt de hestene an og så sig tilbage. Under dem lå Renadalen i en let dis, hvor cypressernes lodrette og pinjernes vandrette kroner dannede ligesom ~~kon~~turen af et malerlærred, der stak igennem maleriet.

Heroppe bredte lyngen sig og forskellige tornede buske, som var overgroet af caprifolier, der duftede næsten bedøvende. Der gik en del får omkring, men hyrderne kunne man ikke se. De sad nok og holdt siestå i en af de mange huler, som bjergene her var så gennemgnavede af. Stien slingrede afsted rundt om klippeblokke og tætte buskadser.

De var meget vågne, da de red videre. Her kunne enhver drejning af stien afsløre et baghold. Men der var også andre farer.

Her levede en mængde giftslanger, og netop på en solvarm dag som denne lå de på de bare klipper og samlede energi.

På nogle strækninger gik stien langs stejle afgrunde, men ingen steder var det dog som nordsiden af Guadarrama, kunne Hugo Lützow forsikre sine medrejsende.

Solen havde indhentet dem og nærmede sig allerede bjergkammen foran dem, da de nåede frem til osteriet, hvor de skulle overnatte.

Inde i gæstestuen sad en halv snes mænd, mørke, senede bjergbønder - eller røvere - som blev tavse, da de fremmede ryttere trådte indenfor.

Det er nok på sin plads her, ^{at} præsentere det øvrige rejseselskab, for naturligvis rejste de to Lützower ikke alene. De skulle jo gerne nå frem til deres bestemmelsessted.

Altså - først var der Claus Christophers tjener, en vis dystert udseende sydtysker ved navn Heinz, som altid på den ene eller den anden måde fandt frem til noget spiseligt og drikkeligt, om det så var midt i en ørken.

Den næste rejsefælle var Hugos tjener, Lars Fynbo, en rejsende rebslagersvend på valsen.

Claus Christopher havde hele tiden sagt, at det passede sig ikke, at Hugo mødte op med kongebreve, og så havde han ingen tjener.

Og så var de ved et rent tilfælde faldet over Lars Fynbo.

På en eller anden måde var det lykkedes ham at vandre ned gennem det krigshærgede Tyskland, over Alperne og gennem det krigshærgede Norditalien - aldeles våbenløs, hvis man da ikke regner hans vandrestav.

Og så var han da kommet vandrende midt ad vejen mod Bologne, da han mødte en nærtagende, italiensk herre til hest.

Italieneren, der var ledsaget af to tjenere, løftede sin pisk for at irettesætte den formastelige, der tillod sig at gå midt ad vejen, og piskan var allerede på vej ned over hans ryg, da han pludselig var inde under hesten, som han løftede op på sine skuldre med et ryk. Den italienske herre skreg, men tjenerne tabte både næse og mund og foretog sig ingenting, hvorpå den sindige fynbo med et kast væltede hest og rytter hen foran dem, mens han løftede sin stav til kast.

Rasende trak den faldne sin pistol og rettede denne mod sin besjrer, der imidlertid med et nyt greb på stokken slog pistolen fra ham. Tjenerne trak nu deres pistoler, og det havde set sort ud for Lars Fynbo, hvis ikke de to Lützower var kommet til fra samme side som han.

Uden at kende hans nationalitet havde de taget hans parti, fordi de havde set forspillet. Og de tre italienere fortrak med mange trusler.

Da Hugo hørte, at Lars var dansker, tilbød han ham straks tjeneste, og Lars Fynbo slog til. Sådan gik det til, at de selv var fire.

Men der var kommet flere med i selskabet. Det var gået som en løbeild over landet, at storhertuginde i Firenze, Vittoria della Rovere ventede sin nedkomst her midt i august, og nu strømmede skuespillere, gøglere, jonglører, badutspringere, musikere, sangere, digtere og plattenslagere til Firenze fra alle sider. Der var tre gøglere, der havde sluttet sig til Lützowerne.

Rebslagersvend på reberbane i 1600årene

Den første gøgler var jonglør. Han gav et nummer for røverne i krostuen med blinkende knive. En smuk demonstration, der sluttede med, at alle knivene sad i række på et bræt.

Den anden gøgler var en stærk mand, der bøjede en svær jernstang, som de alle havde haft lejlighed til at holde i hånden først.

Senere rettede Lars Fynbo den ud uden tilskuere. Han ku' it' li' o' pral'.

Den tredje gøgler var en dværg, som var bjørnetrækker. Da det var tid at gå til ro, blev Lars Fynbo siddende oppe som vagt. Gøglerne sov i stalden, mens bjørnen blev lænket udenfor, hvor den en tid stod og brummede i kulden.

De var halvvejs oppe ad bjerget i over 1500 fods højde, og natten var kold.

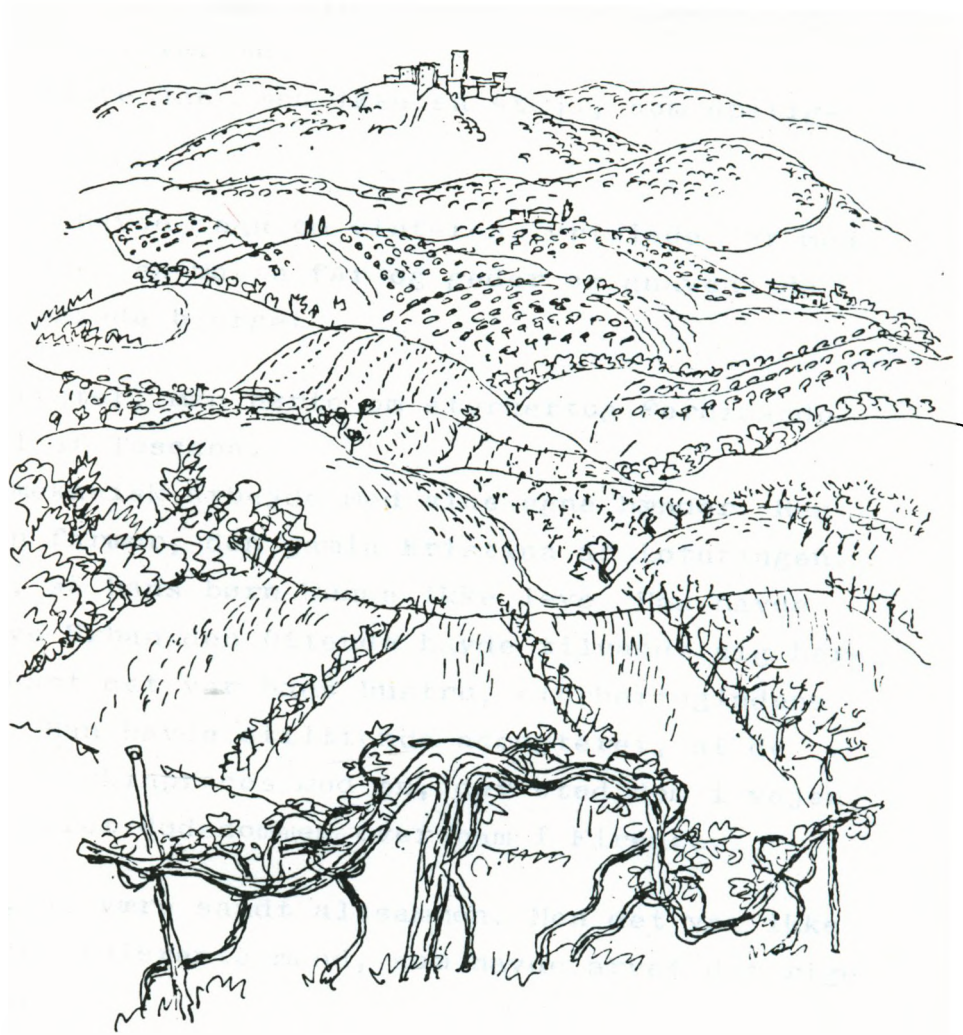
Røverne listede af en efter en - eller var det bjergbønder. De så ikke mere til dem.

Da de fortsatte opstigningen næste morgen tidligt, lå Renodalen i en rosa morgendis, som snart opløstes, og efterhånden som solen steg højere på himlen, begyndte der at danne sig skyer højere oppe. De havde en let vind i ryggen, men der skete et eller andet i de højere luftlag, og ved middagstid havde der samlet sig nogle svære skyformationer, der dækkede for solen.

Lige med et var det som himmelhvælvinger revnede i mange zigzaglinier og med et vældigt brag, og så styrtede regnen ned som et tæppe.

Der var kun en ting at gøre, frem med olietøjet og så finde det nærmeste læ, en hule, en udhængende klippe eller bare en tæt busk, hvor man kunne dække sig for uvejrets rasen.

På få øjeblikke var stien en rivende strøm, og lynene glitredede i en uendelighed, sådan følte det, skønt det hele kun varede en time. Bagefter var det hundekoldt, for olietøjet kunne ikke holde regnen ude overalt, og de blev nødt til at skifte tøj, så snart de fandt en beboelse.

Toscansk landskab.

Bagefter pakkede de olietøjet sammen på pakhestene og red videre. Cikaderne begyndte igen at synge. Stigningen blev stejlere, og på en strækning måtte de balancere på en smal klippekam.

De fik et glimt af en strejfende ulv, der forsvandt i buskene. Bjørnen fangede senere farten, men var ikke interesseret. Den ville hellere have nogle bær, de passerede.

Solen nærmede sig nu bjergkammen forude, men det gjorde de også selv. Pludselig stod de oppe ~~de~~ selve passet, der åbnede sig mod vest. De var over det værste.

Nedstigningen ville blive lang, men ikke så stejl, som opstigningen havde været.

På vestsiden, der kun havde regn om vinteren, vrimlede det med firben. Men her gik også en masse får og geder og gnavede de tørre vækster, der dækkede bjerget

Det var de særeste rygter, man hørte om storhertug Ferdinando den Anden dei medici af Toscana.

Han gav sig af med mekanisk arbejde med sine egne hænder. Han var hunderød for sin farmor, den gamle Kristina af Lothringen. Han var homoseksuel, så hans børn kunne ikke leve. Han havde fundet sig i, at pave Urban den Ottende havde tilvendt sig hertugdømmet Urbino, skønt det var hans hustru, storhertuginde retmæssige arvepart. Han havde stiltiende accepteret, at de sortkjolede afholdt en skinproces mod en, der stod dem i vejen, og at de havde eksekveret dødsdommen over ham i Firenze.

Det skulle vise sig, at være sandt altsammen. Men det var ikke sandheden om den fine, tolerante mand, som havde arvet det rige Toscana efter sin far.

Firenze havde gennem mere end hundrede år været hele Europas bankcentrum, og det var hertugerne af Toscana, der ejede banken. Det var umådelige, utalte millioner, ja man sagde milliarder, der havde hobet sig op i skatkammeret i paladset i Firenze. Men storhertug Ferdinandos afdøde far, Cosimo den Anden dei Medici havde afviklet det hele som uværdigt for slægten.

Storhertug Ferdinando II dei Medici af
Toscana malet af Susermans.

Da Cosimo den Anden dei Medici følte døden nærme sig, udarbejdede han et testamente, hvori han bændlagde de utalte, bundløse pengemidler til brug kun for staten Toscanas sikkerhed.

Men han udpegede også sin mor, den herskesyge, bigotte, strenge, intolerante og overtroiske Kristina af Lothringen til sammen med hans hustru at føre regeringen, til hans ældste søn, den elleveårige Ferdinando blev myndig.

Cosimos efterladte hustru, Maria Magdalena af Østrig, var en højt begavet kvinde, en god og kærlig mor og en fremragende Pædagog. Hun opdrog selv sine otte børn til tolerance, til vagen interesse for alle videnskaber og til gavmilde mæcener for kunstnere og videnskabsmænd.

Intet under, hvis Ferdinando den Anden dei Medici fik en stærk moderbinding.

Cosimos mor, den gamle enkehertuginde, begyndte straks at øse ud af de bændlagte midler til storslåede fester, der kunne kaste glans over det toscanske hof. Hun hentede jesuitterne ind og gav dem en række embeder, så de lidt efter lidt fik hele magten i landet. Cosimos kejserpolitik blev afløst af en pavepolitik, som skulle betyde landets og slægtens undergang.

Den gamle dame, der altid gik i sort, kun prydet med et tungt guldkors på brystet, havde kujoneret den kommende støhertug i en grad, som var næsten invaliderende.

Han måtte^v blive homoseksuel på baggrund af disse to kvinder. Men han var andet. Da Firenze var hjemløst af pest i hans unge dage, da alle de rige borgere flygtede fra byen, red han sammen med sin bror rundt i de ramte kvarterer og arrangerede den nødvendige hjælp, pleje, hospitalsplads til de syge. Det glemte Firenze ham aldrig for.

Hans hustru, Vittoria della Rovera var lige så bigot, intolerant og snæversynet, som hans farmor, og det var en ulykke, at deres søns opdragelse blev overladt til hende.

Vi skal snart vende tilbage til denne søns første optræden på livets scene.

Vittoria della Rovere, Grand Duchess of Tuscany,
by Carlo Dolci

Fra Futapasset red de to Lützower og deres ledsagere nu ned til Sievedalen, der længere mod syd stod i forbindelse med Arnodalen. De fortsatte dog mod vest over endnu et bjerg, en udløber af Appenninerne. Undervejs overnattede de i den lille bjergby Vaglia, der lå i den nordlige ende af en skov, hvor storhertugen drev jagt på vildsvin og andet vildt.

Heroppe i det svale bjergklima var det, at de rige i Firenze havde deres lystgårde og villaer.

Når man ser Firenze her oppe fra højderne, virker det som om, den prægtige stad ligger og smiler til en. Solen giver de lette tåger farve og lægger gylden stråleglans over domkirkens mægtige kuppel og over bygningernes hvide marmor.

Der lå da også en rosa dis over Arnodalen, som næsten altid, da rejseselskabet nærmede sig Firenze. De slanke spir og tårne rakte sig om kap med pinjerne.

Hugo Lützow måtte hele tiden sammenligne med Spanien. Her var også oliventræer. Men der var også forskelle. Her i Toskana var okserne hvide, ikke sorte som de spanske.

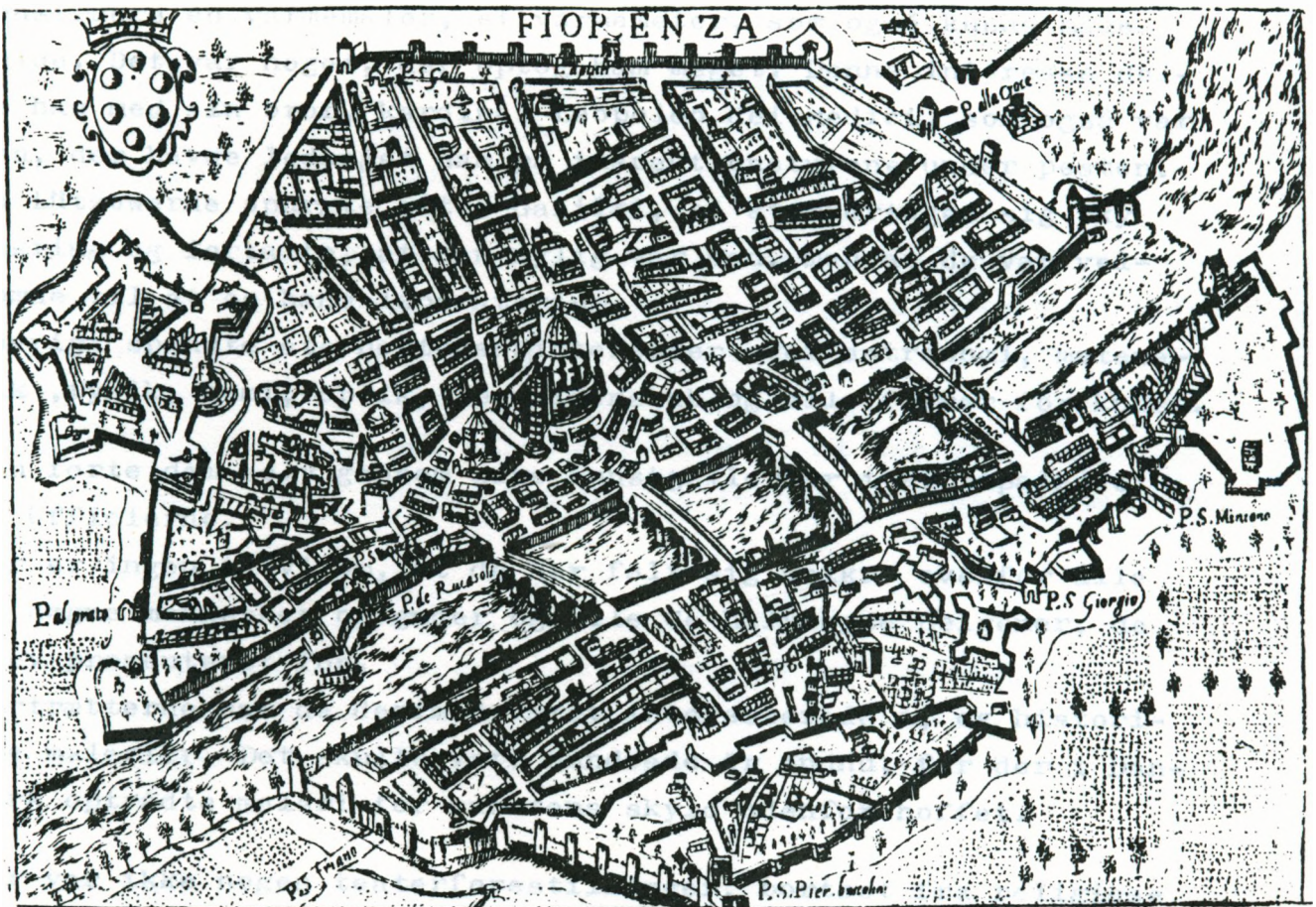
Nede i staden var smilet borte. Den rosa dis var her bare tåge. Byen virkede mærkelig streng og alvorlig med sine renæssancehuses værdige facader.

Men der var en vældig aktivitet overalt, en gærende uro. Hvor meget skulle man forberede sig på en glædefest, som måske blev en sorg. To gange havde storhertuginde barslet, en dreng og en pige, der begge var døde.

Turde man håbe på en levedygtig arving til det blomstrende storhertugdømme, en arving, der kunne føre Toskana en generation længere ind i fremtiden.

På den tid herskede der krigstilstand mellem Toskana og kirkestaten, idet storhertug Ferdinando den Anden dei Medici imod sin farmors ønske havde taget parti for sin tykke svoger, Odoardo Farnese i Parma. Der var dog forhandlinger igang.

Lützowerne blev modtaget med venlighed og interesse ved hoffet.

Mediciernes strålende stad, Firenze

Storhertug Ferdinando var meget interesseret i alt, hvad de kunne fortælle fra deres rejser. Da han hørte, at Hugo Lützow havde været i Norge, ville han høre om nordlys. Han ville vide alt om kanalen gennem Mecklenborg, som Hugo Lützow næppe kunne huske, men som storhertugens bror Mathias dei Medici havde set, da han var der med Wallenstein. Han var meget interesseret i at høre om tidevandet ved Plymouth og om den storslåede udsigt i Spaniens tørre luft. Han spurgte dem ud, så de følte sig tømt ud for al viden, ja for mere, end de havde vidst, de rummede.

Selv krammede storhertugen gerne ud med, hvad der optog ham. Det var sandt nok, at han arbejdede manuelt. Han var ved at konstruere en varmemåler, et varmemeter, som også kunne måle kulde. Det var noget, der optog ham meget. Denne interesse delte han med sin bror, kardinal Leopoldo dei Medici, som også var den, der havde ledsaget ham på inspektionsturene under pesten. Da Lützowerne spurgte efter Galilæi, så storhertugen sig sky omkring og fortalte, at han nylig var død, men at de var velkomne til at se hans laboratorium.

Løvrigt spændte storhertugens interesser over astronomi, matematik, fysik, kemi, optik, lægevidenskab og alle former for kunst.

Han førte dem selv gennem sine kunstgallerier i Pittipaladset og Ufficierne.

Der er ingen tvivl om, at de har følt sig usikre overfor alle de nøgne mennesker og guder og alle de halvnøgne helgener, de blev præsenteret for.

Portrætterne har de derimod været interesserede i, og historiske malerier. Det skulle vare hundrede år endnu, før der i Danmark optrådte maleri for kunstens skyld udenfor hoffet.

Der var ikke nogen teaterforestillinger, bortset fra religiøse dramaer foran domkirken under åben himmel, men storhertugen var meget optaget af, at de to kavalierer havde overværet opera i Venedig og teater i Parma.

De fik nu anvist kvarter i Pittipaladset og fik lov til at færdes omkring i byen.

Da de havde set sig godt om i Firenze og snakket med forskellige folk, fik de det indtryk, at storhertugen havde klaret sig udmærket i krigen, men at han ikke var god til at forhandle, så intet tydede på, at han selv fik noget ud af krigsførelsen, medens svogeren nok skulle røde en god bid.

Størhertugindens nedkomst kunne ikke ventes før om en måned, så Lützowerne besluttede at rejse til Siena med brev til prins Mathias dei Medici, som herskede der sammen med et oligarki af forarmede, lokale adelsmænd.

Siena ligger ensom på sin bjergtop. Der groede græs i gaderne, og byens stilhed var næsten begravelsesagtig, efter den stærke befolkningstilbagegang efter pesten.

De stribede tårne og legetøjsagtige fæstningsmure var selve indbegrebet af middelalder. Tomme pragtpaladser med afskallet maling og puds talte deres eget tavse sprog om tilbagegangen.

Prins Mathias, som havde tjent under general Wallenstein og været med ham i Mecklenborg, var en mand, der havde noget at fortælle. Han havde også været ved det spanske hof, og havde mange bekendte fælles med Hugo Lützow. Han var meget interesseret i de nye fægtemetoder, men han sagde ligeud, at han var bedre til skoleridt, end sine gæster, og han lærte Hugo Lützow nogle fine detaljer.

Der blev også lejlighed til at besøge universitetet i Siena, hvor Hugo Lützow fik Joannes Christophorus de Breysing til at skrive i sin stambog, hvor kun en før havde skrevet, en vis ukendt Jochim Chr. Müller, der havde skrevet i Firenze den 17. juli.

De var kun fjorten dage i Siena, og de var tilbage i Firenze i god tid før den længselsfuldt ventede fødsel, så Hugo Lützow var blandt de første til at lykønske storhertugen med arvingen, den lille prins Cosimo.

Vi har en indførsel i hans stambog fra den 16. august, to dage efter med navnet Sigismundus Fridericus.

Siena ligger ensom på sin bjergtop

Tilbagerejsen til Firenze foregik i fuldt firspring, eller så hurtigt hestene kunne løbe.

Sagen var, at opholdet var blevet forlænget, for at de kunne overvære Sienas store lokale fest, det årlige hestevæddeløb om "Palio", byens banner, som afholdtes den 15. august med en deltager fra hvert af byens sytten distrikter.

Det var en strålende fest, hvor borgerne mødte i dragter fra fra byens selvstændighedstid til det traditionsrige møde, der afholdtes på byens centrale torv foran rådhuset

Trompetfanfarerne skingrede, trommernes hvirvler rullede ud over sletten nedenunder, kanonsalutter dundrede, og fra alle byens stænger vajede flag og vimpler, og husfacaderne var pyntet med prægtige draperier i guld og skønne farver.

Ved den mægtige muslingeskål på torvet trippede og dansede de sytten udvalgte heste nervøst efter at have været med deres rytter i kirke for at blive velsignet inden dysten.

Midt på pladsen foregik den smukke fanesvingning med sirlige dansetrin til sækkepibemusik.

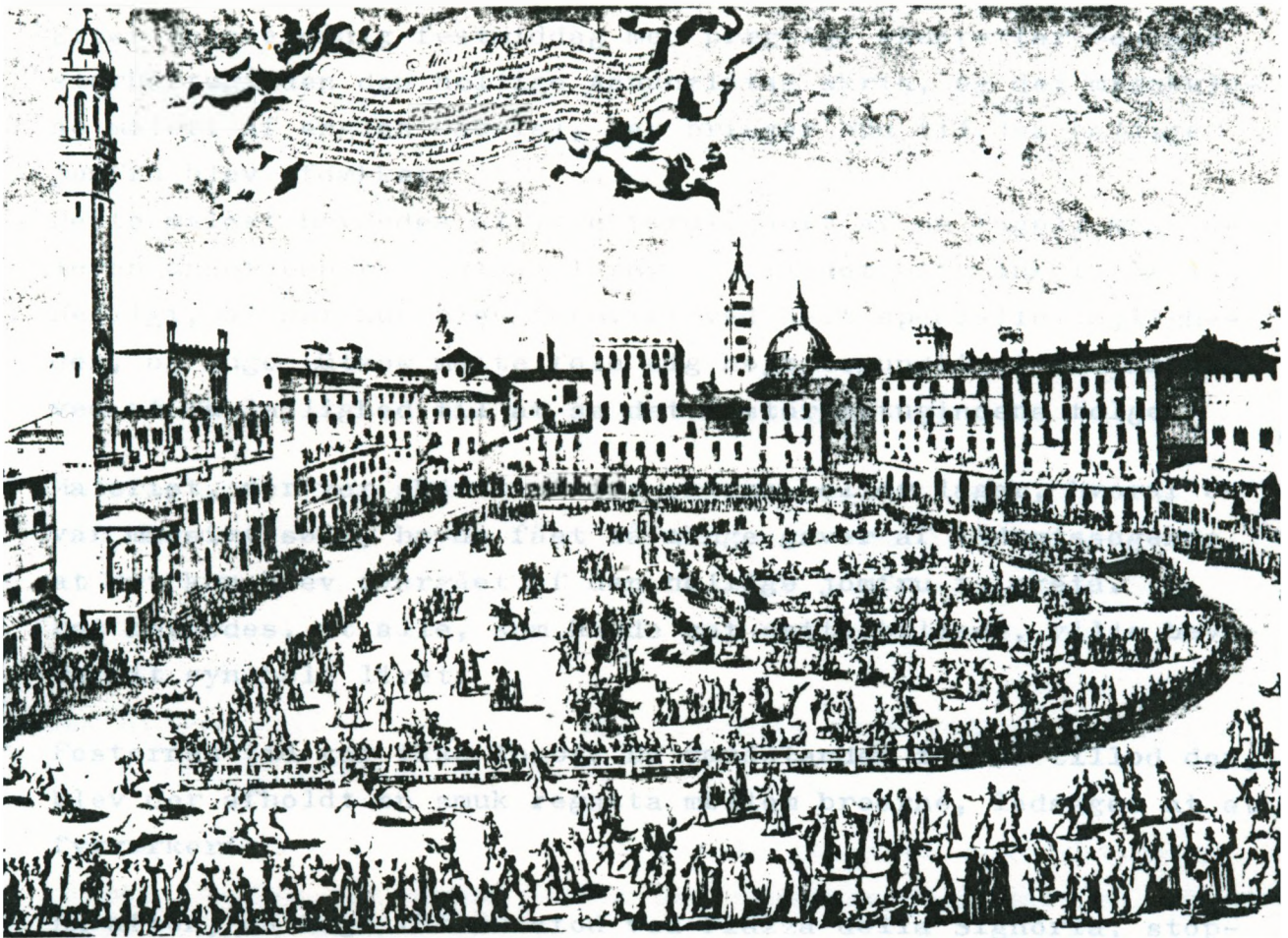
Over det hele bredte der sig en bedøvende duft af roser, capri-folier og andre eksotiske blomster. Den stille, fattige by var som forvandlet.

Selve væddeløbet foregik på selve den store rådhusplads, hvor der var indhegnet en rendebane hele vejen rundt, resten af den store plads var pakket tæt med glade mennesker.

Og så var det midt under vædderidtet, den glade meddelelse kom, at storhertuginde var blevet forløst med en søn. Begejstringen var næsten eksplosiv, og prins Mathias lod straks nogle vinfade rulle frem på pladsen.

Derfor var det, at tilbagerejsen til Firenze næsten formede sig som et vædderidt mellem de to kavallerer og deres tjenere.

Vi har en indførsel i Hugo Mützows stambog fra den følgende dag den 16. august med navnet Sigismundus Fridericus.

Det årlige hestevæddiøb om Palio, byens banner, afholdtes den 15. august

Nu fulgte naturligvis en række fester i anledning af den lykkelige begivenhed, højtidelige optog, festfyrværkeri, hesteballet og turnering.

Først den 29. september forlod storhertuginde sine værelser i Pittipaladset, hvorpå hun, fulgt af en række vogne med juvelprydede damer og et helt kavalleri af prægtigt klædte ryttere, drog til domkirken.

Her tændtes nu i hundrøvis af vokslys, der forvandlede kirkens tusmørke til strålende, højlys dag, og en højtidelig messe blev afholdt til accompagnement af fire kor. Alle bænke og faner blev foldet ud, klokkerne rungede rytmisk, Firenze festede.

Efter en overdådig festmiddag med prægtige skueretter besøgte storhertuginde den hellige Annunziatas skrin, og det mirakuløse maleri af englen Gabriel, der bringer bud til den hellige jomfru blev afdækket.

Dette maleri hævdedes at være færdiggjort af en engel, mens maleren under bøn var faldet i søvn. Billedet blev anset for så helligt, at det kun blev forevist ved helt specielle lejligheder, og Hugo Lützow måtte føle sig højt begunstiget af skæbne ved at få lejlighed til at se det i storhertuginde's følge.

Maleriet, der var skjult af tre skærme, eller låger, hvorefter en var massivt sølv, havde fået så mange gaver af andagtssøgende, at det kun blev overgæet af den hellige jomfru i Loreta.

Det hævdedes, at alle, som havde set dette billede, ville bevare sit syn hele livet.

Festernes tid var ikke forbi. Da vandstanden i Arno tillod det, blev der afholdt en smuk regatta mellem broerne, ledsaget af et fyrværkeri.

En aften, da Hugo Lützow stod ved Piazza della Signoria, stoppede en lukket bærestol op ud for ham, og en behandsket damehånd stak en parfumeret billet til ham.

Denne lille tildragelse førte med sig, at Hugo Lützow blev en måned mere i Firenze, som han først forlod i begyndelsen af november.

Claus Christopher von Lützow var rejst for længst. Han ville ikke forstyrre. Men de glade dage i Firenze havde tilkaldt andre kavallerer.

Og sammen med sin landsmand, Diderik von der Lühe og danskeren Coert Ludwig Schönning red Hugo Lützow den 2. november 1642 mod Rom.

Gennem landsbyerne Casciano og Tavernelle og den lille by Poggibonzi gik turen første dag til Siena, hvor Hugo Lützow optrådte som foreviser.

Dagen efter red de over landsbyerne Borgo, Lucignano, Buonconvento, Tornieri og La Scala til fæstningsbyen Radicofani, hvor de overnattede.

Den 4. november red de ind i Kirkestaten, hvor de måtte deklare hos tolderne. Gennem landbyen Ponte Centino red de til bispestædet Aquapendente, der var en smuk lille købstad.

De fortsatte næste dag gennem Bolsena og Montefiascone til nok en bispestad, Viterbo, der var omgivet af en mur med mange smukke tårne. Her blev de også den næste dag, da der gik rygter om troppebevægelser, så de måtte blive indenfor muren.

Endelig den 7. november kunne de unge mennesker ride til Rom, over Ronciglione, Monte Rossi og Baccano, der lå i et gammelt vulkansk krater, der næsten var en naturlig skanse foran Rom. Videre gennem La Storta frem til Tiberen, som de krydsede over Pons Milvius.

Det sidste stykke red de ad Via Flaminia frem til Porta Populi, og så var de i Rom.

Ved La Storta havde de fået det første glimt af Peterskirkens kuppel. Herfra gik vejen gennem den romerske campagne, en overdimensioneret kirkegård med gravmonumenter og ruiner langs vejen overgroet med tidsler, hvor fårene gik og åd, mens hyrderne gjorde sig det bekvemt på gravene.

I Rom blev de straks ført til tolderne. Bagefter gjaldt det om at finde et godt logi.

De krydsede Tiberen ved Pons Milvius, også kaldet Ponte Molle, og drog ind i Roma gennem Porta Populi

Rom, den evige stad, byernes by, Sankt Peters stol, byen på de syv høje, verdens midte, pavens residens, en næsten umagtelig oplevelse.

Over et vældigt areal bag stadens mure og udenfor bredte der sig et menneskeskabt landskab, som var to tusinde år gammelt, og her i ruinerne af et verdensriges hovedstad havde nogle titusinder indrettet sig i flere småbyer, som netop ved denne tid var ved at vokse sammen til et nyt Rom.

I flere hundrede år havde byen ligget næsten øde hen, mens paverne nød livet i Avignon, som har verdens måske mest paradisiske klima. Her i ruinerne, som faldt mere og mere sammen, flyttede man ind i de bedst bevarede huse og satte dem i forsvarsstand, for der var også røvere i nogle kvarterer.

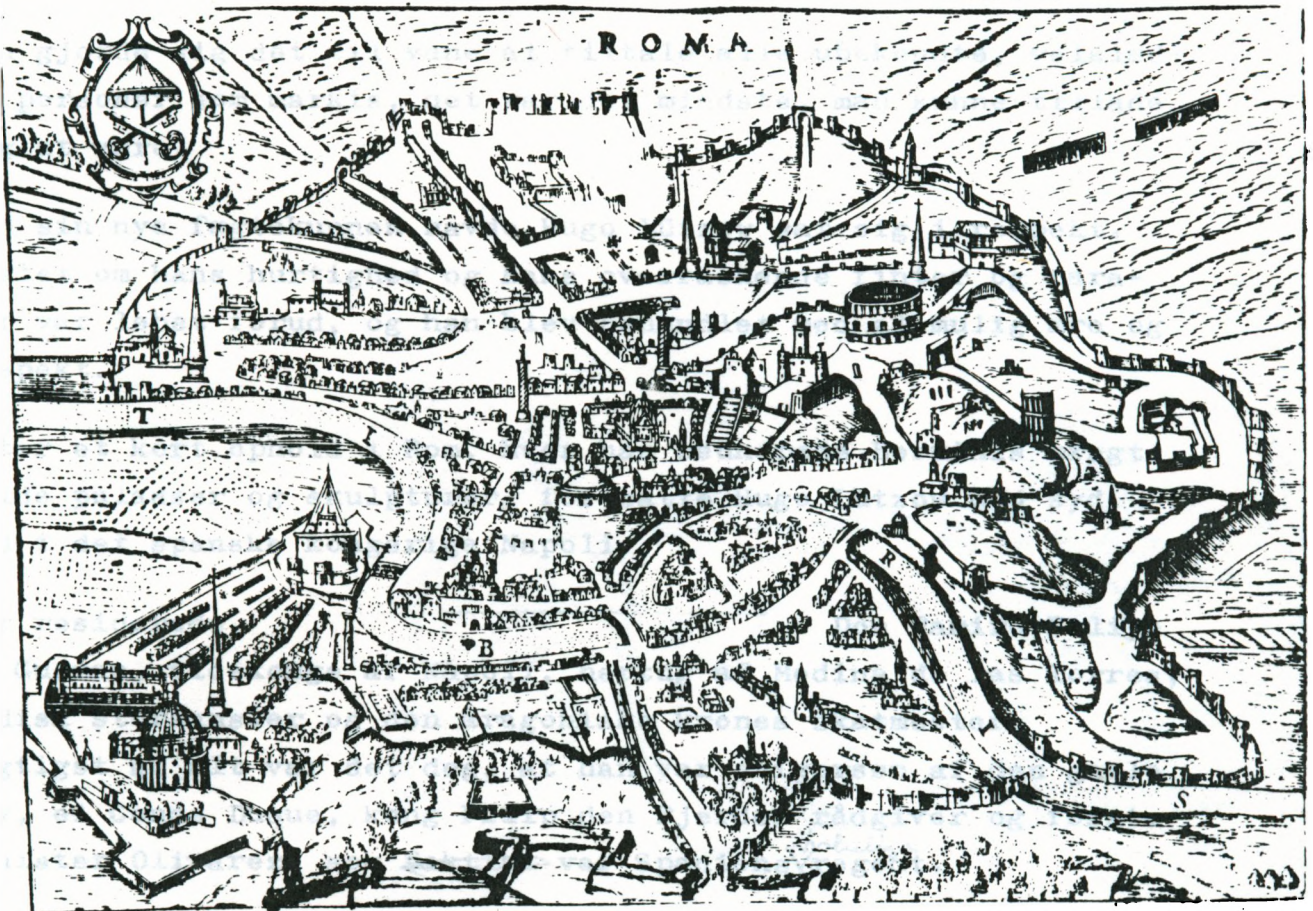
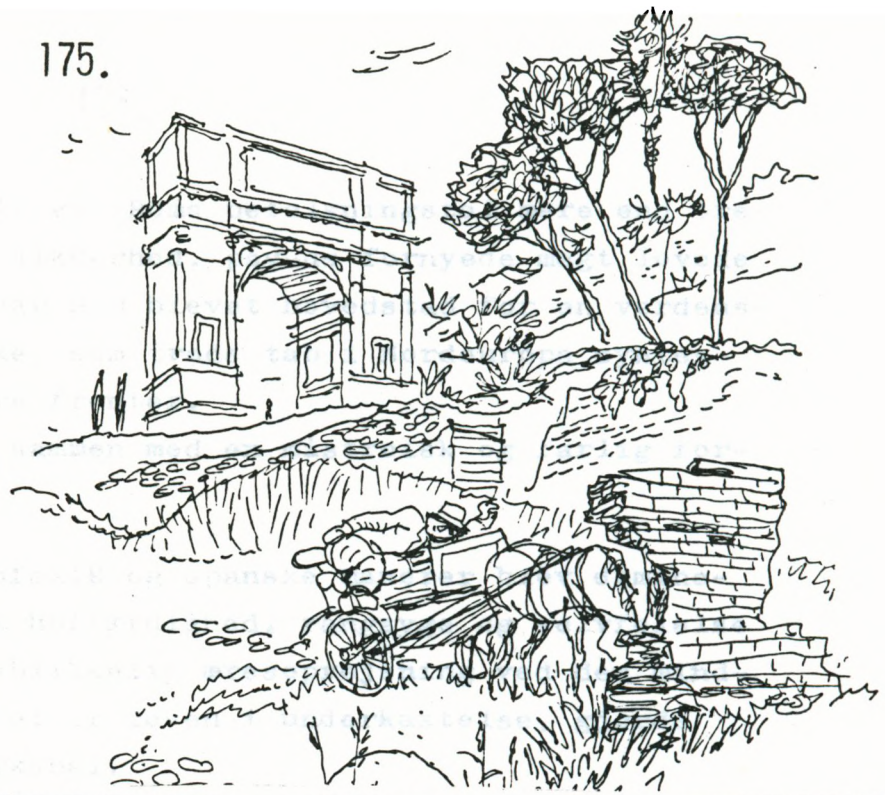
Lidt efter lidt var et og andet kvarter blevet beboet, og man hentede byggematerialer fra ruinerne rundt omkring til reparationer og til befæstninger, for byerne i byen førte ligefrem krig indbyrdes.

Da paverne vendte tilbage fra Avignon i 1377 kom der mere samling på tingene, men man fortsatte med at bruge de gamle bygninger som stenbrud.

Man har beskyldt barbarerne for at have ødelagt Rom, men det var løgn, nu beskyldte man Barbernierne, Pave Urban den Ottendes slægt for at ødelægge, hvad barbarerne havde levnet, og det var uretfærdigt, men ikke helt løgn.

For Urban den Ottende indførte barokken i Rom med brask og bram, som det passer sig for barokken, og alle disse pragtbygninger og monumenter krævede materialer, som man altså tog fra de ubeboede huse og andre ubenyttede bygninger fra det gamle Rom. Ingen kunne med rimelighed kalde det uforsvarligt på den tid, hvor byen kun havde en brøkdel af sin tidligere befolkning, og vedligeholdelsen af alt det ubeboede og ubenyttede var en umulig opgave.

Det var altså stadig et menneskeskabt landskab til dels med menneskelig beboelse, men også med kvarterer, hvor vilde dyr havde magten og fred til at leve og formere sig.

Roma, den evige stad, byernes by, Sankt Peters stol, byen på de syv høje, verdens midte, pavens residens, et verdensriges hovedstad.

I de seneste hundrede år var Roms befolkningstal mere end tredoblet på grund af den sikkerhed, pavens fornyede magt lovede tilflytterne, og igen var Rom blevet hovedstad for en verdensmagt, den katolske kirke, som trods tab i Nordeuropa syntes at skulle sejre på andre fronter.

Sejrene var dog vundet sammen med en mistroisk og farlig forbundsfælle, Spanien.

Spansk sprog, spansk hofskik og spanske manerer blev dominerende i Italien. Spansk hoffærdighed, rangsyge og selvfølelse ledsaget af krav om øjeblikkelig æresoprejsning ved den mindste trækning på munden eller tøven i underkastelse, gjorde tilværelsen yderst risikabel.

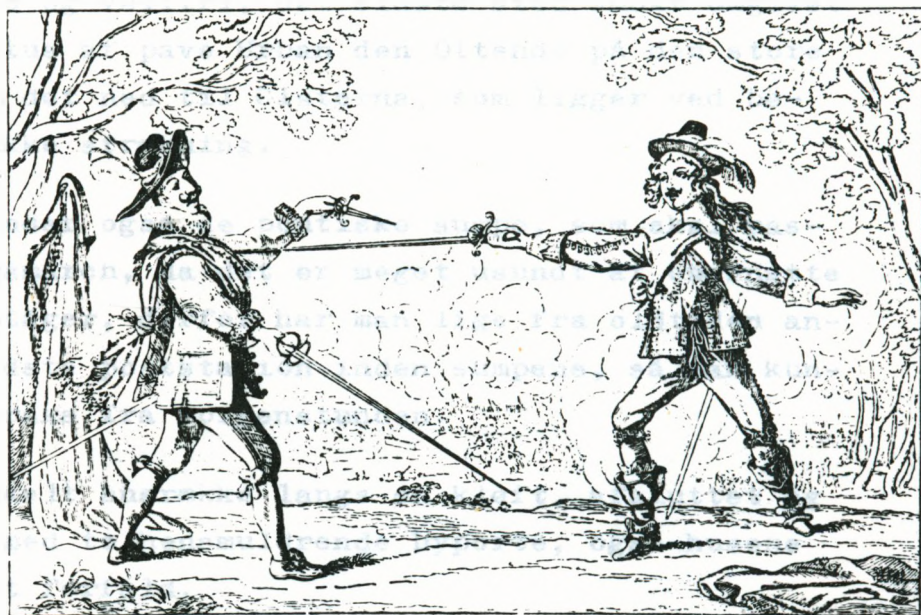
Man gjorde sig det til vane at tiltale alle ubekendte, velklædte personer som markis, det var det mindste, man kunne tillade sig at være.

Med sin nye fægtekunnen havde Hugo Lützow sat sig i respekt. Rygtet om hans hurtighed og hans overraskende finter og parader var løbet forud, og han blev behandlet med al mulig ære og respekt.

Efter et kort ophold i Rom, hvor han beundrede Berninis pragtfulde palædser og skulpturer, fortsatte Hugo Lützow mod syd ned i det spanske kongerige Napoli.

Her residerede _____ Don Ramiro Felipe de Guzman, vicekonge af Napoli, hertug af Medina de las Torres, indisk storkansler og den aragoniske kronens skatmester.

Vigtigst af alt var det dog, at han var svigersøn af den gamle ræv, el Conde Duque, kong Filip den Fjerdes rådgiver og første-minister Olivarez, som ~~faktisk~~ var Spaniens ^{indværende} regent.

En spansk duel i karikatur fra 1600årene.

Det var ~~1636~~ i 1636, Olivarez fik skaffet den tidligere vicekonge i Napoli af vejen, så hans svigersøn kunne få denne stilling.

Som vicekonge af Napoli var det ham en smal sag at vinde landets rigeste arving, Donna Anna Carafa y Aldobrandini, princesa de Stigliano.

Så meget vidste Hugo Lützow på forhånd om Don Ramiro, og så det, at han var aldeles teatertosset.

Hugo Lützows interesse i Napoli var imidlertid, at der var en spansk rideskole af meget høj standard, og efter hans mislykkede forevisning for prins Mathias i Siena var han meget opsat på at besøge denne rideskole og lære, hvad der var at hente.

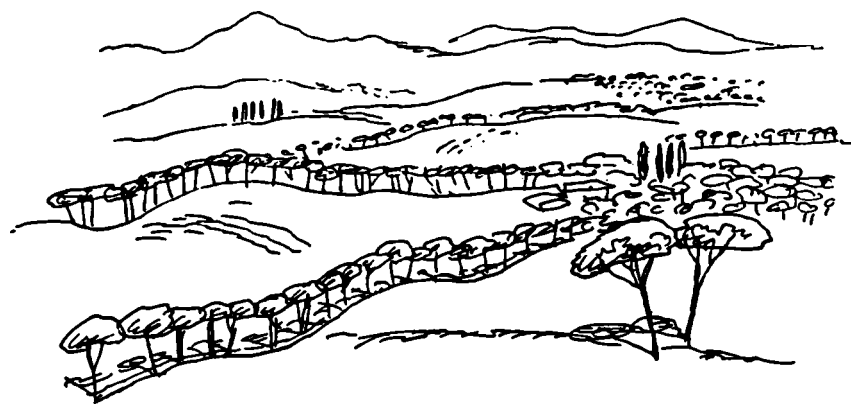
Og så red de da ud ad Via Appia. Det første afsnit var ikke ad den klassiske vej, der her var fuldstændig udslettet og overgroet. Den nye Via Appia gik over Albanerbjergene, gennem byerne Torreamezzavia, Marino og Velitri, det sidste sted smukt omgivet af mure og med en statue af pave Urban den Ottende på den store torveplads, siden gik det ned til Cisterna, som ligger ved begyndelsen af den antikke strækning.

Her ved Cisterna begynder også de pontiske sumpe, som skal passeres i en enkelt dagsmarch, da det er meget usundt at overnatte i sumpenes kolde damptåger, derfor har man lige fra oldtiden anvendt Cisterna som sidste poststation inden sumpene, så man kunne starte passagen straks fra morgenstunden.

Cisterna ~~er~~ kun en enkelt husrække langs en kløft, afsluttet og lukket i begge ender med to hensmuldrende byporte, også husene var ~~blev~~ i fremskredet forfald.

I bjergkløften løb en bæk, hvor byens kvinder stod med højt opkiltrede skørter og vaskede tøj. Over kløften var spændt en antik bro, men på den anden side var kun vilde, forvitrede klipper med huler og grotter, helt overgroet af efeu og caprifolier.

Mod øst kunne man gennem olivenlunden se de fjerne, blå bjerge.

Campagne-landskab.

Her overnattede de sammen med postvognen, som de havde aftalt at følges med. Dagen efter gik turen så ud ad den klassiske Via Appia, som her trak sig snorlige gennem det flade, brede landskab, ledsaget på højre hånd af hovedafvandingskanalen.

De pontiske sumpe svulmede af den frodigste og artsrigeste vegetation, man kan forestille sig, gennemskåret på kryds og tværs af kanaler med stillestående vand.

Store hjorder af halvvilde bøfler strejfede om i disse udstrakte græsområder og væltede sig i dyndet helt op til næseborene.

Om aftenen steg der en øredøvende koncert op fra sumpene af en frøfamilie på adskillige millioner, som her blev større og federe end nogen andre steder. Børn og unge fra omliggende byer og landskaber havde her en god indtægt ved at fange og sælge disse delikatesser.

De få mennesker, som lader sig hyre til at leve i disse sumpe for at vogte bøfler og dyrke korn, er alle angrebet af malaria og tuberkulose. Kvæget trives her, men menneskene sygner hen.

Tilvenstre for vejen var der udsigt til bjergkæden Latium, hvor borgagtige landsbyer hang på brat skrånende terrasser.

Af menneskeboliger så man kun et kloster, der var den eneste tilflugt for de fattige hyrder.

Men dette mennesketomme land var ufattelig smukt, en overdådighed af arter en rigdom af frodighed.

Halvvejs gennem sumpene kom de til en poststation, Foro Appia, hvor også Horats, Virgil og Cicero har skiftet heste.

Længere fremme til højre fik de nu et glimt af havet, som ellers var skjult af skove, og derude lå troldkvinden Kirkes berygtede ø, som egentlig har forbindelse til fastlandet med en smal tanke.

Så red de ind i en skov af stedsegrønne egetræer, fuldstændig overgroet og gennemvævet af århundredegamle efeuranker, så den dannede en tæt tunnel hen over vejen, så langt øjet rakte ad den snorlige rute.

De mennesker, der lader sig hyre til at leve i disse sumpe, er alle angrebet af malaria og tuberkulose. Kvæget trives her, mennesker sygner hen.

Ad denne snorlige vej, der tilmed var så jævn som et stuegulv, red de nu gennem byerne Sermoneta, Case Nuove og Piperno ud af sumpene til den stærkt befæstede havneby, bispesædet Terracina, der viste Hugo Lützow det første glimt af det rigtige syden.

Terracina er en have, der bugner af al naturens rigdom og pragt, en have, der hænger på en fjeldterrasse ud over havet. Her trives vin, apelsin, figen og granatæble, aloe, cactus og palmer. Ovenover byen knejser ruinerne af goterkongen Theoderiks borg. Ude i havet stod en storebror til Skarreklit.

Turen fra Cisterna havde taget syv timer, og det var ikke for tidligt at få noget at spise.

Byen selv viste sig at være en skampiet på den smukke og rige natur, snævre, smudsige gader førte op til et lille indeklæmt torv med høje huse omkring.

På dette torv levedes ugenert hele byens liv udendørs, og det var meget lidt, der blev reserveret for privatlivet.

Om aftenen kunne de se ildfluerne sværme mellem de mørke oliventræer, og høre cikadernes sang.

Den næste dag gik vejen mod øst. Kursen var ændret halvfems grader, og de red efter postvognen mellem havet og bjæggene.

På venstre hånd havde de et vildt, forrevet klippelandskab, hvor en mængde geder hoppede om på klipperne og i det grønne. Højere oppe lå småbyer med mure og tårne og holdt øje med vejen og med havet. Faren for røvere var lige stor begge steder.

I en olivenlund, de passerede fik de et glimt af en hyrdefamilie med en flok bambinoer, et par store hunde og nogle gedekid. De sad foran en hytte af løvrige grene og var ved at koge mad over et bål. Deres glade stemmer fulgte dem et stykke på vej,

På højre hånd trak havet sig mere og mere tilbage. Landtunger med en overdådighed af bevoksning strakte sig udefter. Kysten drejede bort fra vejen, en sump med en stor sø i midten skød sig imellem, et sydlig udløber af frøernes paradis.

Luften var fuld af tunge dufte, af frøernes kvækken og cikadernes sang. Hvem skulle tro, at denne kyst var en af de mest hjemsøgte af saracenske sørøvere, hvem skulle tro, at denne vej var en af de værste røverifælder i hele Europa.

En række vagttårne langs kysten afslørede det første, men det andet syntes umuligt. Dette var paradiset.

I Terracina var de blevet fyldt med komiske og tragiske historier om røvernes fremfærd, og de holdt pistolerne skudklare og kården løs i skeden.

De nærmede sig nu grænsen til kongeriget Napoli, og det var forklaringen på netop denne stræknings særlige tiltrækning på røverne. De kunne flygte over grænsen, hvis de blev forfulgt. Og det samme gjalt den anden side.

Pludselig var vejen spærret af et gammelt kastel. De var nået til grænsen. En gendarm kom ud og satte sig op på postvognen, og så rullede de gennem en højt hvælvet port ind i det spanske kongerige Napoli.

De rejste temmelig mandsstærke. Der var et par prælater på trippende æsler, en skatteforpagter fra Genova i sin egen tohjulede vogn og en købmand med nogle svende, der havde en flok belæssede muldyr med sig.

Den første by de kom til, var Fondi. Et deprimerende syn af cyklopiske mure, der blev brugt dels til stenbrud, dels til fundament. En fattig, fåtallig befolkning kunne ikke holde de gamle mure ved magt, og noget bystyre syntes der knapt at være.

Der var dog en toldstation, hvor gendarmen afleverede karavanen. Tolderen var en flink mand. Han lukkede sig ønde med de rejsende en for en og tilbød dem mod en fast afgift at slippe for et besværligt toådeftersyn, og snart var de rede til at rejse videre, dennegang mod syd igen.

Bag os lå det Fondi, hvis vin Horats har besunget, det Fondi, hvor den ærværdige Thomas Aquina skrev sine værker. Ak, hvor forandret, nu var det bare en forvitret stenhob, en stinkende kloak midt i en smuk natur.

Kort efter afrejsen befandt de sig pludselig i en vild bjergegn. En gren af Apenninerne med stejle højder og dybe kløfter løber her på tværs lige ud til havet.

Vejen slyngede sig ud og ind, op og ned, langs sgimlende afgrunde, gennem vandløb, over klippebroer, ad stejle fjeldsider. Hver ny højde åbnede nye udsigter, men havet var altid i baggrunden tilhøjre.

Disse egne var røvernes sikreste tilflugtssted. Her havde de deres hemmelige huler, der kunne rumme hundreder af mænd.

Prælaterne og købmanden var stæet af, men den genovesiske skatteforpagter skulle med til Napoli. En fangetransport bestående af fire bagbundne misdædere og tre gendarmer var stødt til i Fondi.

På den anden side af bjergkæden kom de ud til havet ved den lille by Torre di Mola, hvor de overnattede. Her var en god sandstrand, hvor de kunne træne hestene. Her blev de en dag ekstra og lod postvognen køre videre.

Da de rejste videre, kom de først til floden Garigliano, der er omgivet af sumpe på begge sider. Det var her Marius måtte skjule sig for Sulla.

De blev sat over floden på en tovfærge.

De passerede nogle landsbyer og kom så til Capua Nuova, et stærkt befæstet bispesæde, ikke langt fra det klassiske Capua, hvor Hannibal led sit afgørende nederlag.

Efter et par timers ophold red de videre mod syd gennem en slette af paradisisk skønhed, en kæmpestor have, hvor alting stod i det skønneste flor.

Denne slette, der strakte sig lige til Napoli, var med byen Aversa i midten det første holdepunkt, Normannerne skaffede sig i Italien. Det var ud fra Aversa, de bredte deres herredømme over hele det område, der nu var Kongeriget Neapel.

Af et Syditalien, der var plittet mellem mange stridende parter, lykkedes det en håndfuld normanner at skabe et rige, som var så stabilt, at det holdt sammen i flere hundrede år.

Hugo Lützow, der aldrig forsømte sin tjeners klassiske dannelse, citerede af Anna Komnenas Alexiade beskrivelsen af Robert Guiscard, først på græsk og så i en fri dansk oversættelse.

Foran sig havde de i flere dage set Vesuvs kegle med den svævende svovlsky, der fortalte, hvad vej vinden blæste. Nu rejste den sig højere og højere, mens bjergene bag Napoli tårnede sig op tilhøjre. Ret forude blinkede Napoligolfen dem velkommen.

Endelig kunne de holde deres indtog i selve Napoli, den by, der ifølge sagnet skal være et stykke af himlen, der er styrtet i havet.

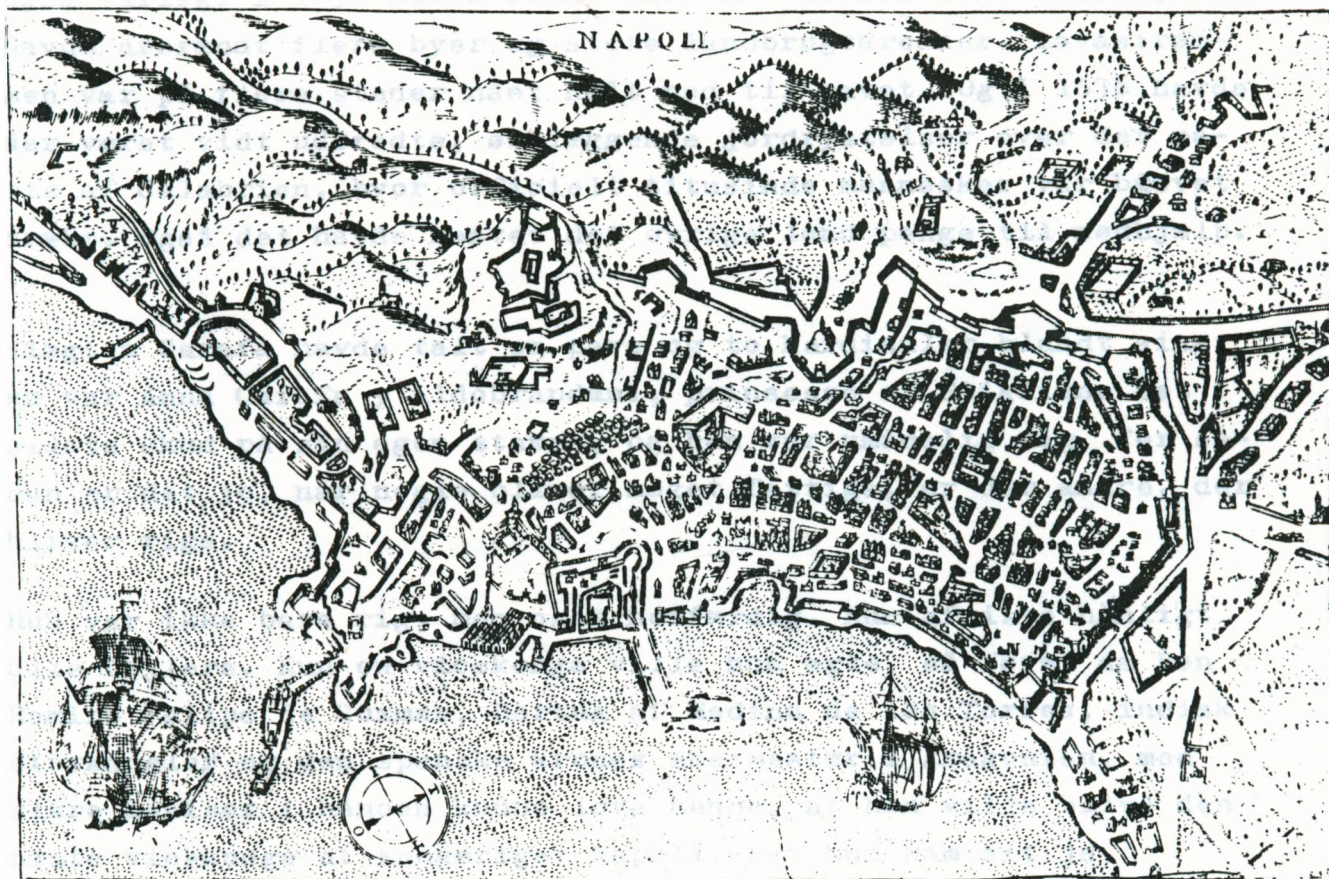
Men hvorlænge var Adam i Paradis. Under det spanske æg, var også Napoli blevet udpint på det mest oprørende. Byens betlere, som fik stadig flere medlemmer fra underklassen og middelklassen, folk der ikke kunne betale de stadig tungere skatter, fik nu også rekrutter fra landbefolkningen, bønder, som måtte gå fra deres jord, da de ikke kunne svare afgifterne.

Alle disse fattige dannede efterhånden et særligt proletariat, som ved denne tid fik navnet Lazzaroni. Disse Lazzaroni var på samme måde som pøbelen i det gamle Rom en magtfaktor, som man ikke kunne lade ude af betragtning. En stor del af dem var peridødis røvere i bjergene; når det blev for farligt, blev de såkaldt skikkelige Lazzaroni i Napoli.

Disse folk måtte have brød og skuespil. Ikke en dag gik hen uden en forestilling af en eller anden art. Der var hver dag teater, ofte tyre kampe, hestevæddeløb, skoleridt, prægtige optog af religiøs eller profan karakter.

Den spanske krone var imidlertid i krig på flere fronter, Portugal og Catalonien havde gjort oprør, og Milano førte krig oppe i Norditalien, og endelig havde paven, som jo var nominal lensherre over Syditalien, krævet en hærstyrke til hjælp mod Parma. Og hele tiden måtte Kongeriget Napoli punge ud.

Syv millioner gulddukater var det årlige skatteprovenu kommet op på.

Endelig kunde de holde deres indtog i selve Napoli,
den by, der ifølge sagnet var et stykke af himlen,
der var faldet ned på jorden

Dertil kom selvfølgelig vicekongens andel, som ikke var peber-
nødder. Gennemsnitlig hvert femte år rejste en tungt belæsset
vicekonge hjem til sit otium i Spanien. Guldet strømmede ud af
landet.

De mange offentlige forestillinger skulle da også betales, og de
prægtige bygninger og monumenter, vicekongen og hans hustru for-
skønnede byen med. Dem skulle de vel ikke selv betale.

Endelig var der skatteforpagterne, som måtte bære alle indbyg-
gernes had. Det var hårdkogte ^{Flam-} ~~Spani-~~lændere og Genovesere, der nok
har forstået at gøre forpagtningen lukrativ.

Naturen var gavmild i en næsten ufattelig grad, men naturen var
også farlig. I 1631 havde Vesuv haft et forfærdeligt udbrud, som
havde afbrændt flere byer og store landbrugsarealer. Lavastrøm-
men var på flere steder nået helt ned til havet. Og i 1638 havde
der været vidt udbredte, ødelæggende jordreystelser over det me-
ste af Calabrien, hvor officielt titusinde mennesker var båret
dræbt. Også det havde kostet det øvrige land penge til nødhjælp.

Slægten Carafa havde talt en pave og to kardinaler blandt sine,
nu var Anna Carafa y Aldobrandani, prinsesse af Stiglione det
sidste skud på sin egen stamme, og hun var umådelig rig, for så-
dan er det jo, når nogle bliver meget fattige, er der andre, der
bliver rige.

Hun var ikke bare rig, men også hoffærdig. Hun afviste hånligt
alle bejlere. Kun en vicekonge ville hun ægte, så først da Don
Ramiro Felipe de Guzman, hertug af Medina de las Torres, indisk
storkansler og den spanske kronens skatmester i Aragonien, med
sikre beviser i hånden kunne love hende, at han ville blive den
næste vicekonge af kongeriget Napoli, gav hun ham sit ja.

Blandt hendes arvede godser var et palæ ved Napolis vestlige re-
viera, ude ved Posillipopynten lå det, og skønt der kæbbede sort
overtro til stedet, der havde voldt sine ejere store sorger, be-
stemte hun sig til at bygge et slot på dette sted.

Cosimo Fonseca, som var det neapolitanske aristokratis foretrukne arkitekt, udførte tegningen til vicedronningen, der forlangte, at paladset skulle være færdigt i en fart, så han ansatte fire hundrede stenhuggere, så damen allerede efter to års forløb kunne tage de to nederste etager i brug.

Anna Carafa flyttede ind og indrettede alt med den mest overdådige pragt. I nicher ud mod golfen anbragte hun antikke statuer, og rummene indvendig blev dækket af malerier af de fornemste mestre. Vicekongen skaffede alle disse prydenstende fra kirker og klostre, hvor han kunne støve dem op.

Nogle af disse italienske mesterværker kom siden med Don Ramiro til Spanien.

Det må retfærdigvis ihdrømmes, at det var en trafik, som også de tidligere vicekonger havde benyttet, og Don Ramiro var ikke den værste.

Donna Anna var dog langt mere snu og samvittighedsløs end sin mand. Ganske vist solgte han embeder, men han sikrede sig dog, at køberen måtte formodes at være sin plads voksen, men Donna Anna solgte embeder til den højstbydende uden hensyn til dyd eller dygtighed.

Don Ramiro gjorde en del for at forskønne Napoli. Han lod bygge en smuk byport, der med navnet Medinaporten skulle minde om ham. Han påbegyndte det nye kongelige palads ved siden af Castel Nuovo, lige ovenfor flådehavnen, og han udsmykkede den nye store Piazza foran slottet med en pragtfuld Neptunbrønd.

Napoli har sin oprindelse i kanten af den frugtbare slette ved foden af en gruppe udslukte vulkaner, som tid efter anden er blevet bebygget højt op ad siderne, mens bebyggelsen også har bredt sig langs kysten mod vest og ud over sletten.

Ude i østsiden af golfen ligger Vesuv, der jævnligt spreder sin frugtbare aske ud over sletterne med rund hånd.

Mod syd på den anden side af golfen ligger den sorrentinske halvø med øen Capri.

Napoli deles af sit hovedstrøg Toledo i en vestlig del på bjerget og en østlig del på lavlandet, il Campo felice.

Det er på denne hovedgade, alle de store optog passerer, men Toledoen er ikke som andre storbyers hovedgader en særlig repræsentationsgade. Her ligger fornemme palæer og små butikker side om side, og dagliglivet på Toledoen dengang kan nærmest sammenlignes med en moderne gægade, bortset fra vognene, der stadig kørte igennem. Midten af gaden var forbeholdt fodgængere og vicekongens vogn, mens kørebanerne var ude i siderne.

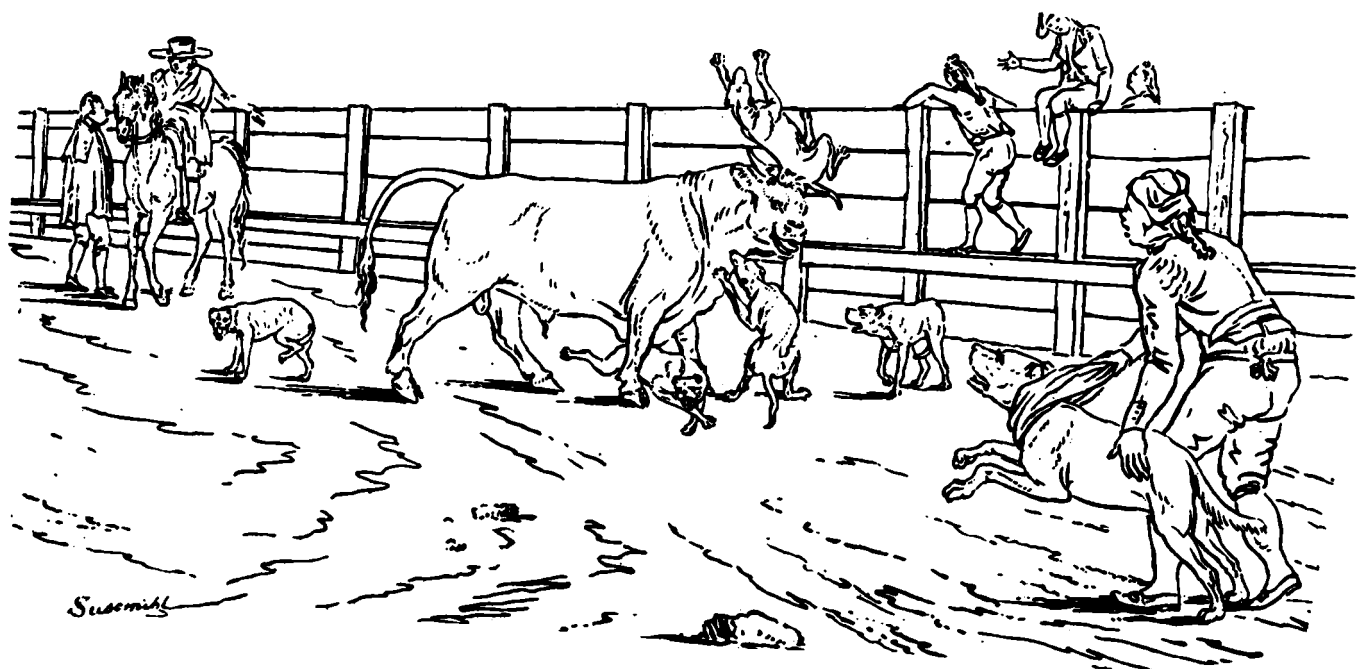
Udover Toledoen havde Napoli sin strandpromenade mod vest, som førte ud til dronning Annas palads, men den var ikke så rar i pålandsvind.

Tyrefægtninger eller tyrejagt, som det også hed dengang, blev holdt på Piazza del Castello Nuovo udenfor det gamle residensslot. De var ikke ritualiseret, som de senere er blevet, men var nærmest en slags jagt i et lukket område, hvor dyrene ikke kunne slippe bort, omtrent som kongejagterne i Københavns slotsgård. Det var kun aristokratiet, der kunne deltage, og tyrene blev nedlagt fra hesteryg med lanse.

Hestevæddeløb blev holdt ude på sletten og samlede altid en mængde tilskuere, som væddede alt, hvad de havde råd til og endnu mere på deres favorit.

Teaterforestillinger var der hver eneste dag. Vicekongen ville det. Han havde importeret en spansk skuespillertrup, idet det spanske teater i visse tekniske henseender var forud for det italienske, mens det i teksterne var langt mere plumt og obscønt, men det syntes ikke at genere aristokratiet.

På et vist tidspunkt havde nogle unge adelsmænd indstuderet et spansk stykke i oversættelse, som var direkte pornografisk. Alle roller også kvinderoller blev spillet af mænd, men stykket var så groft, at hoffets damer, der havde hørt om indholdet kun ville komme til prøverne på slottet, men blev væk fra de offentlige fremstillinger.

Tyrefægtninger eller tyrejagt var mere brutal i Napoli end i Madrid, og her brugte man også at hidse hunde på tyrene, lige som i København

Der var liv og røre på gaderne og pladserne i Napoli. Et sted havde en teatertrup stillet sig op og opførte en pantomime, som tilskuerne jublede meget over. Et andet sted havde en dukkefører stillet sit lille teater op, og børn og voksne stimlede sammen om den lille scene og fulgte åndeløst den spændende intrigue.

Hist var et lav, der flyttede skilt under stor fest og opmærksomhed, her kom en kirkelig procession, der blev hilst af knælende mennesker, hvor den kom frem.

Mens Hugo Lützow og Lars Fynbo red omkring i byen blev de pludselig omringet af en flok lazzaroni, der med truende miner forlangte ducati ducati.

Det var en let sag for Hugo Lützow at gøre lyst omkring sig med sin hest, men Lars Fynbo var ikke skolerytter, så han kunne ikke den kunst, men han løftede den frækkeste af urostifterne op ved håret med en hånd, greb ham ved skægget med den anden, tog derpå fat i hans bukser med den første og kylede ham ud over hovedet på hans kammerater, så fik han sin hest til at stejle, og et øjeblik efter var de igennem opløbet.

Neden for de to kongelige slotte lå havnen, nærmere bestemt flådehavnen, hvor de krigsskibe lå, der havde afslået det franske flådeangreb for nylig. Nordøst for den lå handelsflåden, adskilt fra flådens leje ved en bred mole, som var et yndet opholdssted for byens borgere.

Mod sydvest lå stærke kystbatterier og på en ø udfør disse et gammel borganlæg. Ved flådens leje var også beboelse for flådens besætning, den faste stok, faktisk en slags Nyboder, som dem Christian den Fjerde havde sat igang derhjemme.

Rideskolen var god. Hugo Lützow lærte en række finesser, som han ikke før havde kendt eller hørt om, og så blev der lige tid til et par korte ture til Vesuv, hvor de red tæt op til krateret og kiggede ned i det tryende gab, til Sorrento og Salerno, derfra til Benevento, de gamle longobardiske byer, der havde huset de folk, som for mange hundrede år siden var draget fra Mecklenborg til de varme lande.

Italienske skuespillere

Man havde advaret dem mod turen over bjergene til Benevento, da man på denne årstid kunne risikere dårligt vejr med frost og sne, men det var jo ikke perspektiver, der virkede afskrækkende på vore venner. Det viste sig da også, at det nok var ret koldt, men ikke noget at regne for nordboere.

Benevento lå på en lille bjergknude, hvor floderne Calore og Sabato mødes, omgivet af bymure, der omfatter hele bjergknudens top.

Efter planen var de tilbage i Napoli den 16. december, hvor man fejrede den lokale helgen Sankt Januarius, hvis blod hævdedes at have profetisk evne.

Hvert år blev det vist frem for befolkningen, og hvert år blev det flydende for alles øjne, men det var afgørende for fremtidsudsigterne, om miraklet skete hurtigt eller langsomt.

Da Hugo Lützow og Lars Fynbo iagttog forestillingen blandt den neapolitanske menneskemængde, synes det at være gået nogenlunde. Ikke så hurtigt, som man kunne ønske, men heller ikke faretruende langsomt. Der var rimelig fortrosthed blandt folk, da man spredtes igen.

Naturligvis troede Hugo Lützow ikke på miraklet, men alligevel vaklede han lidt i sin mistro, men den jordbundne Lars Fynbo havde kun latter tilovers for hele denne papistiske humbug, som han kaldte det, da de var kommet i enrum.

Nu var det så meningen, at de skulle tilbage til Rom og fejre julen sammen med andre fra Norden.

Denne gang ville de nu rejse alene. Røvertruslen forekom dem nu ikke så overhængende.

Det var vel egentlig bare strækningen mellem Gaeta og Fondi, der kunne være så uoverskuelig, at den var farlig, men når de red rask til, gik det nok alligevel.

Og så gik det alligevel galt. Ligesom de holdt hestene an foran en lysning i skoven, faldt to løkker ned over dem og snørede sig sammen om deres arme i et snuptag.

Det var langt inde i pavestaten i skovene ved Terracina.

Det var kun Lars Fynbos vældige kræfter, der reddede deres liv. Han sprængte sit reb, så snart han nåede jorden, og da han så rykkede et ungt træ op med rod, flygtede banditterne. Men de tog hestene med sig, Hugo Lützows vendte dog straks tilbage, da han gav kaldesignal, men den anden hest med sadde og sadde-tasker og begge håndhestene var tabt, og med dem det meste af bagagen.

I den næste lille by købte de et par muldyr og et æsel, det var alt, hvad der var at få, desuden nogle tæpper og en sadde, og sådan holdt de deres indtog i Rom juleaftensdag.

Alle var fulde af lovord om Lars Fynbos bedrift, og ingen trak på smilebåndet af Hugo Lützow, der jo var så fremragende en fægter og som rådede over den stærke tjener.

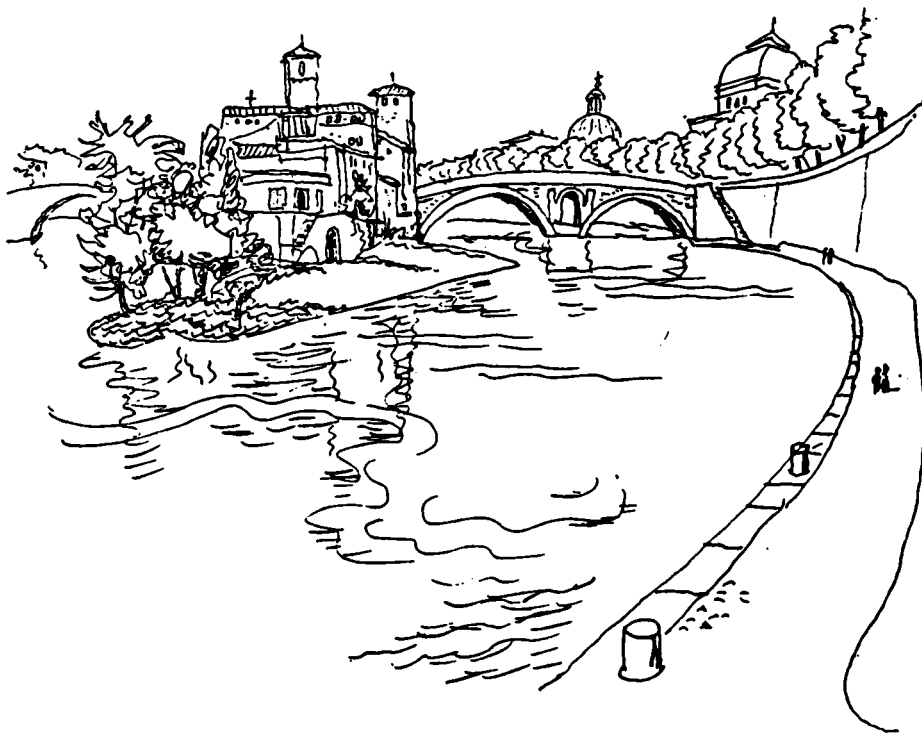
Forresten havde Hugo Lützow taget det hele meget koldblodigt, og Lars Fynbo var godt tilfreds med sin herre.

En ung teolog, der rejste som hofmester for en ung Bremer, læste juleevangeliet for den Lutherske koloni og holdt en kort prædiken. Sammen sang man et par salmer, og så gik man over til den materielle side af **festlighederne**.

Nu slog Hugo Lützow sig til ro for en tid. Han overværede både indgangen til det nye år og karnevallet, hvor en introduktion fra storhertugen i Firenze skaffede ham en glimrende vinduesplads på Corsoen.

Men så var det også tid til at komme videre, da han havde sat sig for at overvære Ascensionen i Venedig, byens formæling med havet.

Den sidste indførsel i hans stambog med romersk datering er fra den 9. marts 1643, hvor Louys de l'Assebourg har noteret sig i den. Det var endnu vinter i Apenninerne, da Hugo Lützow og hans tjener gik over dem for anden gang.

De holdt deres indtog i Rom selve
juleaftensdag

Til julehelligdagene strømmede mange hyrder fra Roms Campagne ind til byen, hvor de spillede salmer på deres sækkepiber, som en erindring om hyrderne i Bethlehem, der var med til at bringe det glade budskab om Jesu fødsel.

De gik i små grupper fra hus til hus fra piazza til piazza og det skæppede ganske godt i kassen, kunne man se.

Ærligt og redeligt, så var det noget elendigt kattejammer de præsterede på deres primitive sækkepiber, men på den anden side var Romerne jo vant til kattejammer.

Roms katte er næsten et kapitel for sig. De findes overalt, og i modsætning til andre steder lever de i små flokke, som synes at komme godt ud af det sammen, nærmest som løverne i Afrika. Måske er de en race for sig selv, de har i hvert fald udviklet et andet samfundssystem end andre katte.

Man ser aldrig en Romer jage med kattene, men de er på den anden side heller ikke kæledyr, som man holder i husene. De er vilde katte, som ikke er sky, men som på en selvfølgelig måde indtager deres plads i byens liv, bliver en facet i byens fysiognomi.

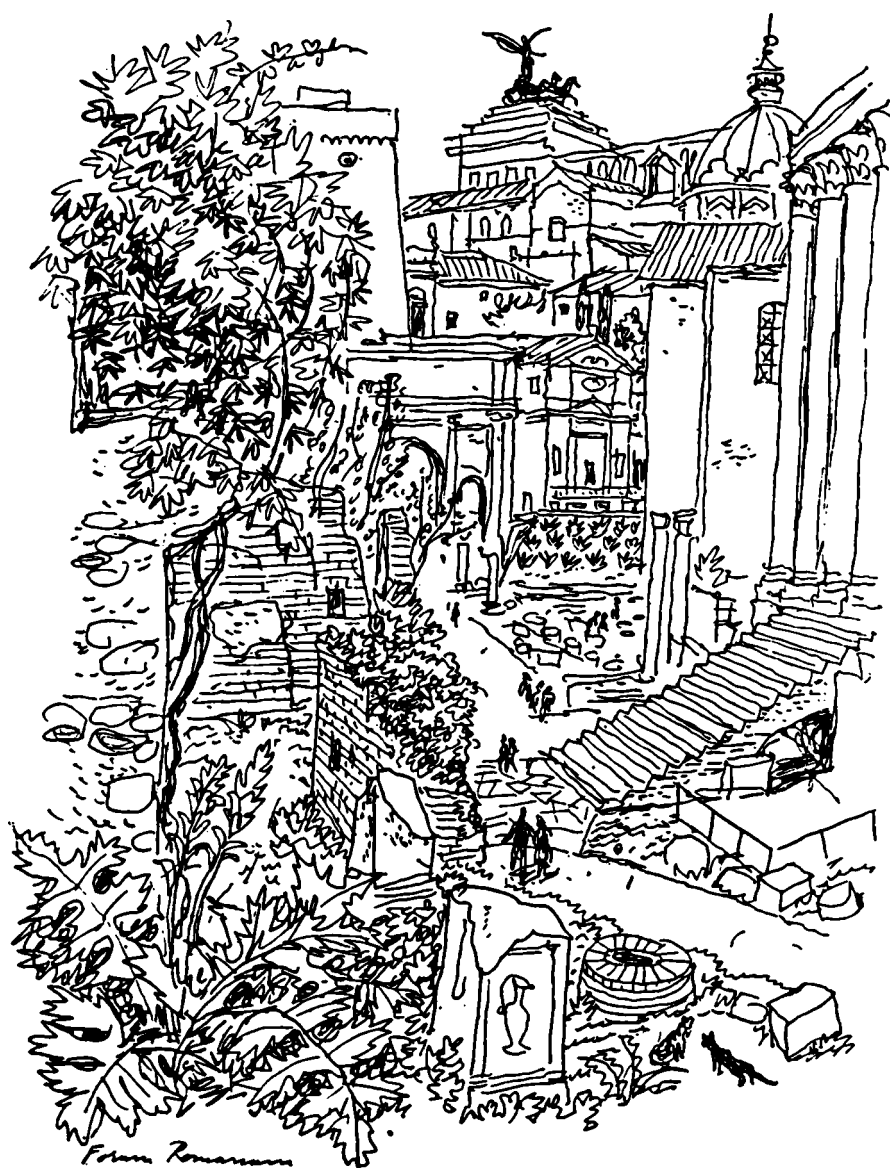
Det var her i Rom, Hugo Mützow tillagde sig en ny og mærkelig vane. Han begyndte at bruge snustobak. Det var en ren tilfældighed. Han havde ved julefesten fået en lille snustobaksdåse af skiidpadder, og den skulle selvfølgelig prøves.

En anden vane havde han fået i Napoli, hvor han havde lært at spille l'hombre. Nå ja, lært og lært, han var blevet begejstret for det vanskelige spil, og spurgte hvem, han traf på, om de havde lyst til et parti.

Han gjorde en masse notater i en lille bog, han havde anskaffet til det samme.

Lars Fynbo måtte også holde for nu og da, men det havde han nu ikke noget geni for, og det var så kun i nødsfald, det blev ham, der måtte træde ind som deltager.

Med hensyn til snustobakken, så foretrak Lars at tygge den i stedet for at snuse.

Roms katte er et kapitel for sig. De findes overalt, og i modsætning til deres artsfæller andre steder, lever de her i små flokke

Da de red ud gennem Porta Populi, vendte de sig begge om som på tælling. Her havde de levet, alle de klassiske forfattere, som han havde fået banket ind i hovedet som dreng og ung mand. Nu havde han ligesom sat dem i ramme. Lars Fynbo tænkte mere på, hvor godt de havde haft det her i tre en halv måned. Nu skulle de ride i, Gud ved hvor mange dage, og blive ømme i tykstegen.

De krydsede Tiberen over Pons Milvius også kaldet Ponte Molle og slog ind på Via Flaminia, der gik i nordøstlig retning og fulgte Tiberens venstre bred i nogen afstand.

På højre hånd så de Monte Soracte med Apollontemplet på toppen.

De red gennem Rignano og Civita Castellana, hvor de gjorde rast og spiste frokost, før de red videre gennem Otricoli, hvor der var flere ruiner end menneskeboliger. Her krydsede de Tiberen, og vejen gik nu i mere østlig retning.

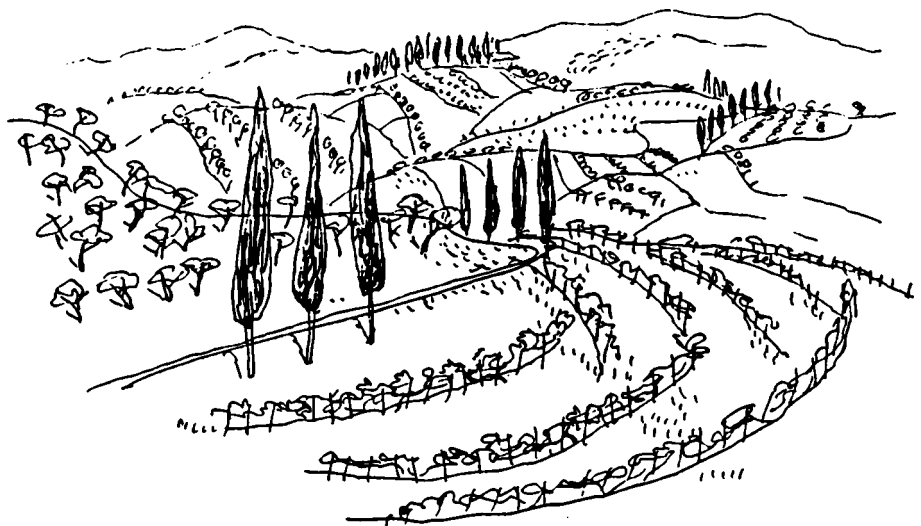
Kort efter passerede de bjergbyen Narni, der lå malerisk på sin efeubevoksede klippeknode, mens Tiberens biflod Nera snoede sig forbi tæt nede under den.

De unge mænd fulgte nu Nerafloden i nogen afstand opad imod øst, idet de havde sat sig som mål for den første dagsrejse at nå byen Terni. Det gjalt om at genfinde rutinen, og selv om de var ømme og trætte, holdt de ud.

På vejen havde de flere møder. Hyrder, der drev deres får på tværs af vejen, unge piger, der faldbød frisk frugt, en vogn med tre røvere, der sad bagbundne, mens deres vogtere gik og så truende på dem. Et par vanskabte børn, der lå i vejsiden og tiggede, vakte deres medlidenhed, og de kastede et par mønter til dem.

Da Hugo Lützow var kommet indenfor byporten i Terni, blottede han sit hoved. Dette var Tacitus' fødeby. Her havde han gået som barn, han der skrev Germania, om den tyske nation. Han var bevæget. Lars Fynbo tog det mere roligt. Han var ligeglad med, hvor den gamle ~~historiker~~^{dreng} var født.

Efter et solidt for, fik de sig en god nats søvn.

De krydsede Tiberen over Ponte Molle, og
ad Via Flaminia red de ud i det umbriske
landskab

Den næste morgen var de stive i musklerne, men de havde også kun et kort ridt til denne dag, nemlig til Spoleto.

De krydsede Nerafloden og red mod nordøst. Vejen gik stejlt op mod en lang bjergryg, og det blev en kold tur her i marts måned. Østenvinden bed slemt i ørerne, og de måtte hylle sig i kapperne, mens de stred sig opad.

På højre hånd passerede de ved dagsrejsens begyndelse det smukke syv hundrede fod høje vandfald på den anden side af Nera. De kunne være redet videre lige frem, men igen var det Hugo Lützows ønske om at se det longobardiske Spoleto, der førte dem op i højderne.

Da de red over bjergkammen, kom de ind i en regnbyge, der tog hele deres udsyn. De burde have anet det, for hyrdernes horn havde kaldt fårene sammen, men de havde fået nyt olietøj i Rom, så de red videre ned ad den stejle nordskræning, og før middag var de i hus i Spoleto, hvor de begge fik et varmt bad.

Da de havde spist, var de oppe at se den stolte borg, som var bygget af Theoderik den Store, den ædleste af de germanske konger i syden, også kendt som Didrik af Bern.

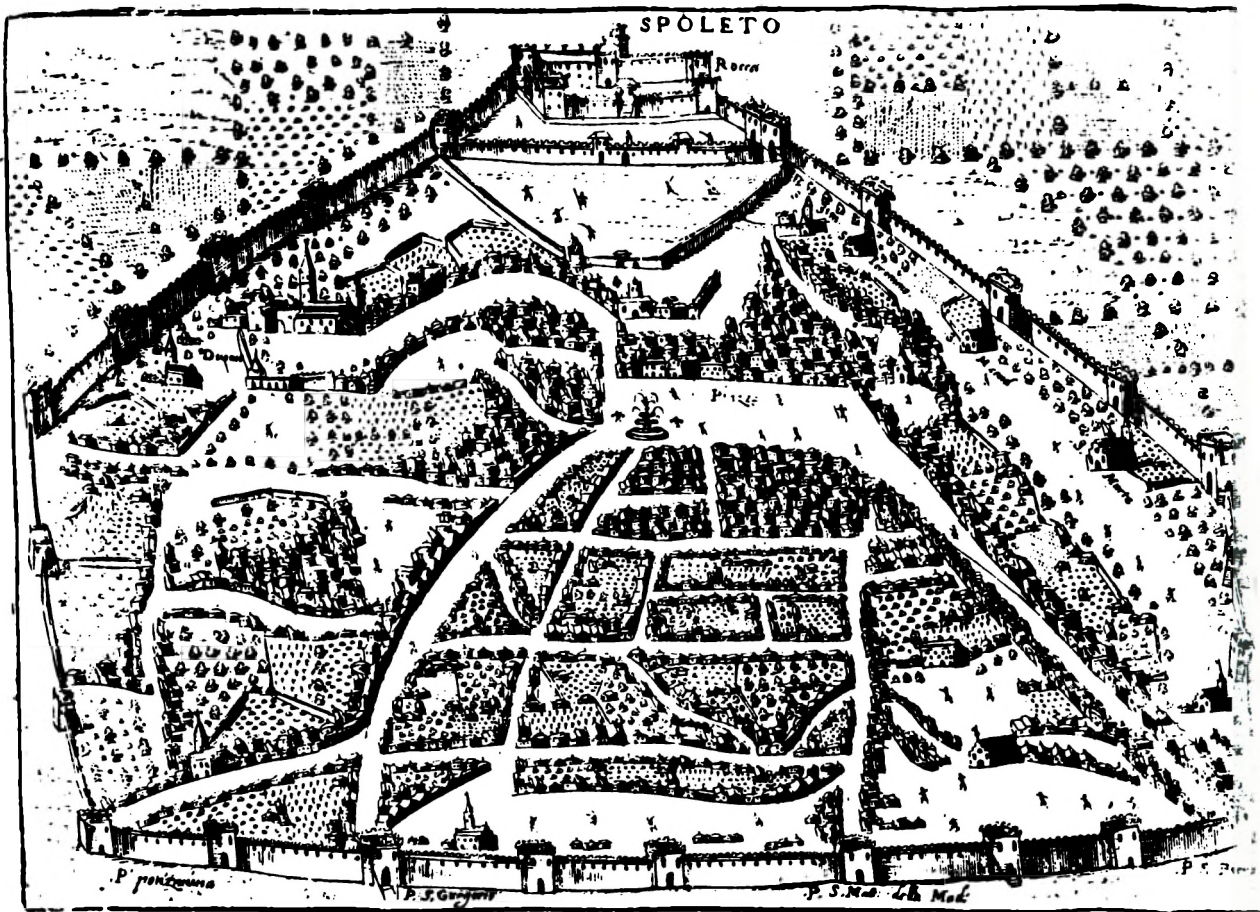
Herfra kunne de følge aquadukten, der førte vand til borgen oppe fra bjergene, et prægtigt bygningsværk.

De kunne også se, at der lå noget sne på toppen af bjergkæden mod øst. På tre sider var Spoleto omgivet af denne mægtige barriere, der nåede op over 3000 fod på sine steder.

Man kunne se, at det blæste godt fra øst, for der stod en fane af fygesne ud i luften fra bjergkammen. De skuttede sig inden de gik indendørs igen.

Her i Spoleto levede også i sin tid den berygtede Lucrezia Borgia, den smukke og kloge kvinde, der blev så groft misbrugt i broderens politiske spil, men her i Spoleto levede hun lykkeligt i sine sidste år.

Da de startede rejsens tredie etape dagen efter, var de i fin form, men det var også en krævende rute, de skulle ud på.

Højt over Spoletos gader og huse knejsede
Didrik af Berns stolte borg

Passet ved Somma, som de havde forceret dagen før var 2200 fod højt. I dag skulle de altså over Cerropasset, der lå i 2400 fods højde, og det var en stejl opstigning her i limstensbjergene. Ruten var stik øst, og det blæste koldt. Der var dog ingen sne at få øje på.

I starten var der en del skovpletter til begge sider, siden var det vildsomme stenørkener og mørke, snævre kløfter, til de kom ovenud, så var der vidt udsyn til endnu højere bjerge i øst, og der var sne på nogle af toppene.

Der var ilende bjergstrømme og skummende katarakter. Nogle rovfugle svævede i store kredse på himlen over dem.

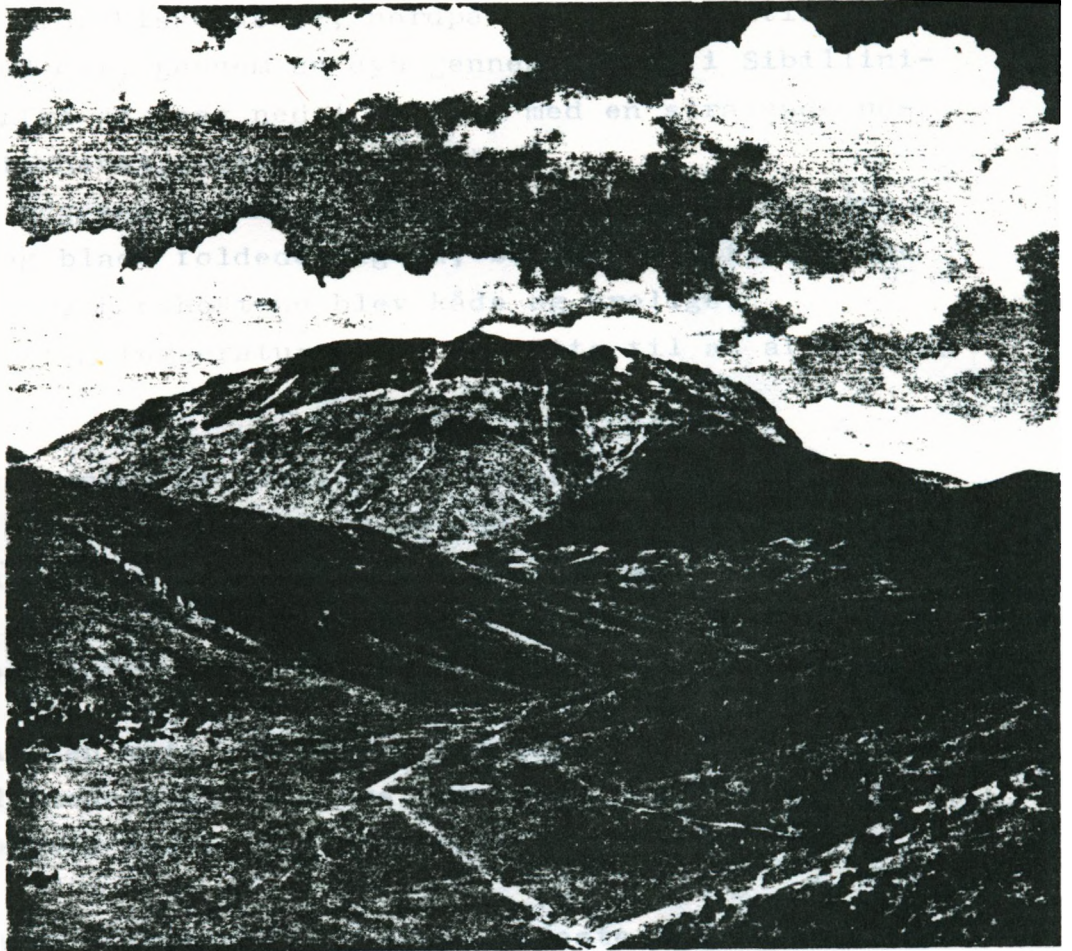
Hestene skummede og dampede af den bratte opstigning, og de lod dem slå over i et let trav i begyndelsen på plateauet, siden lod de dem gå i en let galop.

Et sted passerede de nogle vaskerkoner, der lå på knæ ved en af de rivende bjergbække. De dukkede sig og hilste ikke, og de mindedes vaskekonerne i byerne, der altid havde et venligt tilråd og en glad latter tilovers for fremmede rejsende.

Da det begyndte at gå nedad, slog de igen over i rask trav. En diligence meldte sig forude ved munter bjældeklang og raslende kæder ledsaget af lystige piskesmæld. Ved vejsvinget blæste postilionen et signal til advarsel, og så kom firspandet til syne dampende af sved, postilionen tronede på bukken med sin store hat, med løse og lette tøjler i venstre hånd og den svingende firhestepisk i højre, hjulende rumlede henover den ujævne vej, og vognkassen slingerede forbi i et nu. Derinde sad de med blege ansigter og stirrede ud på de to ryttere, så var de forbi.

Neden for dem lå den dybe Neradal og lige syd for den lå en endnu højere bjergkam. Men de skulle nu følge dalen mod øst på denne side Neraen. Nedstigningen var ret hård ved hestene, og de holdt en kort rast, da de var nede.

Så gik det igen mod øst i stiv modvind. Det var vinter endnu, og de var stadig højt oppe, og nu gik det mod Visso-passet, der lå i næsten 2700 fods højde.

Da de nåede op i Cerropasset, var der vidt udsyn til endnu højere bjerge i øst, og der var sne på nogle af toppene

Igen gik det opad langs Nera, en lang jævn stigning. Højere og højere red de, og højere og højere tårnede Monte Rotonda sig op forude. Det var først, da de var helt fremme ved foden af dette vældige bjerg, over 7000 fod sagde man, at de opdagede, at vejen drejede i et næsten 90 graders sving mod nord.

Her blev stigningen stejlere, og de måtte gå ned i fart til let skridtgang op imod byen Visso, der lå oppe ved Vissopasset.

Efter at have nydt en temmelig sen middag blev de enige om at vente med at gå over passet til dagen efter, da hestene virkede noget stivbenede.

Og så red de da over Vissopasset, nordpå ned til Chientifloden, som de fulgte mod øst, gennem en dyb gennemskæring i Sibillini-bjergkæden, hvorfra de steg ned i foråret med en strålende udsigt over Adriaterhavet, det dejlige blå.

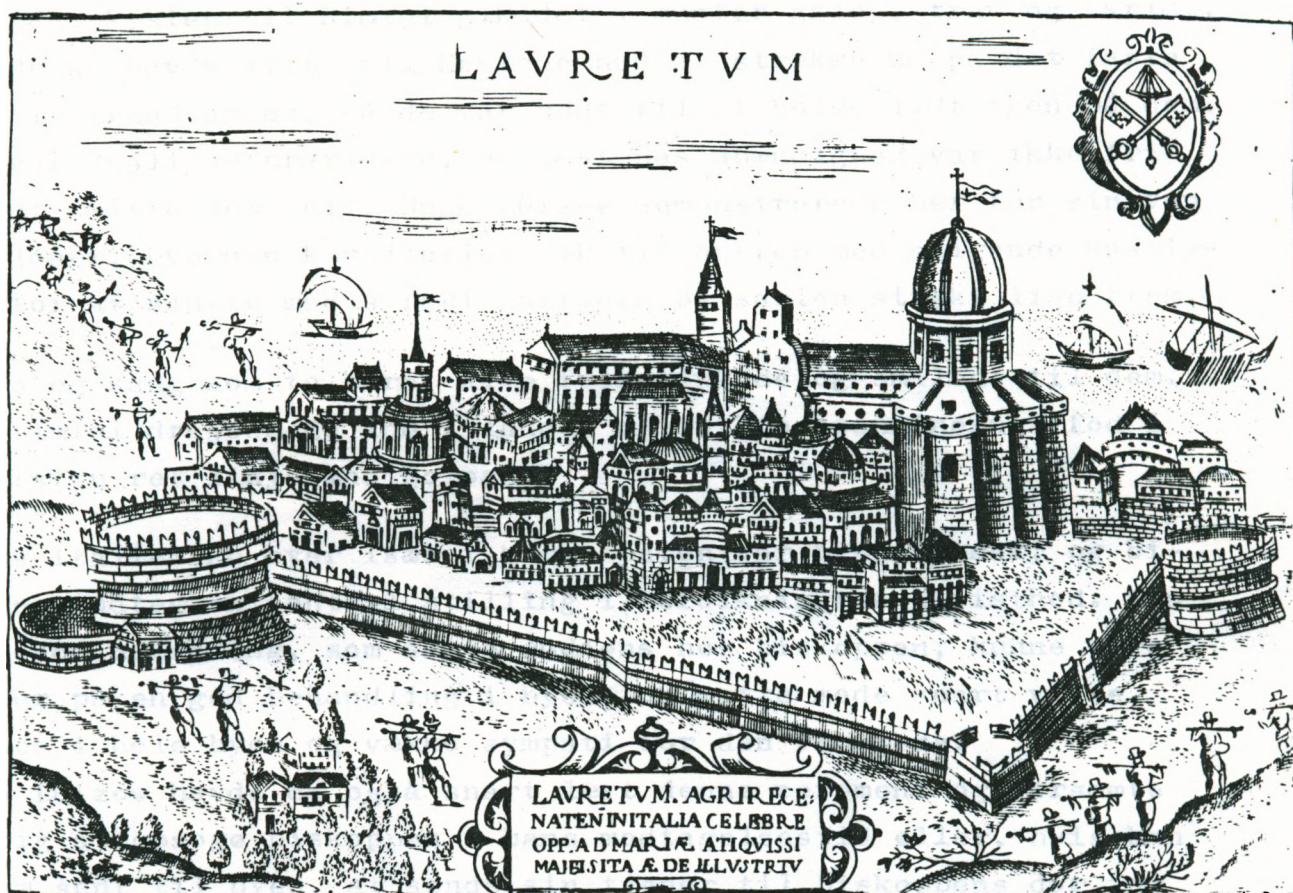
Bierne summede, myggenes sværmede, fluerne svirrede, cikaderne sang, blomster og blade foldede sig ud, berusende dufte fyldte luften omkring dem, håndhestene blev kåde og urolige.

For hvert minut steg temperaturen, og de måtte til at afføre sig noget af tøjet.

De fulgte flodens nordlige bred, og halvvejs mellem Sibillini-kæden og havet drejede de mod nord og red gennem byen Macerata, krydsede floden Potenza og drejede så igen mod øst. Foran dem lå det mål, de havde redet efter siden Rom, byen Loreto med det hellige hus, som jomfru Maria havde boet i i det hellige land.

Fra alle dele af den katolske verden kom pilgrime vandrende til den hellige Guds moders hellige hus. På vejen havde de overhalet mange fodgængere med en bylt hængende på den stav, de bar over skulderen.

Kirken Santa Maria i Loreto er en af de rigeste i hele kristenheden. Gaver af ufattelig værdi er blevet givet til det hellige hus, som Maria, Guds moder i sin tid boede i, og de to unge mænd var da også fuldkommen blændede af de fabelagtige rigdomme, de her blev præsenteret for. Skulpturer i massivt guld og ædelstene, der i størrelse og mængde oergik alt, hvad de hidtil så.

Fra alle dele af den katolske verden kom
piigtimme vandrende til den hellige Guds
moders hellige hus i Loredo

De var kommet i nogenlunde god tid inden Mariæ bebudelsesdag, den 25.marts, så det lykkedes dem at få et værelse til deling, og så skulle de være glade til - og betale det i dyre domme.

Da de havde overværet de pragtfulde optog, drog de næste dag videre til havnebyen Ancona, der lå lidt længere mod nord.

Hugo Lützow skaffede dem adgang til galejværftet, som de besøgte med interesse. Lars Fynbo var især optaget af rebslåeriet. De var også ude på Trajans mole med bastionen for enden. Det var en udmærket havn. Derpå gik turen videre nordpå.

Op langs kysten til Rimini gik det i munter galop, trav og skridt, som de nu havde lyst til. Hestene nød at strække ud på det faste sand i strandkanten, så de var nødt til at holde lidt igen på dem. Det var dejlige forårsdage, og hestenes ubændighed var ikke fri for at smitte dem selv. Hugo Lützow demonstrerede her for sin ven og tjener, hvordan kavalleriet gik til angreb med stigende hastighed for at slutte med strakt karriere og sablen strakt lige frem.

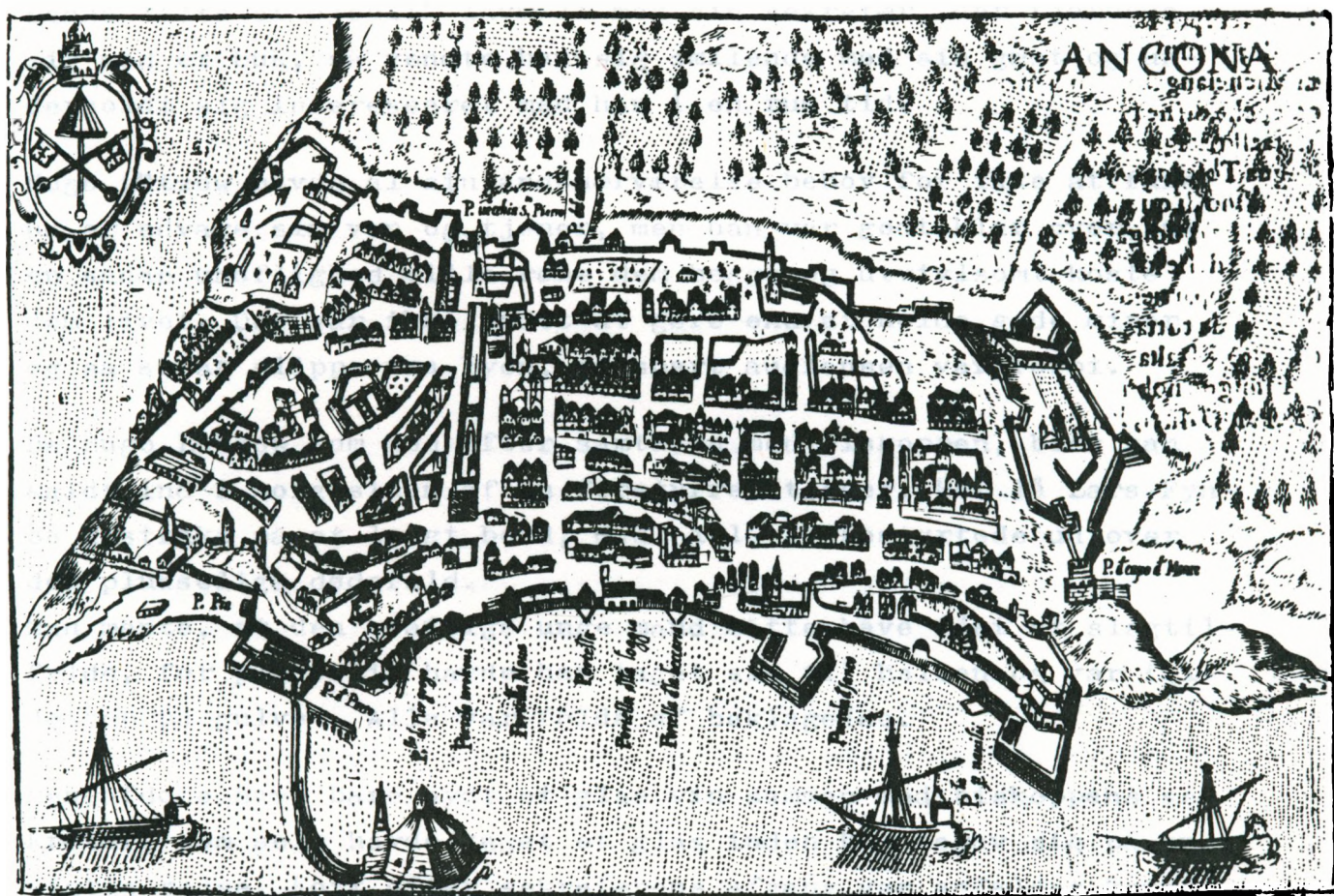
De lo og sang som to børn, alle folk vinkede og smilede til dem. Ved Rimini drejede de ind i landet og fulgte Apenninernes fod i en næsten ret linje mod Bologna.

Mange italienske byer især i kirkestaten var bispedømmer, og bispeserne indtog en central stilling i befolkningens bevisthed. Den rejsende udlænding, som søgte audiens hos biskoppen, kunne være sikker på en god behandling i byen, da dette møde snart ville rygtes i hele byen og vække sympati for den fremmede.

Hugo Lützow havde da også snart lært denne ceremoni og forsøgte aldrig at opsøge biskoppen i hans modtagelsestid eller, hvis han ankom sent til byen, at sende sin tjener til biskoppens dør for at anmøde om audiens den følgende dag.

Det havde han gjort i Treni, Spoleto, Loreto, Ancona, Sinigallia, Fano og Pesaro alene på rejsen siden Rom.

Det var først på vejen mellem Rimini og Bologna, det gik galt.

Hugo Lützow skaffede dem adgang til galej-
værftet, hvor Lars Fynbo især var interes-
seret i rebslæriet

Senere kunne Hugo Lützow ikke huske i hvilken by, det skete. Han har vel været i en slags chocktilstand, da han red videre. Det var i en af byerne mellem Rimini og Bologna, og sandsynligvis var det enten Forli eller Faenza, der beggeto var bispesæder.

Han havde som sædvanlig søgt audiens. Da han altså fik foretræde for biskoppen, genkendte han til sin overraskelse den kavalier, der i sin tid gav anledning til, at han selv antog Lars Fynbo som sin tjener. Det var han velærværdighed selv. Hugo Lützow lod sig imidlertid ikke mærke med noget, biskoppen heller ikke.

Denne talte et øjeblik lavmælt med sin sekretær, der fjernede sig med et buk, så vendte han sig smilende mod sin gæst og underholdt sig interesseret med han i en rum tid.

Hugo Lützow havde al sin åndsnærværelse behov for ikke at fare ud og advare sin ven og tjener, men han var godt klar over, at en sådan uhøflighed ville røbe dem begge og utvivlsomt koste dem livet. Der var ikke andet at gøre end at holde gode miner, og så se at slippe fra byen, så snart audiensen var forbi.

Da Hugo Lützow kom ned efter samtalen med biskoppen, blev han kaldt ind i borgestuen af en forstyrret tjener. Her lå Lars Fynbo udstrakt på et langt bord, død. Alle så bestyrkede ud over det pludselige dødsfald.

Man mente, at den kraftige unge mand måtte have fået et slagtilfælde, for pludselig havde han taget sig til halsen og var faldet op på gulvet. Alle var fulde af beklagelse.

Den afdøde have bare nydt et glas vin sammen med biskoppens sekretær, som selv havde taget et glas inden han begav sig på en vigtig rejse. Kort efter sekretærens afgang var anfaldet kommet.

Der var intet at gøre. Alle beviser var forlængst fjernet, den eneste medvinder til giftmordet var over alle bjerge, og biskoppen selv havde sit alibi i orden.

Hugo Lützow ordnede alle formaliteter automatisk uden at tænke.

Han lod liget sende til Livorno, der havde en kirkegård for udlandinge, så solgte han tjenerens heste og begav sig videre frem ad den planlagte rejserute.

Tilsyneladende uanfægtet, udadtil kold og rolig, red han ud af den by, der havde berøvet ham den eneste virkelige ven, han nogensinde havde haft, den mand, der havde reddet hans liv.

I hans ører kværnede spåkonens ord: - ensom i verden -

Til Bologna red han, og Ferrara, siden videre mod nordøst i retning af Venezia.

Han så uden at se, han talte automatisk, beredvilligt og høfligt, han fulgte sin rejseplan uden tanker, uden interesse for det, han så og oplevede.

Han ordnede alle nødvendige formaliteter på bedste måde, ingen kunne mærke noget på ham, men han gik rundt som i en døs.

Hvor let kunne han ikke rage uklar med en eller anden "spansk" herre i den sindstilstand, han var i, og kunne han så automatisk gøre det rigtige.

Imidlertid skete der ikke noget. Man rejste sikkert frem til Venezia, la bella Venezia.

Han forblev inde på fastlandet i første omgang, kun søgte han audiens hos dogen en dag, men sejlede samme dag retur til fastlandet. Det var de tre heste, han gerne ville have dagligt øje med, og han fandt det ikke rimeligt, at de skulle sejles ud på øerne, hvor de bare skulle stå og blive stivbenede.

Han brugte nu nogle dage og uger på at bringe sine heste i god form. De fik nye sko, de blev striglet og omduleret efter alle kunstens regler, og de blev trænet hver dag, selv pakhesten, som var en udmærket ridehest - den Lars Fynbo havde redet på, fik genopfrisket sin skolelærdom.

Han omgikkes kun kroværten og hans familie, og lidt efter lidt begyndte han at slappe af.

Det var dog først den 14.maj, at Hugo Lützow begyndte at finde sine egne fødder igen.

Men til Ascenssionen, til Kristi Himmelfartsdag tog han tidligt ud til Venezia.

Denne dag, som i 1643 faldt på den 14. maj, er Venezias store nationale festdag. På denne dag fornyer staden sin pagt med havet, den pagt, som Pietro Orseoli i sin tid havde sluttet med havet, som siden 1311 hvert år var blevet fornyet.

På denne dag lod dogen sig ro ud fra Canale Grande på sin store pragtgalej, Bucentaur, og et godt stykke ude på Adriaterhavet kastede han så en kostbar ring i bølgerne som symbol på byens formæling med havet.

På denne dag lå solen gemt i en tæt rosenfarvet dis, som bølgede op og ned i den lette brise. Hugo Lützow havde fået en ret beskedent plads på dogens prægtige fartøj, han så de lange årer hæve og sænke sig og trække sig gennem det stille olieagtige vand. Rundt om stimedede den store flotille af byens store og små skibe og både.

Morgenen var kølig herude på søen, de passerede Lidoen og kom ud på åbent hav, hvor små krappe bølger begyndte deres leg om fartøjerne, så kom der nogle vindpust, der fjernede morgendisene som et gardin, der blev trukket til side, og der stod solen på en smuk klar himmel.

Dogen befalede sin skipper at holde inde, og et øjeblik efter gjaldede styrmandens røst ud over galejen, og alle årer blev sat i. Galejen lå stille på det blå Adriaterhav.

Dogen steg op på den store platform i fartøjets stævn. Han holdt en kort tale og en lang bøn, så løftede han den kostbare ring højt over sit hovede og svor Venezias ægteskabsløfte til havet, hvorefter ringen beskrev en bue i luften, inden den med et lille plask forsvandt i bølgerne.

Ceremonien sluttede med en fælles salme, der tonede langt ud over det stille vand. Så lød der en række kommandoer rundt om på fartøjerne, galejen begyndte at dreje sig, og pludselig begyndte den igen at skyde fart ind mod den smukke svømmende by.

*Ritorno del Bucciatore dopo fatta la cerimonia del spargere il Mare qual'è
 accompagnato la Galera Borghese et quanto grande li gondole et altre altre barche
 etc. l'accompagnano alla Piazza J. franco. C. priore.*

Ledsaget af en tusindtallig stime af store
 og små fartøjer roede dogens pragtgalej
 Bucentaur ud på Adriaterhavet, hvor dogen
 formælede byen med havet

Det var den 14.maj. Det gik op for ham, at det var den 14.maj, og han huskede ikke, hvor han havde tilbragt påskehøjtideligheden, ja, han huskede faktisk ikke, hvad han havde foretaget sig siden Rimini, kun altså, at Lars Fynbo var død, og han havde ikke kunnet hindre det.

Nu, hvor han følte, at han igen havde kontakt med jorden, ville han besøge Padova engang igen og vise sin fægtelærer, hvad han havde lært og fundet ud af siden sidst.

Den spanske stikkårde måtte nok virke overbevisende på mesteren. Den var simpelthen det naturlige våben for den nye teknik. Han følte så småt, at energien og livsmodet vendte tilbage.

I Padova fandt han også sin stambog frem igen, for der er en autograf i den fra den 6.juni 1643.

Han rejste alene nu med en skiftehest og en pakhest efter sig. Han rejste alene, og han var blevet en farlig mand at møde for folk, der havde ondt i sinde. En farlig mand var han blevet, en koldblodig mand, en fremragende fægter og en skolerytter af meget høj klasse. Han rejste alene.

Nu gik turen igen op over Apenninerne. Gensyn med navne, med steder, med personer. Endnu den 22.maj var han i Padova, så red han gennem Monselice, Rovigo, Francolino, Ferrara, over Poggio, Lamberlino og S.Giorgio til Bologna, op i bjergene, gennem Lojano, Pietra mala, Rifreddo, fæstningen Scarpetia, ned til Vaglio og over Uccelato til Firenze.

I Firenze var det stadig den gamle dame og hendes sortkjoler, der regerede. Storhertugen var fredet, men kunne ikke beskytte stort andre end sig selv. Set på afstand i erindringen virkede hans naturvidenskabelige interesser nærmest som en slags flugt og en slags trods på sikker distance. Hugo Lützow var skuffet over gensynet - og lidt deprimeret. Han blev bare en ugestid i midten af juni måned, så gav han sig på vej igen. Nu gjalt det Frankrig.

Fra Venezia tog han til Padova, hvor han viste sin fægtelærer den spanske stikkårde og demonstrerede de nye fif, han havde lært

Inden han forlod Italien ville han dog lige have nordvestkysten med, så han satte først kursen mod Pisa.

Han havde været i syv sind med hensyn til den videre rejse. Det ville være vanskeligt og kostbart at overføre de tre heste til Frankrig, da dette skulle ske ad flere gange.

At ride gennem de liguriske bjerge til Frankrig ville være det rene selvmord. Mod Ligurerne var de italienske røvere bare nogle sølle, forvildede bønder, mens Ligurerne var professionelle røvere gennem mere end to tusind år. Romerne undgik disse bjerge, Hannibela foretrak en hasarderet Alpeovergang længere inde i landet, og de saræenske sørøvere var langt at foretrække for de liguriske bjergrøvere.

Det var altså sikkert, at han ville sejle, først til Genova og derfra til Nizza, måske endda til Marsillien. Men så kunne han jo begynde at sejle allerede fra Firenze ned ad Arnoen til Pisa. Der var ingen tvivl om, at han kunne få en bedre pris for sine heste her i Firenze end noget andet sted, så resultatet blev, at han solgte den hest, der havde båret ham det meste af vejen fra Danmark og med den de to andre, som ikke var ham slet så kære.

Og så gik han da ombord i galejen, der skulle føre ham til Pisa, Genovas gamle konkurrent, som først var blevet udkonkurreteret og siden erobret af Firenze.

Pisa var en skuffelse. Ligesom Siena stod den nu helt i skygge af Toscanas hovedstad. Alle med ambitioner flyttede til Firenze og realiserede deres gods i Pisa.

Krig og pest havde reduceret folketallet yderligere, og det var en meget stille havneby, der tog imod Hugo Lützow, da han gik i land fra galejen ved den port, der bevogtede Arnos indløb gennem staden.

Portvagten skaffede ham en portør med et æsel til at tage sig af hans bagage og føre ham til et passende logi. Græsset groede højt i gaderne, og husene afslørede overalt det begyndende forfald.

Krig og pest havde reduceret Pisas folketal betydeligt, mange rigmænd var flyttet til Firenze og havde anbragt deres penge i Livorno, så det var en meget stille havneby, der tog imod Hugo Lützow

Han mindedes de stenhobe, han havde set i Kongeriget Napoli, de tidligere så blomstrende byer, der nu kun var hjemsteder for et fortvivlet og håbløst proletariat, som havde opgivet ævred og kun stred for dagen og vejen.

Skulle det gå det før så strålende Pisa på samme måde.

Da han var blevet indkvarteret, gik han ud i byen for at finde skibslejlighed til Genova.

De før så strålende promenader i stille hen, store fugtskjolder skæmmede de fornemme paladser. Halvville, herreløse hunde viste ham en alt for nærgående interesse, og han måtte skyde en af dem for at få fred. De øvrige kastede sig grådigt over den døde.

Der var ingen skibslejlighed at få. En større konvoj var nylig afsejlet til Marsiglia, og der var så at sige ingen skibe i havnen, men der var en pram, der dagen efter skulle sejle ad den nye kanal til Livorno.

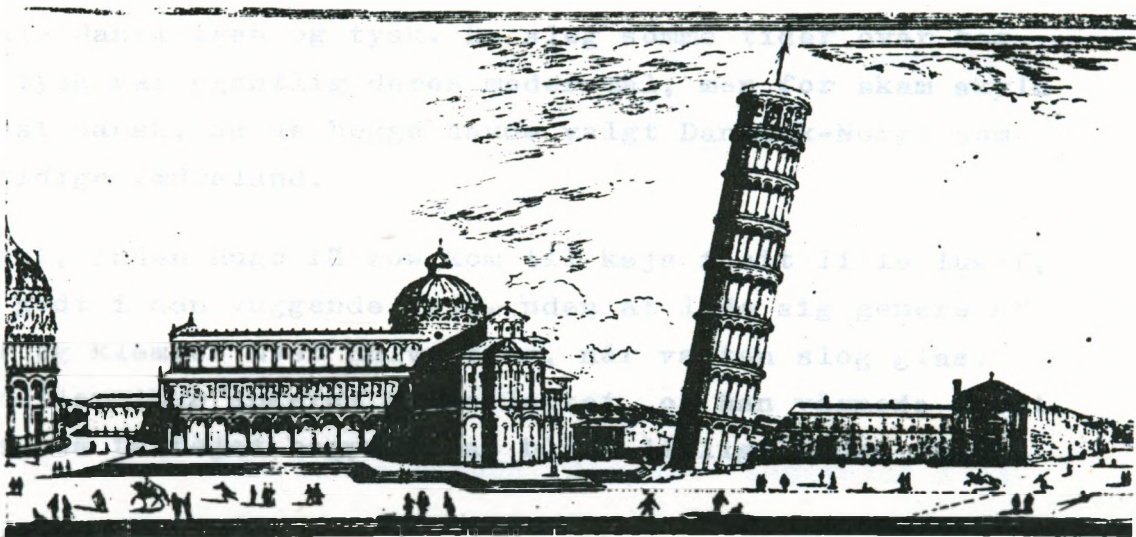
Livorno, det var jo der han havde sendt Lars Fynbos lig til. Han måtte afgjort til Livorno og se til sin tjeners grav, siden fandt han vel skibslejlighed.

Han hyrede en bærestol på tilbagevejen til sit logi.

Livorno var noget ganske andet end Pisa. Det var en langt mindre by, men her var en livlig trafik både i gaderne og på havnen. Det var et høit babel af tungemål.

Her havde jøder og kettere fået tilladelse til at slå sig ned og drive handel og håndværk, og man kunne nok i en vis forstand tale om forfald, for alle de prægtige paladser, var nu blevet bygget om til kontorhuse og pakhuse, og på facaderne stod firmanavnene malet med prangende bogstaver.

Her taltes tysk, engelsk, fransk, italiensk, jiddisch, arabisk, spansk og portugisisk, og minsandten om ikke der var nogle der skændtes på dansk. Det var et par søfolk fra en Bergenfarer, som havde fået landlov.

*Depuis du Dome et des fonts ou les Baptistes, et de la Tour de Pise, que Guillaume Allemand, et Romano Sculpteur, conduisirent en l'an 1174, et qui penche de ses
coffes et de ses parcs qui sont de consigne le terrain de cette ville, ils n'ont piloteront pas les fondemens. Depuis elle ne s'est point demantee, a cause qu'elle la voyent tres bien, qu'elle
est ronde dehors et dedans, et qu'on ylogie les fondemens de trois coffes, des quelle fut effraissie. (Voyage . . . p. 107. 7. . .) (Paris chez les . . .) (Paris chez les . . .)*

De før så strålende promenader lå stille hen,
store fugtskjolder skæmmede de fornemme pa-
ladser

Skipperen på det bergensiske fartøj hed Christen Kragh, og han var egentlig fra Aabenraa, men var stået tidlig til søs, havde taget styrmandspatent, da han var atten år, og nu var han selv partreder i sit skib.

Det traf sig så heldigt, at han skulle til Genova, og at han ville lette anker dagen efter.

Han sendte straks et par mand med Hugo Lützow i land for at få hans bagage med ombord med det samme.

Om aftenen gik samtalen livligt. Der var meget, Hugo Lützow nu ville have rede på, når der var mulighed for at spørge nyt fra Danmark.

Et krus godt øl smagte ham også godt efter næsten to år, hvor han kun havde drukket vin.

Der var gammel tradition for at Bergenserne sejlede på Genova. Vidste Hugo Lützow ikke, at Christopher Columbus var af Bergensslægt, selv om han var født i Genova.

Og så at tale dansk igen og tysk. De slog somme tider over begge to, for tysk var egentlig deres modersmål, men for skam skyld talte de mest dansk, da de begge havde valgt Danmark-Norge som deres fremtidige fædreland.

Det blev sent, inden Hugo Lützow kom til køjs i sit lille lukaf, og han sov godt i den vuggende køje, uden at lade sig genere af vagtskifter og klemtet hver halve time, når vagten slog glas. Han hørte heller ikke ankeret blive lettet, og han vågnede først ude til søs, da fartøjet begyndte at blive livligt i den friske blæst.

Han skyndte sig at gøre toilette og komme på dæk, for hvert par øjne kunne betyde en bedre udkig efter sørøvere.

Det viste sig da også, at frivagten foretrak at holde sig vægen og holde udkig frem for at tørne ind under neden.

Vagtsomme øjne patruljerede horisonten hele vejen rundt, men sejladsen gik stille og roligt, selv om de ikke sejlede i konvoj.

En konvoj kan ikke skjule sig på havet, men et lille skib på et stort hav er som en nål i en høstak. Det var, hvad han sagde, skipper Christen Kragh, og han vidste, hvad han talte om. Men hans skib var godt bevæbnet, og han veg ikke tilbage for selv at entre et fremmed skib i ny og næ.

Da natten faldt på, fortsatte Christen Kragh sejladsen, og efter et par timer fik de øje på et klart brændende lys et par streger til styrbord. Derhen styrede skipperen selv nu skibet. Det var fyrtårnet på Genovas havnemole, som de skulle have på bagbords side, når de gik ind i havnen. Fyrtårnet var lige blevet færdigt. Femogtredive store lamper brændte hver nat i toppen af dette fyrtårn for at lede skibene sikkert i havn.

På den anden mole stod et stærkt befæstet tårn til beskyttelse af havnen.

Genova havde en udmærket havn, og så snart de var inden for molen, lod Christen Kragh ankeret falde, og et øjeblik efter lagde en båd til på skibssiden, og en toldbetjent kom ombord.

Genova var en meget smuk og rig by, men der var ingen gader der, som ikke gik stejlt op eller ned. Byen var bygget op ad bjerget, der rejste sig lige op af havet.

Men det er netop, hvad der kendetegnede Ligurien, på hele kysten står bjergene med deres fod lige ned i vandet.

Det er kun på en strækning af kysten til begge sider for Genova, at der er noget kyst. Mod vest ligger riviera di Ponente, solnedgangskysten, mod øst riviera di Levante, solopgangskysten.

Hugo Lützow fik logi alla Croce bianca, der blev anbefalet i tidens rejsebøger, og så måtte han henvende sig hos secretario for at få en opholdseddél, da han ellers ikke måtte blive i mere end fire dage i byen.

Christen Kragh skulle videre hjem og ville ikke gøre flere ophold i Middelhavet.

Mu gjalt det om at finde en skibslejlighed til Frankrig. Enten til Nizza eller til Marsiglia.

Det store fyrtårn på Genovas mole blev bygget i 1643

Genoveserne var yderst venlige og imødekommende, et civiliseret folk, men de var fulde af rævestreger, og man skulle ikke fro dem over en dørtærskel.

Selvfølgelig var det heller ikke muligt for Hugo Lützow at få oplysninger om skibsafgange uden at betale.

Og så en dag kom da hans hotelvært ilende, at nu havde han fundet et skib, der skulle til Marsiglia, og Hugo Lützow blev så glad, at han stak sin meddeler en stor drikkeskilling.

Først, da han var kommet ombord, viste det sig, at skibet ikke skulle længere end til Nizza. Skipperen sejlede aldrig længere, han gik i fast fart mellem Genova og Nizza, og det var han godt tilfreds med, han kendte sit farvand og kunne let undgå sørøvere. Han snakkede i en uendelighed.

Sådan set var Hugo Lützow ligeglad, men det ærgrede ham, at han havde betalt lidt mere, end han ville have gjort, hvis husværtten ikke havde løget for ham. Den rævepels havde regnet det ud.

Nå, de var allerede på vej ud af havnen, og nu rundede patronen fyrmolen og satte kursen mod sydsydvest ud over Genovabugten. Han var så ærgerlig, at han ikke vendte sig for at sige farvel til det Italien, som havde huset ham i næsten to år.

Når de kom så hastigt afsted, var det, fordi vinden var ualmindelig gunstig for årstiden. En frisk nordlig blæst bragte dem snart langt til søs.

Skibet var en såkaldt tartane, et let, enmastet fartøj med latinersejl, og skippere på disse småskibe blev kaldt patroner.

Vejrheldet slap imidlertid snart op. Hidtil havde vinden fulgt hans ønsker, uden at han havde behøvet at venne, nu blev det vindstille og havblik.

Sejlet blev taget ned, og masten lagt ned, for at de skulle syne mindst muligt nu, hvor ingen bølgedal kunne skjule dem for rovgridske blikke.

Sejlet blev rigget til som solsejl for den brændende sol, der fik beget til at syde mellem dæksplankerne. Det hvide sejl kunne også kamouflere skroget.

Hele dagen måtte mandskabet pøse vand ud over dækket og på solsejlet. Havfladen var ikke så blank mere, den var mere olieagtig. Det var luftens støv, der dalede ned og dannede en hinde på det fuldstændig stille vand.

Patronen forklarede, at der måtte være en blæst fra sydøst i et højere luftlag, der bragte støv med fra Vesuv, og at det snart ville begynde at blæse fra den kant.

Om natten var det fuldmåne. Den gik først ned ved tretiden, og endelig kunne de få nogle timer til at slappe fuldstændig af i, uden fare for at blive observeret af sørøvere.

Der gik endnu en dag - og en nat, intet rørte sig på den endelige havflade, der slet ikke var blank mere.

Det var først den tredje dag over middag, der skete noget. Oppe i nordvest kom en galej til syne i horisonten. Der var stor opbidselse ombord. Ville de blive opdaget nu, hvor galejen ville passere dem på skyggesiden.

Den kom nærmere og nærmere for taktfaste åretag, og nu ændrede den kurs og styrede direkte mod den lille tatane, der lå aldeles prisgivet.

De stirrede, så de fik ondt i øjnene, men - hvad var det - der fremme, en krusning på vandet, ligesom skyggen af en sky, men der var ingen sky.

Der blev en feberagtig aktivitet ombord. Masten kom op, sejlet blev sat. Det første svage pust nåede dem uden at kunne fylde sejlet, så kom Siroccoen, sødosten i et langt pust, og de var på farten igen.

Galejen var nu ganske nær, kunne den nå at vende, eller skulle det lykkes dem at passere den i modsat retning og få et forspring.

Nu satte galejen sit flag - det var Savoyens - det var en af Nizzas galejer, der var ude på patrulje. Der var ingen fare, vinden var deres, og farvandet fårude var sikkert.

Da tartanen nærmede sig Nizza, passerede den først Villefrankapynnten, så fulgte Monte Baron, og endelig rundede den Nizzas borgklippe, som dannede byens østvæg.

Så stod tartanen ind i den uddybede munding af Paillon, som var flod i regntiden og bæk i tørtiden.

Det var lige før solnedgang, og på strandbredden og et stykke ud i vandet stod fiskerne og trak deres garn iland. Deres opsang fulgte tartanen ind i havnen.

Det kunne lyde, som fangsten havde været god.

Nizza lå på en slette, der var ca tre fjerdingvej på langs ad kysten hen til floden Var, der dannede grænse til Frankrig, og op til tre fjerdingvej ind i landet, hvor sletten blev begrænset af en halvcirkel af bakker, der var bevokset med oliventræer. Sletten var meget frugtbar, og mange tropiske planter trivedes her i læ af bjergene, hvis snedækkede tinder, man kunne se i det fjerne.

Her i sommervarmen var det næsten for meget af det gode, men om vinteren var luften som balsam.

Egentlig havde Hugo Lützow tænkt sig at købe nye heste her, men en samtale, han hørte i hotellet, hvor han havde indlogeret sig, fik ham fra det igen.

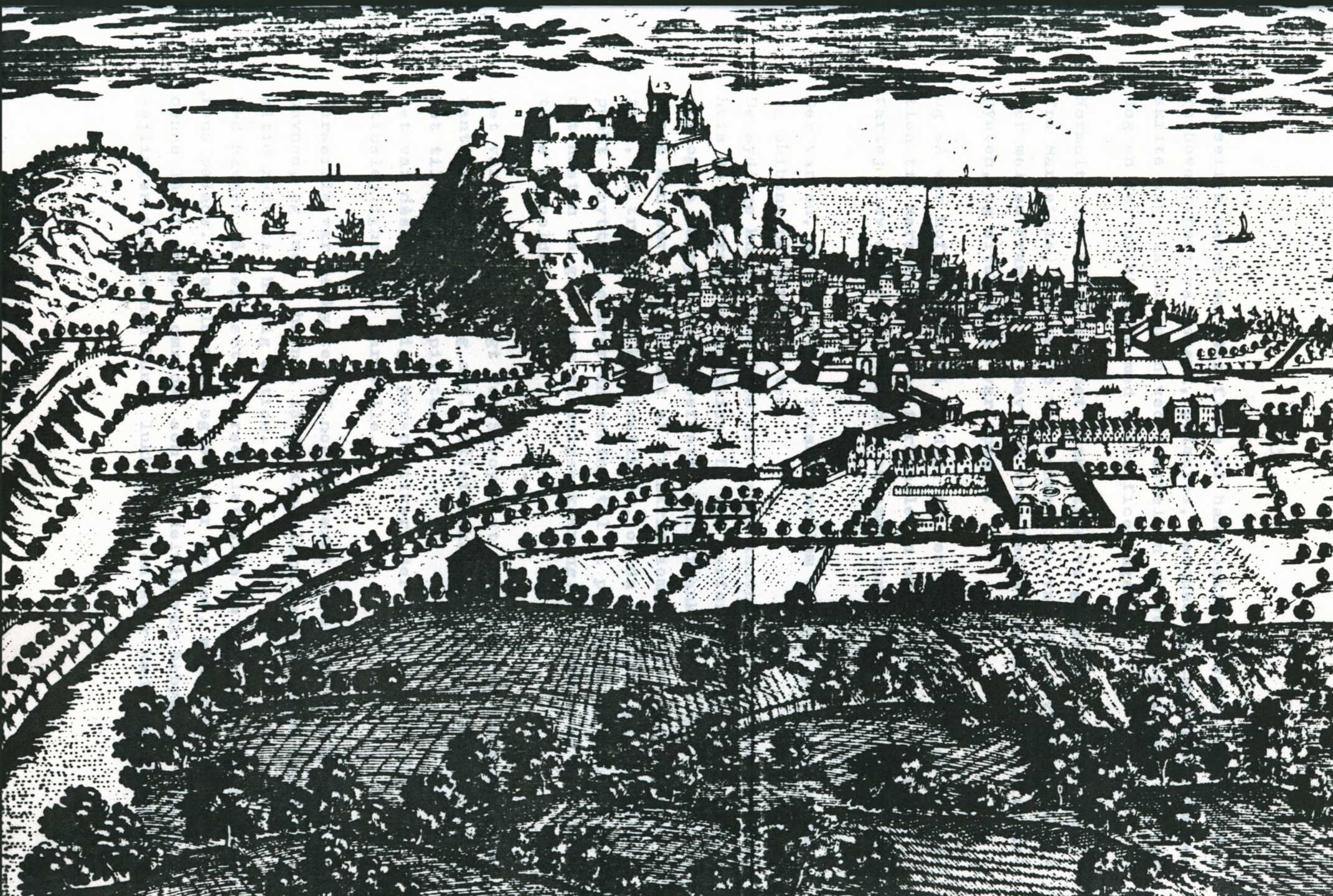
I nærheden af Marsiglia, eller Marseille, som manden sagde, skulle der være et stort stof af vilde heste i en stor og vildsom sumpstrækning. Dem fik han en uimodstæelig trang til at træffe.

Det var midsommer, Sankt Hans aften. Nu holdt de lidfester hjemme. Han sad og forestillede sig de knitrende flammer, de højt løftede fakler, de glade råb og danse.

Pludselig lagde en hånd sig stille på hans arm, og en medfølelse stemme mumlede nogle ord til ham.

Han så op. ~~Den~~ Den unge servitrice var i fuld aktivitet igen, men hun sendte ham et par gange et sigende øjekast.

Nå, ja, han kunne jo også godt blive et par dage, inden han drog videre til Marsiglia, eller Marseille, som manden havde sagt.

7. S. François
 8. Rivière de Paulon
 9. S. François de Sales

7. la Tour de l'Horloge
 8. S. Augustin
 9. la Porte Paolova

NICE, Ville Capitale du Comté
 de même nom, qui étoit autre-

10. Palais de Justice ou des Sénateurs
 11. le Marché au Poivre
 12. Porte de la Marine
 13. S. Jacques
 14. S. Caetan ou les Theatins

22. Partie de la
 23. l'Hortol de
 24. M. de
 25. F. de

Marseille havde en sør flåde af handelskibe i søen. Der var fire hovedtyper: vaisseaux, polacres, barques og tartanes, som adskilte sig fra hinanden ved størrelsen og ved rigningen. Der var dog en del usikkerhed med klassificeringen.

Normalt blev Nizza anløbet cirka tredive gange om året af skib fra Marseille, men netop ved denne tid, var der uoverensstemmelser mellem Frankrig og Savoyen over befæstningen af Villefrankapynten, og situationen var spændt.

Og så var hofjunkeren så heldig, at der skulle sendes en delegation til Marseille for at forhandle en overenskomst. På dette fartøj blev der plads til den ensomme turist.

Der var en, en væsentlig forskel mellem skibene på Middelhavet og skibene på Nordatlanten.

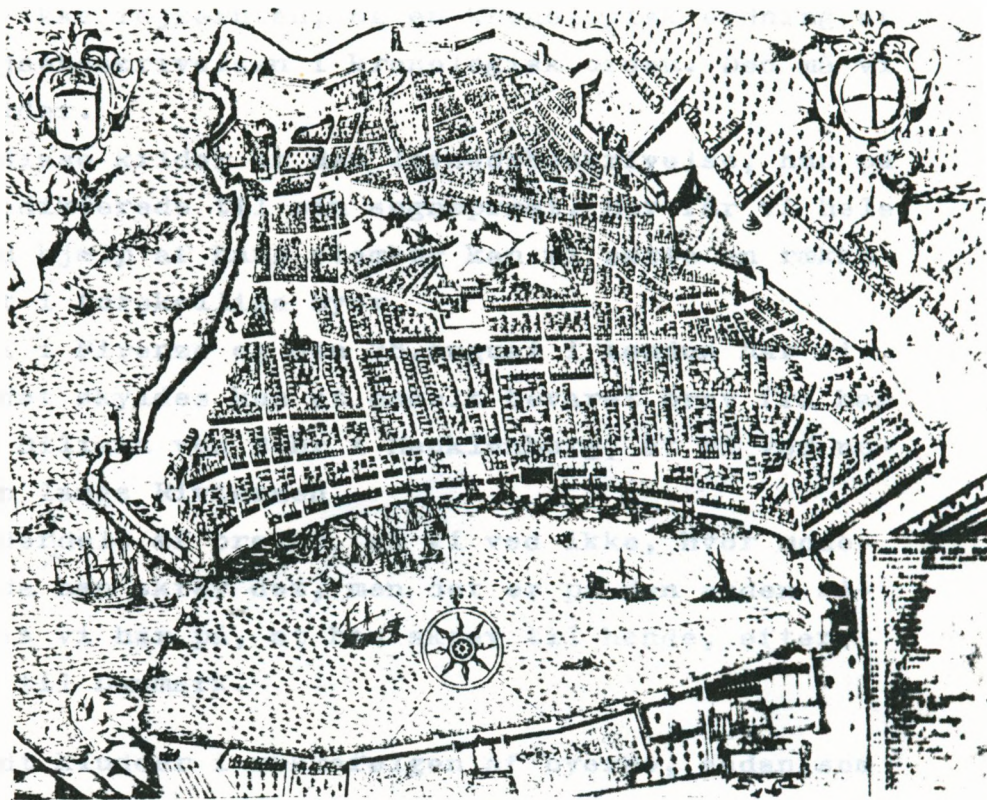
De sydlige kunne ikke bære ret mange kanoner, da de ville vælte, hvis de affyrede en bredside. De var derfor sårbare for artilleri, og da Savoyen havde befæstet Villefrankapynten med langtrækende kanoner, følte det af Frankrig som en alvorlig provokation, en trussel mod kysttrafikken, og da Frankrig på det tidspunkt benyttede enhver anledning til at påføre andre krig, var det næsten så godt som en krigserklæring, når Frankrig bare påtalte forholdet.

Det var derfor vigtigt for Savoyen at berolige Frankrig med garantier af forskellig art. Villefrankas kanoner var kun beregnet til forsvar mod pirater.

Det var disse alvorlige perspektiver, der lå bag Hugo Lützows skibslejlighed til Marseille.

Marseille var beskyttet af nogle stærkt befæstede øer udenfor havnen, og inde i havnen lå de kongelige galejer side om side, altid rede til hurtig aktion.

Ved havnen lå tøghuset og arsenalet side om side med statholderens palads. Byen lå nord og øst for havnen, mens der syd for denne lå et sumpet område, som kun delvis var bebygget. Indsejlingen til havnen kunne lukkes med en svær kæde med flydere.

LA VILLE ET LE PORT DE MARSEILLE VERS 1640

**Biskoppen i Marseille i 1643 hed
Jean-Baptiste Gault**

marseille havde så at sige ingen réformerte.

Hugo Lützow tog ind på hotellet Armes d'Hollande, som var et smukt og sirligt sted, hvor han fik den bedste behandling.

Byen vrimlede som Livorno med alle mulige folkeslag. Jøder, europæere, arabere, negre, abyssinere, ja en enkelt hovmodig mongol promenerede på havnekajen. Han var en af den kongelige flådes profosser.

De fleste af de historier, vi kender fra Hugo Lützows rejser, stammer fra hans senere breve til sin ældste søn, Frederik, der blev opdraget hos familie i Mecklenborg.

Brevene beskriver ikke rejseruten, og en kronologisk ordning af dem giver ikke rejsebeskrivelsen i kronologisk orden. Den må vi finde af andre kilder.

Den vigtigste af disse kilder er den levnedbeskrivelse, han på sit dødsleje selv dikterede til sin sognepræst. Her får vi hele rejseruten, og ved hjælp af hans stambog kan vi sætte en række datoer på opholdet i forskellige byer.

Mellem den 14. juni i Firenze og den 28. august i Loudun har vi ingen datoer, og det skyldes kun et enkelt bevaret brev fra ham til hans mor, fru Dilliana von Behr i Mecklenborg, at vi ved noget om hans færden langs Rivieraen.

desværre mangler der dele af brevet, så vi ved ikke, hvor moderen opholdt sig, da han skrev det, men det er på den anden side det eneste bevis vi har på, at han skrev til hende, efter at han var kommet til Danmark.

Der er således lidt kludder i rækkefølgen af byerne, sådan som han dikterede den til sin præst efter hukommelsen.

For ikke at rejse tværs gennem de store saltsumpe drog han med postvognen *de* Aix le Provence med de varme kilder,

, hvor han lejede to heste og red til Arles, hvor han ville give sig til at søge de vilde heste i saltsumpene.

Disse saltsumpe var et mærkeligt land, et eventyrland, hvor man måtte lade sine vaneforestillinger blive hjemme.

La Camargue, som dette område kaldes, er en slags våd ørken.

Galejslaver i deres kvarter i Marseille

Her falder næsten ingen regn, og solen brænder fra en skyfri himmel alle årets dage. Dette forårsager en stor fordampning af de vandmasser, Rhonen bringer med sig ud i deltaet, som på den måde bliver stærkt saltholdigt.

Rhonen, der har haft så travlt, der har hastet afsted mod havet, somme steder med rivende fart, uden at spekulere på, hvorhen, bare afsted dernedad, den tøver nu lige før sit endeligt, den deler sig, slynger sig ud og ind, løber sammen igen, breder sig ud, tøver, betænker sig. Den får tid til at lade alt det synke tilbunds, som den har stjålet i sit hastige løb, men mange småløb ender blindt i en lavvandet sø, hvor vandet fordamper lige så hurtigt, som det løber til. Og søen bliver salttere og salttere.

Her vokser mængder af saltplanter, siv og rør, græsser, buskvækster og hist og her et træ.

Det er i denne hede saltørken, den unge hofjunker vil søge sig en vildhest.

Han må imidlertid være klar over, at her lever også sorte tyre, som er i slægt med de spanske, og vildsvin i flokke driver om i buskadserne. Det er ikke nogen ufarlig jagt. Og han må for enhver pris sørge for at have vand nok med.

Her i de flade vande yngler også den røde flamingo med det flotte, krumme næb, en lyserød storkeart med højre fjer på vingerens underside.

Et fortryllende, forvirrende, forblændende landskab med brændende sol over hvidt sand og blankt vand.

Og så red han på en fremmed hest, som han først skulle lære at lystre det mindste vink.

Han lejede selvfølgelig en vejviser i det vilde terræn, og de strejrede om i landet i flere dage, før de fik spor at ride efter, og så varede det endda nogen tid, før Hugo Lützow havde udset sig den rette hest til den pragtsaddel, som han havde beholdt efter salget af hestene i Firenze.

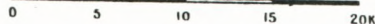
Indkredsningen af dyret var vanskelig og slidsom, men, da endelig, den hvide hingst var fånget, var det en leg for den trænedes berider at tæmme den.

DELTA DU RHÔNE

- Chemin de fer
- Route
- Canal

Echelle 1 : 430 000

M E R M É D I T E R R A N É E

MARSEILLE

- I. Ratonneau
- I. Pomégups
- Ch. d'Iff
- Montredon
- Marseilleveyre
- J. Tibauten
- I. Maire
- I. Jarros
- I. Calseragne
- I. Riou
- C. Croisette

Der gik længe frasagn i La Camargue om den mælkeblonde fremmede, der red ud igennem lagunerne og fandt den flotteste hvide hingst i stoddet, den mange professionelle havde forfulgt forgæves, og bragte den tam til Arles.

Hugo Lützow på sin side glemte aldrig La Camargue, det satte sit brændemærke på hans sjæl, som kvægejerne sætter deres brændemærke på dyrene.

Han sagde ofte siden, at selv det dybeste mærke kunne aldrig virke så uhyggeligt og troldomsagtigt som den nådeløse sol over La Camargue.

Da han vendte tilbage til Aix, købte han de to lejede heste, som havde tjent ham godt under jagten, og så var han klar til at rejse videre som sin egen herre.

Inden han gav sig rigtig på rejse, red han en afstikker til den lille by Sallon for at se Nostradamus' grav, der lå halvt inde i kirken og halvt udenfor. Derpå gav han sig på vej til den tidligere pavestad, Avignon ved Rhonens bred.

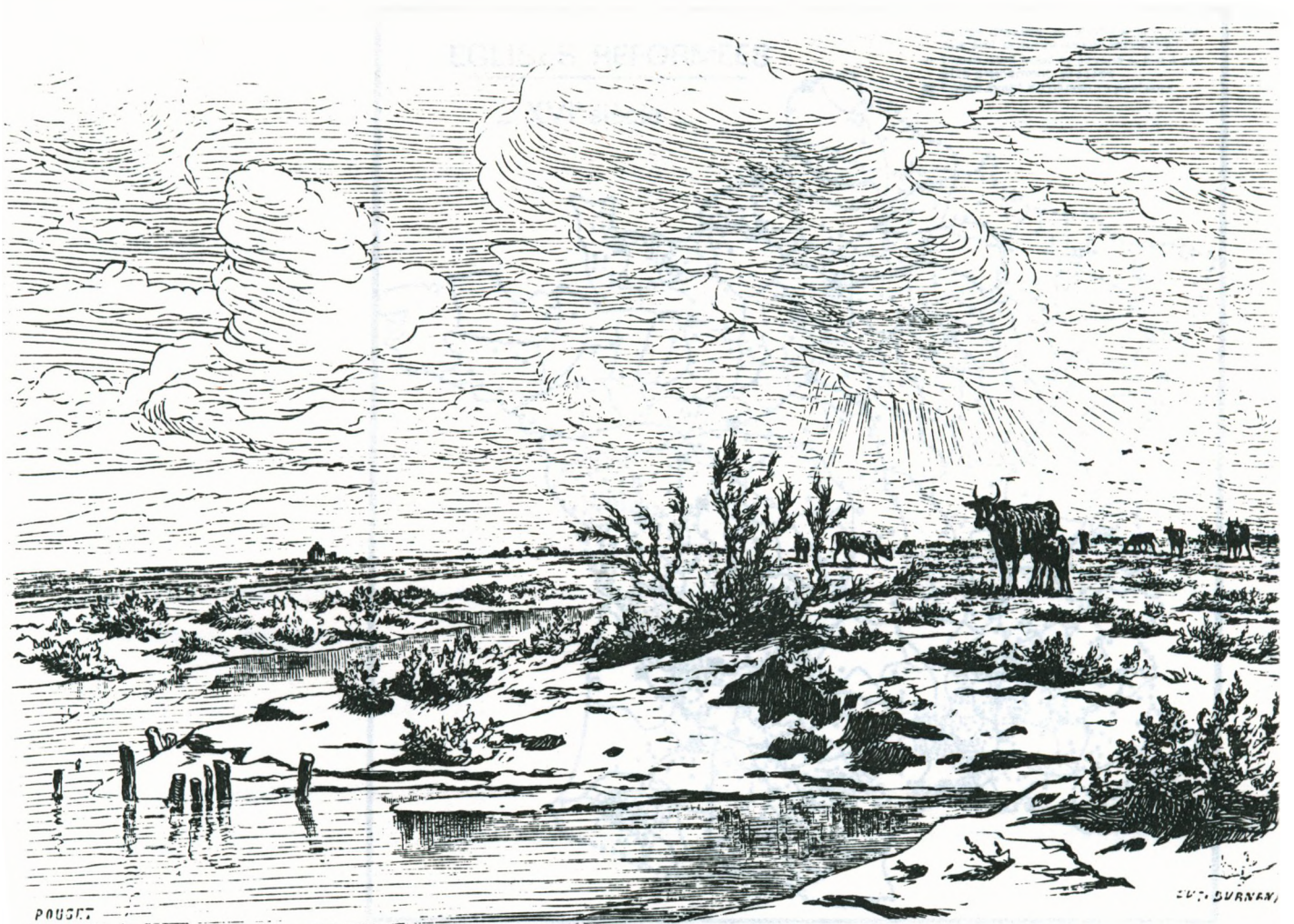
Få byer har vel haft så dårligt et ry, som Avignon i pavernes tid. Det skulle da være Sodoma og Gomorra.

Gennem byerne Lambese og Orgon nåede han frem til floden La Durance, som han satte over med en lille færge. Så fortsatte rejsen op imod Mistralen, der blæste støt, så man næsten kunne læne sig op ad den.

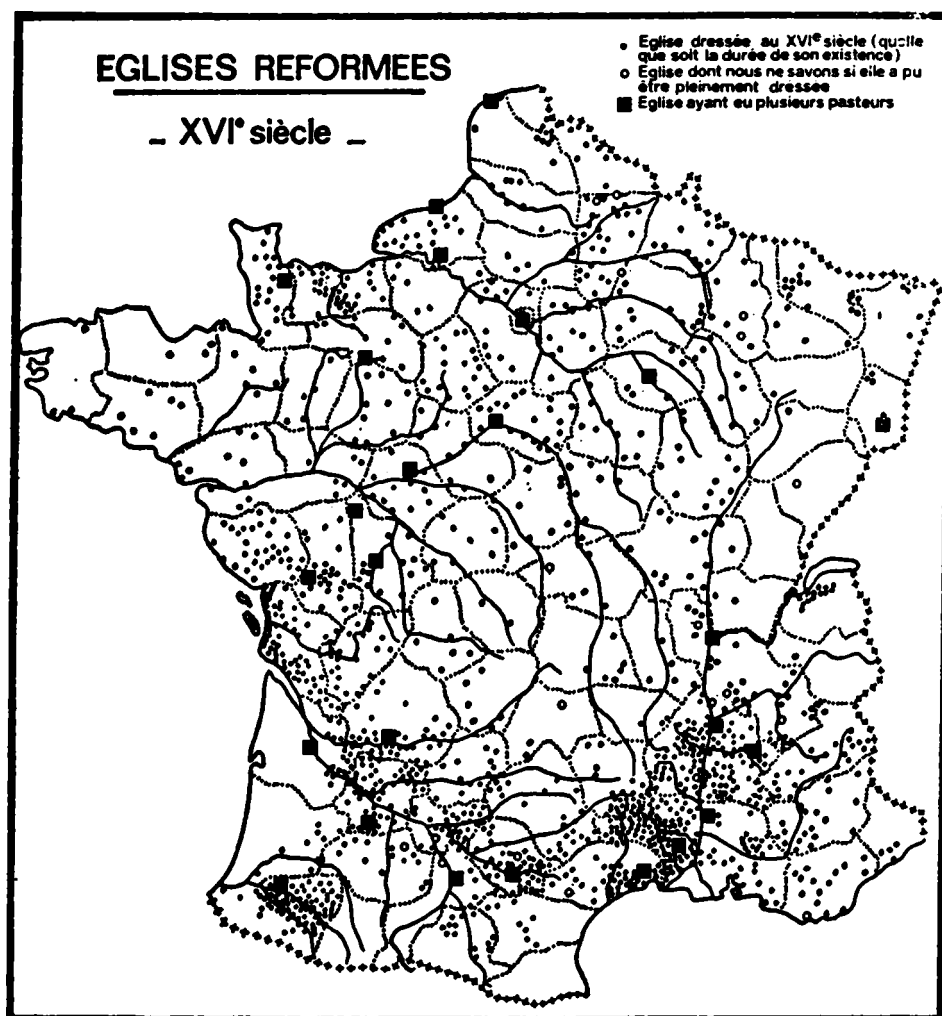
Avignon tilhørte stadig paven, og en pavelig legat sørgede for at varetage pavens økonomiske interesser på stedet.

Byen ligger på et lavt plateau. der skræner jævnt mod øst, men står med en stejl skrænt ned mod Rhone, der her slår et sving mod vest. Lige nord for byen ligger en stor sø i Rhonen. Det er som om floden her har holdt en lille generalprøve inden den kort efter danner delta.

Neden for søen førte den berømte bro over floden, den bro, hvorpå hele verden dansede. Oppe på selve skræningen lå pavens palads og domkirken.

Hugo Lützow sagde ofte senere i sit liv, at selv det dybeste mørke kunde ikke virke så uhyggeligt og trolddomsagtigt som den nådesløse sol over la Camargue

Mens Italiens problem var politisk, idet landet var splittet op i en række større og mindre stater, hvoraf nogle endda var under fremmedherredømme, så var Frankrigs problem religiøst.

Frankrig var et stort rige med en suveræn konge, men landet var i splid med sig selv. I mere end hundrede år havde striden mellem de religiøse partier raset med større eller mindre intensitet, men altid med den samme intolerance.

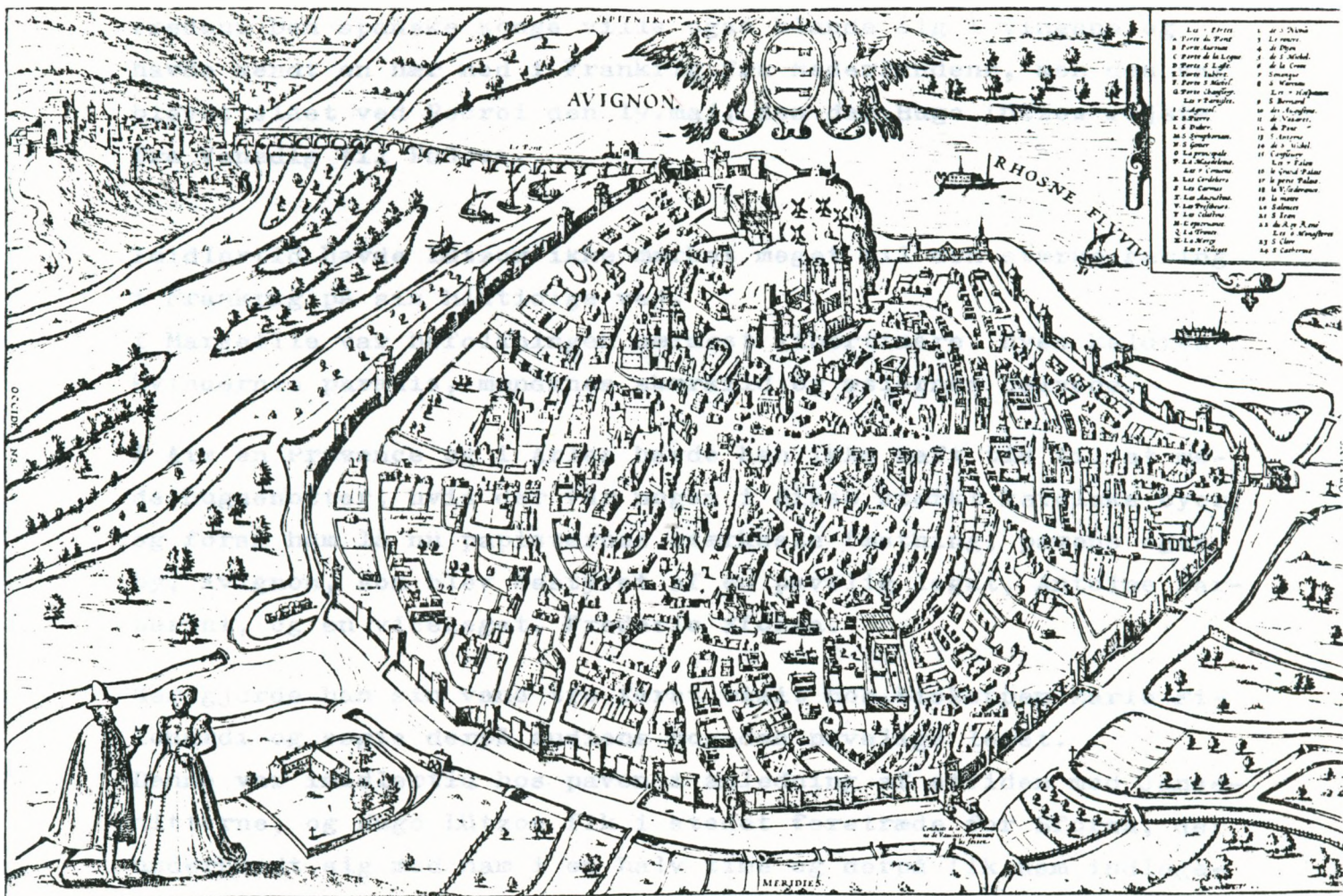
Hovedkampen havde hele tiden stået mellem den paveligt sindede del af katolikerne, de såkaldte papister med jesuitterne i fortroppen, der under forskellige kamporganisationer som ligaen og fronden havde ført en indædt udryddelseskrig mod de reformerte, den calvinske hovedmodstander, der blev kaldt huguenotter - en forvanskning af det svejtsiske ord eidgenossen.

Indenfor begge lejre fandtes der fraktioner. Jesuitternes modstandere indenfor den katolske kirke var Gallikanerne, som nok anerkendte paven, men satte den franske konge over denne. Disse var igen delt op i grupper, hvoraf de mest yderliggående var de næsten hedenske libertinere, der ikke gik i kirke, men nærmest levede helt for denne verden uden dyd og moral, og på den anden side jansenitterne, som var lige så asketiske som de reformerte, og som ville afskaffe al kunst, al kirkeudsmykning, alle lysthaver, men fastholdt troen på helgenerne, og alle den katolske moderkirkes dogmer.

Blandt calvinisterne var der også en national fraktion, som fik gennemtruffet, at den franske bibel skulle trykkes i La Rochelle og ingen andre steder, men der var også andre sekter.

De gamle samfund af Katharer, som i begyndelsen havde modtaget huguenotterne med åbne arme, var utilfredse med den stadig mere dogmatiske form de reformerte gav deres religion, og ikke mindst med det stadig tiltagende præstevælde.

Der var således en stærk åndelig uro i Frankrig, en gæring, som kunne føre til ny borgerkrig ved den først givne lejlighed. Og måske var kongeskiftet netop en sådan lejlighed.

Den pavelige legat i Avignon var naturligvis en af pavens nepoter, Antoine Barberini, mens vicelegaten var Frederic Sforza.

Og det var ikke kun Ludvig den Trettendes død, der gjorde tidspunktet fristende. Også hans førsteminister Richelieu, der bid for bid systematisk havde frataget huguenotterne de rettighe- der, de havde fået ved det nantiske edikt, som gradvis havde afvæbnet dem, nedbrudt fæstningsværkerne om deres "bicoques", et kælenavn til deres sikkerhedssteder, og som endda havde ned- kæmpet og indtaget deres hovedby, La Rochelle, hvis indbygger- antal var faldet fra 30 tusinde til fem tusinde efter den hårde belejring.

Endelig var en huguenottisk opstand ikke det eneste, der truede freden. Den spanske konge ville også blande sig i tingene og havde sendt en hær ned i Frankrig fra Nederlandene, men den var blevet slået ved Rocroi den 19. maj, den dag Hugo Lützow rejste fra Venedig til Padova.

Imidlertid havde Lützow ikke mærket meget til den stærke gæring i Frankrig på sin hidtidige vej.

I Marseille var befolkningen nærmest libertinere. Byen kaldtes kvindernes paradys, mændenes skærslid og æslernes helvede.

I Aix en Provence og i Arles havde han ikke haft tid til at mø- de huguenotter, hvis der var nogen i disse stærkt katolske byer, og foran ham lå nu papisternes stærkeste fæstning, pavens egen by, Avignon, som blev bestyret af en pavelig legat, Antoine Bar- berini, og en vicelegat, Frederic Sforza.

Her gjorde han sin vane tro først visit hos biskoppen Mario Fi- lonardi og søgte derpå audiens hos den pavelige leget.

Denne var imidlertid hos paven i anledning af striden med Janse- nitterne, og Hugo Lützow fik i stedet foretræde for Sforza, der underholdt sig med ham i en halv time og derpå fik ham indloge- ret i et gammelt kardinalpalæ, som Lützow senere mindedes som en uendelig række små gårdrum, omgivet af buegange, overgroet med slyngplanter, der skabte et køligt, grønt haivmærke, med springvand i gamle stenkummer, der var grønne af ælde, mange trapper og svalegange, en duft af forgangen storhed, og en fø- lelse af fortabthed i denne labyrint, som han ikke kunne finde rundt i.

Her i Avignon besøgte han også universitetet, hvor han overværede et par forelæsninger. Det havde han ikke givet sig tid til i Aix en Provence, hvor han kun havde opsøgt en af professorerne.

Fra Avignon huskede han også en mørk krydderagtig vin, Chateau-neuf du Pape, der mindede om kirkerøgelse og orgelmusik. Men i det store og hele fandt han de franske vine for sure. Hjemmefra havde han medbragt en forkærlighed for de mere soledede spanske vine.

Da han havde gjort Avignon sin reverens, steg han igen til hest og styrede mod nye mål.

Man ville nok forvente, at han rejste mod nord, op gennem Rhonedalen mod Paris, men han valgte i stedet at ride videre vestpå gennem det gennem mere end hundrede år borgerkrigshærgede Languedoc, en rute der førte ham til de fleste af Huguenotternes nu demolerede "bicoques".

Vi ved ikke, hvor han først fik kontakt med protestanterne, men det var måske i Aix en Provence hos en vis professor i romerret. At ride mod nordvest op i Cevennerne, der var Huguenotternes kerneområde, ville have været en provokation, han som turist ikke kunne tillade sig, så turen gik altså langs Middelhavet, gennem Nimes, hvor han besøgte biskoppen, gennem Lunel og til Montpellier.

Også her gik han først til biskoppen og først bagefter til det blomstrende universitet, hvis medicinske fakultet var grundlagt af Maurerne for næsten fem hundrede år siden.

Her var også en smuk botanisk have.

Overalt hvor han kom frem, holdt han forbindelse med myndighederne, men i småbyerne, han passerede, og på rejserne mellem byerne, var han blandt protestanter. Ikke Huguenotter, de var for dogmatiske og strenge, men det var lykkedes Hugo Lützow at komme i kontakt med de rester af den gamle Waldensersekt, som endnu levede en skjult tilværelse, tildels beskyttet af Huguenotterne, men også ret ildeset af dem.

XVII. UNE ASSEMBLEE DU DESERT (XVIIe SIECLE)

Estampe de L. Billoti

Des familles entières sont venues, avec vieillards et enfants. En chaire, le pasteur prêche. Tout autour, les chevaux qui ont servi au transport. C'est encore le « Désert héroïque » et périlleux

Musée du Désert, Mas Soubeiran

Efterhånden som forfølgelserne tog til, søgte protestanterne ud i natyren for at holde deres gudstjenester der i fred.

Waldenserne blev også kaldt de fattige fra Lyon. I modsætning til Huguenotterne betragtede de ikke materiel fremgang som en Guds velsignelse.

Blandt de forbud, der regnede ned over Huguenotterne, var der et, som skulle komme til at danne mode i hvert fald i Danmark. Hans katolske majestæt, hans allerkræfteligste majestæt Ludvig den Trettende af Frankrig havde forbudt Huguenotterne at begrave deres døde om dagen.

Det skulle være en skam, det var tænkt som en beskæmmelse, men de højtidelige, natlige optog med brændende kerter og fakler, der fik lyset til at reflektere fra alle udsmykningerne, gjorde et sådant indtryk, at de udlændinge, som kom til at overvære en sådan begravelse, rejste hjem med den faste beslutning, at sådan en begravelse ville de også have.

Derfor kunne man i mange år opleve disse mærkelige, højtidelige, natlige ligtog også i Danmark, hvor det ikke var et påbud men en mode, måske en solidaritetserklæring.

Han red nordpå i den grønne, smilende Viennedal, hvor hvert et hus, hvert et træ, hvor alt, alt smilede ham solbeskinnet imøde. Rejsen gennem Toulouse-Bordeaux-området havde været en balanceakt på en knivsæg. Faktisk herskede der her regulære borgerkrigsagtige tilstande, hvor belejringer, commando-raid og mindre feltslag hele tiden afløste hinanden, trods en officiel tavshed om forholdene, formentlig på grund af det tyske engagement.

Men han var kommet igennem i god behold. Han havde besøgt det næsten mennesketomme La Rochelle, der havde kæmpet så tappert for sin frihed og tabt. Det havde gjort et stærkt indtryk på ham at se de vældige ruiner af det demolerede befæstningsanlæg, som den stærkt decimerede befolkning selv havde måttet bryde ned.

Han var redet gennem grevskabet Toulouse, gennem det franske baskerland, Gascogne, og gennem det gamle Aquitanien, alle områder, som middelalderen igennem havde hævdet eller søgt at hævide en selvstændighed overfor den franske krone. Huguenotternes stærke stilling i disse områder havde måske også en lokalpatriotisk baggrund.

MER

OCEANE

Dressée et Dédiée
A SA MAJESTE
CATHOLIQUE

Par son tres humble et
tres obeissant serviteur
de Fer

Geographe de sa Majeste catholique

Fra La Rochelle var han redet over Niort, Poitiers og Chatellerault, og nu nærmede han sig den lille by Loudun, en af Huguenotternes sikkerhedsstæder, der havde måttet se sin befæstning blive revet ned på Richelieus befaling.

Byen lå på en høj og var helt domineret af to tårne, St. Peterskirkens spir og greverne af Poitiers middelalderlige borgtårn, som var den eneste levning af byens befæstning.

Ved byporten hang de smuldrende rester af et par misdædere i byens galge og drejede langsomt i den lette vind. Da Hugo Lützow nærmede sig, lettede pludselig en ravn fra det ene skrog med et fornærmet, skrattende skrig.

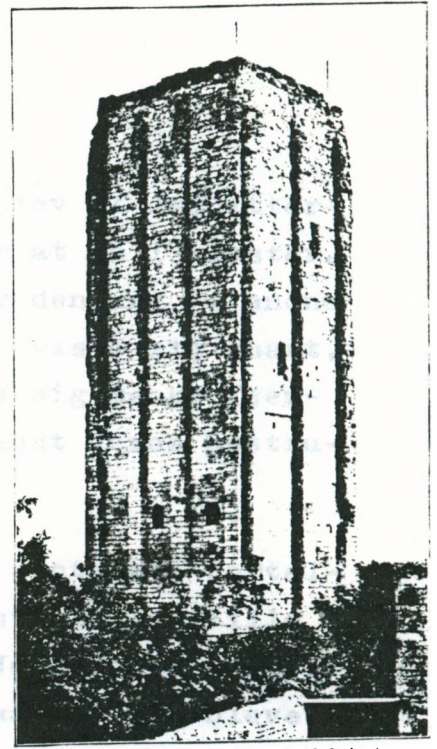
Indenfor i de snævre, krogede gader herskede den sædvanlige, massive, harske byhørm af tæt sammenpakkede, uvaskede mennesker og deres husdyr, heste, køer, svin og gæs og deres eskremitter, tilsat den skarpe os af trærøg, mados, røgelse, brødbagning, krydderurter i haverne og frisk hø, altsammen i en blanding så tyk, at den var som et slag i ansigtet, når man kom fra det åbne land.

Louduns katolske menighed havde nylig været rystet af en heksekandale, som den katolske kirke havde forsøgt med alle midler at dysse ned, men endnu kunne besøgende overvære de celebre djævlebesættelser, som var begyndelsen til hele postyret.

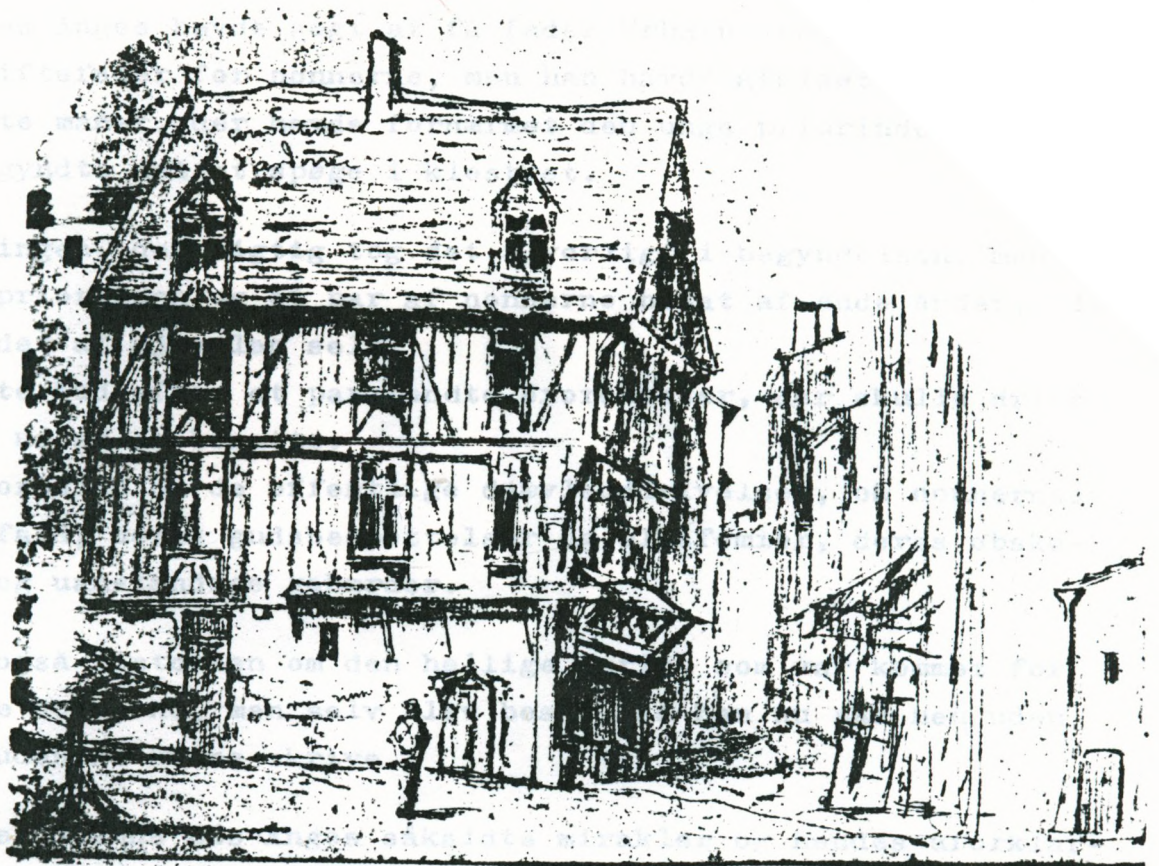
Han tog ind på gæstgivergården "Kronen og Svanen", hvor han til en begyndelse spurgte efter doktor Fanton, som var Huguenot og byens bedste læge.

Gæstgiveren tilbød straks at sende bud efter ham, men Hugo Lützow ville hellere have at vide, hvor han boede. Det endte med, at han fik en dreng med til at vise vejen.

Doktor Fanton, der også var apoteker, var yderst venlig og imødekommende, og da han hørte, at hans gæst var interesseret i de berømte og berygtede djævlebesættelser og djævleuddrivelser og hele historien om priorinden, søster Jeanne des Anges mirakler, var han straks villig til at berette hele den gyselige historie. Det var altsammen begyndt med den smukke præst Urbain Grandier.

Phot. de M. Robuchon.
DONJON DE LOUDUN.

Indenfor i de smalle, krogede stræder herskede den sædvanlige, massive, harske byhjørn af tæt sammenpakkede, ubaskede mennesker og deres husdyr

Den smukke og charmerende Urbain Grandier var elev af Jesuitterne, men havde valgt at blive præst i stedet for at gå i kloster. Han var selv kommet ridende til Loudun, det var dengang vi endnu havde vore befæstninger, sukkede Fanton, og det viste sig snart, at han var en slem kvindeforfører, der skaffede sig mange fjender blandt byens mænd, men flere tilhængere blandt deres hustruer og døtre.

Ind imellem sine konsultationer, der foregik i apoteket, fortalte Fanton videre om Ursulerinderne, som havde startet en lille pigeskole i byen, om den vanskabte unge pige, Jeanne des Anges, der havde ført den gamle priorinde bag lyset, så hun var blevet udpeget til den nye leder af det lille samfund, ny priorinde.

Jeanne des Anges havde søgt at få fader Urbain Grandier til at være skriftefader for nonnerne, men han havde afslæet på sin noget flotte maner, der havde fornærmet den unge priorinde. Og så begyndte det at spøge i klostret.

Der var ingen, der rigtig tog det alvorligt i begyndelsen, men så blev priorinden og et par af nonnerne besat af onde ånder, eller var det af djævelen selv?

Man sendte bud efter et par kendte exorchister, der skulle drive djævelen ud af de besatte.

Fanton fortalte om de offentlige djævleuddrivelser, om nonnernes krampeanfald, deres gudsbespottelser og blasfemier, deres obskøniteter og uanstændige gebærder.

Der var også historien om den hellige Surin, som var kommet for at hjælpe nonnerne, men selv blev besat, så han nu sad hen uden mæle og uden at kunne skrive.

Så var der Jeanne des Anges såkaldte mirakler og hendes uforklarlige helbredelse, som Fanton selv havde overværet, men nægtede at anerkende som mirakel.

Han, Hugo Lützow kunne selv få lejlighed til at se den stumme Surin, og de såkaldte mirakler, den hellige Josphs navnetræk i priorindens venstre hånd.

Et veneciensk apotek på den tid.

Han, doktor Fanton ville være mere tilbøjelig til at tro på miraklet, hvis det havde været i højre hånd.

Hele det iscenesatte postyr endte med den utrolige hekseproces imod fader Urbain Grandier, der blev udlagt som heksemester af den hævntørstende Jeanne des Anges, som derved kom til at virke for de vrede mænd, hvis hustruer og døtre, præsten havde beligget, men som ikke hidtil havde kunnet ramme ham for hans skørlevned.

Vel havde den liderlige præst fortjent en form for straf for sine misbrug af den stilling han indtog som byens sjælesørger, og det siger jeg, skønt han ikke har haft noget at gøre med de reformertes kvinder, sagde doktor Fanton, men den hæslige skinproces, der førtes af hans fjender, den forfærdelige tortur, han måtte udstå, hvor hans ben blev knust, den ydmygende behandling, han fik, hvor hans hår blev barberet af over hele kroppen lige til øjenbrynene, og endelig heksebrændingen, hvor han end ikke blev kvalt først, som det var almindeligt, alt dette havde han ikke fortjent, for han var ingen heks.

Doktor Fanton var en meget behagelig mand, men en meget travlt optaget mand, så han sørgede for at indføre sin gæst i den huguenotiske kreds, hvor denne faldt godt til.

Han fik forevist den stakkels stumme Surin, som ikke havde kunnet magte djævlene. Han fik daglig bragt mad og drikke, men sad mest og så hen for sig uden at se eller høre sine gæster.

Han var også til de offentlige djævlueddrivelser, som stadig stod på, når en af nonnerne fik et tilbagefald. Han forfærdedes over de unge pigers beskidte sprog og gøs i rædsel, når de løftede deres skærter og opfordrede tilskuerne til at springe på sig enten for eller bag. Det gjorde alt sammen et dybt indtryk på den unge mand.

Han fik ikke set Jeanne des Anges, som var draget på pilgrimsrejse med sin mirakuløse venstrehånd.

Djævlene fra Loudun var ikke så lidt af et tilløbsstykke. Hugo Lützow opholdt sig i byen i mindst et halvt år, og i dette tidsrum har vi mindst otte indførsler i hans stambog med navne på unge rejsende adelsmænd, hvoraf mindst en, Bartholdt von Bülow, senere trådte i dansk tjeneste, hvor han nævnes i årene 1657-60. Den sidste indførsel i stambogen er fra den 23. februar 1644, da en vis Caspar Friedrich von Tonbee har skrevet sit navn.

Det må være ved den tid, han har fået underretninger om, at den svenske lynild, Lennart Torstensson, var trængt op i Jylland med en stor troppestyrke.

Den 7. juni var han i Paris, hvor Bogislaus a Schwerin skriver i hans stambog, men allerede samme måned var han ved Gravelinen, "huor Monsieur kongens Broder commanderede Armeen, og Admiral Rijter laa med den hollandske flaaede." Byen blev belejret.

Derfra rejste han til Vlissingen, hvorfra han rejste gennem Holland, med tre dages ophold i Amsterdam den 6.-8. juli, måske for at få skibslejlighed hjem.

Nu skulle det vise sig, hvad der var hjem for Mecklenborgeren, Hugo Lützow, men for ham var der ingen tvivl. Danmark var nu hans fædreland, selv om Svenskerne var de stærkeste i øjeblikket.

Fra Amsterdam red han til Hamborg og derfra til Glückstadt, hvor han gjorde fyrstbiskoppen, den senere Frederik den Tredie sin opvartning. Det skulle vise sig at være en heldig indskydelse.

Det var ved den tid, hvor den svenske flåde lå indesluttet i Kielerfjorden efter slaget på Kolberger Heide, og Hugo Lützow red derfor til Lübeck for at støde til kongen, men da Svenskerne imidlertid slap ud i nattens mulm og mørke, fortsatte Hugo Lützow til København, hvor han meldte sig tilbage til tjeneste hos Christian den Fjerde. Det var den 30. august 1644. Turen havde varet tre år og to måneder.

Nu fulgte Hugo Lützow med Christian den Fjerde til Skåne, hvor Gustav Horn hærgede med sine Svenskere.

Mazarin
Frankrigs stærke mand.

Anna af Austria som Enke.
Stik af Morin efter Philippe de Champaigne.

Ludvig 14. som barn i spidsen for et jagtselskab.
Også i Paris gjorde Hugo Lützow hoffet sin opvartning.

Det var et stort choc for den unge hofjunker at gense sin konge i den tilstand, han nu var, træt og ældet og med adskillige sår fra Kolberger Heide, et øje fattigere.

For Hugo Lützow var det ufatteligt at høre, hvad den aldrende herre havde overkommet, siden det svenske overfald var en kendsgerning, og nu var han altså på jagt efter Gustav Horn, som han helst skulle fange i en gunstig position selv.

På sin hvide hingst, Camargue fulgte han utrætteligt sin konge i tykt og tyndt, men i oktober indløb katastrofemeddelelsen, at Pros Munds flådeeskadre var blevet slået ved Femern.

Skønt den svenske flåde var så stærkt medtaget, at den måtte søge havn for omfattende reparationer, fandt Christian den Fjerde sin stilling i Skåne for usikker under disse omstændigheder. Han indskibede sig i Raaa med sin hofstab og sejlede til København.

I februar 1645 blev fredsunderhandlingerne begyndt ved Brømsbro på grænsen mellem Sverige og Blekinge. De svære forhandlinger trak ud i et halvt år og endte med, at kongen måtte afstå Gotland, Øsel, Bornholm, Jemtland og Herjedalen plus Halland for et tidsrum af tredive år.

Samtidig pågik der forhandlinger med Hollænderne, som fik Øresundstolden nedsat til 1628-niveauet.

Hugo Lützow red adskillige ture mellem de danske forhandlere og kongen, som underskrev resultatet under protest, idet han fralagde sig ethvert ansvar for alle landafståelser.

Midt under de langvarige fredsforhandlinger døde fru Diliansa von Behr, og han måtte derfor søge orlov for at kunne tiltræde sin arv i Mecklenborg, der bestod af godset Bakendorf i Strelitz-området, det han skilte sig af med i 1668 for helt at blive dansk.

Året efter ledsagede Hugo Lützow kongen til den norske herredag, som blev afholdt i Christiania i juli måned.

Her havde Hugo Lützow fornøjelsen igen at møde Hannibal Sehested, der nu var statsholder i Norge, hvis forsvar han havde ført med heldig hånd i den forgangne krig.

Nede i Tyskland havde Svenskerne under general Wrangel nu igen ført krigen ind i kejserens egne arvelande. Maximilian af Bayern havde efter 27 års krig på kejserens side set sig nødsaget til at søge våbenstilstand med Svenskerne og Franskmændene under Turenne. Da Wrangel brød op fra sit vinterkvarter ved Bodensøen, var han derfor nødt til at gå uden om Bayern for at komme til Böhmen. Han gik derfor først mod nord og indtog Schweinfurt, så drejede han mod øst og gik mod byen og fæstningen Eger, som var nøglen til det nordlige Böhmen.

Den kejserlige feltherre Melander havde samlet sine tropper ved Budweis og ilede mod nord for at komme Eger til undsætning, men ligesom Wrangel måtte gå udenom Bayern, måtte Melander gå uden om et böhmisk grevskab og kom derfor for sent. Eger faldt i hænderne på Wrangel.

Eger var et meget besøgt kurbad med varme kilder, og ved nyheden om Egers fald besluttede den udvalgte prins Christian, at han ville besøge kurbadet med sit syge ben, som ikke ville læge. Undervejs besøgte han sine svigerforældre i Dresden, men derefter kom han ikke længere end til slottet Körbitz, hvor han døde i begyndelsen af juni måned. Kurfyrst Johann Georg af Sachsen lod straks liget hente til Dresden og sendte en kurer til Danmark, hvor nyheden indløb midt i måneden.

Det var et hårdt slag for Christian den Fjerde, som havde mange vanskeligheder at kæmpe med i forvejen. Hans tøjhus, Europas mest moderne og bedst indrettede, var brændt, Corfitz Ulfeldt voidte ham en masse problemer, og sidst men ikke mindst, pengekassen var tom.

Faktisk var der ikke penge til at klæde hofstaten i sort, det var knapt nok, at den gamle konge selv kunne få passende sørgeklæder, og at hans værelser kunne blive draget med sort klæde. Det kunne ikke lade sig gøre, at få prinsens lig hjem, så det var en lettelse, at kurfyrsten ville lade det stå i Dresden i hundedagene.

Karl Gustav Wrangel

Abb. 849. Befestigung einer mittleren deutschen Stadt (Eger).
Holzschnitt von Kaspar Hofreuter aus: Seb. Münsters Kosmographie. Basel, H. Petri 1550. B. IX 401.

Eger var et meget besøgt kurbad med varme kilder, og ved nyheden om Wrangels erobring af Eger, besluttede den udvalgte prins Christian, at han vilde besøge kurbadet med sit syge ben

Imidlertid udviklede tingene sig i Tyskland. Maximilian af Bayerns tropper gjorde oprør og tvang ham til at opsige våbenstillstanden med Wrangel, hvorefter de sluttede sig til kejser Ferdinand den Tredie.

Da samtidig Turennes westphalske hjælpetropper opsagde ham troskab og brød op fra ham, så Wrangel sig nu i en farlig position og trak sig ud af Böhmen mod vest til Weser og siden nordpå til Lüneburg.

Melander fulgte efter ham i nogen afstand.

Det var midt under disse uberegnelige troppebevægelser, Hugo Lützow red ned gennem Tyskland for at invitere til prins Christians begravelse.

Først gik turen til fyrstbiskop Frederik i Glückstadt, som ved den tid var udnævnt til statholder i Holsten, dernæst til Gottorp slot, hvor hertug Frederik den Tredie residerede.

Her så Hugo Lützow den smukke bog, som var forfattet af hertugens bibliotekar og sekretær Adamus Oleander om den store persianske rejse, som hertugen havde bekostet i 1630erne, et fornemt og lærd værk for sin tid.

Fra Gottorp gik rejsen nu op langs Elben, gennem Magdeburg til Halle, hvor ærkestiftet Magdeburgs fyrstbiskop, administrator August von Sachsen residerede. Han var en af de sachsiske kurfyrstesønner, som her havde fået et smukt levebrød.

Fra Halle gik rejsen direkte til Dresden, hvor kurfyrst Johann Georg af Sachsen, kurprins Johann Georg (den Anden) og de yngre sønner hertugerne Moeritz og Christian blev inviteret.

I sine erindringer, som han dikterer sin sognepræst på sit dødsleje, siger han selv:

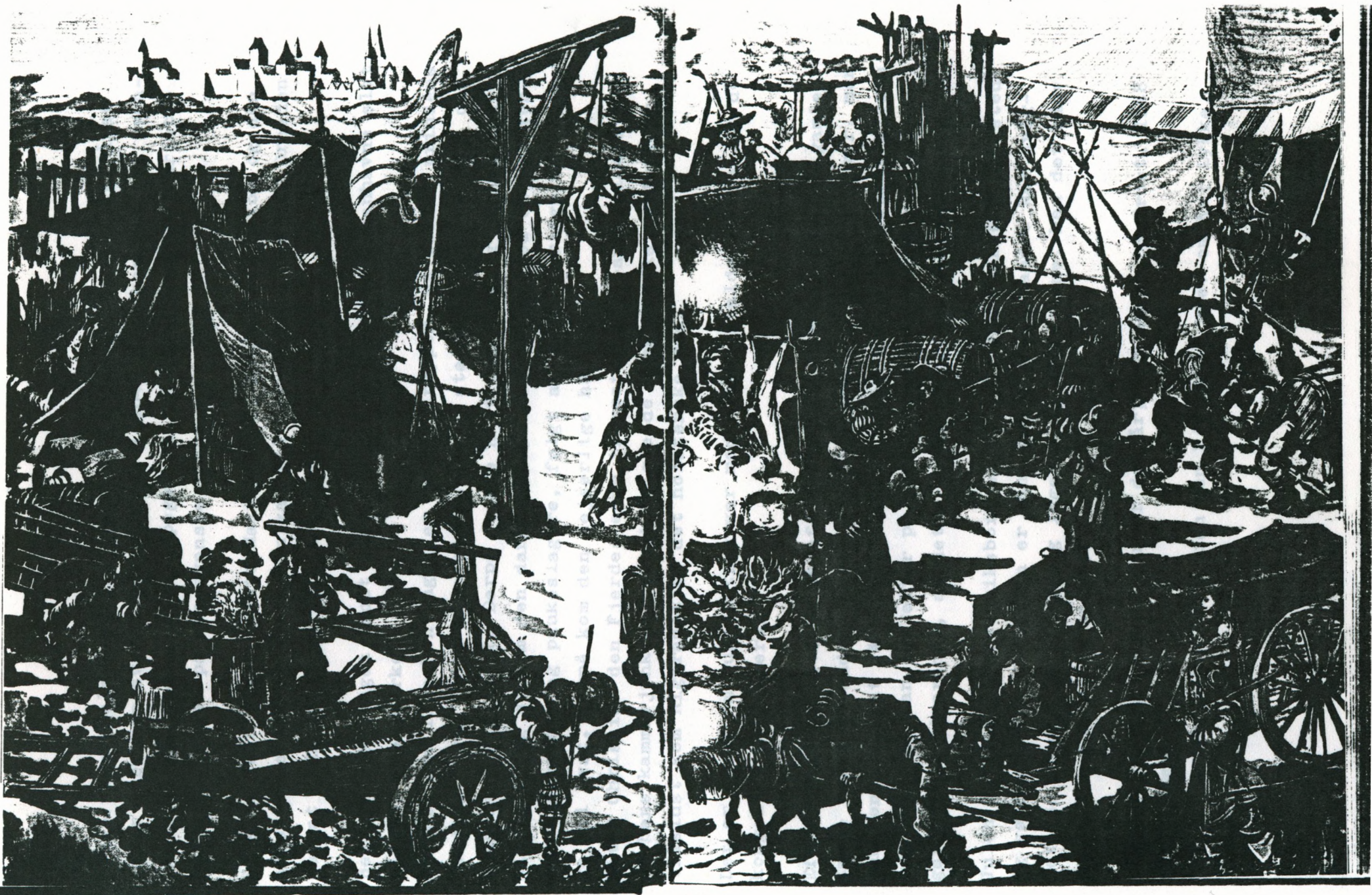
Samme reise var temmelig besuerlig formedelst hand maatte reise baade igiennem dend Suenske og dend keiserlige Arme, som begge var paa marsch effter hin anden imellem Magdeburg og Dresden.

Måske var det her, han første gang mødte den unge Carl Gustav af Pfalz, der var ved at lære krigshåndværket under den svenske feltmarchal Carl Gustav Wrangel

Samme reise var temmelig besuerlig formedel
Hand maatte reise bødde igiennem dend Suens
og dend keiserlige Arme

Denne unge Pfalzer skulle komme til at gøre lynkarriere. Året efter blev han svensk general, og i 1649 blev han med det svenske rigsråds godkendelse udpeget til at være dronning Christianas efterfølger på den svenske trone.

Sidst i juli måned rejste Malthé Juel, Ditlev Reventlow og den afdødes hofjunker Frans Rantzau til Estvadgaard ned til Dresden for at ledsage liget på hjemrejsen.

Begravelsesoptøget fandt sted den 8. november fra Københavns slot til Vor Frue kirke.

Forrest kom fire kontingenter danske tropper. Så førtes prinsens håndhest frem fulgt af staldmestrene, staldknægtene og hele den kongelige staldetat. Derpå fulgte ni trompetere og paukeslagere til hest, og så kom den danske adel. Bag adelen red de holstenske trompetere og paukeslagere, fulgt af de kejserlige udsendinge til hest, derpå kom den kejserlige håndhest.

Efter Christian den Fjerdes egne trompetere og paukeslagere red så hans kammerjunkere, derpå fulgte de udenlandske gæster, og tilsidst kom Rigsrådet og det holstenske råd.

Det er uvist om Hugo Lützow var med blandt staldetaten eller de kongelige hofjunkere.

Efter prins Christians dødsfald var kongen slået ud. Den gamle kæmpe forsøgte endnu en tid at få gennemført nogle reformer, men hans ønske om at få prins Frederik udpeget til tronfølger gjorde ham svag, og han gav efter på næsten alle punkter for at få en garanti af Rigsrådet, at dette ville acceptere kongens ønske.

Julen holdtes på Frederiksborg slot, hvor kun Hannibal Sehested og sønnen Ulrik Christian er hans gæster, alle andre har svigtet. Så er der selvfølgelig lægerne og hoffolkene. Men det blev en stille jul - den sidste.

Det var en lang og kold vinter det år, med megen barfrost, 1648 gav misvækst.

Den 9. februar skrev Christian den Fjerde et brev om Kaj Lykke.

Den gamle konge sad og snakkede højt med sig selv. Nej, uden han havde været på uddannelsesrejse i det fremmede, skulle han intet embede have, punktum. Pagen bag stolen dryssede sand på og viftede rent med rævnevingen. Kongen foldede brevet sammen, og drenge rakte ham lakstangen.

Siden efteråret havde Christian den Fjerde lidt af et maveonde, som lægerne forgæves havde behandlet bl.a. med surbrød. Nu blev livlægerne Ole Worm og Otto Sperling tilkaldt, og kammerjunckerne fik ordre til at lægge den halvfjerdsårige i seng, og nu gik det hastigt ned ad bakke. Lægerne fyldte ham med styrkende miksturer og gav ham varme omslag og klystersprøjter, alt var forgæves.

Den 21.februar forlangte den syge konge at blive bragt til København. På sin seng blev kongen båret ned i gården, og sengen blev surret fast til en slæde. Det havde sneet en smule, og luften var skarp. Otte heste blev spændt for slæden, for at turen kunne gå stærkt, og kongen ikke dø undervejs uden præst og skriftemål. Hestene stod og dampede i den kolde februarluft og skrabede på den ujævne brolægning.

Snelaget var ikke ret tykt, og gnisterne lynede fra hestehove og slædemeder under den hastige rejse.

Kusken piskede løs på de otte heste. Det var kongens evige salighed om at gøre, og da slæden holdt foran Rosenborg, styrtede den ene af hestene død om, men den gamle konge nåede sikkert frem til præstens kristelige belæring.

Endnu i en uge holdt lægerne liv i den gamle kæmpe. Den 28.februar rejste han sig af sengen og gik et par skridt, hvorpå han lod sig lede tilbage i sengen og døde kort efter.

Hugo Lützow ~~stod igen uden dødsoråd~~ havde fulgt sygdomsforløbet i største spænding og på nærmeste hold. Det var en forfremmelse til staldmester, der stod på spil og tabtes. Og stillingen som hofjuncker var også i fare.

Han var igen alene i verden, og spåkvindens ord lød for hans ører: Der er en stor ensomhed omkring jer, ensom skal I være, og jeres kære skal dø. Den 1.marts fyldte han selv 31 år.